

ΠΜΣ: Επιμέλεια εκθέσεων: Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις.
Τμήμα Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της τέχνης
Σχολή Καλών Τεχνών
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το πατρινό καρναβάλι στο... μουσείο»

Σχεδιάζοντας μία έκθεση σχετικά με τη μουσειοποίηση
ενός στοιχείου της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κατερίνα Λιαρομμάτη

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ:

ΕΣΘΗΡ ΣΟΛΟΜΩΝ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΤΖΙΑ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗ

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	2
Εισαγωγή	3
Από την Υλική στην Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά	5
Σύμβαση 2003 και Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά	7
Από την Σύμβαση του 2003 στο σήμερα	9
Η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά στην Ελλάδα σήμερα	11
Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά και προφορική ιστορία	12
Η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά στα μουσεία	13
Μετάδοση της ΑΠΚ από γενιά σε γενιά. <i>Η περίπτωση του Musée Gruérien.</i> ..	14
Η ΑΠΚ και κοινότητα. <i>Η περίπτωση του NAVIGO – National Visserijmuseum Oostduinkerke</i>	16
Προφορική ιστορία και ΑΠΚ. <i>Η περίπτωση της casa de batana</i>	18
Παραστάσεις και εκδηλώσεις ως στοιχεία της ΑΠΚ. <i>Η περίπτωση του EN MAS': Carnival and Performance Art of the Caribbean</i>	21
Το Καρναβάλι ως παράδοση	23
Το Πατρινό Καρναβάλι σήμερα	24
Το Πατρινό Καρναβάλι και η ιστορία του	25
Μεθοδολογία ερευνητικής διαδικασίας	27
Διαδικασία Συνεντεύξεων	27
Σχεδιασμός και Υλοποίηση Μουσειολογικής Μελέτης.....	33
Στόχοι έκθεσης.....	34
Σενάριο έκθεσης	34
Χώρος της έκθεσης	39
Τα Δρώμενα του Πατρινού Καρναβαλιού.....	44
Το Μουσείο του Πατρινού Καρναβαλιού	111
Σκέψεις εν είδη κατακλείδας	116
Βιβλιογραφία	119

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί την μουσειολογική μελέτη για μια περιοδική έκθεση, στον πολιτιστικό χώρο των Παλαιών Σφαγείων Πατρών, με θέμα το Πατρινό Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι μουσειολογικές ενότητες, τα εκθεσιακά αντικείμενα και τα αρχεία προέκυψαν μετά από βιβλιογραφική έρευνα, συνομιλία με μέλη της κοινότητας καθώς και από την επεξεργασία δέκα βιντεοσκοπημένων συνεντεύξεων με ανθρώπους της κοινότητας, οι οποίοι ασχολούνται ενεργά με το Καρναβάλι. Η επιλογή των συνεντευζιαζόμενων έγινε βάση της εμπλοκής τους στα επιμέρους έθιμα και παραδόσεις του Πατρινού Καρναβαλιού, προκειμένου να μας απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικές με τις έξι θεματικές ενότητες που περιγράφουν το στοιχείο. Οι έξι αυτές ενότητες αφορούν, τα δρώμενα, την τέχνη του, τα παιδιά, τους χορούς, τις παρελάσεις και τον κρυμμένο θησαυρό του Πατρινού Καρναβαλιού. Η έκθεση καταλήγει σε μια συμπερασματική ενότητα που αφορά τις σκέψεις της κοινότητας για την πιθανή μουσειοποίηση του στοιχείου πολιτιστικής κληρονομιάς και την συμπερίληψη του στην λίστα της UNESCO με τα στοιχεία Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Εισαγωγή

Στην προσπάθειά μου να βρω αρχειακό υλικό σχετικά με το Πατρινό Καρναβάλι ενημερώθηκα από την διευθύντρια της ΚΕΔΗΠ για την προσπάθεια του Δήμου να εντάξει το καρναβάλι στην λίστα της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Μέσα από την έρευνα πάνω στην ιστορία και τη σημασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και σε συνεργασία με τους υπάλληλους της ΚΕΔΗΠ οργανώθηκε ένα κάλεσμα στα μέλη της κοινότητας προκειμένου να βοηθήσουν στην σύνταξη του Δελτίου. Η επικοινωνία με την κοινότητα, αλλά και με τους φορείς το Δήμου που διοργανώνουν το καρναβάλι, η εμπλοκή τους, το πάθος και οι συγκρούσεις μελών της κοινότητας, με έκαναν να δω το Πατρινό Καρναβάλι με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που το βλέπω όλη μου τη ζωή και με οδήγησαν αναπόφευκτά να ασχοληθώ με την πολιτιστική πλευρά της παράδοσης αυτής. Γιατί όπως μου ανέφερε στην αφήγηση της η Τόνια Κοκοβίκα, διοργανώτρια των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού *«...το καρναβάλι δεν είναι μόνο το τελευταίο σαββατοκύριακο που δείχνουν στην τηλεόραση»*.

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής διαδικασίας είναι η συγκρότηση μιας μουσειολογικής μελέτης για το σχεδιασμό μιας περιοδικής έκθεσης, στο χώρο των Παλαιών Σφαγείων Πατρών, με τίτλο: «Το Πατρινό Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς μας». Η συγκρότηση του σκεπτικού βασίζεται στην αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας. Συγκεκριμένα, οι μουσειολογικές ενότητες και η συγκρότηση του καταλόγου των μουσειακών αντικειμένων προκύπτουν από την επεξεργασία ημιδομημένων συνεντεύξεων με δέκα ανθρώπους της κοινότητας που ασχολούνται ενεργά με το Πατρινό Καρναβάλι και τις εκδηλώσεις του. Η επιλογή των συνεντευξιζόμενων έγινε με κριτήρια αντιπροσωπευτικότητα και καλύπτει: νέους και μεγαλύτερους καρναβαλιστές, άντρες και γυναίκες, ανθρώπους του Δήμου αλλά και καρναβαλιστές. Από τις συνεντεύξεις προκύπτει η δομή των έξι εννοιολογικών και μουσειολογικών εννοιολογικών γύρω το Πατρινό Καρναβάλι.

Στο πρώτο μέρος εξετάζουμε την ιστορία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τη σημασία της σήμερα αλλά και τη σχέση της με την προφορική ιστορία. Ακολούθως, στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, θα εξετάσουμε μουσειακές πρακτικές, παρέχοντας τέσσερα παραδείγματα μουσείων- εκθέσεων. Ενώ, κατά τη διάρκεια της έρευνας, θα εξετάσουμε πώς σε μερικές περιπτώσεις η μουσειοποίηση των στοιχείων αυτών ενισχύει την κατανόηση του κοινού για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, ενθαρρύνοντας με αυτόν τον τρόπο την προστασία και τη διάδοση της.

Στο δεύτερο μέρος, αναλύουμε το αντικείμενο της ερευνάς, δηλαδή το Καρναβάλι και ειδικότερα το Πατρινό Καρναβάλι. Αναφέρουμε αναλυτικά την ιστορία του Καρναβαλιού και την εξέλιξη του στο σήμερα. Από την μελέτη της ιστορίας, την

συνομιλία με την ΚΕΔΗΠ, αλλά και την κοινότητα που ανέλαβε την συγγραφή του δελτίου, προέκυψαν έξι βασικές θεματικές για το καρναβάλι τις οποίες χρησιμοποιήσαμε για να αναπτύξουμε τον οδηγό των συνεντεύξεων και να επιλέξουμε τους πληροφορητές μας. Οι έξι θεματικές αφορούν τα Δρώμενα στο Καρναβάλι, την Τέχνη στο Καρναβάλι, τις Παρελάσεις στο Καρναβάλι, τα Παιδιά στο Καρναβάλι, τους Χορούς στο Καρναβάλι και τον Κρυμμένο Θησαυρό του Καρναβαλιού. Παράλληλα, παραθέτουμε ένα σκαρίφημα του οδηγού συνέντευξης. Από την επεξεργασία των συνεντεύξεων προέρχεται το μουσειολογικό σκεπτικό, που αποτελεί και το κύριο μέρος της εργασίας.

Στο τρίτο μέρος αναλύουμε το μουσειολογικό σκεπτικό και την διαδικασία βάση της οποίας προέκυψαν οι στόχοι της έκθεσης. Οι αφηγήσεις λειτουργούν συνδυαστικά με τα αντικείμενα από το αρχείο της κοινότητας και το αρχαιακό υλικό, προκειμένου ο επισκέπτης να έχει μια ολοκληρωμένη αφήγηση. Στην συνέχεια αναλύουμε αναλυτικά τις έξι θεματικές ενότητες καθώς και την συμπερασματική ενότητα που συναντάει ο επισκέπτης στην πορεία του, μαζί με το αρχαιακό υλικό και τα αποσπάσματα των απομαγνητοφωνημένων μαρτυριών. Παράλληλα, προτείνουμε και ένα διαγραμματικό σχέδιο των ενότητων και της πορείας του επισκέπτη στο χώρο. Ενώ, προχωρώντας σε μια μουσειογραφική προμελέτη παραθέτουμε τρισδιάστατες απεικονίσεις του χώρου των Παλαιών Σφαγείων με την προσθήκη της πρότασης μας, μαζί με την λεπτομερή ανάλυση των βημάτων του επισκέπτη. Τέλος, γνωστοποιούμε τα συμπεράσματα της ερευνάς μας, ενώ στο παράρτημα παρέχονται, το παραχωρητήριο, το οργανόγραμμα του μουσείου καθώς και η λίστα με τα εκθέματα μας.

Θεωρητικές προσεγγίσεις γύρω από την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά

Στο πρώτο μέρος της ερευνητικής αυτής διαδικασίας εξετάζουμε την ιστορία και την εξέλιξη από την Υλική στην Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, ενώ αναλύουμε την Σύμβαση 2003 της UNESCO και πως αυτή έχει εξελιχθεί μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια, θα εξερευνήσουμε τη σχέση μεταξύ της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της Προφορικής Ιστορίας, αναδεικνύοντας τη σημασία της συνέχισης και της προστασίας των πολιτιστικών στοιχείων μέσω της προφορικής μαρτυρίας. Θα εξετάσουμε πώς οι αφηγήσεις και οι ιστορίες που μεταφέρονται προφορικά, συντηρούν την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, εμπλουτίζοντας την και διατηρώντας την ζωντανή.

Ακολούθως, στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, εξετάζουμε τις μουσειακές πρακτικές και τον τρόπο με τον οποίο μουσεία και εκθέσεις αποτελούν γέφυρα μεταξύ της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και του ευρύτερου κοινού, παρέχοντας τέσσερα παραδείγματα μουσείων- εκθέσεων. Τα μουσεία που αναλύουμε αφορούν κάποιες προσπάθειες μετάδοσης της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς από γενιά σε γενιά, προσπάθειες επαφής και συνεργασίας με την κοινότητα, εισαγωγής της Προφορικής Ιστορίας στην εκθεσιακή αφήγηση, καθώς και μια έκθεση για ένα στοιχείο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς που αφορά εκδηλώσεις και τελετές, καθώς η ιδέα μουσειοποίησης τέτοιων στοιχείων είναι κυρίαρχη στη συζήτηση για την Πολιτιστική Κληρονομιά σήμερα.

Από την Υλική στην Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά

Από την υιοθέτηση της Χάρτας της Βενετίας το 1964 μέχρι την Σύμβαση του 2003 έχουν εκδοθεί πολλές οδηγίες, είτε ως χάρτες, συστάσεις, ψηφίσματα, δηλώσεις αλλά και συμβάσεις, στις οποίες το εύρος του ορισμού της κληρονομιάς έχει διευρυνθεί.¹

Όπως αναφέρουν οι D.F. Ruggles και H. Silverman, όταν ένα Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτόνων πραγματοποιήθηκε το 1904 στη Μαδρίτη, τα μέλη συνέστησαν ελάχιστες παρεμβάσεις στην αποκατάσταση ερειπωμένων κτηρίων και πρότειναν μια λειτουργική χρήση των ιστορικών κτιρίων, καθώς θα ήταν σημαντικό αυτά, να εξακολουθούσαν να εξυπηρετούν τους σκοπούς για τους οποίους προορίζονταν αρχικά. Οι αρχιτέκτονες ασχολήθηκαν με το ζήτημα των «νεκρών μνημείων», δηλαδή όσων ανήκαν σε παρελθόντα πολιτισμό ή εξυπηρετούσαν απαρχαιωμένους σκοπούς. Η αξία που δόθηκε στην ανθρώπινη χρήση εδώ, ήταν μικρή αλλά

¹ Από ιστορικά μνημεία (κτήρια και κήποι) έχει διευρυνθεί και σε στοιχεία της άυλης κληρονομιάς, που εξαρτώνται από κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες.

σημαντική, ως αναγνώριση της αλληλεπίδρασης της δομημένης μορφής με την ανθρώπινη κοινωνία.²

Λίγα χρόνια αργότερα η Χάρτα της Αθήνας του 1932, για την Αναστήλωση Ιστορικών Μνημείων, επανέλαβε το θέμα της Μαδρίτης, υπογραμμίζοντας ότι «η κατάληψη κτιρίων που εξασφαλίζει τη συνέχεια της ζωής τους, θα πρέπει να σέβεται τον ιστορικό ή καλλιτεχνικό χαρακτήρα»³, δίνοντας ως παράδειγμα την Ισπανία όπου παλάτια έγιναν ξενοδοχεία και ο κόσμος μπορούσε με αυτόν τον τρόπο να τα «επανακατοικήσει».

Στην Χάγη το 1954, με στόχο την παροχή όσο το δυνατόν μεγαλύτερης προστασίας, δημιουργήθηκε ένας πολύ ευρύς ορισμός της πολιτιστικής ιδιοκτησίας ως η «κινητή ή ακίνητη περιουσία μεγάλης σημασίας για την πολιτιστική κληρονομιά κάθε λαού, όπως π.χ μνημεία αρχιτεκτονικής, τέχνης ή ιστορίας, θρησκευτικά ή κοσμικά· αρχαιολογικές τοποθεσίες, ομάδες κτιρίων που στο σύνολό τους έχουν ιστορικό ή καλλιτεχνικό ενδιαφέρον, έργα τέχνης, χειρόγραφα, βιβλία και άλλα καλλιτεχνικά, ιστορικά αντικείμενα, καθώς και επιστημονικές συλλογές και σημαντικές συλλογές βιβλίων ή αρχείων»⁴.

Μερικά χρόνια αργότερα, η Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972 αναφέρθηκε κυρίως στην προστασία εμβληματικών φυσικών και πολιτιστικών μνημείων και τόπων που έχουν «εξαιρετική παγκόσμια αξία» με υποχρέωση των κρατών να προστατέψουν μόνο μνημεία, φυσικά τοπία και χώρους που έχουν αναρτηθεί σε έναν από τους τρεις προβλεπόμενους καταλόγους, ενώ η αναφορά σε μνημεία είναι περισσότερο τεχνοκρατική, με λίγες σχετικά αναφορές στις τοπικές κοινότητες.⁵ Όπως αναφέρει ο Γιάννης Δρίνης στο κείμενο του «Για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Μια κριτική προσέγγιση από την μεριά της Λαογραφίας», από τη δεκαετία του 80' η UNESCO διαχώρισε τελείως τη στρατηγική της για την πολιτιστική κληρονομιά από τις πολιτικές του WIPO, στρέφοντας το ενδιαφέρον της σε άλλα πεδία και επιδιώκοντας μια πιο ανθρωπολογική προσέγγιση των παραδοσιακών πολιτισμών, η οποία να προσπερνά το ακανθώδες και περίπλοκο ζήτημα των πάσης φύσεως δικαιωμάτων των αυτόχθονων λαών επί της πολιτιστικής τους κληρονομιάς.⁶

Έτσι, το 1982, η Διακήρυξη της Πόλης του Μεξικού, με αφορμή τα φολκλόρ στοιχεία κάποιων πολιτισμών, πρόσφερε έναν νέο ολιστικό ορισμό του πολιτισμού ως «το σύνολο των διακριτών πνευματικών, υλικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών που χαρακτηρίζουν μια κοινωνία ή μια κοινωνική ομάδα. Περιλαμβάνει όχι μόνο τις

² D.F. Ruggles and H. Silverman, *From Tangible to Intangible Heritage*, 2009, σελ. 3

³ D.F. Ruggles and H. Silverman, *From Tangible to Intangible Heritage*, 2009, σελ 4

⁴ UNESCO, *Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*, 1954

⁵ Βλ. Μ. Αλιβιζάτου – Ι. Πούλιος – Μ. Παπαδάκη, *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα, 2015, Αθηνά, κεφ. 3

⁶ Γ. Δρίνης, Β. Νιτσάκος, Π. Ποτηρόπουλος, *Πολιτιστικές Κληρονομίες, νέες αναγνώσεις- κριτικές προσεγγίσεις*, ARS NOVA, Αθήνα, 2022, σελ 23

τέχνες και τα γράμματα, αλλά και τρόπους ζωής, τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, τα συστήματα αξιών, τις παραδόσεις και τις πεποιθήσεις.»⁷ Ως εκ τούτου, η πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού πρέπει να νοείται ότι περιλαμβάνει «υλικά και άυλα έργα μέσα από τα οποία εκφράζεται η δημιουργικότητα του λαού: γλώσσες, τελετές, πεποιθήσεις, ιστορικά μέρη και μνημεία, λογοτεχνία, έργα τέχνης, αρχεία και βιβλιοθήκες».⁸

Το 1994, στο Nara Document δηλώθηκε ότι «όλες οι κρίσεις σχετικά με τις αξίες που αποδίδονται σε πολιτιστικές ιδιότητες καθώς και την αξιοπιστία των πληροφοριών μπορεί να διαφέρουν από πολιτισμό σε πολιτισμό, ακόμη και εντός της ίδιας κουλτούρας. Δεν είναι επομένως δυνατό να βασιστούν σε καθορισμένα κριτήρια. Αντίθετα, ο σεβασμός σε όλους τους πολιτισμούς, επιβάλλει τα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς να εξετάζονται εντός του πολιτιστικού πλαισίου που ανήκουν»⁹. Η αναγνώριση της παροδικότητας και της ανανέωσης όρισε τον άνθρωπο ως αναπόσπαστο μέρος της κατασκευής του νοήματος και της συνεχούς εξελικτικής δημιουργίας Υλικού Πολιτισμού. Σε αυτή την περίοδο, σημειώθηκε μια στροφή από την αποκλειστική έμφαση στο υλικό πολιτισμό σε έναν ορισμό που περιελάμβανε την παραστατική κουλτούρα των λαών.

Σύμβαση 2003 και Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά

Η UNESCO στις αρχές της χιλιετίας, ανταποκρίθηκε στην ανάγκη για αλλαγή της αντίληψης του ρόλου της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέχρι τότε, το πρότυπο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς έδινε προτεραιότητα σε μνημειακές «ευρωπαϊκές» πολιτιστικές φόρμες, έναντι των τοπικών και αυτοχθόνων, και όταν αναφερόταν στον «παραδοσιακό πολιτισμό», το έκανε από μια θέση που ευνοούσε περισσότερο τα συμφέροντα της ερευνητικής κοινότητάς παρά των φορέων του πολιτισμού. Σύμφωνα έτσι, με τη Σύμβαση του 2003, η άυλη πολιτιστική κληρονομιά ορίζεται ως «[...] οι πρακτικές, παραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις, ικανότητες, καθώς και οι σχετικοί χώροι και αντικείμενα, τα οποία κοινότητες, ομάδες και ιδιώτες αναγνωρίζουν ως συστατικά στοιχεία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Αυτή η άυλη κληρονομιά μεταδιδόμενη από γενιά σε γενιά συνεχώς μεταβάλλεται σε σχέση με το περιβάλλον, τη φύση και την ιστορία, και ενισχύει την ταυτότητα και τη συνοχή των κοινοτήτων, προωθώντας τον σεβασμό για την πολιτισμική διαφορετικότητα και την ανθρώπινη δημιουργικότητα».¹⁰ Η Σύμβαση του 2003 θεωρείται ότι συμπληρώνει τη Σύμβαση του 1972, καθώς προτείνει μια πιο σφαιρική και ανθρωποκεντρική αντιμετώπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η

⁷ Mexico City Declaration on Cultural Policies, UNESCO, Mexico city, 1982

⁸ F. Lenzerini, Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples, The European Journal of International Law Vol. 22 no. 1, 2011, σελ 104

⁹ Nara Document on Authenticity, ICOMOS, Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention, Nara, Japan, 1994

¹⁰ <https://unescogreece.gr>.

Σύμβαση του 2003 προσφέρει ένα πλαίσιο διαφύλαξης όλων των εκφράσεων της άυλης κληρονομιάς μιας χώρας, χωρίς άμεση αναφορά στο θέμα της αξίας ή της αυθεντικότητας των πολιτιστικών παραδόσεων. Επίσης προϋποθέτει τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας σε όλα τα στάδια της διαφύλαξης της άυλης κληρονομιάς, καθώς αυτή αποτελεί και βασικό συστατικό της.

Η UNESCO προχώρησε στον προσδιορισμό ορισμένων κατηγοριών άυλων στοιχείων Πολιτιστικής κληρονομιάς:

- Προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας
- Παραστατικές τέχνες (όπως παραδοσιακή μουσική, χορός και θέατρο)
- Κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις
- Γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν
- Παραδοσιακή χειροτεχνία¹¹

Αναλύοντας τον τελευταίο ορισμό για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά που προέκυψε από την Σύμβαση της UNESCO το 2003, ο Federico Lenzerini, στο άρθρο του με τίτλο «Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of People» αναφέρει μεταξύ άλλων α. την «αυτοαναγνώριση», από τις ενδιαφερόμενες κοινότητες, ομάδες και άτομα ως μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, β) τη συνεχή αναδημιουργία του πολιτισμού ως απάντηση στην ιστορική και κοινωνική εξέλιξη των ενδιαφερομένων κοινοτήτων και ομάδων, γ) τη βαθιά σύνδεση της κληρονομιάς που σχετίζεται με την ιδιότυπη ταυτότητα των δημιουργών και των φορέων της, δ) την προϋπόθεση της «αυθεντικότητας».¹² Ενώ πιο συγκεκριμένα αναφέρει:

α. Ότι οι κοινότητες αναγνωρίζουν την εν λόγω κληρονομιά ως ουσιαστικό μέρος της ιδιότυπης πολιτιστικής τους κληρονομιάς, παρόλο που μπορεί να φαίνεται απολύτως χωρίς αξία για εξωτερικούς παρατηρητές.

β. Ότι μεταδίδονται από γενιά σε γενιά και αναδημιουργούνται συνεχώς από κοινότητες και ομάδες ως απάντηση στο περιβάλλον τους, την αλληλεπίδραση τους με τη φύση και την ιστορία τους.

γ. Ότι η σημασία της για τους δημιουργούς και τους φορείς, ως θεμελιώδες στοιχείο της οικείας ταυτότητάς τους, υπερτερεί κατά πολύ στην «εξωτερικά αντιληπτή» αξία της. Η διατήρηση λοιπόν της ΑΠΚ είναι τελείως υποκειμενική και έχει να κάνει με τις ανάγκες της κοινότητάς της και λόγω των παραπάνω δεν μπορεί να μετρηθεί η αξία της συγκριτικά με άλλα στοιχεία της λίστας.

δ. Ότι η διασφάλιση της αυθεντικότητας της ΑΠΚ σημαίνει να επιτρέπεται σε μια τέτοια κληρονομιά να προσαρμόζεται συνεχώς στην πολιτιστική ταυτότητα των

¹¹ Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage, UNESCO par. 2, 2003

¹² F. Lenzerini, Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples, The European Journal of International Law Vol. 22 no. 1, 2011, σελ 108

ενδιαφερομένων κοινοτήτων, ομάδων ή/και προσώπων, μέσω της αυτόματης αναδημιουργίας της ώστε να αντικατοπτρίζει την πολιτιστική και κοινωνική εξέλιξη τέτοιων κοινοτήτων, ομάδων, ή/και προσώπων.

Από την Σύμβαση του 2003 στο σήμερα

Είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε ότι σύμφωνα με τη Σύμβαση του 2003, προστατεύεται η πρωτοκαθεδρία των Κρατών Μελών ως προς την χάραξη της πολιτικής και της εφαρμογής της. Αλλά από τότε μέχρι σήμερα, έχουν εκδοθεί περισσότερες Επιχειρησιακές Οδηγίες σχετικές με την ευαισθητοποίηση, οι οποίες ενισχύουν την συμμετοχή της κοινότητας, ενώ ταυτόχρονα περιορίζουν σε ένα βαθμό την επιρροή των Κρατών Μελών. Και ως εξίσου σημαντικό, όπως αναφέρει ο Γιάννης Δρίνης, ο μηχανισμός φροντίζει για την ανάπτυξη δεξιοτήτων όσον αφορά την εφαρμογή των προβλεπόμενων πολιτικών, δημιουργώντας ένα παγκόσμιο δίκτυο ειδικών, εμπειρογνομόνων, κυβερνητικών επιτετραμμένων, μη κυβερνητικών οργανώσεων κτλ.¹³ Σήμερα πλέον αναγνωρίζεται ότι η αλλαγή και ο μετασχηματισμός είναι εγγενή στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και, ως εκ τούτου, σκοπός των πολιτικών δεν είναι το «πάγωμα» σε μια ιδεατή αυθεντική εκδοχή της, ενώ αναδεικνύει τις κοινότητες φορέων σε πρωταγωνιστές, καθώς είναι η σημασία που αυτές (και όχι η UNESCO και τα έθνη κράτη στο όνομα της «ανθρωπότητας») αποδίδουν στην πολιτιστική τους κληρονομιά.¹⁴ Επομένως, όπως αναφέρει η Janet Blake, στο κείμενο της «Ο αντίκτυπος της σύμβασης του 2003 της UNESCO στην χάραξη της εθνικής πολιτικής», η σύμβαση κατευθύνεται προς μια διττή προσέγγιση, όπου τα Κράτη Μέλη διατηρούν τον έλεγχο της διεθνούς δραστηριότητας, αλλά συνεργάζονται με τις τοπικές κοινότητες στο πλαίσιο άλλων δραστηριοτήτων διαφύλαξης.¹⁵ Οι τρέχουσες Οδηγίες ενθαρρύνουν τα Κράτη Μέλη να «εδραιώσουν τη λειτουργική και συμπληρωματική συνεργασία με κοινότητες, ομάδες και άτομα που δημιουργούν, διατηρούν και μεταβιβάζουν την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά».¹⁶

Παρόλα αυτά, η Alison McCleery και ο Jerry Bowers, στο κείμενο «Τεκμηρίωση και διαφύλαξη της ΑΠΚ» αναφέρουν ότι, ενώ το ευρύ κοινό κατανοεί, σε γενικές γραμμές, ότι οι παραδόσεις είναι μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς και είναι κατά μια έννοια «πολιτισμός», συχνά κάνει σαφή διάκριση, όσον αφορά την αξία για την κοινωνία, ανάμεσα σε αυτές τις ζωντανές και φαινομενικά κοινές, καθημερινές

¹³ Γ. Δρίνης, Β. Νιτσιάκος, Π. Ποτηρόπουλος, Πολιτιστικές Κληρονομίες, νέες αναγνώσεις- κριτικές προσεγγίσεις, ARS NOVA, Αθήνα, 2022, σελ 25

¹⁴ Ο.π, σελ 26

¹⁵ M. Stefano, P. Davis, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2021, σελ 83

¹⁶ UNESCO, Operational Directives for the implementation of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage, 2014, παράγραφος 76

«πρακτικές» και στα ιδιαίτερα υλικά αντικείμενα και τεχνουργήματα που έχει γαλουχηθεί να αντιλαμβάνεται ως πολιτισμό. Ωστόσο, σήμερα σε πολλές χώρες είναι αποδεκτό ότι αυτές οι μη υλικές πρακτικές δικαιούνται εξίσου να εγκριθούν ως πολύτιμο κόμματι της πολιτιστικής κληρονομιάς.¹⁷

Σήμερα η έννοια της βιωσιμότητας είναι συνυφασμένη με την έννοια της διαφύλαξης, καθώς βασικό στοιχείο είναι η μετάδοσή της από γενιά σε γενιά. Αυτό όμως προϋποθέτει τη δημιουργική συνέχιση των πολιτιστικών παραδόσεων προς όφελος των φορέων τους. Επομένως, όπως αναφέρουν οι Μαριλένα Αλιβιζάτου, Ιωάννης Πούλιος και Μαρία Παπαδάκη στο βιβλίο «Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη» η βιωσιμότητα αναγνωρίζει την αξία της Άυλης Κληρονομιάς ως πολιτιστικού αποθέματος που μπορεί να αποτελέσει εργαλείο κοινωνικής, εκπαιδευτικής, πνευματικής και οικονομικής τοπικής ανάπτυξης. Ανάγει, δηλαδή, τις εκφράσεις του παραδοσιακού πολιτισμού σε παραγωγικό αγαθό προς όφελος της κοινωνίας. Συγχρόνως, όμως, αναγνωρίζει ότι οι εκφράσεις αυτές πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο προστασίας, ώστε να μην αλλοιωθεί η τοπική τους σημασία και η σχέση τους με τις τοπικές κοινότητες. Όπως η έννοια της «διαφύλαξης», έτσι και η έννοια της «βιωσιμότητας» εμπεριέχει τάσεις που ενδεχομένως να αλληλοσυγκρούονται.¹⁸

Ο όρος «Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά» θεωρήθηκε, σύμφωνα με τον Γιάννη Δρίνη, ότι ήταν πιο εύκολο να εκφράσει τις νέες προσεγγίσεις που η Σύμβαση επιθυμούσε να εισαγάγει, καθώς δεν έφερε τις αρνητικές φορτίσεις που φέρει ο όρος *folklore* και τα παράγωγά του, και να συμβάλει στη δημιουργία μιας κοινής ορολογίας που να περιγράφει αυτού του είδους την κληρονομιά σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Όμως, ενώ ο όρος υποτίθεται ότι θα υπερέβαινε τις δυτικοκεντρικές και εθνοκεντρικές προδιαθέσεις, στην πραγματικότητα εδραίωσε τη διχοστασία υλικού και μη υλικού ως αυτόνομων κατηγοριών στις πολιτικές της UNESCO. Παρά το ότι η Σύμβαση τονίζει το γεγονός πως άυλες και υλικές εκφάνσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς συμπλέκονται αξεδιάλυτα, όλο και πληθαίνουν οι φωνές εκείνες, που επισημαίνουν, ότι ανεξάρτητα από τις προθέσεις των εμπνευστών της Σύμβασης, ο τρόπος που αυτή ερμηνεύεται και εφαρμόζεται προωθεί, αν δεν επιβάλλει διά της πλαγίας οδού, μια τέτοια αντιστικτική αντίληψη για τον πολιτισμό.¹⁹

¹⁷ M. Stefano, P. Davis, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2021, σελ 224

¹⁸ M. Αλιβιζάτου – Ι. Πούλιος – Μ. Παπαδάκη, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα, 2015, Αθηνά, κεφ. 3., σελ 58

¹⁹ Γ. Δρίνης, Β. Νιτσιάκος, Π. Ποτηρόπουλος, Πολιτιστικές Κληρονομίες, νέες αναγνώσεις- κριτικές προσεγγίσεις, ARS NOVA, Αθήνα, 2022, σελ 27

Η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά στην Ελλάδα σήμερα

Όπως αναφέρουν η Μαριλένα Αλιβιζάτου, ο Ιωάννης Πούλιος και η Μαρία Παπαδάκη, παρά την περιορισμένη κρατική συμμετοχή σε προγράμματα διαφύλαξης, στην Ελλάδα λειτουργούν επί σειρά δεκαετιών ερευνητικοί οργανισμοί, μουσεία και σωματεία που ασχολούνται με την έρευνα και τη μετάδοση της άυλης κληρονομιάς σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Μολονότι δεν αυτοπροσδιορίζονται κατά τον τρόπο αυτόν, το γνωστικό αντικείμενο και ο κεντρικός θεματικός τους άξονας αφορούν άμεσα την προστασία της άυλης κληρονομιάς.²⁰ Η Ελλάδα προσχώρησε στην Σύμβαση το 2006 και για την εφαρμογή της από την πλευρά του κράτους ορίστηκε αρμόδια Υπηρεσία η Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού. Η αρχή έγινε το 2013 με την σχετική εγγραφή της Μεσογειακής Διατροφής. Όπως αναφέρεται στον ιστότοπο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, «η Μεσογειακή Διατροφή περιλαμβάνει κοινές γνώσεις και πρακτικές που συνδέονται με τη συλλογή, την προετοιμασία και την κατανάλωση της τροφής στα παραδοσιακά/τοπικά διατροφικά συστήματα των ελαιοπαραγωγών κυρίως περιοχών της Μεσογείου. Ο μεσογειακός χώρος διέπεται από κοινές κλιματικές και οικολογικές παραμέτρους. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με πολλές κοινές ιστορικές εμπειρίες (π.χ. τη σταθερή επικοινωνία με άλλες περιοχές) συντέινε στη διαμόρφωση ορισμένων κοινών χαρακτηριστικών που μοιράζονται όλα τα παραδοσιακά/τοπικά διατροφικά συστήματα της Μεσογείου.»²¹ Η αίτηση υποψηφιότητας ήταν διακρατική και κατατέθηκε από τις κοινότητες της Κορώνης στην Ελλάδα, της Soria στην Ισπανία, του Cilento στην Ιταλία και του Chefchaouen στο Μαρόκο και έγινε τελικά δεκτή από την UNESCO το 2010. Μετέπειτα, το 2013 προσχώρησαν στη Σύμβαση και ο Αγρός στην Κύπρο, η Tavira στην Πορτογαλία και το Brac Hvar στην Κροατία. Αυτή τη στιγμή σύμφωνα με το εθνικό ευρετήριο έχουν καταγραφεί 104 στοιχεία. Ειδικά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, λόγω της προϊούσας οικονομικής κρίσης, όπως αναφέρουν ο Βασίλης Νιτσιάκος, ο Παρασκευάς Ποτηρόπουλος και ο Γιάννης Δρίνης, έχει ενταθεί η συζήτηση για την αξιοποίηση του λεγόμενου «πολιτισμικού αποθέματος» προς όφελος της τοπικής ανάπτυξης, της ανάδειξης της ταυτότητας των τόπων και των εθνών-κρατών σε ένα ανταγωνιστικό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ανάδειξη του αγροτικού χώρου σε πολιτιστικό αγαθό: το τοπίο, οικισμένο και μη, τα παραδοσιακά αγροδιατροφικά προϊόντα, οι αγροτικές γιορτές και τα δρώμενα, με τη μορφή μιας προσεκτικά σχεδιασμένης «αγροτικότητας» είναι μερικές από τις όψεις που μπορεί να λάβει η

²⁰ Μ. Αλιβιζάτου – Ι. Πούλιος – Μ. Παπαδάκη, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα, 2015, Αθηνά, κεφ. 3., σελ 62

²¹ <https://ayla.culture.gr/category/elements-inscribed-in-the-national-inventory-of-ich/>

ανάδειξη του αγροτικού χώρου ως πολιτιστικής κληρονομιάς.²² Όμως οι ανάγκες κάθε τοπικής κοινωνίας ή κοινότητας δεν είναι ομοιογενείς, όπως αναφέρουν στο κείμενο τους, «Διαχείριση Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη», η Μαριλένα Αλιβιζάτου, ο Ιωάννης Πούλιος και η Μαρία Παπαδάκη, ένα μέρος της κοινότητας μπορεί να επιθυμεί τη ραγδαία τουριστική ανάπτυξη και εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών παραδόσεων, ένα άλλο μπορεί να είναι κάθετα αντίθετο σ' αυτό. Χρέος των διαχειριστικών φορέων πρέπει να είναι η υιοθέτηση μέτρων και προγραμμάτων που να ικανοποιούν ένα ευρύ φάσμα εμπλεκόμενων παραγόντων.²³

Άυλη Πολιτιστική Κληρονομία και προφορική ιστορία

«Η προφορική ιστορία επικεντρώνεται κυρίως στις προφορικές πηγές και δημιουργεί ιστορίες με τη συστηματική καταγραφή, διατήρηση και ερμηνεία ιστοριών, αναμνήσεων και μαρτυριών ανθρώπων εν ζωή. Σκοπός της προφορικής ιστορίας είναι να συλλέξουμε διάφορα είδη τεκμηρίων (μερικές φορές αναμφισβήτητα αντικρουόμενων) και κατανοώντας και αξιολογώντας τα, να συνθέσουμε μια αξιόπιστη αναφορά. Η άντληση στοιχείων από αυτό το ιδιωτικό και δημόσιο, προφορικό και γραπτό υλικό, αποτελεί την εφαρμογή της προφορικής ιστορίας στην πράξη.»²⁴

Η προφορική ιστορία συνδέεται άμεσα με την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομία, καθώς η πρώτη χρησιμεύει ως πρωταρχικό μέσο μετάδοσης και διατήρησης των άυλων πτυχών του πολιτισμού, των παραδόσεων και της ιστορίας μιας κοινότητας. Αρχικά, η ΑΠΚ περιλαμβάνει πρακτικές, γνώσεις, έθιμα και παραδόσεις που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά και η προφορική μαρτυρία μπορεί να λειτουργήσει ως όχημα για την μετάδοση αυτών των γνώσεων, από τους μεγαλύτερους στους νεότερους. Καθώς κάθε ανθρώπινη κοινότητα είναι φορέας μιας πολυδιάστατης ιστορίας εργασίας, οικογενειακής ζωής και κοινωνικών σχέσεων που περιμένει αυτούς που θα την φέρουν στην επιφάνεια και θα την μελετήσουν, όπως αναφέρει ο Paul Thomshon.²⁵ Στο κείμενο «Η ιστορία και η μνήμη του κόσμου της χειροτεχνικής εργασίας στα Γιάννενα. Ασημουργοί και έργα», η Κωνσταντίνα Μπαδά υποστηρίζει ότι η προφορική ιστορία συμβάλλει στο να γίνει περισσότερο αντιληπτή η βαθύτερη ιστορική συνείδηση και ταυτότητα των μελών της κοινότητας και να κατανοηθεί το

²² Γ. Δρίνης, Β. Νιτσιάκος, Π. Ποτηρόπουλος, Πολιτιστικές Κληρονομίες, νέες αναγνώσεις- κριτικές προσεγγίσεις, ARS NOVA, Αθήνα, 2022, σελ 14

²³ Μ. Αλιβιζάτου – Ι. Πούλιος – Μ. Παπαδάκη, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα, 2015, Αθηνά, κεφ. 3., σελ 69

²⁴ C.Fischer, S.Costache, Χ. Μακρυγιάννη, Μια εισαγωγή στην Προφορική Ιστορία. Όταν οι εμπειρίες των εν ζωή ανθρώπων γίνονται ιστορία, Λευκωσία, 2011, σελ 7

²⁵ P. Thompson, Φωνές από το παρελθόν. Προφορική Ιστορία, Πλέθρον, Αθήνα, 2002, σελ, 237

πώς οι ίδιοι βιώνουν και ερμηνεύουν την ιστορία και πώς συγκροτούν την ταυτότητά τους στο παρόν.²⁶

Παράλληλα, η προφορική ιστορία λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος για άτομα της ίδιας κοινότητας και τα συνδέει με τις ρίζες τους, με την κληρονομιά και την κοινή εμπειρία της πολιτιστικής κληρονομιάς τους. Όπως αναφέρει ο Αντώνης Λιάκος στο βιβλίο, «Η προφορική ιστορία στα μουσεία και την εκπαίδευση», οι άνθρωποι συγκροτούν την μνήμη τους όχι κατά μόνας, αλλά μέσα από αμοιβαίες σχέσεις και αλληλοεπιρροές. Οι ατομικές, οι συλλογικές και οι κοινωνικές μνήμες συγκροτούν ένα αφανές δίκτυο, στο οποίο εγγράφονται μεταγενέστεροι τρόποι αντίληψης που προέρχονται από τρόπους κατανόησης των εμπειριών τους, οι οποίοι κυκλοφορούν στη δημόσια σφαίρα.²⁷ Επειδή η ΑΠΚ είναι ένα ζωντανό στοιχείο της κληρονομιάς μιας κοινότητάς, η προφορική ιστορία καταδεικνύει τις αλλαγές και την εξέλιξη του στοιχείου μέσα στα χρόνια, αλλά και τα «πώς» και τα «γιατί» της εξέλιξης αυτής, καθώς αν θέλαμε να συνοψίζουμε την προφορική ιστορία θα λέγαμε ότι «είναι περισσότερο η απόδοση του νοήματος από τον πληροφορητή στα αντικείμενα και στα γεγονότα και λιγότερο τα ίδια τα γεγονότα»²⁸. Τέλος, η προφορική ιστορία συμβάλλει στην τεκμηρίωση και διατήρηση των στοιχείων της ΑΠΚ, καθώς πολλά από αυτά κινδυνεύουν να χαθούν λόγω της παγκοσμιοποίησης της και του μαζικού τουρισμού.

Η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά στα μουσεία

Στο κέντρο της ανάδειξης των παραπάνω ζητημάτων αυτής της κληρονομιάς βρίσκονται τα μουσεία. Σε αυτό το κεφάλαιο, θα εξετάσουμε τον ρόλο των μουσείων στην ανάδειξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, μέσω παραδειγμάτων αξιοποίησης της από μουσεία και εκθέσεις. Κάποια από τα βασικά στοιχεία προστασίας της, είναι η μετάδοση στις επόμενες γενιές και η συμμετοχή της κοινότητας στην εξέλιξη των στοιχείων. Έτσι, η ανάδειξη στοιχείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς εντοπίζεται στα μουσεία με διάφορους τρόπους, ως μέρος εκπαιδευτικών δράσεων με ενεργοποίηση της κοινότητας, ως αρχειακό τεκμήριο, με έκθεση αντικειμένων, ως κομμάτι μετάδοσης της από την παλιότερη στη νεότερη γενιά, με σεμινάρια και δράσεις, ενώ πολλά μουσεία χρησιμοποιούν τις προφορικές μαρτυρίες στην εκθεσιακή αφήγηση με σκοπό να κάνουν περισσότερο αντιληπτό το θέμα στον επισκέπτη. Ταυτόχρονα, η μουσειοποίηση στοιχείων ΑΠΚ όπως κοινωνικών πρακτικών, τελετουργιών και εορταστικών

²⁶ Κ. Μπαδά, Η ιστορία και η μνήμη του κόσμου της χειροτεχνικής εργασίας στα Γιάννενα. Ασημουργοί και έργα, Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: Τοπικές κοινωνίες στον θαλάσσιο και ορεινό χώρο στα νότια Βαλκάνια, 18ος -19ος αι. *Τμήμα Ιστορίας Ιόνιου Πανεπιστημίου στη μνήμη της Εύης Ολυμπίτου*, 2014, σελ. 44

²⁷ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 39

²⁸ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 49

εκδηλώσεων, καθώς εκδηλώνονται με ελάχιστα υλικά τεκμήρια, αποτελεί για τους επιμελητές πρόκληση, αφού όπως σημειώνει η Εσθήρ Σολομών στο 1^ο Συνέδριο της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας, η ανυπαρξία αντικειμένων απομακρύνει τους χώρους από την κατηγορία των μουσείων, εγείροντας πιθανές συζητήσεις γύρω από τη διαδικασία «απο-υλοποίησης» των εκθέσεων και επιβολής σε αυτές της ψηφιοποιημένης πληροφορίας, η αξιοποίηση των μαρτυριών τούς θέτει στην πρωτοπορία της πολυσυλλεκτικής αφήγησης βιωμένων εμπειριών, του αναστοχασμού και της ιστορικής εκπαίδευσης.²⁹

Μετάδοση της ΑΠΚ από γενιά σε γενιά. Η περίπτωση του Musée Gruérien.

Η Σύμβαση του 2003 αναγνωρίζει ότι η ΑΠΚ μεταδίδεται από γενιά σε γενιά και συνεχώς μεταβάλλεται σε σχέση με το περιβάλλον, τη φύση και την ιστορία. «Αντίθετα από την προστασία της υλικής κληρονομιάς των ιστορικών μνημείων, μουσειακών συλλογών και αρχαιολογικών χώρων, η οποία αποσκοπεί κυρίως στη συντήρηση συγκεκριμένων υλικών, ώστε να μην αλλοιωθεί η αυθεντικότητά τους, η διαφύλαξη της άυλης κληρονομιάς, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 2003, έγκειται στο κατά πόσο η τοπική κοινωνία με την υποστήριξη του κράτους και μη κρατικών οργανισμών είναι σε θέση να τη μεταδώσει στις επόμενες γενιές, ανεξάρτητα από υφιστάμενες αλλαγές. Αυτό όμως προϋποθέτει τη δημιουργική συνέχιση των πολιτιστικών παραδόσεων προς όφελος των φορέων τους. Επομένως, η βιωσιμότητα αναγνωρίζει την αξία της άυλης κληρονομιάς ως πολιτιστικού αποθέματος που μπορεί να αποτελέσει εργαλείο κοινωνικής, εκπαιδευτικής, πνευματικής και οικονομικής τοπικής ανάπτυξης.»³⁰

Τα μουσεία διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη μετάδοση της Άυλης Κληρονομιάς από γενιά σε γενιά, δημιουργώντας πολλές φορές εκπαιδευτικές εμπειρίες που γεφυρώνουν το χάσμα μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος μέσω της επιμελητικής διαδικασίας. Επίσης, προσφέρουν εργαστήρια και μαθήματα, όπου οι επισκέπτες μπορούν να μάθουν και να εξασκήσουν δεξιότητες άυλης κληρονομιάς υπό την καθοδήγηση ειδικών ή μελών της κοινότητας. Αυτή η πρακτική και δυναμική προσέγγιση στον τρόπο μετάδοσης πληροφορίας ενθαρρύνει την ενεργό μάθηση και την απόκτηση δεξιοτήτων. Σκοπός τους είναι να διασφαλίσουν ότι όλες αυτές οι τεχνικές, γνώσεις και παραδόσεις θα διατηρηθούν μέσω τις νέας γενιάς για τις μελλοντικές γενιές.

²⁹ Επιμελ. Ρ. Βαν Μπούσχοτεν, Τ. Βερβενιώτη, Κ. Μπάδα, Ε. Νάκου, Π. Πανταζής, Π. Χαντζαρούλα, Γεφυρώνοντας τις Γενιές: διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής στον 21ο αιώνα, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Ένωση Προφορικής Ιστορίας, Βόλος, 2013, σελ 69

³⁰ Μ. Αλιβιζάτου – Ι. Πούλιος – Μ. Παπαδάκη, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα, 2015, Αθηνά, κεφ. 3.

Μουσείο: Musée Gruérien

Τοποθεσία: Bulle, Ελβετία

Project: La vie en ville/Lebendige Stadt

Στο Musée Gruérien εκτίθενται αντικείμενα από την πολιτιστική κληρονομιά των Ελβετών της συνοικίας Gruérien, από το 1917. Τα αντικείμενα του μουσείου παρέχουν τα κλειδιά για την κατανόηση και του παρελθόντος και το παρόντος αυτής της περιοχής. Η συλλογή δεν βασίζεται απλώς σε αντικείμενα, αλλά ενσωματώνει πολλές πτυχές της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, όπως φορέματα, κοστούμια και μαγειρικές παραδόσεις.³¹ Ως αποτέλεσμα, το Musée Gruérien αναγνωρίζεται πλέον ως χώρος όπου μπορεί κάποιος να μάθει για την τοπική ιστορία και παραδόσεις και να εξειδικευτεί πάνω σε εκφράσεις, τέχνες και χειροτεχνίες της κοινότητας. Οι επισκέπτες συμμετέχουν ενεργά στις καθημερινές δραστηριότητες του μουσείου, μέσα από πρωτοβουλίες όπως θεατρικές παραστάσεις και επιδείξεις χειροτεχνίας. Το 2018, το Musée Gruérien φιλοξένησε τον διαγωνισμό και έκθεση «La vie en ville/Lebendige Stadt» σε συνεργασία με τοπική εταιρεία κοπής χαρτιού. Το μουσείο επέλεξε το θέμα της αστικής ζωής. Βασιζόμενο σε ιστορικές έρευνες από τις συλλογές του, το Musée Gruérien κατάφερε να διδάξει στους συμμετέχοντες πολλές πτυχές και τεχνικές επεξεργασίας του χαρτιού, όπως η κοπή, η χρήση χρώματος και διπλή πλευρική χρήση του χαρτιού. Αλλά και επιπλέον καινοτόμες δυνατότητες κοπής χαρτιού, όπως δημιουργία κινούμενων σχεδίων και χρήση εφαρμογών smartphone. Αυτή η εξελισσόμενη προσέγγιση στην παράδοση του χαρτιού κατάφερε να αφορά επίσης τις νεότερες γενιές, με σκοπό την διαφύλαξη της τέχνης αυτής μέσω αυτών.³²

Εικόνα 1. Σκίτσο που έχει δημιουργηθεί μέσω των σεμιναρίων στο Μουσείο. @Katharina Cuthbertson-Merki (2017)

³¹ <https://musee-gruerien.ch/en/musee-gruerien-en/>

³² T. Nikolic Deric, J. Neyrinck, E. Seghers, E. Tsakiridism, Museums an Intangible Cultural Heritage, Bruges, 2020, σελ.90

Η ΑΠΚ και κοινότητα. Η περίπτωση του NAVIGO – National Visserijmuseum Oostduinkerke

Η Σύμβαση του 2003 αναγνωρίζει «κοινότητες, ομάδες ή ιδιώτες» ως φορείς της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, αλλά είναι κατά κάποιον τρόπο ασαφής όσον αφορά τις εμπλεκόμενες κοινότητες. Αυτά διευκρινίστηκαν στη συνάντηση που διοργάνωσε το Τμήμα Άυλης Κληρονομιάς της UNESCO και το Πολιτιστικό Κέντρο Ασίας/Ειρηνικού για την UNESCO στο Τόκιο το 2006³³, εκεί καταγράφηκαν οι τρεις ομάδες:

- Κοινότητες θεωρούνται δίκτυα ανθρώπων των οποίων η αίσθηση ταυτότητας συνδέεται με ένα κοινό ιστορικό που βασίζεται στην πρακτική και τη μετάδοση του στοιχείου.
- Ομάδες ανθρώπων εντός ή μεταξύ κοινοτήτων που μοιράζονται χαρακτηριστικά, όπως δεξιότητες, εμπειρίες και ειδικές γνώσεις, και διαδραματίζουν σημαντικούς ρόλους στο παρόν και στο μέλλον, στην αναδημιουργία ή/και την μετάδοση της άυλης πολιτιστικής τους κληρονομιάς.
- Άτομα εντός ή μεταξύ κοινοτήτων με συγκεκριμένες δεξιότητες, γνώσεις, εμπειρία ή άλλα χαρακτηριστικά.

Η ύπαρξη και η συμμετοχή τους στην αναγνώριση και διαφύλαξη του στοιχείου είναι εξ ορισμού απαραίτητες. «Είναι αυτονόητο ότι η σωστή προστασία της εν λόγω κληρονομιάς μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της εξασφάλισης της βαθύτερης δυνατής συμμετοχής των κοινοτήτων, ομάδων και ατόμων. Η κρατικοκεντρική προσέγγιση στη διαχείριση της ΑΠΚ ενδέχεται να μην είναι αποτελεσματική για την επίτευξη της κατάλληλης διασφάλισής της, καθώς η σχετική κληρονομιά είναι προϊόν και στοιχείο της ταυτότητας ομάδων και κοινοτήτων, τα συμφέροντα των οποίων μπορεί να μην συμπίπτουν με εκείνα των κρατών.»³⁴ Έτσι, τα μουσεία και οι εκθέσεις, με θεματικές σχετικές με την ΑΠΚ, πολλές φορές χρησιμοποιούν τους ιδίους τους φορείς αυτής της κληρονομιάς, με σκοπό την σύνδεση των κοινοτήτων με το αίσθημα του ανήκειν, την διασφάλιση της αυθεντικότητας στην αναπαράσταση και την διατήρηση των πολιτιστικών παραδόσεων. Τα μουσεία προσφέρουν εκπαιδευτικά προγράμματα που διδάσκουν στους επισκέπτες τις πρακτικές άυλης κληρονομιάς, το ιστορικό τους πλαίσιο και τη σημασία τους για την ταυτότητα της κοινότητας, μέσω της συμμετοχής των ιδίων των ομάδων. Τα εργαστήρια και οι διαλέξεις μπορούν να παρέχουν σε βάθος

³³ Expert Meeting on Community Involvement in Safeguarding Intangible Cultural Heritage: Towards the Implementation of the 2003 Convention, Japan, 2006

³⁴F. Lenzerini, Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples, The European Journal of International Law Vol. 22 no. 1, 2011, σελ 112

πληροφορίες για τις πολιτιστικές πρακτικές και ταυτόχρονα την πιθανότητα εμπλοκής των επισκεπτών σε διαδραστικές εμπειρίες με τα μέλη της κοινότητας.

Μουσείο: NAVIGO – Nationaal Visserijmuseum Oostduinkerke

Τοποθεσία: Oostduinkerke, Βέλγιο

Project: Shrimp fishing on horseback

Το Εθνικό Μουσείο Αλιείας βρίσκεται στην ακτή της βελγικής Βόρειας Θάλασσας, και άνοιξε ξανά με νέα κτίρια το 2008. Στις αίθουσες του εμφανίζει την ιστορία της βιομηχανίας του ψαρέματος γαρίδων με άλογα³⁵ και εκθέτει αντικείμενα που σχετίζονται με αυτή την πρακτική. Η παράδοση δίνει στην κοινότητα μια ισχυρή αίσθηση συλλογικής ταυτότητας και διαδραματίζει κεντρικό ρόλο σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, συμπεριλαμβανομένου του διήμερου Φεστιβάλ Γαρίδων για το οποίο η τοπική κοινότητα αφιερώνει μήνες προετοιμασίας.

Οι ψαράδες γαρίδας, οι οποίοι ψαρεύουν πάνω σε άλογα, κάνουν εργαστήρια σε παιδιά και ξεναγήσεις στην παραλία και στο μουσείο. Κατά τη διάρκεια της σεζόν ψαρέματος, οι επισκέπτες από το εσωτερικό και το εξωτερικό παρακολουθούν επιδείξεις του ψαρέματος μέχρι και το μαγείρεμα γαρίδας. Έχουν δημιουργηθεί εκπαιδευτικά τμήματα που χρησιμοποιούν αυτή την ευκαιρία για να δουν από κοντά τη μοναδική συνεργασία του αλόγου με τον ψαρά μέσα στην θάλασσα³⁶. Κατά τα χρόνια πριν την καταγραφή του στοιχείου στον κατάλογο, το μουσείο λειτουργούσε ως επί το πλείστον ως διαμεσολαβητής του στοιχείου αυτού στο κοινό. Η αναγνώριση του, το 2013 οδήγησε σε επιπλέον ενδιαφέρον από το κοινό, καθώς και σε μια σειρά από αιτήματα ιδιωτών που επιθυμούσαν να γίνουν ψαράδες γαρίδας. Για να αντιμετωπίσει αυτές οι εξελίξεις, η NAVIGO δημιούργησε μια επιτροπή, η οποία έφτιαξε ένα project συνεργασίας του μουσείου, των ψαράδων γαρίδας με άλογα, και της οργάνωσης «Εργαστήρι άυλης κληρονομιάς της Φλάνδρας». Μέσα από συνεντεύξεις με τους ψαράδες και ερωτηματολόγια από το κοινό, η συλλογή ζωντανεύει όλο και περισσότερο, γίνεται διαδραστική, ενώ το NAVIGO εξελίχθηκε όλο και περισσότερο σε ένα σημείο που κατέχει τον ρόλο του κοινοτικού κέντρου.³⁷

³⁵ Το άλογο περπατά βαθιά μέσα στο νερό, παράλληλα με την ακτογραμμή. Χρησιμοποιούν δίχτυα σε σχήμα χωνιού, που κρατούνται ανοιχτά από δύο ξύλινες σανίδες. Μια αλυσίδα σέρνεται πάνω από την άμμο δημιουργώντας κρουστικά κύματα που αναγκάζουν τις γαρίδες να πηδήξουν και να εισέλθουν στο δίχτυ. Το τράβηγμα αυτού του δικτυού (7 x 10 μέτρα) απαιτεί την τεράστια δύναμη που μπορούν να αναπτύξουν μόνο τα άλογα. Στη συνέχεια, οι γαρίδες τοποθετούνται στα καλάθια που κρέμονται στα πλευρά των αλόγων. <https://www.navigomuseum.be/en/how-does-it-work>

³⁶ <https://www.navigomuseum.be/en/want-see-it-yourself>

³⁷ T. Nikolic Deric, J. Neyrinck, E. Seghers, E. Tsakiridism, *Museums an Intangible Cultural Heritage*, Bruges, 2020, σελ.42

Εικόνα 2. Φωτογραφία από Ψάρεμα γαρίδας με άλογα. @ <https://www.navigomuseum.be/en/shrimp-fishing-horseback>

Προφορική ιστορία και ΑΠΚ. Η περίπτωση της casa de batana

Την δεκαετία του 80', σε μια στροφή προς ένα πιο δημοκρατικό και ανθρωποκεντρικό μουσείο γίνεται ιδιαίτερα σημαντική «η ανάδυση της κοινωνικής ιστορίας με έμφαση στην έννοια της μνήμης, της κοινότητας και της τοπικότητας, υπάρχει παράλληλα ενδιαφέρον για την δημόσια ιστορία αλλά και μια πρόθεση διαμόρφωσης μιας όσο το δυνατόν ολιστικής εμπειρίας για τον επισκέπτη του μουσείου, μέσω της χρήσης ποικίλων εκθεσιακών και ερμηνευτικών μέσων και της δυνατότητας να ακουστούν πολλές φωνές.»³⁸ Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται μουσεία, αμιγώς προφορικής ιστορίας, με βασικό στόχο την ανασύνθεση της τοπικής και κοινοτικής ιστορίας μέσω της αξιοποίησης των αναμνήσεων και μαρτυριών των ανθρώπων που βίωσαν αυτή την ιστορία, όπως αναφέρει η Ανδρομάχη Γκαζή στο κείμενο, «Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας σε εκθέσεις μουσείων»³⁹. Άλλωστε, όπως σημειώνει η Εσθήρ Σολομών, στο κείμενο της «Μουσεία και προφορικές μαρτυρίες: Ενδυναμώνοντας μνήμες και σχέσεις», στο 1^ο Συνέδριο της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας, τα μουσεία που περιλαμβάνουν προφορικές μαρτυρίες στις εκθέσεις τους, δείχνουν να βρίσκουν ιδιαίτερη απήχηση στο κοινό, μιας και η παρουσία τους δίνει φωνή στα αντικείμενα, εντάσσει την ανθρώπινη παράμετρο στην ερμηνεία των εκθεμάτων, συγχρονίζει επίσημες και ανεπίσημες φωνές της ιστορίας, ενώ είναι σε θέση να μεταμορφώσει και τη μουσειογραφική οργάνωση μιας έκθεσης με την ενσωμάτωση σε αυτήν ηχητικών και οπτικών τεκμηρίων και τη συνακόλουθη χρήση νέων, συχνά διαδραστικών,

³⁸ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 46

³⁹ Ο.π, σελ 47

τεχνολογιών.⁴⁰ Παράλληλα, εκθέσεις που αφορούν την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά μιας κοινότητας χρησιμοποιούν τις προφορικές μαρτυρίες με σκοπό να εμπλέξουν τους ιδίους τους ανθρώπους και να δημιουργήσουν μια αίσθηση της ιδιοκτησίας και του «ανήκειν» στην κοινότητα. Όπως υποστηρίζεται από την Ε. Σολομών, η αξιοποίηση των προφορικών μαρτυριών σε μουσεία ομάδων ή τόπων (π.χ. μιας πόλης, ενός χωριού κ.λπ.) δίνει στις κοινότητες τη δυνατότητα αυτοπαρουσίασής τους αλλά και της επέμβασης στη επιδιωκόμενη διαμόρφωση μιας εικόνας προς τα έξω, με τα μέλη τους να γράφουν τα ίδια την ιστορία τους και κυρίως να χρησιμοποιούν το δικό τους λεξιλόγιο.⁴¹

Όσον αφορά το τρόπο παρουσίασης της προφορικής ιστορίας στα μουσεία και στις εκθέσεις, οι επιλογές είναι τρεις, απομαγνητοφωνημένο κείμενο, ακουστική πηγή και βιντεοσκοπημένο απόσπασμα, οι μελετητές επιμένουν όμως ότι η προφορική ιστορία είναι πρωτίστως προφορική εμπειρία, καθώς «η αίσθηση του προσωπικού βιώματος και το πλούσιο νόημα ενυπάρχουν στο τόνο και στην απόχρωση της φωνής, στις παύσεις, το χιούμορ και αυτό χάνεται όταν παρουσιάζεται σε απομαγνητοφωνημένο κείμενο.»⁴² Τέλος, πολλές φορές τα μουσεία προσπαθώντας να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον από συμφραζόμενα χρησιμοποιούν και άλλα τεκμήρια, συνοδευτικά των προφορικών μαρτυριών, όπως φωτογραφίες και αντικείμενα.

Μουσείο: Casa de batana

Τοποθεσία: Ροβίνι, Κροατία

Project: Μόνιμη έκθεση

Η τοπική κοινότητα στην πόλη Ροβίνι της Κροατίας αναγνώρισε και όρισε ως σύμβολο της πόλης το 2003, την ιδιαίτερη ξύλινη λέμβο «batana»⁴³ και δημιούργησε ένα μικρό μουσείο αφιερωμένο σε αυτή. Μικρή, αλλά ανθεκτική η batana είναι το μοναδικό είδος αλιευτικού σκάφους που διασώθηκε από την μακραίωνη ναυτική παράδοση της χώρας. Το οικομουσείο προσανατολίζεται στην διαφύλαξη ερμηνεία και παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς της κοινότητας. Το 2003 έγινε αντιληπτό πως για μια δεκαετία δεν είχε κατασκευαστεί καμία λέμβος, το σκάφος κινδύνευε όχι μόνο με εξαφάνιση ως ύλη, αλλά απειλούνταν η

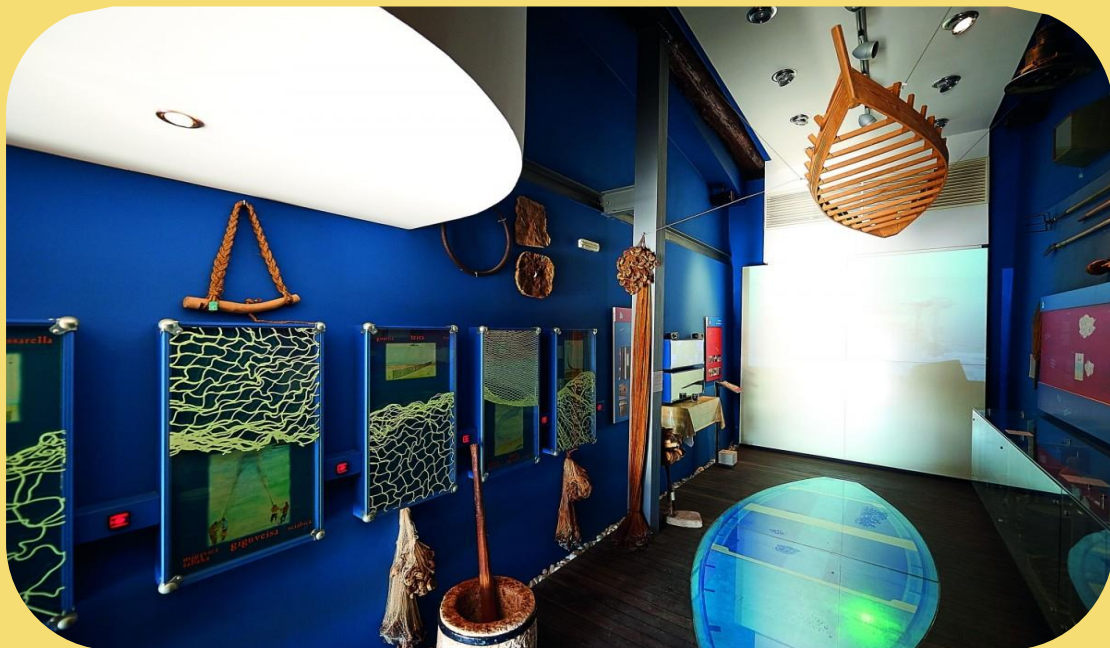
⁴⁰ Επιμελ. Ρ. Βαν Μπούσχοτεν, Τ. Βερβενιώτη, Κ. Μπάδα, Ε. Νάκου, Π. Πανταζής, Π. Χαντζαρούλα, Γεφυρώνοντας τις Γενιές: διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής στον 21^ο αιώνα, Πρακτικά Διεθνούς Συνέδριου, Ένωση Προφορικής Ιστορίας, Βόλος, 2013, σελ 60

⁴¹ Ο.π, σελ 69

⁴² Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 55

⁴³ Χρησιμοποιούνται στην παράκτια αλιεία και ανήκει σε μια ευρύτερη οικογένεια σκαφών με επίπεδο πυθμένα για πλεύση σε ρηχά νερά. Οι διαστάσεις της ποικίλουν- από 4 έως 8,5 μέτρα- και είναι κατασκευασμένη εξ ολοκλήρου από ξύλο. Χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα από ντόπιους για αλιευτικούς σκοπούς αλλά και για αναψυχή.

γνώση της ναυπήγησης του, οι σχετικές δεξιότητες, τα τραγούδια, οι παραδόσεις, ο τρόπος ζωής και η ίδια η ταυτότητα της ναυτικής κοινότητας.⁴⁴ Η μόνιμη έκθεση του μουσείου βασίζεται σε προφορικές μαρτυρίες ανθρώπων που σχετίζονται με την κατασκευή και χρήση της λέμβου «batana». Στόχος του μουσείου είναι οι δυνατές ιστορίες και η πολιτιστική ταυτότητα των κάτοικων του Ροβίνι και της λέμβου να παρουσιάζονται επαρκώς, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, αντικατοπτρίζοντας την μοναδικότητα τους και ενδυναμώνοντας την κοινότητα.⁴⁵ Στις συνεντεύξεις καταγράφηκαν ιστορίες, απόψεις και τοπικές γνώσεις γύρω από το στοιχείο, ενώ το 2003 ξεκίνησε μια διαδικασία με την συμμετοχή ντόπιων ναυπηγών. Ο γηραιότερος κατασκευαστής λέμβων άρχισε να κατασκευάζει την λέμβο batana στην αποθήκη του. Ταυτόχρονα, ο νεότερος ναυπηγός της κοινότητας αναπαλαίωσε την παλιότερη σωζόμενη λέμβο της πόλης. Η ομάδα της έκθεσης βιντεοσκόπησε όλη την διαδικασία με σκοπό να αναδειχθούν οι δεξιότητες που συνθέτουν την ναυπηγική παράδοση.⁴⁶ Οι προφορικές μαρτυρίες παρέχουν στον επισκέπτη μια αυθεντική εικόνα για την κατανόηση του στοιχείου, που τα αρχεία από μόνα τους δεν μπορούν να μεταδώσουν, αφού με τις τεκμηριωμένες προφορικές μαρτυρίες διασφαλίζεται η μετάδοση μιας γνώσης στις μελλοντικές γενιές μέσω τις συναισθηματικής και προσωπικής σύνδεσης με τον αφηγητή.

Εικόνα 3. Άποψη από το εσωτερικό του οικομουσείου «casa de batana». @ <https://www.rovinj-tourism.com/it/scoprire/cultura-e-arte/musei-e-gallerie/500#>

⁴⁴ M. Stefano, P. Davis, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2021, σελ 501

⁴⁵ Ο.π, σελ 503

⁴⁶ Ο.π, σελ 504

Παραστάσεις και εκδηλώσεις ως στοιχεία της ΑΠΚ. Η περίπτωση του EN MAS': Carnival and Performance Art of the Caribbean

Μια από τις κατηγορίες της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ορισμένη από την Σύμβαση του 2003, είναι οι «Κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις». Η ιδέα των εκδηλώσεων και παραστάσεων είναι κυρίαρχη στη συζήτηση για την ΑΠΚ και τις δυνατότητές της σε διαφορετικό πλαίσιο, κυρίως επειδή λειτουργεί ως ένα σύνολο πρακτικών ή διαδικασιών παρά ως σύνολο απτών πραγμάτων. Υπάρχει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για παραδόσεις, όπως αναπαραστάσεις, γεγονότα ζωντανής ιστορίας, φεστιβάλ, μουσικά στυλ ή παραδόσεις χειροτεχνίας.⁴⁷ Οι εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ είναι μια πράξη επικοινωνίας της κοινότητας που μπορεί να υποστηρίξει την κατασκευή αλλά και την ανασυγκρότηση της ταυτότητας ενός τόπου και μιας κοινότητας. Τα μουσεία προσπαθούν να ενσωματώσουν με διάφορους τρόπους αυτές τις παραστάσεις, πολλές φορές οργανώνοντας ζωντανές παραστάσεις που προβάλλουν παραδοσιακούς χορούς, μουσική, τελετουργίες ή θεατρικές παραστάσεις ή δημιουργώντας διαδραστικές εγκαταστάσεις τέχνης που προσομοιώνουν την εμπειρία της συμμετοχής σε μια παράσταση. Αυτές οι επιδείξεις παρέχουν στους επισκέπτες την ευκαιρία να παρακολουθήσουν τις παραστάσεις, συνδέοντάς τις άμεσα με τις πολιτιστικές πρακτικές.

Τοποθεσία: Καραϊβική

Project: EN MAS': To Carnival and Performance Art of the Caribbean

Το Carnival and Performance Art of the Caribbean είναι μια πρωτοποριακή εξερεύνηση των επιρροών του Καρναβαλιού σχεδιασμένη γύρω από μια σειρά από εννέα παραστάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της σεζόν του Καρναβαλιού της Καραϊβικής του 2014 σε έξι διαφορετικές χώρες, η έκθεση εξετάζει τις συνδέσεις μεταξύ Καρναβαλιού και περφόρμανς, μεταμφίεσεων και κοινωνικής κριτικής, διασποράς και διεθνισμού.⁴⁸ Παίρνοντας τον τίτλο του από ένα λογοπαίγνιο για το «Mas» (συντομογραφία της μεταμφίεσης και συνώνυμο του καρναβαλιού στην αγγλόφωνη Καραϊβική), το EN MAS θεωρεί ότι η ιστορία των περφόρμανς δεν πρέπει να εμφανίζεται στη γκαλερί, αλλά στους δρόμους και δεν απευθύνεται στους λίγους, αλλά στους πολλούς. Το EN MAS εισάγει τις περφόρμανς, εστιάζοντας στην επιρροή που έχουν ασκήσει το Καρναβάλι και οι

⁴⁷ S. McKerrell, K. Pfeiffer, *On the relationship between performance and intangible cultural heritage*, Glasgow Caledonian University, 2020, σελ. 21

⁴⁸ ICI, <https://curatorsintl.org/exhibitions/18077-en-mas-carnival-and-performance-art-of-the-caribbean>

σχετικές παραδόσεις μεταμφιέσεων της Καραϊβικής και των χωρών διασποράς της, τόσο στην καλλιτεχνική όσο και στην επιμελητική σφαίρα.

Σε όλη τη σεζόν του Καρναβαλιού της Καραϊβικής του 2014, το EN MAS παρακολουθούσε εννέα καλλιτέχνες⁴⁹ που μεταμόρφωσαν ή άσκησαν κριτική σε ιστορικές και σύγχρονες πρακτικές περφορμανς της Καραϊβικής⁵⁰ ή δημιούργησαν δίκες τους φανταστικές χαρτογραφήσεις και επινοήσαν νέες παραδόσεις παραστάσεων. «Τα κείμενά τους δείχνουν πώς να βλέπουμε καρναβαλικά και συναφή έργα τέχνης, πέρα από τα περιοριστικά πλαίσια ανθρωπολογικών προκαταλήψεων ή παραδοσιακών αισθητικών, κοινωνικών ή πολιτικών κατηγοριών και προσφέρουν ιστορικό πλαίσιο για το γιατί των πραγμάτων.»⁵¹ Ως έκθεση, το EN MAS συγκέντρωσε υπολείμματα υλικού ή ανασυνθέσεις από τις περφορμανς, καθώς και φωτογραφικές και κινηματογραφικές τεκμηριώσεις και ερμηνείες, παρουσιάζοντας έτσι μια επισκόπηση των διαφορετικών εκθεσιακών στρατηγικών που ακολουθήθηκαν. Ακολουθώντας ένα μονοπάτι που είναι γραμμικό αλλά ταυτόχρονα δεν προδιαγραφεί την κίνηση ο επισκέπτης καλείται να παρακολουθήσει ξανά τα βήματα των περφορμανς και να συμμετέχει ενεργά στην ανακατασκευή του νοήματος τους⁵². Έτσι ο επισκέπτης καταλήγει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να συμμετέχει σε μια διαμεσολαβημένη εμπειρία του Καρναβαλιού.

Εικόνα 4. Άποψη από το εσωτερικό της έκθεσης EN MAS. @ <https://curatorsintl.org/exhibitions/18077-en-mas>

⁴⁹ John Beadle, Christophe Chassol, Charles Campbell, Nicolás Dumit Estévez, Marlon Griffith, Hew Locke, Lorraine O'Grady, Ebony G. Patterson και την Cauleen.

⁵⁰ από το Καρναβάλι στο Σαντιάγο ντε λος Καμπαγιέρος, το λιμάνι της Ισπανίας, το Φορτ ντε Φρανς, το Κίνγκστον, το Λονδίνο και το Μπρούκλιν, έως το Junkanoo στο Nassau και τη δεύτερη γραμμή της Νέας Ορλεάνης.

⁵¹ K. Cohn, EN MAS': Carnival and Performance Art of the Caribbean, review, Columbia University, 2018

⁵² C. Tancons, Curator of the Exhibition: EN MAS': Carnival and Performance Art of the Caribbean, 2015

Το Καρναβάλι ως παράδοση

Όπως αναφέρει ο Godet στο άρθρο του, “Behind the masks, the Politics of Carnival”, ο όρος Καρναβάλι θα πρέπει να περιλαμβάνει κάθε είδους συλλογικής δραστηριότητας που χρησιμοποιεί μια συμβολική αντιστροφή της καθιερωμένης τάξης, η οποία θα επιτρέπει προσωρινά, να «αντίσουν» εναλλακτικές και υβριδικές ταυτότητες.⁵³

Στο παρόν κεφάλαιο, ανατρέχουμε στις ρίζες του καρναβαλικών εθίμων, ανιχνεύοντας την πορεία τους στις διάφορες κοινότητες. Παράλληλα, εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι λαϊκές παραδόσεις εξελίσσονται και προσαρμόζονται εν τελεί στις διάφορες κουλτούρες και εποχές.

Η περίοδος της Αποκριάς ή αλλιώς το καρναβάλι, χαρακτηρίζεται από δρώμενα με έμφαση σε μεταμφιέσεις, σατυρικού, καλλιτεχνικού, μυθολογικού ή και ιστορικού περιεχομένου, την κοινωνική διακωμώδηση, τον αισθησιασμό και τα βωμολοχικά υπονοούμενα, το παιχνίδι με τις ταυτότητες (φύλου, φυλής, κοινωνικής τάξης), το γενικό κάλεσμα στη μέθη και τη συλλογική χαρά, την άρση των απαγορεύσεων, τους εύθυμους χορούς και τραγούδια, τα τελετουργικά ανατροπής και αντιστροφής της κυρίαρχης τάξης των πραγμάτων όπως αναφέρει ο Νίκος Ποταμιάνιος στο βιβλίο του, «της αναιδείας θεάματα»⁵⁴. Η Αφέντρα Μουτζάλη, στο άρθρο της «Καρναβάλι και Λαϊκό Γέλιο» υποστηρίζει ότι αυτή η αμφισημία και η ανατροπή αποτελεί δομικό στοιχείο της καρναβαλικής παράδοσης. Η καρναβαλική γιορτή ενώνει τους ανθρώπους, που συμμετέχουν σ’ αυτήν και οικοδομεί έναν κόσμο από την ανάποδη, κατ’ αντιστροφήν, όπου ο ζητιάνος γίνεται βασιλιάς, ο καντηλανάφτης πάπας, όπου τα ποντίκια τρώνε τη γάτα, ο λύκος φυλάει τα πρόβατα, τα ψάρια ψαρεύουν τον ψαρά και οι γυναίκες προστάζουν, καταπιέζουν και δέρνουν τους άνδρες.⁵⁵

Το καρναβάλι έχει ρίζες σύμφωνα με την Α. Μουτζάλη, σε κάθε παραδοσιακή γιορτή, που περιλαμβάνει στο τελετουργικό της, μεταμφιέσεις, μάσκες, προσωπιδοφόρους, δρώμενα, όπως το κάψιμο ενός ανδρείκελου, η εκθρόνιση του παλιού και η ενθρόνιση του νέου, συνήθειες που αντιστρέφουν την κανονική τάξη των πραγμάτων και δημιουργούν έναν κόσμο από την ανάποδη, αναπαραστάσεις γάμου-θανάτου-νεκρανάστασης, όπου το σώμα αναγεννάται, όπως σε πανάρχαιες τελετές, καθώς και σε πολλά μαγικά παραμύθια. Τέτοια έθιμα χαρακτηρίζουν πολλές γιορτές της αρχαιότητας, του Μεσαίωνα και των νεότερων χρόνων, όπως: Διονύσια, Ανθεστήρια, Λήνια, Θεσμοφόρια, Κρόνια, γιορτές του Ερμή στην Κρήτη,

⁵³ A. Godet, Behind the masks, the Politics of Carnival, Journal of festive studies, University Of Paris, 2021, σελ. 3

⁵⁴ Ν. Ποταμιάνος, «της αναιδείας θεάματα», ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, 1800-1940, Αθήνα, 2020, σελ. 1,2,3.

⁵⁵ Α. Μουτζάλη, Καρναβάλι και λαϊκό γέλιο, Αρχαιολογία και τέχνες, τχ. 113, σελ 20

Βακχανάλια, Σατουρνάλια, Λιμπεράλια και Λουπερκάλια των Ρωμαίων, βυζαντινές Καλένδες, νεοελληνικά δρώμενα, όπως οι Μωμόγεροι, το λαϊκό παραδοσιακό θέατρο του Πόντου, που παίζεται το Δωδεκαήμερο, τα Μπουμπουσάρια της Σιάτιστας και τα Θεσσαλικά Ρογκατσάρια, ή αποκριάτικα έθιμα.⁵⁶

Σε μια πρόσφατη μελέτη για την εξέλιξη του εθίμου του Ευρωπαϊκού Καρναβαλιού, γίνεται όμως ένας σαφής διαχωρισμός μεταξύ του νέου καρναβαλιού και του παλιότερου. Ο Godet στο άρθρο του, “Behind the masks, the Politics of Carnival” υποστηρίζει ότι στην σύγχρονη περίοδο, το καρναβάλι έχασε τόσο τα τελετουργικά όσο και τα πολιτικά του χαρακτηριστικά. Η ηθική «ειλικρίνεια» εκτόπισε την εύκολη, χαρούμενη θεατρικότητα που βασίλευε σε τόσο μεγάλο μέρος της προηγούμενης εποχής. Το έργο των ηθικών μεταρρυθμιστών σε όλη την Ευρώπη ήταν η εκβιομηχάνιση, η αστικοποίηση, ο αυξανόμενος αλφαριθμητισμός, η παρακμή της μαγείας, ο κατακερματισμός των παραδοσιακών κοινοτήτων και η σταδιακή άνοδος της ταξικής συνείδησης. Η εμπορευματοποίηση της λαϊκής κουλτούρας τον 18^ο αιώνα σηματοδότησε μια γενική παρακμή της λαϊκής παράδοσης και μια κίνηση προς νέες καπιταλιστικές μορφές μαζικής ψυχαγωγίας.⁵⁷ Υπάρχει όντως μια υποχώρηση της λαϊκής κουλτούρας απέναντι στην αστική; Έχει εξημερωθεί ο μυθολογικός του χαρακτήρας; Αποτελεί πια το καρναβάλι ένα τουριστικό προϊόν προς κατανάλωση; Ή μήπως είναι ακόμα ένας καθρέφτης της κοινωνίας, μια αφορμή για έκφραση, αντιδραστικότητα και αναστοχασμό;

Το Πατρινό Καρναβάλι σήμερα

Στο πλαίσιο των παραπάνω ερωτημάτων θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε το Πατρινό Καρναβάλι. Το «Πατρινό Καρναβάλι» σήμερα δεν είναι μια εκδήλωση, αλλά σύνολο εκδηλώσεων, παραστάσεων, θεατρικών, χορών, παρελάσεων, τελετών, δρωμένων, παιχνιδιών και παρελάσεων, που ξεκινάει από τις 17 Ιανουαρίου κάθε έτους και διαρκεί μέχρι την Καθαρά Δευτέρα. Την οργάνωση του πλέον έχει αναλάβει ο Δήμος, ενώ πολλές από τις επιμέρους εκδηλώσεις και χορούς που γίνονται κατά την διάρκεια του έχουν αναλάβει οι επιχειρηματίες και οι καρναβαλιστές της πόλης, άνθρωποι που αποτελούν την οργανωμένη κοινότητα σε σχέση με το στοιχείο. Το Πατρινό Καρναβάλι αποτελείται από πολλές τελετές και εκδηλώσεις, είναι «αμέτρητες, γιατί το καρναβάλι δεν είναι το τελευταίο σαββατοκύριακο που δείχνουν στην τηλεόραση, αρχίζει τον Ιανουάριο και τελειώνει ανάλογα με το χρόνο που είμαστε ή το Μάρτιο ή τον Φεβρουάριο. Καθόλη τη διάρκεια του Πατρινού Καρναβαλιού, από την Έναρξη μέχρι και την Καθαρά

⁵⁶ Α. Μουτζαλη, Καρναβάλι και λαϊκό γέλιο, Αρχαιολογία και τέχνες, τχ. 113, σελ 21

⁵⁷ Α. Godet, Behind th masks, the Politics of Carnival, Journal of festive studies, University Of Paris, 2021, σελ. 5

Δευτέρα γίνονται πάρα πάρα πολλές εκδηλώσεις για το Πατρινό καρναβάλι.»⁵⁸ Αντίστοιχα, ο Στ. Βογιατζάκης, το 2019 σημειώνει για τα 190 χρόνια ΠΚ ότι: «το Πατρινό Καρναβάλι είναι μια γιορτή με πανελλαδική εμβέλεια, που δεν κάνει διακρίσεις ανάλογα με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική τάξη των πολιτών».⁵⁹

Το Πατρινό Καρναβάλι και η ιστορία του

Η ιστορία του Πατρινού Καρναβαλιού ξεκινάει λίγο μετά την απελευθέρωση της πόλης της Πάτρας από την Οθωμανική κυριαρχία. Ο πρώτος αποκριάτικος χορός γίνεται στο σπίτι του εμπόρου Μωρέττη το 1829 με καλεσμένους Γάλλους αξιωματούχους και 15 ντόπιους.⁶⁰ Η διαμόρφωση της σημερινής φυσιογνωμίας του Πατρινού Καρναβαλιού ήταν αποτέλεσμα πολλών ετερόκλητων επιρροών από διαφορετικούς πολιτισμούς, κυρίως της Δύσης. Μετά την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, στις 21 Μάιου του 1964, οι Επτανήσιοι έφεραν στην πόλη, λόγω του λιμανιού, τον πολιτισμό τους, τις πολιτισμικές επαφές με τη Δύση και το εμπόριο της σταφίδας, με αποτέλεσμα την επαναδιαμόρφωση του καρναβαλιού, με αστικά χαρακτηριστικά, χωρίς ποτέ να απουσιάζει το ζωντανό λαϊκό στοιχείο.

Η πόλη ανθίζει οικονομικά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και αυτό αποτυπώνεται σε κτίρια και υποδομές, με το έτος 1871 να είναι ορόσημο για το Καρναβάλι, αφού η κατασκευή του Δημοτικού Θεάτρου «Απόλλων», γίνεται το «σπίτι» των πρώτων δημοσίων χορών, των Μπουρμπουλιών, αλλά και το επίκεντρο της καρναβαλικής δραστηριότητας της πόλης μέχρι σήμερα.

Τη δεκαετία του 1870, τα πρώτα καρναβαλικά άρματα παρελαύνουν στους δρόμους και το 1875 καταγράφονται οι πρώτες μασκαράτες.⁶¹ Στις 17 Ιανουαρίου του 1880, τη ημέρα της εορτής του Αγίου Αντωνίου, οι πρώτες «Μπούλες»⁶² κάνουν την εμφάνισή τους.

Δέκα χρόνια αργότερα, το 1890 πραγματοποιούνται οι πρώτοι παιδικοί χοροί σε «πλουσιόσιπτα»⁶³ όπως αναφέρει στο βιβλίο «Το καρναβάλι της Πάτρας», ο Νίκος

⁵⁸ Προφορική μαρτυρία, αφηγήτρια: Τ. Κοκοβίκα, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομμάτη, Παλαιά Σφαγεία Πατρών, 14/09/22

⁵⁹ Στ. Βογιατζάκης, «190 χρόνια Πατρινό Καρναβάλι», εφημ. Έθνος της Κυριακής, 10 Φεβ. 2019, σελ. 29

⁶⁰ Τρεις νεαροί μουσικοί αποτελούσαν την ορχήστρα, από τις κυρίες, ευρωπαϊκό χορό γνώριζαν μόνο οι επτανήσιες. Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 79

⁶¹ Η πιο εντυπωσιακή παρουσίαζε τον ιππόδρομο του Λονδίνου. Οι εφίπποι ήταν ντυμένοι με κοστούμια ιππασίας και οι πεζοί φορούσαν κοστούμια σύμφωνα με την τελευταία αγγλική μόδα. Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 84

⁶² Οι μασκαράδες που διασκέδαζαν, γυρίζοντας στους δρόμους και πειράζοντας τον κόσμο, με παλιά ρούχα, άχρηστα καπέλα και άλλα ευτελή υλικά λέγονταν Μπούλες. Πολλές φορές, όταν δεν είχαν μάσκα μουτζούρωναν τον πρόσωπο τους με «φούμο» για να μην αναγνωρίζονται. Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 60

⁶³ Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 91

Πολίτης, ενώ το 1893 εμφανίζονται πιερότοι πάνω σε δίκυκλα. Την επόμενη κιόλας χρονιά, γίνεται ο πρώτος χαρτοπόλεμος σε χορούς, αρχικά μέσα σε κέρινα αυγά, όπως αναφέρει ο Πέτρος Ψωμάς, στο βιβλίο του «Ο θησαυρός είναι κρυμμένος στο σακούλι»⁶⁴. Την πρώτη δεκαετία του 1900, το Καρναβάλι αρχίζει να αποκτά αναγνωσιμότητα. «Το 1907 αποτέλεσε σταθμό για την ιστορία του Καρναβαλιού, όπου όλα έγιναν με πρωτοβουλία και προσφορά ιδιωτών, ενώ για την διεξαγωγή και την αναβίωση των καρναβαλικών εκδηλώσεων δημιουργείται, για πρώτη φορά, άτυπη «Εταιρεία Εορτών».»⁶⁵ Από το 1909, τον Βασιλιά Καρνάβαλο συνοδεύει η Βασίλισσα της αποκριάς «μια όμορφη αρτίστα, από αυτές που εργάζονταν στα καφέ Σαντάν της πόλεως».⁶⁶

Η περίοδος των Βαλκανικών Πολέμων, του Α΄ Παγκόσμιου και της Μικρασιατικής καταστροφής, ήταν υποτονική για το Καρναβάλι, ωστόσο ακολουθεί μια ακμάζουσα περίοδος, με κορυφαία τα Καρναβάλια του 1938 και 1939, που θα διακοπεί από το 1941 μέχρι το 1950, εξαιτίας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφύλιου.

Το Καρναβάλι αναβιώνει το 1951 λόγω των μουσικών σωματείων «Ορφεύς» και «Πατραϊκή Μαντολινάτα» με σκοπό «να τονωθεί η καλλιτεχνική ζωή, η τουριστική κίνηση και η οικονομική κατάσταση της πόλης»⁶⁷ και την επόμενη χρόνια παρουσιάστηκε το πρώτο άνηθο άρμα.⁶⁸

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1966, το καρναβάλι εμπλουτίστηκε με μια νέα εκδήλωση, τον Κρυμμένο Θησαυρό, ένα ομαδικό παιχνίδι πλοήγησης με μεταμφιεσμένα πληρώματα και αυτοκίνητα, που έμελλε να έχει καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία του Πατρινού Καρναβαλιού. Το 1968 πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το «Baby Rally», παιδικοί αγώνες με ανάλογη μεταμφίηση παιδιών και ποδηλάτων, ενώ κάνει την εμφάνιση του το πρώτο ομοιόμορφα καρναβαλικά ντυμένο πλήρωμα, με θέμα τα τραπουλόχαρτα.⁶⁹ Το 1979, στην παρέλαση πήραν μέρος 165 αυτοκίνητα και 2.500 πεζοί⁷⁰, από εκείνη τη χρονιά και έπειτα η παρέλαση άλλαξε μορφή και τα μοναδικά αυτοκινούμενα που έπαιρναν μέρος ήταν τα άρματα.

Οι δεκαετίες του '80 και του '90 χαρακτηρίζονται από τη συνεχή αύξηση της συμμετοχής των καρναβαλιστών και θεατών στις εκδηλώσεις και ιδρύονται πολλοί καρναβαλικοί σύλλογοι, με μακροβιότερο το Καρναβαλικό Κομιτάτο Πάτρας, που

⁶⁴ Π. Ψωμάς, Ο θησαυρός είναι κρυμμένος στο σακούλι, Πάτρα, 2002, σελ 20

⁶⁵ Εννέα άτομα σχημάτισαν την οργανωτική επιτροπή, η οποία συγκέντρωσε 14.000 δρχ και εξασφάλισε άλλες 4.000 δρχ. από τον Δήμο. Με τα χρήματα αυτά κατασκευάστηκαν άρματα και μασκαράτες. Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 110

⁶⁶ Ο.π, σελ 160

⁶⁷ Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 173

⁶⁸ Το άρμα παρίστανε παγόδα. Στο κέντρο του μια γκέισα γοήτευε φίδι παίζοντας μαντολίνο. Το άρμα είχε σκελετό από χοντρό εύκαμπτο σίδηρο και πάνω σε αυτό κάρφωναν το πλέγμα που μπήγοντας τα άνθη. Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 185

⁶⁹ Π. Ψωμάς, Ο θησαυρός είναι κρυμμένος στο σακούλι, Πάτρα, 2002, σελ 27

⁷⁰ Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015, σελ. 236

έδωσαν νέα πνοή στις καρναβαλικές εκδηλώσεις. Το 1993 τοποθετούνται για «πρώτη φορά κερκίδες στην πλατεία Γεωργίου για την παρέλαση της Κυριακής, πρόκειται για 1700 θέσεις»⁷¹. Το 1996 ξεκινάει μία ακόμα καινοτομία, «το Καρναβάλι των Μικρών», ως μετεξέλιξη του «Baby Rally», αλλά με πιο μαζική και οργανωμένη δομή.

Την περίοδο 2000-2023 οι δημιουργικές ανησυχίες των πληρωμάτων του Κρυμμένου Θησαυρού βρίσκουν στέγη, μέσω του Δήμου Πατρέων, διαδοχικά σε διάφορους χώρους, με τελευταίο «σπίτι» τους τις παλιές αποθήκες του Α.Σ.Ο, σηματοδοτώντας νέα εποχή στις κατασκευές αρμάτων, μασκαράτων και λοιπών καρναβαλικών στοιχείων.

Μεθοδολογία ερευνητικής διαδικασίας

Το Φθινόπωρο του 2021 με πρωτοβουλία του Δήμου Πατρέων και της ΚΕΔΗΠ κατατέθηκε Δήλωση Πρόθεσης Υποβολής Αίτησης για την ένταξη του «Πατρινού Καρναβαλιού» στην λίστα με την Αυλή Πολιτιστική Κληρονομιάς της Ελλάδας. Την Άνοιξη του 2022 και με σκοπό την σύνταξη του Δελτίου για την ένταξη του στοιχείου στην λίστα, η ΚΕΔΗΠ-Καρναβάλι Πάτρας απεύθυνε κάλεσμα σε μέλη της κοινότητας. Ανταποκρινόμενα στο κάλεσμα, μέλη της κοινότητας σχημάτισαν μια ομάδα για την σύνταξη του δελτίου, σε συνεργασία με την ΚΕΔΗΠ. Στα πλαίσια της αναζήτησης υλικού για την συμπλήρωση του δελτίου, αποφασίστηκε ότι η συμμετοχή μελών της κοινότητας μπορεί να διευρυνθεί μέσω προφορικών μαρτυριών και ιστοριών από επιμέρους άτομα ή ομάδες που σχετίζονται ενεργά με το καρναβάλι. Έτσι μας δόθηκε ο προϋπολογισμός για την επαγγελματική βιντεοσκόπηση, με σταθερή κάμερα, 10 συνεντεύξεων, τόσο στους χώρους της ΚΕΔΗΠ (Παλαιά Σφαγεία Πατρών) όσο και σε χώρους που μπορεί να υποδείκνυαν οι αφηγητές μας.

Διαδικασία Συνεντεύξεων

Η επιλογή των δέκα αφηγητών έγινε, αφού μελετήσαμε το Πατρινό Καρναβάλι ιστορικά, αλλά και ως φαινόμενο, με σκοπό οι αφηγητές μας να αναδείξουν μέσω των ιστοριών τους, περισσότερες πτυχές του εθίμου, διαφορετικές τελετές, παραδόσεις, κατασκευές, εκδηλώσεις και αντικείμενα. Μετά την βιβλιογραφική και ιστορική έρευνα και την έρευνα στο αρχείο του Δήμου, αποτυπώθηκαν έξι βασικές θεματικές ενότητες που συνθέτουν το στοιχείο «Πατρινό Καρναβάλι». Έτσι, επιλέξαμε εκπροσώπους της κοινότητας, σκοπεύοντας να αναδείξουμε αθέατες και φανερές πτυχές, αυτών των έξι κεντρικών θεματικών ενοτήτων που θα μας βοηθούσαν σχετικά με την έρευνα μας. Αυτές οι ενότητες είναι, τα Δρώμενα στο Καρναβάλι, τα Παιδιά στο Καρναβάλι, η Τέχνη στο Καρναβάλι, ο Κρυμμένος

⁷¹ Π. Ψωμάς, Ο θησαυρός είναι κρυμμένος στο σακούλι, Πάτρα, 2002, σελ 32

Θησαυρός του Καρναβαλιού, οι Χοροί στο Καρναβάλι και οι Παρελάσεις στο Καρναβάλι. Κάθε ενότητα εμπεριέχει ξεχωριστές υποενότητες, οι οποίες αφορούν επιμέρους έθιμα και εκδηλώσεις. Επιλέξαμε ανθρώπους γνωστούς στην κοινότητα για την εμπλοκή τους στο Καρναβάλι της Πάτρας, με διαφορετικό τρόπο και θέση ο καθένας. Οι συνεντεύξεις ξεκίνησαν με της Βασίλισσα του Πατρινού Καρναβαλιού του 2017 και συνεχίστηκαν, με τον πρόεδρο των Σοκολατοριχτών Πάτρας, με μια από τις παλαιότερες μοδίστρες που ράβει στολές για την παρέλαση, με τον επιχειρηματία της εστίασης ο οποίος διοργάνωσε τους πρώτους καρναβαλικούς χορούς της πόλης, με τον Dj της παρέλασης, την συνιδρύτρια και συν δημιουργό του Καρναβαλιού των Μικρών, με την διοργανώτρια των Τελετών Έναρξης και Λήξης, με τον συνιδρυτή ενός ιστορικού πληρώματος «ασπρόμαυρο» και μέλος της επιτροπής του Καρναβαλιού, με δυο κατασκευαστές αρμάτων και ολοκληρώθηκαν με την συνέντευξη του Δήμαρχου της πόλης.⁷² Επιλέξαμε να βιντεοσκοπήσουμε τις αφηγήσεις μας, με την βοήθεια επαγγελματία βιντεογράφου από την ΚΕΔΗΠ, ώστε να χρησιμοποιηθούν ατόφια, πλήρεις εικόνες και ήχου οπού χρειάζεται στην έκθεσή μας. Ο χώρος της βιντεοσκοπήσης επιλέχθηκε από τους ιδίους τους πληροφορητές προκειμένου να νιώθουν όσο πιο ανετά γίνεται.

Συγκροτήσαμε ένα οδηγό συνέντευξης και προσπαθήσαμε να συλλέξουμε τις εμπειρίες ζωής των ομιλητών μας, από την πρώτη τους ανάμνηση από το καρναβάλι μέχρι σήμερα. Σκοπός των ερωτήσεων ήταν να αναδειχθούν αθέατες πλευρές του στοιχείου που δεν υπάρχουν στην βασική βιβλιογραφία, ούτε σε αντίστοιχα ντοκιμαντέρ που υπάρχουν στο αρχείο του Δήμου. Παράλληλα, οι ερωτήσεις αποσκοπούσαν στην ανάδειξη του στοιχείου του καρναβαλιού ως κομματιού της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς των ατόμων της κοινότητάς.

Η δομή του οδηγού συνεντεύξεων ήταν η ίδια για κάθε έναν από τους αφηγητές αλλά η θεματική άλλαζε ανάλογα με την εμπλοκή του κάθε αφηγητή με το στοιχείο. Διαλέξαμε μια ευέλικτη δομή ώστε η κάθε αφήγηση ζωής να είναι μια δημιουργική δραστηριότητα που παράγεται από τη συνάντηση δύο ανθρώπων που και οι δύο καταλαβαίνουν την αξία της μεταξύ τους σχέσης καθώς και την ιδιαίτερη και μεταβαλλόμενη φύση αυτής της σχέσης.⁷³ Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι για να πάρει κανείς συνέντευξη: από την ελεύθερη, φιλική και ανεπίσημη συνομιλία μέχρι το πιο επίσημο και ελεγχόμενο στυλ ερωτήσεων. Σύμφωνα με τον Paul Thompson, οι καλοί ερευνητές αναπτύσσουν μια δική τους παραλλαγή που τους φέρνει τα καλύτερα αποτελέσματα και ταιριάζει στην προσωπικότητά τους.⁷⁴ Πιο συγκεκριμένα, η δομή της κάθε συνέντευξης αποτελούνταν από τις παρακάτω

⁷² Αντρία Παναγιωτοπούλου, Περικλής Δημητρόπουλος, Χαρά Κόντου, Γιώργος Κοτοπούλης, Στέλιος Αποστολόπουλος, Μαρίνα Αλεξοπούλου, Τόνια Κοκοβίκα, Νίκος Λιβάνης, Δημήτρης Τζουμάνης, Κώστας Πελετίδης. Τα ονόματα αναφέρονται με την χρονική σειρά των συνεντεύξεων.

⁷³ <http://epi.uth.gr/sinentefksi/>

⁷⁴ P. Thompson, Φωνές από το παρελθόν (μετάφραση Ρ.Β.Μπούσχοτεν-Ν. Ποταμιάνος), κεφ. 7. Αθήνα: Πλέθρον 2002

θεματικές. Αρχικά οι ερωτήσεις αφορούσαν τις πρώτες τους αναμνήσεις σχετικά με το Καρναβάλι, στην συνέχεια ζητήθηκε από τον κάθε αφηγητή να αναλύσει την σχέση του με το στοιχείο, αλλά και να μιλήσει για το στοιχείο σήμερα, παλιότερα και την εξέλιξη του μέσα στο χρόνο, στο τέλος της συνέντευξης οι ερωτήσεις αφορούσαν την κοινότητα και το στοιχείο ως κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της. Οι ερωτήσεις σχεδιάστηκαν ως ανοικτές και σαφείς, με ουδέτερη ένταση, ώστε να λειτουργήσουν πιο αποδοτικά. Παρακάτω μπορείτε ένα δείγμα από τον οδηγό που χρησιμοποιήθηκε για την συνέντευξη με την Χαρά Κόντου, μοδίστρας στολών:

Εισαγωγή- πρώτες αναμνήσεις από το καρναβάλι:

1. Ποιος είναι ο τόπος καταγωγής σας; Γεννηθήκατε στη Πάτρα; Αν όχι πότε ήρθατε;
2. Ποια είναι η πρώτη ανάμνηση που σας έρχεται στο μυαλό σε σχέση με το καρναβάλι;
3. Ποτέ ήρθατε σε επαφή με το επάγγελμα σας;
4. Από που το διδαχτήκατε; Ποιος ήταν ο μέντορας σας;
5. Θυμάστε την πρώτη καρναβαλική στολή που σχεδιάσατε για το καρναβάλι;

Πληροφορίες για τον τρόπο που ασκείται το επάγγελμα

6. Με ποιο τρόπο εμπλέκεστε στο καρναβάλι με το εργαστήριο σας;
7. Τι αντικείμενα φτιάχνετε; Είναι ρούχα ή και καπέλα, παπούτσια;
8. Πόσοι άνθρωποι χρειάζονται για τη κατασκευή των αντικειμένων αυτών;
9. Ποια είναι η δομή ενός εργαστηρίου σήμερα; Ακολουθείτε κάποια ιεραρχία ανάμεσα στα μέλη του;
10. Ποιος είναι ο βασικός εξοπλισμός – εργαλεία που χρησιμοποιείτε σήμερα κατά την κατασκευή επιμέρους αντικειμένων;
11. Παραμένει κατά βάση χειρωνακτική εργασία ή έχει αλλάξει αυτό με τα χρόνια;
12. Η διαδικασία του σχεδιασμού γίνεται μέσα υπολογιστή;
13. Σας έχει επηρεάσει εσάς σχετικά με το πως ασκείτε το επάγγελμα σας;

Πληροφορίες για τον τρόπο που ασκείται το επάγγελμα σε σχέση με το καρναβάλι

14. Δημιουργείτε στολές τόσο για την παρέλαση αλλά και για χορούς. Ποιες είναι οι βασικές διαφορές των στολών αυτών, αλλά και του τρόπου σχεδιασμού και δημιουργίας (αλλά υλικά, κόστος);
15. Ποια η έμπνευση για κάθε καρναβάλι;
16. Σας δίνουν το θέμα και εσείς έχετε ελευθερία για την δημιουργία του αντικειμένου;

17. Επίσης δημιουργείτε στολές και για το παιδικό καρναβάλι. Ποια η διαφορά με τις στολές των ενηλικών, ως προς τα υφάσματα ή την θεματική;
18. Πόσους μήνες πριν το καρναβάλι αρχίζει η προετοιμασία για εσάς;
19. Από που προμηθεύεστε τις πρώτες ύλες, τα υφάσματα, από Ελλάδα ή το εξωτερικό;
20. Ποιες οι σχέσεις σας με επαγγελματίες αντίστοιχης ειδικότητας; Υπάρχει επικοινωνία ή ο κάθε ένας δουλεύει χωρίς να βλέπει τη δουλειά του άλλου;
21. Πόσες ώρες την ημέρα εργαζόσασταν την περίοδο αιχμής; Άλλαξε αυτό ανάλογα με την χρονιά;
22. Έχετε αρνηθεί να φτιάξετε κάποια στολή που δεν εξέφραζε ως δημιουργό;
23. Είναι διαφορετικός ο κόσμος της παρέλασης από αυτόν των ιδιωτικών χορών; Συμμετέχουν άτομα από διαφορετικές κοινωνικές ή επαγγελματικές ομάδες;
24. Διαθέτετε και eshop, υπάρχει ζήτηση από άλλες πόλεις για τις στολές του καρναβαλιού;
25. Μπορείτε να μας διηγηθείτε μια τυπική ημέρα στη δουλειά σας τις ημέρες προετοιμασίας του καρναβαλιού;

Αλλαγές στον τρόπο που ασκείται το επάγγελμα σήμερα:

26. Τι διάφορες εντοπίζετε με τα χρόνια στο καρναβάλι;
27. Πως έχει εξελιχθεί η στολή για το παιδικό καρναβάλι καθώς είναι και ένα σχετικά νέο έθιμο στο Πατρινό Καρναβάλι;
28. Πως έχει εξελιχθεί η στολή για τους ιδιωτικούς χορούς, έχουν εξελιχθεί η χοροί τα τελευταία χρόνια;
29. Και πως για την παρέλαση;
30. Έχει αλλάξει ο τρόπος μεταμφίεσης των Πατρινών μέσα τα χρόνια;
31. Εντοπίζετε διαφορές στις στολές που επιλέγουν;
32. Σε πολλές εκδηλώσεις του καρναβαλιού δίνονται βραβεία όσο αναφορά την μεταμφίεση, πιστεύετε ότι οι μεταμφιέσεις των καρναβαλιστών διαμορφώνουν και την εικόνα του καρναβαλιού;
33. Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι ο κόσμος έχει ανάγκη να μεταμφιεστεί αυτή την περίοδο;
34. Η εργασία σας έχει επηρεαστεί από τις αλλαγές που επέφερε η κρίση σήμερα; Με ποιο τρόπο; Τα υλικά, οι πελάτες, η έμπνευση;
35. Έχετε κάποια αγαπημένη ανάμνηση από το επάγγελμα σας σχετικά με το καρναβάλι;
36. Ποιες θα μπορούσατε να μου πείτε ότι είναι δυσκολίες στο επάγγελμά σας μέσα στα χρόνια;

Σχέση με το καρναβάλι εκτός επαγγελματικής ιδιότητας;

37. Εσείς πως εμπλέκεστε με το καρναβάλι ανεξάρτητα από το επάγγελμα σας;
38. Με ποιον τρόπο διασκεδάζατε στο καρναβάλι; Χοροί, παρέλαση, στο δρόμο, σε σπίτια;

Καρναβάλι ως πολιτιστικό προϊόν – σχέση με την κοινότητα.

39. Υπάρχει θεωρείτε η ανάγκη ίδρυσης του συγκεκριμένου Μουσείου για την πόλη και τη διατήρηση του Καρναβαλιού ως πολιτιστικό στοιχείο για συλλογική μνήμη της πόλης;
40. Ποια πιστεύετε ότι πρέπει να είναι η σχέση του μουσείου με την κοινότητά και τις ομάδες που συμμετέχουν στο Καρναβάλι; Θα μπορούσαν οι ομάδες αυτές να συμβάλουν- συμμετέχουν στη δημιουργία- σχεδιασμό του Μουσείου;
41. Κατά την γνώμη σας θα έχει επίδραση η ίδρυση του Μουσείου στον τρόπο με τον οποίο η κοινότητα της πόλης αλλά και οι τουρίστες θα αντιμετωπίζουν το Καρναβάλι ως στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς;
42. Τελικά, η τέχνη σας μπορεί να ωφεληθεί από την ίδρυση του Μουσείου ή την ένταξη του Καρναβαλιού στην Λίστα με την Άυλη πολιτιστική κληρονομία της Ελλάδας;

Οι παραπάνω θεματικές ερωτήσεων λειτουργήσαν ως σκελετός, ενώ οι ερωτήσεις στην πορεία της αφήγησης γινόνταν προϊόν αμοιβαίας κατασκευής μεταξύ του αφηγητή και του ερευνητή. Μετά από κάθε συνέντευξη επανεξετάζαμε τις ερωτήσεις για τον επόμενο αφηγητή, σύμφωνα με τα δεδομένα που μπορεί να είχαμε λάβει από τον προηγούμενο. Σε κάθε ομιλητή, πριν την συνέντευξη, δόθηκε το παραχωρητήριο.

Όπως σημειώνει η Κωνσταντίνα Μπαδά στο κείμενο «Η ιστορία και η μνήμη του κόσμου της χειροτεχνικής εργασίας στα Γιάννενα. Ασημουργοί και έργα», η μνήμη (συλλογική/κοινωνική) προσεγγίζεται τόσο ως διαδικασία σχέσης παρελθόντος και παρόντος όσο και ως σχέση μεταξύ ατόμου και συλλογικότητας. Ο ερευνητής, επομένως, της προφορικής μαρτυρίας και της μνήμης στην ουσία δεν έχει να κάνει τόσο με την ατομική μνήμη καθαυτήν και τους υποκειμενικούς εποικισμούς της, όσο με τις συλλογικές μορφές της υποκειμενικότητας, με τη συλλογική μνήμη. Οδηγείται δε διά της ατομικής μνήμης στη μελέτη της κοινωνικής ομάδας, μέσα στα όρια της οποίας η υποκειμενική διάσταση της μνήμης αναπτύσσεται και λειτουργεί.⁷⁵ Αυτή η πλευρά της προφορικής ιστορίας στα πλαίσια μιας κλειστής κοινότητας ήταν εμφανής στις προφορικές μαρτυρίες των αφηγητών, καθώς σε

⁷⁵ Κ. Μπαδά, Η ιστορία και η μνήμη του κόσμου της χειροτεχνικής εργασίας στα Γιάννενα. Ασημουργοί και έργα, Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: Τοπικές κοινωνίες στον θαλάσσιο και ορεινό χώρο στα νότια Βαλκάνια, 18ος -19ος αι. Τμήμα Ιστορίας Ιόνιου Πανεπιστημίου στη μνήμη της Εύης Ολυμπίου, 2014, σελ. 45

πολλές περιπτώσεις των αφηγήσεων οι αφηγητές χρησιμοποιούσαν κοινές εκφράσεις και λέξεις αλλά και ιστορίες, για να περιγράψουν το στοιχείο.

Τέλος, μετά το πέρας των 10 συνεντεύξεων ξεκινήσαμε την διαδικασία της απομαγνητοφώνησης, η οποία λειτούργησε καθοριστικά στην περεταίρω έρευνα, καθώς και στην σύνταξη του δελτίου. Καθώς, σύμφωνα με τις οδηγίες στο σίτε της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας, η απομαγνητοφώνηση μεταφέρει τα λόγια του πληροφορητή και του ερευνητή ακριβώς όπως ειπώθηκαν, μαζί με τα γραμματικά και συντακτικά λάθη, τους ιδιωτισμούς, τους δισταγμούς, τις σιωπές, τις συναισθηματικές αντιδράσεις και έτσι μας βοηθάει να κατανοήσουμε καλύτερα τη μνήμη του πληροφορητή και να προσέξουμε λεπτομέρειες που πέρασαν απαρατήρητες κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.⁷⁶

Μέσα από τις μαρτυρίες εντοπίσαμε υλικά τεκμήρια, αντιδικίες μεταξύ Δήμου και κοινότητάς, διαδικασίες και τεχνικές παραγωγής αντικειμένων και την μετάδοση της τεχνογνωσίας των εκδηλώσεων, αλλά και τις σχέσεις που αναπτύσσονται στην κοινότητα. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει ότι η αγάπη για το Πατρινό Καρναβάλι από μέλη της κοινότητας, τους δημιουργεί συναισθήματα κτητικότητας ως προς αυτό. Μέσα από την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και την επιτόπια έρευνα μας, αναδείχθηκαν αθέατες πλευρές του στοιχείου και μας δόθηκε η ευκαιρία να αποτυπώσουμε το εύρος των εθίμων και των παραδόσεων που το ολοκληρώνουν. Ανέδειξε επίσης την ιστορία του λαϊκού καρναβαλιού και ήρθαν στην επιφάνεια τεχνικές και πρακτικές παραγωγής αντικειμένων λαϊκής τέχνης, όπως αρμάτων, άνθινων και χάρτινων, στολών και μασκών. Επίσης, από τις αφηγήσεις φάνηκε ότι αυτή η μορφή παράδοσης δεν αποτελεί ένα απλό κατάλοιπο του παρελθόντος, αλλά συνιστά μια συνεχιζόμενη, εξελισσόμενη παράδοση που επιτρέπει στο Πατρινό Καρναβάλι να επιβιώνει και να μεγαλώνει μέσα στο χρόνο. Μέσα από τον λόγο των αφηγητών φωτιστήκαν οι σχέσεις των ατόμων και ομάδων μέσα στην κοινότητα, ενώ μια επιπλέον διαπίστωση είναι η ύπαρξη συγκρουόμενων ομάδων μέσα στην ίδια κοινότητα, η οποίες αφορούν κυρίως τις διαμάχες μεταξύ του παλιού με το καινούργιο και των νεότερων μελών με τους μεγαλύτερους. Τέλος, μέσα από την πλειοψηφία των αφηγήσεων γίνεται εμφανής ο προβληματισμός της κοινότητας για την εμπορευματοποίηση του στοιχείου, την σχέση του με τον τουρισμό και την εξέλιξη του στο μέλλον.

Οι παραπάνω αφηγήσεις μαζί με τα συμπεράσματα τους θα χρησιμοποιηθούν τόσο για την σύνταξη του Δελτίου για την ένταξη του Πατρινού Καρναβαλιού στην λίστα με την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομία της Ελλάδας, όσο και στην παρούσα διπλωματική εργασία για τον σχεδιασμό της μουσειολογικής μελέτης για μια περιοδική έκθεση με θέμα «το Πατρινό Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομίας της Πάτρας».

⁷⁶ <http://epi.uth.gr/meta-tin-sinenteyksi/>

Σχεδιασμός και Υλοποίηση Μουσειολογικής Μελέτης

Η επιρροή των νέων πολιτισμικών σπουδών και οι νέες επιμελητικές πρακτικές έχουν δώσει, σύμφωνα με την Ελπίδα Καραμπά, νέα έμφαση στον ρόλο το θεατή στην κατασκευή του νοήματος, στην δυνατότητα των πολλαπλών αναγνώσεων και στην ιδέα της έκθεσης ως ανοικτό κείμενο.⁷⁷ Η ιδέα ότι κάθε πράξη επιμέλειας ουσιαστικά αποτελεί πράξη ερμηνείας και σημασιοδότησης, έχει προσφέρει ένα νέο τρόπο θεωρητικής προσέγγισης. Η Rhiannon Mason, στο κείμενο της, «Πολιτισμική Θεωρία και Μουσειακές Σπουδές», αναφέρει ότι τα νοήματα των αντικειμένων προκύπτουν από την σχέση τους με αλλά αντικείμενα στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης έκθεσης, ενώ αυτά (τα νοήματα) αλλάζουν με τη πάροδο του χρόνου και τους διαφορετικούς επιμελητές.⁷⁸ Σύμφωνα με τον Karsten Schubert, η μεταμοντέρνα στροφή επηρέασε το χώρο και την εννοιολόγηση του μουσείου, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την καθολικότητα και παγκοσμιότητα του.⁷⁹ Το Μεταμοντέρνο Μουσείο κατακερματίζει την μόνιμη συλλογή και μέσω αυτής, την νοηματική της ενότητα, νέος στόχος της έκθεσης είναι η παράγωγή πολλαπλών αφηγήσεων και η πολυφωνία. Η στατική συλλογή του Μοντέρνου μουσείου μετατρέπεται σε μια δυναμική και συνεχώς μεταβαλλόμενη έκθεση στο Μεταμοντέρνο, το οποίο παρουσιάζει ένα μεγάλο και πολύ συχνό αριθμό περιοδικών εκθέσεων. Παράλληλα μια περιοδική έκθεση εισάγει την έννοια του εφήμερου, εκφράζει κάτι το προσωρινό και η ερμηνεία των έργων δεν αποτελεί αποτέλεσμα ιστορικής μεθόδου, αλλά αντίθετα μια αναθεώρηση των ιστορικών νοημάτων των αντικειμένων. Στο πλαίσιο αυτό η ερμηνεία στοχεύει στην σκηνοθεσία και την παράγωγή μορφών εμπειρίας, οι οποίες προσφέρονται στον επισκέπτη, διασφαλίζοντας την παραγωγή πολλαπλών νοημάτων, αρχή που διέπει την λειτουργία του Νέου Μουσείου αλλά και εκφράζει την σύγχρονη μουσειολογική αντίληψη ως προς την λειτουργία της έκθεσής και τον επικοινωνιακό ρόλο το μουσείου⁸⁰. Η έννοια της κεντρικής αφήγησης της συλλογής μεταλλάσσεται σε μια σειρά από επιμέρους ερμηνείες που δίνονται στα έργα, από τον επισκέπτη.

Με εφόρμηση την παραπάνω βιβλιογραφία για την επιμέλεια εκθέσεων, η παρακάτω μουσειολογική μελέτη αφορά τον σχεδιασμό μιας περιοδικής έκθεσης, με θέμα το Πατρινό Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της κοινότητας. Η έκθεση δομείται γύρω από έξι βασικές ενότητες που αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της εμπειρίας της κοινότητας, οι οποίες «μεταφέρονται» στον επισκέπτη μέσω προφορικών μαρτυριών και αρχειακού υλικού σε μορφή

⁷⁷ Επιμέλεια. Ε. Καραμπά, “curating”: Απόψεις για την επιμελητική δράση, Futura/ Gap files, ΑΘΗΝΑ, 2005, σελ. 23

⁷⁸ Επιμέλεια. S. Macdonald, Μουσείο και μουσειακές σπουδές, ένας πλήρης οδηγός, Αθήνα, Πολιτιστικό ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, 2012, σελ. 55

⁷⁹ Α. Κανιάρη, Το μουσείο ως χώρος ιστορίας της τέχνης, σελ. 53

⁸⁰ Α. Κανιάρη, Το μουσείο ως χώρος ιστορίας της τέχνης, σελ. 57

βίντεο, εικόνας και αντικειμένων. Οι προφορικές μαρτυρίες λειτουργούν συμπληρωματικά με το αρχαιακό υλικό μέσω κοινών αφηγηματικών τεχνικών.

Στόχοι έκθεσης

Ο μουσειολογικός σχεδιασμός λοιπόν διέπεται από τις παραπάνω αρχές και έχει ως βασικό στόχο την ανάδειξη της σημασίας του Πατρινού Καρναβαλιού ως πολιτιστικού στοιχείου και την προβολή της πολυδιάστατης κληρονομιάς που αυτό αντιπροσωπεύει. Βασικός στόχος μας είναι να ενισχυθεί η συνειδητοποίηση των κατοίκων της πόλης για τον πολιτισμικό πλούτο του Πατρινού Καρναβαλιού και πώς αυτός συμβάλλει στην ενίσχυση μιας κοινής ταυτότητας για τους ανθρώπους της κοινότητας. Μέσω της έκθεσης θα δημιουργηθεί ευαισθητοποίηση για την σημασία της διατήρησης και της συνέχισης των εθίμων και τον τελετουργιών του στοιχείου, ενώ ο επισκέπτης θα αντιληφθεί το πάθος και την ενέργεια που «δίνει» η κοινότητα για το στοιχείο. Οι προβληματισμοί γύρω από την έκθεση προέκυψαν από την ανάλυση των στοιχείων που εκτέθηκαν στο πρώτο μέρος, για το τι σημαίνει Αυλή Πολιτιστική Κληρονομιά και πως αυτή συνδέεται με την Προφορική Ιστορία.

Σενάριο έκθεσης

Από τα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής ερευνάς, των συνεντεύξεων και της επικοινωνίας με την κοινότητα που ανέλαβε την συγγραφή του Δελτίου για την Αυλή Πολιτιστική Κληρονομιά θα εκθέσουμε το σενάριο της έκθεσης με τίτλο: *«Το Πατρινό Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς μας».*

Η Περιοδική έκθεση θα αναδείξει το στοιχείο μέσω των έξι κεντρικών ενοτήτων που περιγράφουν το Πατρινό Καρναβάλι ως πολιτιστικό στοιχείο. Οι έξι αυτές ενότητες αφορούν, τα δρώμενα, την τέχνη, τα παιδιά, τους ιδιωτικούς χορούς, τις παρελάσεις και τον κρυμμένο θησαυρό του Πατρινού Καρναβαλιού.

Η έναρξη του Καρναβαλιού σηματοδοτείται με την εμφάνιση του Τελάλη ή της Τελάλισσας στους δρόμους της πόλης, που πάνω σε ένα μουσικό καρναβαλικό άρμα αναγγέλλει και διαλαλεί: *«... Άνηθος, σπανάκι, ρύζι και το καρναβάλι αρχίζει...»*, ενώ η Τελετή Έναρξης πραγματοποιείται το πρώτο Σάββατο μετά την γιορτή του Αγίου Αντωνίου στην Πλατεία Γεωργίου Α΄ στο κέντρο της πόλης. Η έναρξη *«σηματοδοτεί την έναρξη πολλών πραγμάτων, δηλαδή των εκδηλώσεων του κρυμμένου θησαυρού, σηματοδοτεί και την έναρξη της ξενοιασίας για εμάς, δηλαδή κάπου αρχίζει ο κόσμος και είναι πιο χαλαρός δεν έχει κάποιο άγχος, συμμετέχει σε κάποιες εκδηλώσεις...καλά οι καρναβαλιστές είναι σε έξαλλη κατάσταση».*⁸¹

⁸¹ Προφορική μαρτυρία, αφηγήτρια: Τ. Κοκοβίκα, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομμάτη, Παλαιά Σφαγεία Πατρών, 14/09/22

Την ίδια μέρα, ξεκινάει και το Παιχνίδι του Κρυμμένου Θησαυρού. Στο παιχνίδι συμμετέχουν καρναβαλικά πληρώματα «που καλούνται να απαντήσουν σε γρίφους, να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους απαντώντας σε ερωτήσεις πάνω στην ιστορία, τη γεωγραφία, τα μαθηματικά κ.α. Ταυτόχρονα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις ασκήσεις πλοήγησης μέσα από κρυμμένα ενδεικτικά στοιχεία διασκορπισμένα σε ολόκληρη την πόλη, καλλιτεχνικούς διαγωνισμούς ζωγραφικής, παντομίμας, θεατρικών στιγμιότυπων κι ό,τι άλλο βάλουν στο μυαλό τους οι διοργανωτές του παιχνιδιού.»⁸² Ουσιαστικά είναι ένα παιχνίδι που πραγματοποιείται καθόλη την διάρκεια του καρναβαλιού και ξεκινάει από τις παρέες, «γιατί είναι μία δράση που συμμετέχουν πάρα πολλοί άνθρωποι, πάρα πολλές παρέες, ο κρυμμένος θησαυρός είναι και “το φτιάχνω τη στολή μου”, “στήνω το άρμα μου”, “στήνω τις κατασκευές μου”, τις μικρές που κουβαλάω στο δρόμο και γενικά τους τελευταίους μήνες πριν το καρναβάλι, “ζω σε καθημερινή βάση για αυτό το πράγμα”»⁸³

Το Πατρινό Καρναβάλι, πολύ γρήγορα, δημιούργησε δράσεις που απευθύνονται αποκλειστικά στα παιδιά και σήμερα αποτελούν το “Καρναβάλι των Μικρών”, βασικές του δράσεις είναι οι Καρναβαλουπόλεις, Θεατρικές παραστάσεις και μουσικά δρώμενα, εκθέσεις, και φυσικά η Μεγάλη Παρέλαση των Παιδιών.⁸⁴ Ο στόχος του είναι, «τα παιδιά να κάνουν δικό τους καρναβάλι, να διασκεδάσουν μέσα από αυτό, αλλά και να βιώσουν το καρναβάλι, όχι μόνο σαν αγοραστές στολών που πάω σε μία παρέλαση, αλλά “να συμμετέχω”, “να δράσω και εγώ”, “να περάσουμε μηνύματα μέσα από το καρναβάλι των μικρών”, για πράγματα που συμβαίνουν γύρω μας».⁸⁵

Σημαντικό στοιχείο του Καρναβαλιού, το οποίο κρατάει και ζωντανή την καρναβαλική διάθεση μέσα στον μήνα, είναι οι ιδιωτικοί χοροί των μεταμφιεσμένων, οργανωμένοι ή αυθόρμητοι, πολύ συχνά θεματικοί. Ανάμεσα τους ξεχωρίζουν τα Μπουρμπούλια⁸⁶, ο Λευκός και Κόκκινος χορός. Κατά την καρναβαλική περίοδο, οι δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι ψυχαγωγίας, τα κλαμπ, τα καφέ, τα σπίτια, οι δρόμοι και οι πλατείες, φιλοξενούν δράσεις και εκδηλώσεις οργανωμένες ή αυθόρμητες με μεταμφιεσμένους. Όπως αναφέρει επιχειρηματίας της πόλης και διοργανωτής των πρώτων οργανωμένων χορών, «στα σπίτια μας εμείς οι Πατρινοί έχουμε ντουλάπες, μπαούλα, πατάρια με αποκριάτικα ρούχα, ανά πάσα ώρα και στιγμή μπορούμε να κατεβάσουμε και να ανοίξουμε ένα μπαούλο,

⁸² <https://www.carnivalpatras.gr/apokria/treasure-hunt-game/>

⁸³ Προφορική μαρτυρία, αφηγήτρια: Μ. Αλεξοπούλου, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομάτη, Παλαιά Σφαγεία Πατρών, 01/09/22

⁸⁴ <https://www.carnivalpatras.gr/apokria/carnival-of-children/>

⁸⁵ Προφορική μαρτυρία, αφηγήτρια: Μ. Αλεξοπούλου, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομάτη, Παλαιά Σφαγεία Πατρών, 01/09/22

⁸⁶ Τα Μπουρμπούλια είναι χοροί όπου οι γυναίκες διατηρούν την ανωνυμία τους κάτω από ένα μαύρο ντόμινο και μια μαύρη μάσκα, ενώ οι άντρες φορούν επίσημο ένδυμα και διαλέγουν την ντάμα τους αγνοώντας την ταυτότητα της, τουλάχιστον για εκείνο το βράδυ.
<https://www.carnivalpatras.gr/apokria/bourboulia/>

ένα ντουλάπι και να πάμε και να ντυθούμε αμέσως και δημιουργούμε, δεν είναι ντυμένοι οι Πατρινοί κάποια στολή, δεν είσαι ντυμένος “αυτό”. Είσαι ντυμένος εσύ με διάφορα πάνω σου. Δεν είναι τυποποιημένο και αυτή είναι και η ομορφιά του.»

87

Όσο διαρκεί το καρναβάλι από τα μεγάφωνα της πόλης ακούγεται καρναβαλική μουσική. Επαγγελματίες και ερασιτέχνες, ποιητές, στιχουργοί, μουσικοί και τραγουδιστές δημιουργούν τα δικά τους καρναβαλικά τραγούδια ή διασκευές για τα δρώμενα του Κρυμμένου Θησαυρού και τους καρναβαλικούς χορούς, τα οποία μέσα από την πάροδο του χρόνου καθιερώθηκαν και απέκτησαν τη δική τους θέση στην παρέλαση. «Δηλαδή όσον αφορά τη μουσική, με το χρόνο εξελίχθηκε, η μεγάλη καινοτομία ήταν ότι κάποιοι δημιουργοί αποφάσισαν να γράψουν τραγούδια για το καρναβάλι».⁸⁸

Την Τσικνοπέμπτη, οι ψησταριές σιγοψήνουν σουβλάκια, λουκάνικα και πανσέτες. «το κρασί τρέχει άφθονο, τα ποτήρια υψώνονται, τα λαρύγγια δροσίζονται, η ευθυμία οδηγεί τα βήματα στο χορό, κρατά το ρυθμό στη μουσική και... όλοι δίνουν ραντεβού για το βράδυ στην Άνω Πόλη. Εκεί στην οδό Γερμανού και στους γύρω δρόμους, αναβιώνουν παραδοσιακά και λαϊκά έθιμα, ενώ καρναβαλικά δρώμενα, μουσικές κομπανίες, ξέφρενο κέφι και αυθεντική σατιρική διάθεση συμπληρώνουν τη βραδιά της άφθονης κατανάλωσης ψητού κρέατος και της οινοποσίας.»⁸⁹ Την Τσικνοπέμπτη, όπως αναφέρει ο Δημήτρης Δημησιάνος, παλιός Καρναβαλιστής, «η Πάτρα φλέγεται, θεωρώ παιδιά ότι δεν υπάρχει αυτό που γίνεται στην Πάτρα πουθενά, αν κάποιος ανέβει στις σκάλες Αγίου Νικολάου θα δει ότι η Πάτρα να έχει πάρει φωτιά, όλη η Πάτρα ψήνει, όλη η Πάτρα γλεντάει και αυτό μας αρέσει εμάς... έχουμε να δούμε και τη λαϊκή παράδοση, το σουβλάκι.»⁹⁰

Κορύφωση του Πατρινού Καρναβαλιού είναι το τελευταίο Σαββατοκύριακο με τις δυο μεγάλες παρελάσεις, την Νυχτερινή Παρέλαση του Σαββάτου και την Μεγάλη Παρέλαση της Κυριακής, η δεύτερη «ανοίγει» με τα άρματα που έχει κατασκευάσει

⁸⁷ Προφορική μαρτυρία, αφηγητής: Γ. Κοτοπούλης, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομμάτη, κατάσταση εστίασης, 23/06/22).

⁸⁸ «Το ξεκίνημα έγινε αν θυμάμαι καλά, τότε που ήταν ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβίας στο 90 νομίζω ήτανε, που ο Άρης ο Τίγκας τότε, ως υπεύθυνος του ήχου ζήτησε από τον Γιώργο και τον Τάκη το Σμυριγλιού, που είχανε το στούντιο και να γράψουνε ένα σποτάκι «το καρναβάλι Πατρινό, καρναβάλι πατρινό» το οποίο τελείωνε «το καρναβάλι της Ελπίδας» γιατί έπρεπε να παίξει για τον πόλεμο αυτό το τζιγκλάκι, αυτό το τραγούδι, το οποίο μετά βέβαια είναι “το καρναβάλι της Ελλάδας” μόλις τελείωσε η ιστορία του πολέμου. Εκεί λοιπόν ξεκινάει, ο Τάσος ο Μαραγκός γράφει το “Πατρινό καρναβάλι”... μετά βγήκε το τραγούδι του κομιτάτου, “Το τρελό το καρναβάλι”, κάναμε με κάτι φίλους μαζί, τον Λάμπη, το Σπύρο, τους Μιριδαίους, το “Καρναβαλερια”.....για τις ανάγκες των ταλέντων που γίνονται, της παντομίμας, παράχθηκαν τραγούδια-διασκευές από γνωστά άλλα τραγούδια, με κορύφωση βέβαια «το εργαλείο.» Προφορική μαρτυρία, αφηγητής: Σ. Αποστολόπουλος, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομμάτη, κατάσταση εστίασης, 03/08/22).

⁸⁹ <https://www.carnivalpatras.gr/apokria/tsiknopempti/>

⁹⁰ Προφορική μαρτυρία, αφηγητής: Δ. Δημησιάνος, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομμάτη, κουρείο Δημήτρης Δημησιάνου, 02/09/22

ο Δήμος και συνεχίζεται με τα πληρώματα και τους χιλιάδες πλέον συμμετέχοντες και κλείνει με τον παραδοσιακό Σοκολατοπόλεμο, όπου οι σοκολατορίχτες πετούν χιλιάδες σοκολάτες.

Η Τελετή Λήξης του Πατρινού Καρναβαλιού, το βράδυ της τελευταίας Κυριακής, στον Μόλο της Αγίου Νικολάου, σηματοδοτείται από την καύση του Βασιλιά Καρνάβαλου, δίνοντας το σύνθημα για την εκκίνηση της προετοιμασίας του επόμενου καρναβαλιού.

Παράλληλα, μέσα στα χρόνια έχουν γεννηθεί πολλές τέχνες, κατασκευές, θεατρικές παραστάσεις, τραγούδια καθώς και εικαστικά έργα, με κυριότερο στοιχείο της κληρονομιάς του καρναβαλιού, τα άρματα της παρέλασης. *«Ο καρνάβαλος είναι ένας κλόουν με ζογκλέρ... δίνει το γλέντι, τη χαρά, τη διασκέδαση, αυτός είναι ο βασιλιάς δηλαδή στην ουσία... Τώρα ότι μπορείς να βρεις ένα νόημα, ότι ο κλόουν και οι ζογκλέρ όλοι, όλοι οι πολιτικοί τη σήμερα ημέρα είναι ένα τσίρκο φερ ειπείν, μπορεί να το πεις... μπορείς να πεις ότι είναι ένα τσίρκο όλη η κατάσταση που ζούμε με κορονοϊό ή όλα αυτά».* Από το Καρναβαλικό Εργαστήρι ως τα Πληρώματα, με τη δημιουργία στολών, καπέλων, μασκών και αρμάτων, διαπιστώνεται πως *«όλα γίνονται με τα χέρια, σαν γλυκίσματα σπιτικά»⁹¹.*

Όλα τα παραπάνω αποτελούν επιμέρους στοιχειά, έθιμα και εκδηλώσεις του Καρναβαλιού και η αξία τους αναδεικνύεται μέσα από την συμμετοχή της ενεργής και ζωντανής κοινότητας. Μέσα από τις μαρτυρίες τεκμηριώνεται και ο τρόπος που αυτό οργανώνεται, μεταλλάσσεται, περνάει από γενιά σε γενιά και εξελίσσεται μέσα στα χρόνια. Το καρναβάλι της Πάτρας ανήκει σε όλη την κοινότητα και *«πάντοτε απευθύνεται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες της πόλης, ανεξάρτητα από το που συμμετείχαν, σε έναν χορό επίσημο ή σε έναν χορό σε ένα λαϊκό ταβερνάκι ή σε μία παρέλαση με αυτοκίνητα ή σε μία παρέλαση που απλά ντυνόμασταν μπούλες και βγαίναμε στον δρόμο. Απευθύνεται πάντα σε όλο τον κόσμο»⁹².*

Μέσα από την παρακάτω έκθεση θα αναδειχθούν όλες αυτές οι ποιότητες του στοιχείου μέσα από τα λόγια της ίδιας της κοινότητας που το δημιουργεί και το εξελίσσει κάθε χρονιά, σε συνδυασμό με αντικείμενα από το αρχείο ανθρώπων της κοινότητας, αλλά και του Δήμου Πατρέων, που ως φορέας, στόχος του είναι να το διαφυλάσσει για τις επόμενες γενιές Πατρινών.

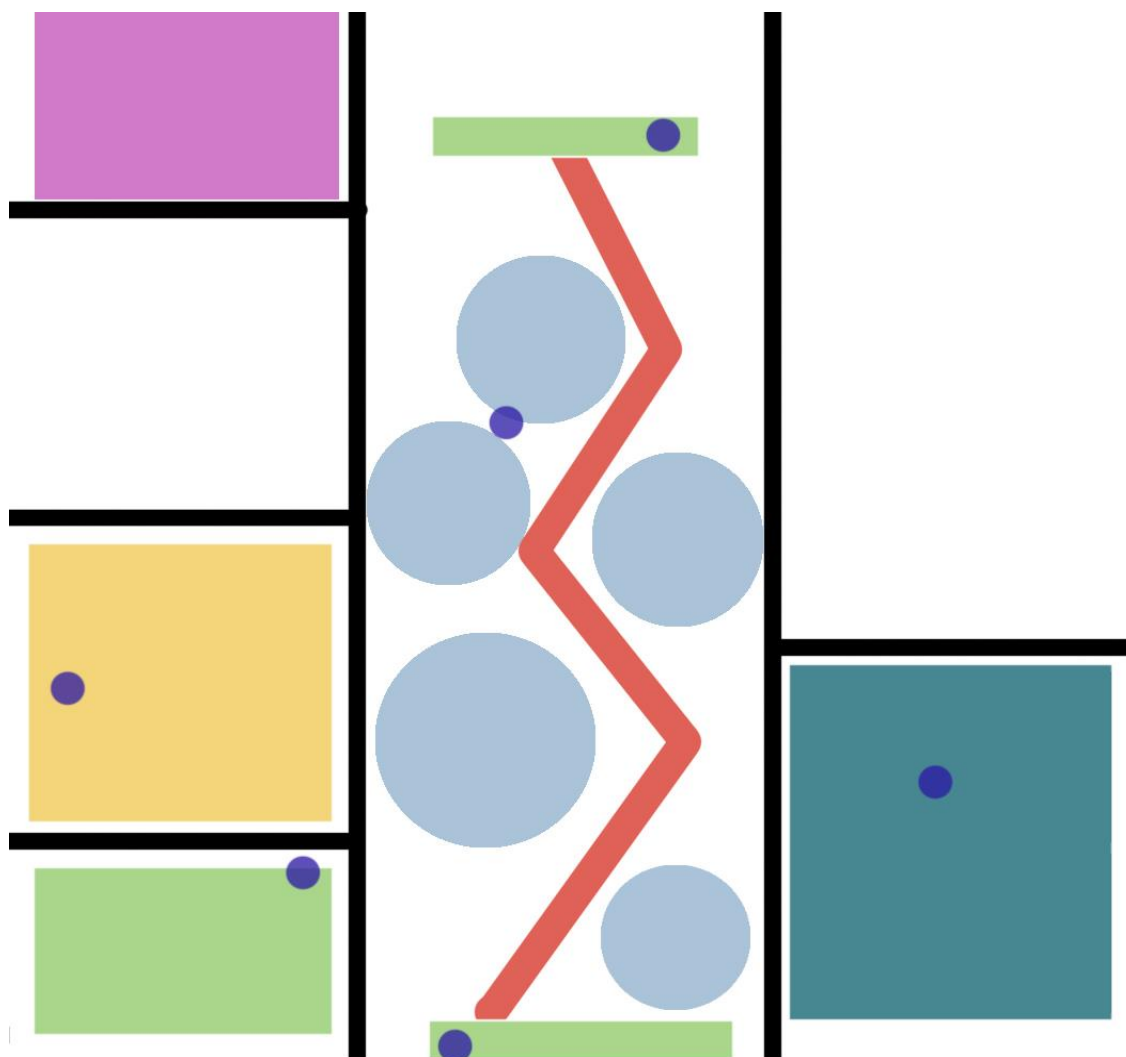
Ο επισκέπτης αυτής της έκθεσης ανοίγει τη «κουρτίνα» και ρίχνει μια ματιά πίσω από το θέαμα. Πίσω από την «κουρτίνα» ο επισκέπτης θα ανακαλύψει τα επιμέρους έθιμα του καρναβαλιού, την κοινότητα και τις ομάδες ανθρώπων πίσω από την οργάνωσή τους, την ιστορία του εθίμου, το πάθος της κοινότητας για την περαιτέρω

⁹¹ Λάλας, όπως αναφέρεται Van de Pol, Η. Πάτρα, Καρναβάλι '86, Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας, Πάτρα, 1986

⁹² Προφορική μαρτυρία, αφηγήτρια: Μ. Αλεξοπούλου, συνεντεύκτης: Κ. Λιαρομμάτη, Παλαιά Σφαγεία, 01/09/22

εξέλιξη του στοιχείου, την μετάδοση του στα παιδιά της, καθώς και τις αντιπαλότητες που αναπτύσσονται μεταξύ ομάδων μέσα στην ίδια την κοινότητα.

Η αφήγηση για τον επισκέπτη ξεκινάει με την είσοδο του στην έκθεση όπου αντικρύζει την Τελετή Έναρξης του Καρναβαλιού μέσω μια μεγάλης προβολής με πλάνα αρχείου και τελειώνει με μια αντίστοιχη προβολή της Τελετής Λήξης του Καρναβαλιού, οι τελετές αυτές είναι δυο συστατικά στοιχεία, απαραίτητα για την εκδήλωση του στοιχείου μέσα στα χρόνια, όπως πληροφορηθήκαμε από την πλειοψηφία των αφηγητών μας. Το Πατρινό Καρναβάλι χαρακτηρίζεται από φωνές, τραγούδια, έντονα χρώματα και εμπειρίες και σε παρασύρει στο γρήγορο ρυθμό του. Η αφήγηση μας, στην έκθεση αυτή, σκοπό έχει να φωτίσει τα επιπλέον έθιμα αποσπασματικά, με σκοπό ο επισκέπτης να αντιληφθεί το εύρος και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τους ξεχωριστά, χωρίς την επιπλέον πληροφορία των έντονων αντιθέσεων, εικόνων και ήχων που υπάρχουν τη διάρκεια του Καρναβαλιού. Έτσι, κάθε ενότητα αποκτά το δικό της χώρο μέσα στην έκθεση, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις η μία έρχεται σε αλληλεπίδραση με την άλλη και ο επισκέπτης καλείται να τις ανακαλύψει, επιλέγοντας τη δική του πορεία στο χώρο και την αλληλουχία μεταξύ των ενοτήτων. Κάποιες από τις ενότητες είναι ορατές (Παρέλαση του Καρναβαλιού και Τέχνη στο Καρναβάλι) και ο επισκέπτης αναγκάζεται να τις επισκεφθεί κατά την διάρκεια της κίνησης στο χώρο, ενώ σε άλλες περιπτώσεις καλείται να τις ανακαλύψει μέσα από την περιπλάνηση στην έκθεση (Παιδιά στο Καρναβάλι, Κρυμμένος Θησαυρός και Χοροί στο Καρναβάλι). Η πορεία δεν είναι προδιαγραμμένη και μέσω της αφήγησης και επισκέπτης αποφασίζει αν θα επισκεφθεί ή θα συμμετέχει σε όλες τις ενότητες. (εικ.5) Μετά τη τελετή λήξης ο επισκέπτης συναντά μια αίθουσα που βρίσκεται δίπλα στην έξοδο από την έκθεση. Η αίθουσα αυτή αποτελεί την τελευταία πράξη της έκθεσης και αφορά την μουσειοποίηση του στοιχείου του καρναβαλιού και την ένταξη του στο Ευρετήριο της Άυλη Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Εκεί ο επισκέπτης, ακούει την άποψη για την ενδεχομένη μουσειοποίηση του στοιχείου, των 10 αυτών μελών της κοινότητας, που έχει γνωρίσει μέσω των προηγούμενων μαρτυριών, αλλά και της πλευράς του Δήμου. Σκοπός της είναι, με αφορμή τις σκέψεις των εμπλεκόμενων μερών, τα οποία έχουν διαφορετικές απόψεις και σκοπιμότητες αναφορικά με το στοιχείο, να ωθήσει τον επισκέπτη να σκεφθεί τι επιπτώσεις ενδέχεται να έχει η μουσειοποίηση ενός ζωντανού στοιχείου, όπως το Καρναβάλι.

ΟΙ ΠΑΡΕΛΑΣΕΙΣ

Ο ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΘΥΣΑΥΡΟΣ

Η ΤΕΧΝΗ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΟΙ ΧΟΡΟΙ

ΤΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Εικόνα 5. Διαγραμματική αποτύπωση των ενότητων

Χώρος της έκθεσης

Μπορούμε να προχωρήσουμε σε μια πιο αναλυτική περιγραφή του σκεπτικού της έκθεσης μέσα από την ίδια διαδρομή που ακολουθεί ο επισκέπτης μέσα στο κτήριο των Παλαιών Σφαγείων. Το κτήριο αποτελείται από έναν ενιαίο ορθογώνιο χώρο διαστάσεων 28x10 μέτρων (Αίθουσα Α), χωρίς επιμέρους χωρίσματα στο κέντρο με ύψος 7 μέτρα και από έντεκα επιμέρους μικρότερα δωμάτια αριστερά και δεξιά από την Αίθουσα Α, ύψους 3,5 μέτρων, με ανοίγματα προς των εξωτερικό χώρο. Η είσοδος στα επιμέρους δωμάτια είναι εφικτή μέσω της Αίθουσας Α ενώ αυτά έχουν

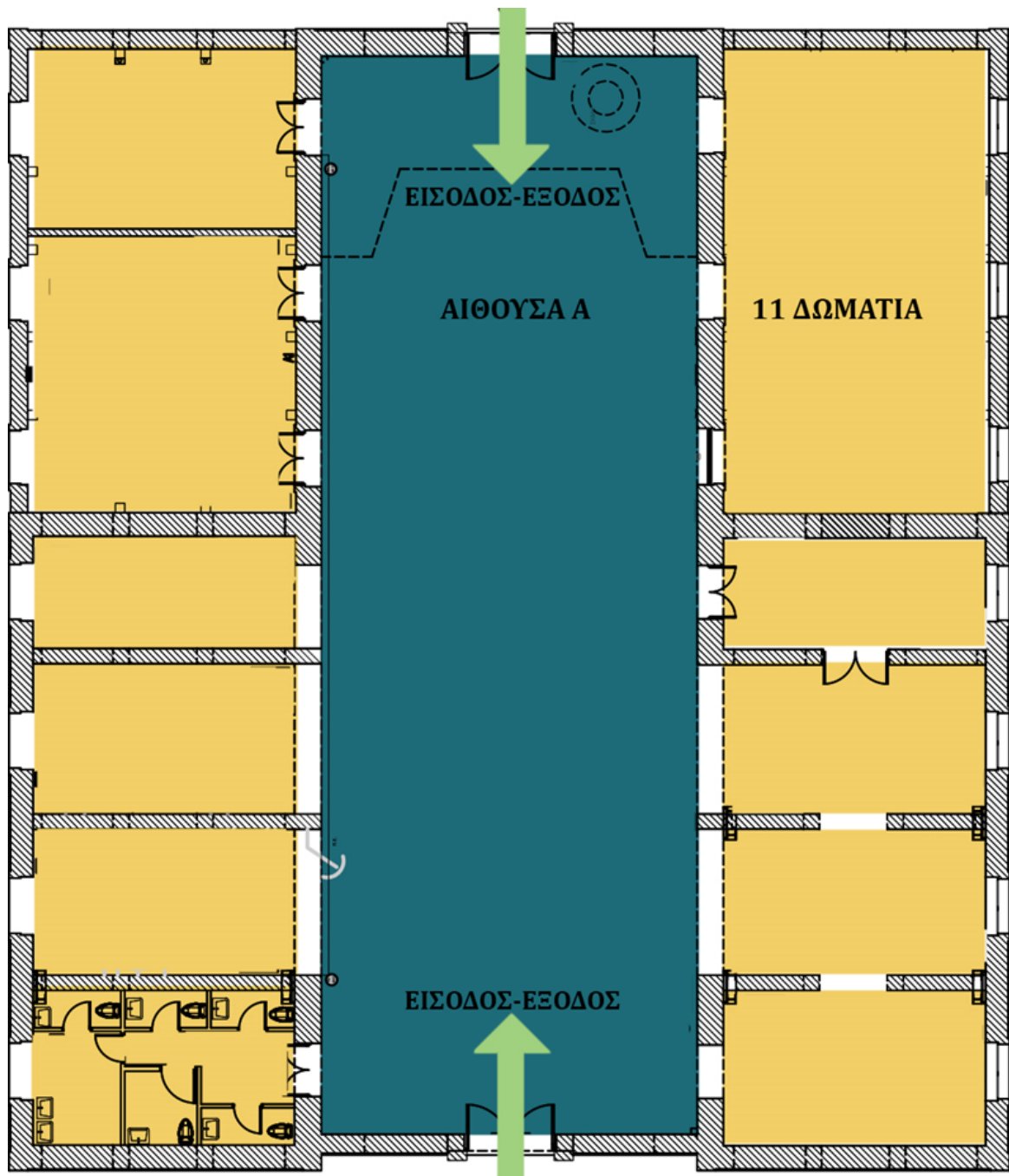
επικοινωνία μεταξύ τους. Η είσοδος και έξοδος στο κτήριο γίνεται από δυο ξύλινες θύρες στην αρχή και το τέλος της Αίθουσα Α. (βλ. εικόνα 7) Το κτήριο καλύπτεται με στέγη με εμφανή ξύλινα δοκάρια στο εσωτερικό της Αίθουσα Α.

Ολόκληρο το κτιριακό συγκρότημα που αποτελείται από επιμέρους μικρότερα κτήρια, καταλαμβάνει έκταση 20 στρεμμάτων. (βλ. εικόνα 6). Όλα τα κτήρια είναι κατασκευασμένα από ανεπίχριστη πέτρα Αστακού, τα πλαίσια των ανοιγμάτων περιβάλλονται από λίθινες ταινίες, οι ακμές απολήγουν σε μεγάλους ακρογωνιαίους λίθους και οι στέγες δίρριχτες και τετράριχτες προεξέχουν και στηρίζονται σε ξύλινα φουρούσια. Όπως γράφει ο Νεολόγος τον Ιούνιο του 1903, σε απόσταση περίπου δύο χιλιομέτρων από την πόλη των Πατρών. Αναφέρει συγκεκριμένα η εφημερίδα: «Ο Δήμος αγόρασε έναντι αξίας 24,000 δραχμών τα κτήματα Ν.Βενετσιανόπουλου και Κ. Λάππα εκτάσεως 20 περίπου στρεμμάτων όπου επρόκειτο να αναγεθούν στα σφαγεία, δηλαδή η μελετώμενη ζωαγορά...»⁹³.

Εικόνα 6 Συγκρότημα Παλαιών Σφαγείων. Πηγή. <https://www.carnivalpatras.gr/old-slaughterhouses/>

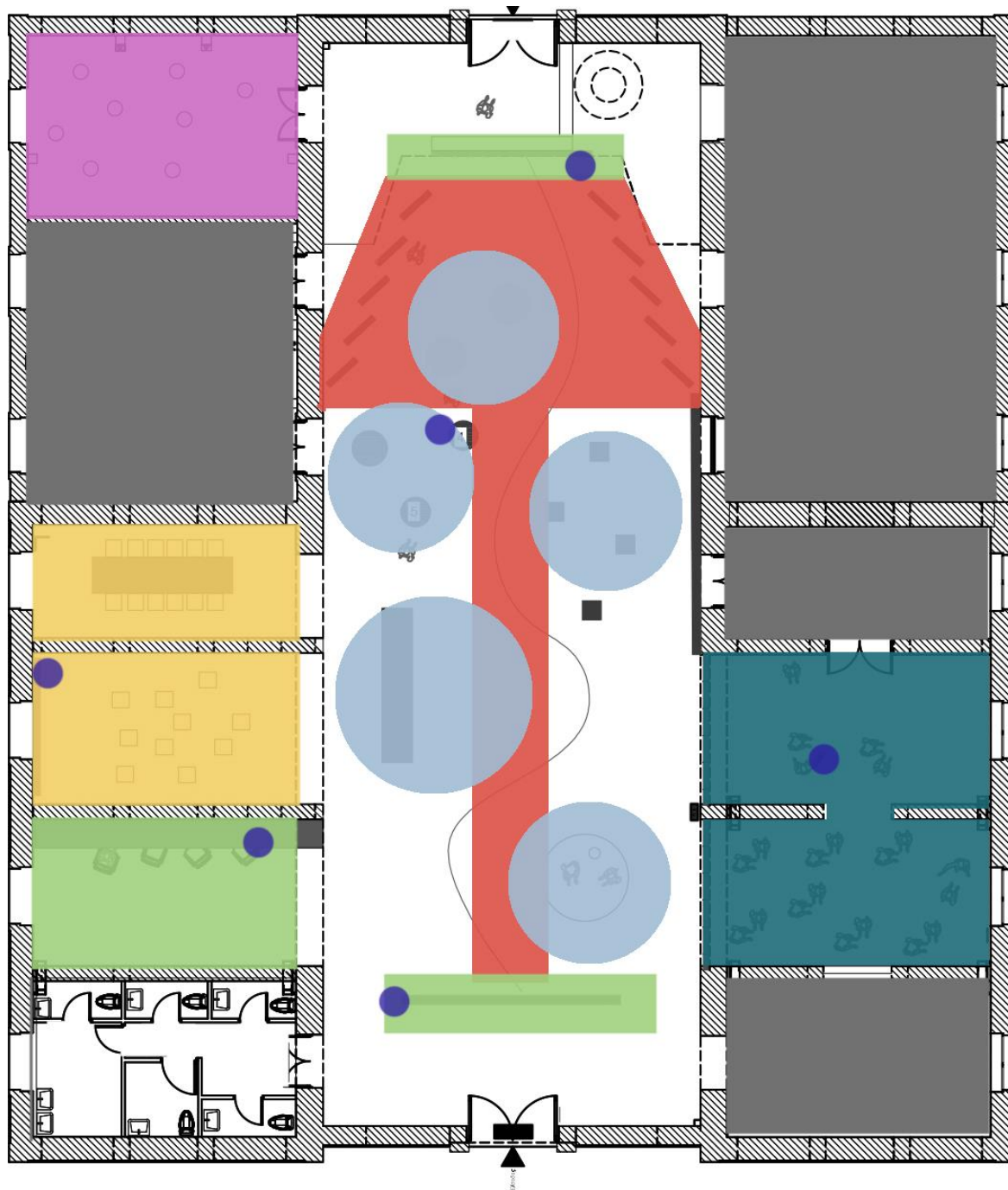
⁹³ «Θα εξετάζονται από κτηνίατρο όλα τα εισερχόμενα ζώα. Όσα κρίνονται υγιή θα πηγαίνουν στους σταύλους, όσα δε ακατάλληλα, θα αποτέμνονται. Ιδιαίτερα διαμερίσματα υπάρχουν και δια την κατεργασία του αίματος, δια την θεραπείαν των ασθενών ζώων, δια τους αποπάτους και δια την υδαταποθήκην η χωριτικότητέςται 35.000 οκάδες ύδατος ανυψουμένου εις ταύτην, είτε δι'αρτεσιανών φρεάτων, είτε δια γκαζομηχανών.» απόσπασμα άρθρου από τον Νεολόγο Πατρών, 1903.

Εικόνα 7. Διαγραμματική κάτοψη κεντρικού κτηρίου των Παλαιών Σφαγείων Πατρών

Η είσοδος στο χώρο της έκθεσης γίνεται από την κεντρική θύρα του κτηρίου. Στην έκθεση δεν υπάρχει κάποια εισαγωγική ενότητα, ενώ έξι ενότητες αναπτύσσονται διάσπαρτα μέσα στην Αίθουσα Α και σε έξι από τα έντεκα επιμέρους δωμάτια του κτηρίου. Τα υπόλοιπα δωμάτια είναι κλειστά και δεν χρησιμοποιούνται. Η ενότητα «Παρελάσεις στο Καρναβάλι» αναπτύσσεται στο κέντρο της Αίθουσας Α από την αρχή μέχρι το τέλος. Η ενότητα «Λαϊκή Τέχνη στο Καρναβάλι» αναπτύσσεται σε όλο το μήκος της Αίθουσας Α, σε διαφορετικά σημεία. Η ενότητα «Χοροί στο Καρναβάλι» βρίσκεται δεξιά της εισόδου σε δυο επιμέρους δωμάτια που συνδέονται τόσο μεταξύ τους όσο και με την Αίθουσα Α. Απέναντι της, βρίσκεται σε

δου δωμάτια με μεταξύ τους σύνδεση η ενότητα «Παιδιά στο Καρναβάλι». Η ενότητα «Δρώμενα στο Καρναβάλι βρίσκεται στη Αίθουσα Α και σε ένα ακόμα δωμάτιο. Τέλος, «ο Κρυμμένος Θησαυρός στο Καρναβάλι» δεν βρίσκεται σε κάποιο δωμάτιο του κτηρίου, αλλά αποτελεί ένα παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού που διαδραματίζεται σε όλη την έκθεση. Στο τέλος του κτηρίου, στο εσωτερικό ενός εκ των δωματίων, τοποθετείται η συμπερασματική ενότητα, που αφορά «το Καρναβάλι ως Πολιτιστικό στοιχείο» και την σύνδεση του με το μουσείο. (Βλ. εικόνα 7) Η έξοδος από το κτήριο γίνεται από την θύρα στο τέλος της Αίθουσας Α. Η πορεία του επισκέπτη δεν είναι προκαθορισμένη, και είχε την δυνατότητα να επισκεφθεί τις ενότητες με όποια σειρά επιθυμεί ή ακόμα και να μην περάσει από όλες. Προκαθορισμένη είναι μόνο η είσοδος και η έξοδος στην έκθεση, στις οποίες ο επισκέπτης παρακολουθεί την τελετή Έναρξης και την Λήξης του Καρναβαλιού και δίπλα της η συμπερασματική ενότητα στο τελευταίο δωμάτιο του κτηρίου.

ΟΙ ΠΑΡΕΛΑΣΕΙΣ

Ο ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΘΥΣΑΥΡΟΣ

Η ΤΕΧΝΗ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΟΙ ΧΟΡΟΙ

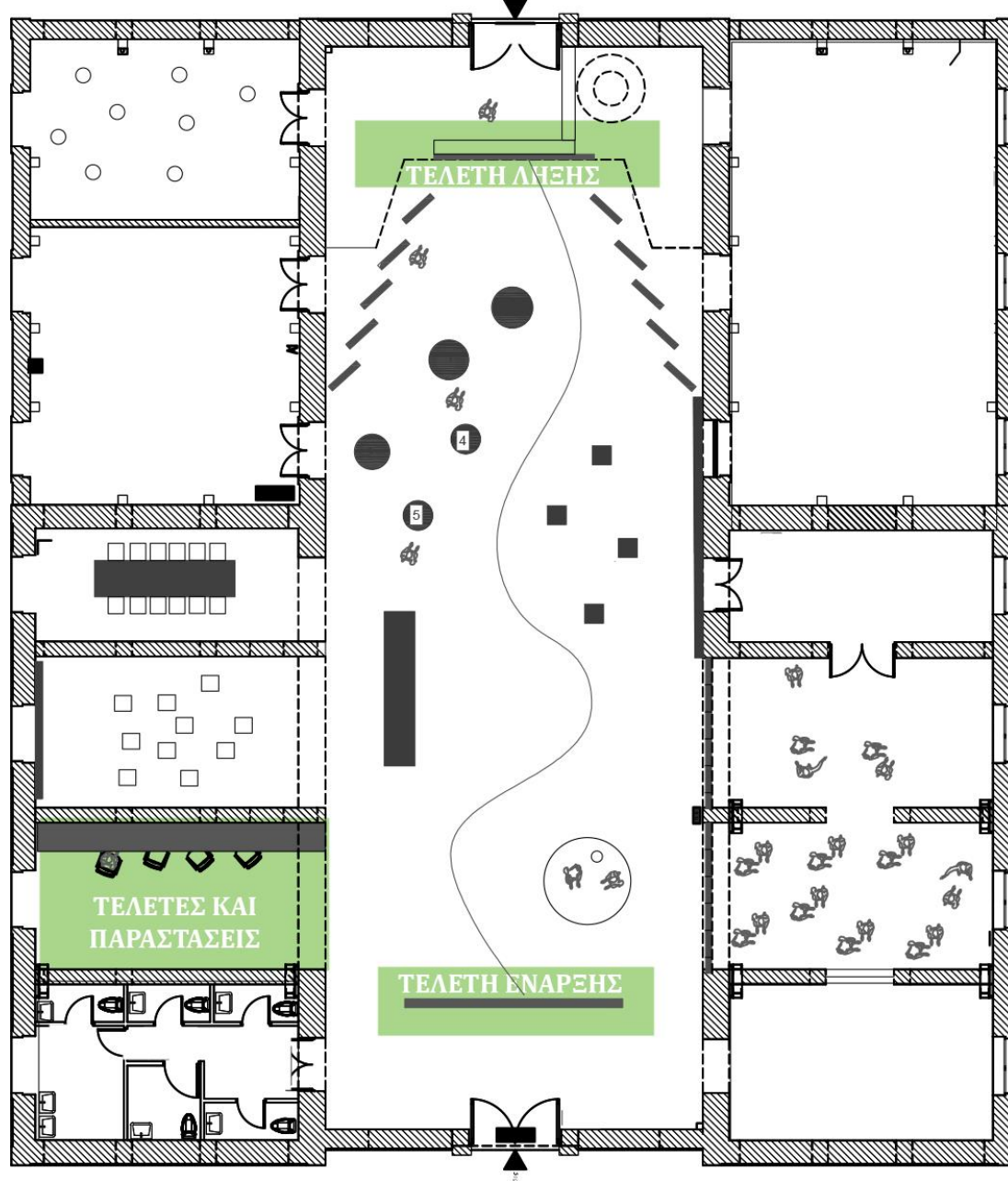
ΤΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Εικόνα 8. Διάγραμμα ενότητων στο χώρο της έκθεσης

Τα Δρώμενα του Πατρινού Καρναβαλιού

Η συγκεκριμένη ενότητα βρίσκεται σε διαφορετικές αίθουσες της έκθεσης και όχι σε ένα συγκεκριμένο δωμάτιο. Τα εκθεσιακά αντικείμενα της ενότητας είναι αρχαιακό υλικό σε μορφή βίντεο και φωτογραφίας από το αρχείο του Δήμου και της ΚΕΔΗΠ και αποσπάσματα από τις βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις. Η ενότητα χωρίζεται στις παρακάτω τρεις υποενότητες: Τελετή έναρξης, Τελετή Λήξης και όλες τις υπόλοιπες παραστάσεις, τελετές, συναυλίες, θεατρικά και τελετουργίες στον ενδιάμεσο χρόνο του καρναβαλιού που τελούνται στο κέντρο και τα προάστια της πόλης. Οι τρεις αυτές υποενότητες βρίσκονται σε διαφορετικές «στάσεις» της έκθεσης, με κάποια συγκεκριμένη σειρά θέασης. (βλ. εικόνα 8)

Εικόνα 9. Διαγραμματική αποτύπωση ενότητας: τα Δρώμενα στο Καρναβάλι

Σε κάθε μια από τις παραπάνω υποενότητες, ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να μάθει πληροφορίες για το περιεχόμενο, με δυο τρόπους, είτε παρακολουθώντας τα βίντεο, αρχειακό υλικό, χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη ηχητική ανάλυση, είτε, για τους επισκέπτες που θέλουν να μάθουν περισσότερες πληροφορίες για τα δρώμενα, με ηχητικά αποσπάσματα των αφηγήσεων. Έτσι, στις δυο μεγάλες τελετές ο επισκέπτης μπορεί να δει επιπλέον αποσπάσματα από την συνέντευξη της κ. Τόνιας Κοκοβίκα, της διοργανώτριας των εκδηλώσεων, ενώ στην υποενότητα των υπολοίπων δρώμενων τοποθετείται μια σειρά ακουστικών με ένα ηχητικό απόσπασμα που δεν αντιστοιχεί στο περιεχόμενο του βίντεο, σε αυτό ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να ακούσει μερικούς από τους αφηγητές, οι οποίοι μιλάνε για τη σημαντικότητά κάθε δρωμένου-τελετής, τις αλλαγές που προτείνουν για να αναπτυχθεί το καρναβάλι στο μέλλον, τις ενστάσεις που έχουν σχετικά με το έθιμο, αλλά και τις αλλαγές που έχουν γίνει στην ιστορία του καρναβαλιού.

Σκοπός της συγκεκριμένης ενότητας είναι η ανάδειξη της ποικιλίας των δράσεων και της εξέλιξης των εθίμων μέσα στα χρόνια. Επίσης, μέσα από τις προφορικές μαρτυρίες διαφαίνεται και η σημασία που έχει η εξέλιξη αυτών των εθίμων και των θεσμών μέσα σε μια ζωντανή κοινότητα καθώς «οι προφορικές ιστορίες επιτρέπουν στα μουσεία να παρουσιάζουν μια πολυφωνία απόψεων όπως αναφέρει η Ρίκι Βαν Μπουσχοτεν, στο κείμενο της «Η πόλη θυμάται.»⁹⁴ Μέσω των ιστοριών αυτών, η έκθεση δεν θέλει να ισχυριστεί ότι βασίζει την αφήγηση της «απλώς στα ίδια τα γεγονότα», αντιθέτως θέλει να διδάξει στο κοινό το σημαντικό μάθημα ότι καμία εκδοχή του παρελθόντος δεν είναι ουδέτερη ή αντικειμενική.⁹⁵ Η κοινοτικά συνεχώς εξελίσσεται και μαζί της εξελίσσεται και το στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

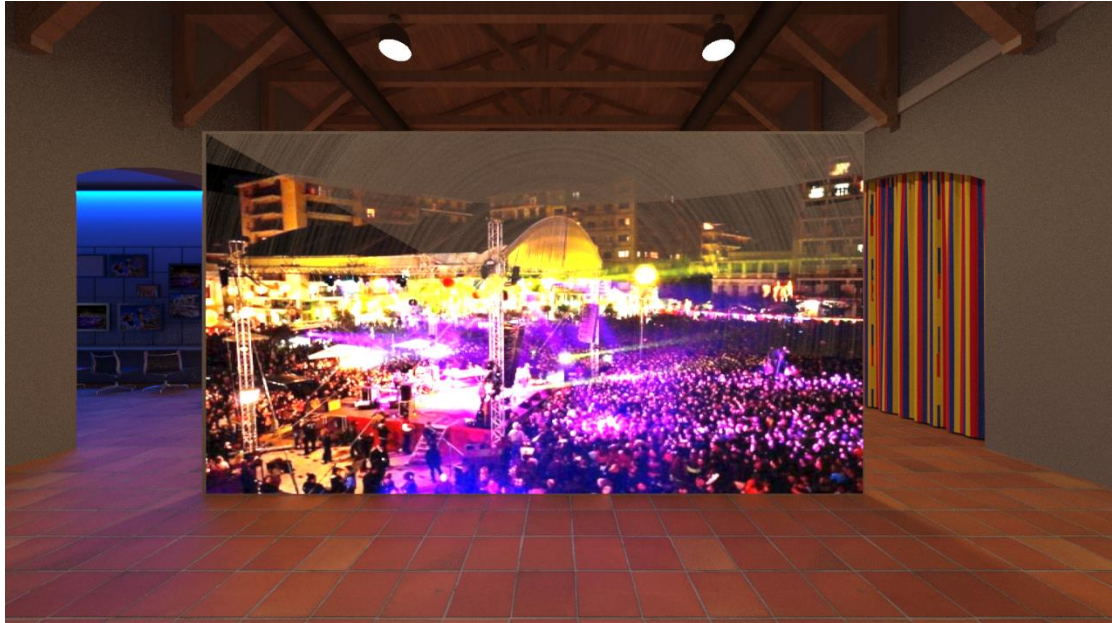
1.Τελέτη έναρξης

Στην είσοδο της έκθεσης τοποθετείται μια βίντεο προβολή σε ένα τοίχο διαστάσεων 4,50μ x 3,00μ που δεν επιτρέπει την θέαση στην υπόλοιπη έκθεση (Βλ. εικόνα 10). Στο τοίχο αυτόν προβάλλονται βίντεο (Βλ. εικόνα 11) αποσπάσματα σε λούπα, από τις τελευταίες τελετές έναρξης του καρναβαλιού και τα καλωσορίσματα των Δημαρχών τη πόλης. Τα παραπάνω βίντεο δεν έχουν ήχο, πίσω από τον τοίχο υπάρχει άλλη μια προβολή, με αποσπάσματα από την αφήγηση της Τόνιας Κοκοβίκα, στα οποία η διοργανώτρια της τελετής έναρξης μιλάει για την οργάνωση της εκδήλωσης την ιστορία και την εξέλιξη του εθίμου(Βλ. εικόνα 12). Στο βίντεο υπάρχει τίτλος «Η ΤΕΛΕΤΗ ΕΝΑΡΞΗΣ», ενώ στον τοίχο δίπλα στο βίντεο υπάρχει το παρακάτω εισαγωγικό κείμενο:

⁹⁴ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα , 2015, σελ 101

⁹⁵ E. Gable, R. Handler, the authority of documents at some American history museums, Journal of American History, 1994, σελ. 119

Η τελετή έναρξης του Καρναβαλιού είναι μια μαγική στιγμή που θέτει την αρχή μιας «εποχής». Είναι μια «εποχή» που η πόλη της Πάτρας ζωντανεύει, γεμάτη ενέργεια, δημιουργικότητα και αίσθημα ενότητας. Γίνετε μάρτυρες των τελετουργικών που σηματοδοτούν την επίσημη Έναρξη του Καρναβαλιού. Εξερευνήστε τις συμβολικές χειρονομίες, τις ομιλίες και τις παραδόσεις που έχουν περάσει από γενιά σε γενιά, ενισχύοντας το πνεύμα της κοινότητας, της χαράς και της πολιτιστικής κληρονομιάς που καθορίζει το Πατρινό Καρναβάλι.

Εικόνα 10. Τριδιάστατη άποψη από την είσοδο την έκθεση

Εικόνα 11. Απόσπασμα βιντεοπροβολής από την Τελετή Έναρξης (Ο δήμαρχος πετάει σοκολάτες στο κοινό).
Πηγή: αρχείο ΚΕΔΗΠ

Εικόνα 12. Τρισδιάστατη άποψη από την βιντεοπροβολή πίσω από την προβολή που αφορά την έναρξη

Στα παρακάτω αποσπάσματα η αφηγήτρια Τόνια Κοκοβίκα (εικ. 12), η οποία αποτελεί και διοργανώτρια των εκδηλώσεων του Καρναβαλιού εξιστορεί, αρχικά την ιστορία του έθιμού και την σπουδαιότητα του για την πόλη, αλλά ταυτόχρονα δίνει και προτάσεις, απευθυνόμενη στο Δήμο για την πιθανή μελλοντική του εξέλιξη. Ο ήχος αναπαράγεται με ηχεία που βρίσκονται μπροστά και πάνω από τον τοίχο και ο επισκέπτης μπορεί να ακούσει τις αφηγήσεις όταν βρίσκεται μπροστά στην προβολή, η βίντεο προβολή εμφανίζεται σε λούπα και κάθε ένα ολοκληρωμένο απόσπασμα διαρκεί περίπου δύο λεπτά.

«Η τελετή έναρξης λοιπόν το ανοίγει το Πατρινό καρναβάλι, γίνεται στην πλατεία Γεωργίου, είναι σε δύο μέρη, απαρτίζεται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος είναι το τελετουργικό, είναι ανάλογα τι έχουμε κανονίσει σαν τελετουργικό, δηλαδή μπορεί να είναι ένα μικρό μουσικό κομμάτι, μπορεί να είναι ένα χορευτικό κομμάτι, μπορεί να είναι ένα μικρό θεατρικό δρώμενο μετά βγαίνει ο κύριος Δήμαρχος και κηρύσσει την έναρξη του Πατρινού Καρναβαλιού, ανεβαίνει η καρναβαλική επιτροπή ή γνωμοδοτική όπως τη λένε τώρα, η Πρόεδρος της επιχείρησης, κηρύσσουν λοιπόν την Έναρξη του Πατρινού Καρναβαλιού, ανεβαίνουν οι σοκολατοριχτες και ρίχνουν τις σοκολάτες και μετά πέφτουν τα πυροτεχνήματα. Μετά τα πυροτεχνήματα αρχίζει η μεγάλη γιορτή, με την έννοια, κάποιο μεγάλο μουσικό συγκρότημα, κάποιο μουσικό συγκρότημα με καρναβαλικούς ρυθμούς και ο κόσμος χορεύει στην πλατεία. Αυτό είναι το γενικό πλάνο μιας τελετής έναρξης.»

«Ένα θέμα είναι ότι βάζεις ένα πλαίσιο χρονικό των εκδηλώσεων που γίνονται στην πόλη, που είναι σημαντικό γεγονός, όπως το καλοκαίρι κάνουμε μία σειρά από εκδηλώσεις με το φεστιβάλ μας και έχουμε μία μεγάλη συμμετοχή, η Πάτρα αυτό το χρονικό διάστημα είναι σε μία συνεχή κίνηση και αυτό είναι ένα θέμα το οποίο γεννιέται από την ίδια την πόλη, είναι μία ανάγκη της πόλης, το καρναβάλι το δικό μας έχει συμμετοχή, που σημαίνει

δημιουργικότητα, σημαίνει ότι αρχίζουν και τα πληρώματα όσο πλησιάζει ο χρόνος μπαίνουν σε κίνηση, βάζουν τη φαντασία τους, τη δημιουργικότητά τους, θέλουμε να σαρκάσουν, αρχίζουν να βρίσκουν τα θέματά τους, το περιεχόμενο το οποίο πρέπει να έχει το γκρουπ και αυτό εκφράζεται και δημόσια και με το γλέντι με το οποίο υπάρχει στην πόλη μας. Είναι μία περίοδος Χαράς, που θέλουμε να ξεπεράσουμε τα βάσανα της ζωής. Το χειρόν ανήκη ο άνθρωπος διότι όλα αυτά τα χρόνια είναι και χρόνια δύσκολα κοινωνικά και δεν μπορεί το καρναβάλι παρά να ακουμπάει και σε αυτό το γεγονός, ότι έχουμε μία κρίση οικονομική που σημαίνει ότι το μεγαλύτερο μέρος της πόλης μας δεν έχει την οικονομική ευχέρεια να ευχαριστηθεί τη ζωή, αλλά σε αυτό το κομμάτι θέλει να βγάλει την ψυχή του έξω, είτε να διαμαρτυρηθεί, είτε μέσα από τη σάτιρα να δείξει τα κακώς κείμενα και ποια είναι αυτά που του κάνουν την ζωή του δύσκολη και επομένως έχει αυτό το χρονικό πλαίσιο, το οποίο είναι ο απαραίτητος εκείνος χρόνος για να μπορεί να προετοιμαστεί και για να φτάσουμε κορύφωση που είναι η τελευταία μέρα του καρναβαλιού της, με τις παρελάσεις μας και όλα τα σχετικά.»

«Εγώ σαν Τόνια Κοκοβίκα τώρα προσωπικά και όχι σαν γραφείο παραγωγής, αλλά μάλλον και σαν γραφείο παραγωγής, τα τελευταία 4-5 χρόνια το στηρίζω και στις επιτροπές, ότι πλατεία Γεωργίου μπορεί να είναι το κέντρο της πόλης, αλλά δεν είναι η πόλη. Δηλαδή ένα μεγάλο γεγονός θα πρέπει να είναι πιο οργανωμένο και πιο σκηνοθετημένο, δηλαδή θέλει μία σκηνοθεσία από ανθρώπους, για να βγει αυτό το πράγμα καλύτερο και σαν διαφήμιση και για να το ευχαριστηθεί και ο κόσμος. Όταν δουλεύεις στην παραγωγή δεν βλέπεις μόνο τη σκηνή και τους καλλιτέχνες, βλέπεις και την πίσω μεριά, ότι τα καλώδια είναι απλωμένα στην πλατεία, σε περίπτωση βροχής υπάρχει μεγάλος κίνδυνος, κάτι που ο κόσμος αγνοεί βέβαια, βέβαια τώρα οι τεχνικοί τα βάζουν στα κανάλια. Πάντα όμως, όταν έχουμε ένα ανοιχτό θέαμα φέρει και μεγάλους κινδύνους. Έχω υποστηρίξει λοιπόν, δεν ξέρω αν έχει αγκαλιαστεί ή θα αγκαλιαστεί, είναι να μεταφέρουμε την Τελετή Έναρξης έναν άλλο χώρο. Έχω προτείνει το Παμπελοποννησιακό (στάδιο) και δεν το έχω προτείνει έτσι, το πρότεινα σαν οργάνωση και σαν παραγωγή. Δηλαδή θα μπορούσε το Παμπελοποννησιακό για δύο μέρες να είναι ένα «καρναβαλοδρόμιο», που χωράει 25.000 κόσμο. Μπορούν να σταθούν διαφορετικές σκηνές, σε συνεννόηση με το στάδιο, μπορούν να γίνουν πρόβες, μπορούν να μπουν άρματα, να παρελάσουν, μπορεί να αρχίσει με παρέλαση με τη έναρξη των καρναβαλικών γκρουπ, με ωραίες στολές, δηλαδή να γίνει κάτι διαφορετικό και πιο όμορφο, ο κόσμος να κάθεται και να απολαύσει το θέαμα. Εγώ πιστεύω, βέβαια στην πόλη θα υπάρχει γκρίνια, το ξέρω, γιατί όλες οι καινούργιες ιδέες φέρνουν γκρίνια, πάντα, ή δεν τους αρέσει η ιδέα ή θα αρχίσουν να λένε, τα καφέ δίπλα γιατί έχουνε δουλειά και το καταλαβαίνω αυτό που θα πουν οι επιχειρηματίες, αλλά πρέπει να σκεφτούμε και την ίδια την πόλη και το κοινό της πόλης και τους θεατές της πόλης. Εκτός δηλαδή από τους επιχειρηματίες, τους οποίους σεβόμαστε και αγαπάμε γιατί μας βοηθάνε στο καρναβάλι, θέλω να ξέρετε.»

2. Τελετές στο κέντρο και τα προάστια

Δίπλα και αριστερά στην υποενότητα της Τελετής Έναρξης, μέσα σε ένα από τα επιμέρους δωμάτια του κτηρίου τοποθετείται η υποενότητα των Τελετών-Δρώμενων που απλώνονται σε όλη την πόλη. Ο επισκέπτης καλείται να ανακαλύψει

μέσω δικής του πορείας την ενότητα αυτή καθώς αποτελεί τη μια από της δυο επιλογές κίνησης που έχει όταν εισέρχεται στο χώρο της κυρίως έκθεσης. Μέσα στο πρώτο δωμάτιο που συναντά ο επισκέπτης αριστερά της Αίθουσας Α, υπάρχουν πολλές οθόνες στη σειρά και η μια πάνω από την άλλη, αναρτημένες σε ένα μεταλλικό φορέα-κάνναβο. Η εμπειρία στο χώρο, στόχο έχει να προσομοιάσει κάποιο χώρο ασφάλειας που γίνονται παρακολουθήσεις από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης.

Οι οθόνες αυτές προβάλλουν διαφορετικά βίντεοαποσπάσματα εκδηλώσεων από το αρχείο του Δήμου και της ΚΕΔΗΠ με παρελάσεις εκτός κέντρου, το θέατρο δρόμου, συναυλίες, γλέντια, τον χορό του Δημάρχου, το θέατρο κρυμμένου θησαυρού, τον σοκολατοπόλεμο, αλλά και τις εκδηλώσεις της Τσικνοπέμπτης (εικ.14-20). Το δωμάτιο θα έχει τη μορφή κέντρου παρακολουθήσεων με καρέκλες και γραφείο. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να βλέπει παράλληλα και ταυτόχρονα όλες τις εκδηλώσεις σε λούπα, χωρίς ήχο, με σκοπό να αντιληφθεί με εύκολο τρόπο το εύρος και την ποικιλία στον χώρο και χρόνο των δράσεων. Σε μια εκ των οθονών εμφανίζεται και ο χάρτης της πόλης, όπου αναβοσβήνουν τα σημεία των εκδηλώσεων στην διάρκεια του καρναβαλιού, ώστε ο επισκέπτης να αντιληφθεί τον όγκο και την έκταση των δρώμενων αυτών. Ταυτόχρονα στο γραφείο τοποθετούνται μια σειρά με έξι ακουστικά από διαφορετικές αφηγήσεις που αφορούν τις τελετές και είναι ανεξάρτητες από το περιεχόμενο του βιντεοσκοπημένου υλικού, οι αφηγητές μιλάνε για την ιστορία του εθίμου, την εξέλιξη του, καθώς και ενδεχόμενες αλλαγές που θα μπορούσαν να γίνουν. (Βλ. εικόνα 13). Οι εκδηλώσεις ως στοιχεία της ΑΠΚ είναι μια πράξη επικοινωνίας που μπορεί να υποστηρίξει την κατασκευή και ανασυγκρότηση της ταυτότητας, του τόπου και της αίσθησης του ανήκειν. Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες μπορούν να προσφέρουν την ενσωματωμένη γνώση και να αποδώσουν ένα ισχυρό συναίσθημα και εμπειρίες του παρελθόντος μέσα από την βιωμένη τους εμπειρία, όπως υποστηρίζουν οι S. McKerrell και K. Pfeiffer.⁹⁶

⁹⁶ S. McKerrell, K. Pfeiffer, On the relationship between performance and intangible cultural heritage, Glasgow Caledonian University, 2020, σελ. 26

Εικόνα 13. Τρισδιάστατη απεικόνιση του χώρου που τοποθετείται η υποενοότητα.

Εικόνα 14. Φωτογραφία από την μπάντα του Δήμου που κυκλοφορεί στην πόλη στα πλαίσια των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού. Αρχείο ΚΕΔΗΠ.

Εικόνα 15. Φωτογραφίες από εκδηλώσεις της Τσικνοπέμπτης. Ο γάμος της Γιαννούλας της Κουλουρούς. Αρχείο ΚΕΔΗΠ.

Εικόνα 16. Απόσπασμα από υλικό βίντεο με παραστάσεις από το Θέατρο δρόμου. Αρχείο ΚΕΔΗΠ.

Εικόνα 17. Απόσπασμα από υλικό βίντεο με την συναυλία του Γκόραν Μπρέγκοβιτς στα πλαίσια των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού το 2023. Αρχείο Δήμος Πατρέων

Εικόνα 18. Απόσπασμα από υλικό βίντεο από την παντομίμα του 51ου Κρυμμένου Θησαυρού στα πλαίσια των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού το 2023. Αρχείο Δήμος Πατρέων

Εικόνα 19. Απόσπασμα από υλικό βίντεο από την εκδήλωση «οι Μπούλες βγήκαν παγανιά», παρέλαση στα προάστια της πόλης, στα πλαίσια των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού το 2023. Αρχείο Δήμος Πατρέων.

Εικόνα 20. Απόσπασμα από υλικό βίντεο από την εκδήλωση «οι Σφήγκες στις σκάλες», θέατρο δρόμου, στα πλαίσια των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού το 2023. Αρχείο Δήμος Πατρέων

Στόχος οι επισκέπτες να ακούσουν το ακουστικό υλικό και ταυτόχρονα να παρακολουθήσουν μέρος των προβολών. Έπειτα, θα συζητήσουν ή θα ανταλλάξουν ιδέες και αναμνήσεις σχετικά με τα έθιμα και τις παραδόσεις του καρναβαλιού, με αφορμή τόσο τα βίντεο όσο και τις αφηγήσεις. Σκοπός να φανεί η εξέλιξη του εθίμου μέσα στα χρόνια και ταυτόχρονα η ποικιλία των δράσεων που δεν αφορούν την παρέλαση του Σαββατοκύριακου. Στην είσοδο του δωματίου τοποθετείται το εισαγωγικό κείμενο της υποενότητας:

«Καλώς ήρθατε στον ζωντανό κόσμο των καρναβαλικών εκδηλώσεων στο κέντρο και τα προάστια της πόλης! Σας προσκαλούμε να εξερευνήσετε την ποικιλία των εορταστικών εκδηλώσεων που εκτυλίσσονται σε όλη την πόλη, πυροδοτώντας το πνεύμα του εορτασμού, της δημιουργικότητας και της κοινότητας για ένα ολόκληρο μήνα. Το Καρναβάλι της Πάτρας δεν περιορίζεται σε μία μόνο τοποθεσία, αλλά ξεχύνεται σε κάθε γωνιά του Δήμου. Ανακαλύψτε το πλήθος των εκδηλώσεων και των δραστηριοτήτων, αναδεικνύοντας τον χαρακτήρα του καρναβαλιού και την ικανότητά του να ενώνει ανθρώπους κάθε ηλικίας, καταγωγής και γειτονιάς. Από το πολυσύχναστο κέντρο της πόλης, μέχρι τις γραφικές προαστιακές γειτονιές, κάθε γωνιά γίνεται ένας ζωντανός κόμβος καρναβαλικού πνεύματος.

Οι έξι αφηγήσεις χωρίζονται σε έξι διαφορετικά ηχητικά αποσπάσματα για τους επισκέπτες, που ο καθένας μπορεί να ακούσει με ξεχωριστά ακουστικά:

Τόνια Κοκοβίκα, Διοργανώτρια των εκδηλώσεων του Δήμου. Θέμα: εκδηλώσεις

«Αμέτρητες εκδηλώσεις, το καρναβάλι δεν είναι το τελευταίο σαββατοκύριακο που δείχνουν στην τηλεόραση, αρχίζει τον Ιανουάριο και τελειώνει ανάλογα με το χρόνο που είμαστε ή το Μάρτιο ή τον Φεβρουάριο. Καθόλη τη διάρκεια του Πατρινού Καρναβαλιού, από την Έναρξη μέχρι και την Καθαρά Δευτέρα γίνονται πάρα πάρα πολλές εκδηλώσεις για το Πατρινό καρναβάλι. Εκτός από την Τελετή Έναρξης και την Τελετή Λήξης και τις μεγάλες παρελάσεις και το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού, οι μεγάλες εκδηλώσεις είναι η Τσικνοπέμπτη, είναι οι εκθέσεις που γίνονται κατά τη διάρκεια του καρναβαλιού, είναι κάποια μουσικά συγκροτήματα τα οποία παίζουν στην πόλη.»

«Τον κεντρικό σκελετό των εκδηλώσεων, τον έχουμε κρατήσει, δεν είναι ότι έχουμε αλλάξει κάποια πράγματα, πιστεύω ότι πρέπει να συμπληρωθούν κάποια άλλα πιο μοντέρνα πράγματα. Δηλαδή, θα μου άρεσε να έχουμε φέρει το color day festival εδώ, θα μπορούσαμε να το κάνουμε carnival day festival, αυτό που γίνεται στην Αθήνα με τα χρώματα, θα μπορούσαμε να παίζουμε με τα καρναβαλικά χρώματα, με μουσική και να διασκεδάσει όλος ο κόσμος. Απλά πράγματα, αλλά πιο καινούργια, δηλαδή για μένα, η Τελετή Έναρξης μπορεί να μην είναι συγκρότημα πλέον, μπορεί να είναι αυτό που παίζεται στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια: εικόνα και ήχος τίποτα άλλο. Ένα μικρό πατάρι, τον κύριο δήμαρχο με τα πυροτεχνήματα και μετά να παίζει κάτι γραφικό στις πολυκατοικίες. Δηλαδή δεν χρειάζεται, προχωράμε μπροστά, εγώ αυτό προτείνω και αυτό μου αρέσει να δω σαν Τόνια. Το παρελθόν, είναι παρελθόν και το αγκαλιάζουμε και τα αγαπάμε, αλλά τώρα είμαστε εδώ στο σήμερα και κοιτάμε το αύριο και για τους επόμενους καρναβαλιστές που θα έρθουν.»

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συνδημιουργός του ιστορικού πληρώματος «Ασπρο- Μαύρο». Θέμα: Τσικνοπέμπτη

«Το όλο θέμα της Τσικνοπέμπτης γιατί τελειώνει στην Απάνω χώρα; Γιατί από κει ξεκίνησε και εκεί κλείνει. Έχουμε προσπαθήσει κατά καιρούς κι άλλοι, μέσα από το χώρο του καρναβαλιού, να μπορέσουμε να δέσουμε και την απάνω και την κάτω, την έχουμε «δέσει», υπάρχουν τα αυτοκίνητα, τα ιδιαίτερα με τις, με τις καλοκυρίες, έτσι όλη η δύναμη στο

κλείσιμο, γινόταν στην απάνω χώρα, έχει λίγο αυτό αλλάξει, γιατί φύγανε πολλά μαγαζιά από απάνω και φύγανε πολλές ταβέρνες, φύγανε πολλά καφενεία και έχασε λίγο το ύφος του, αλλά θέλοντας να το διατηρήσουμε, έχουμε δέσει τώρα και τα προσφυγικά, και τα λεγόμενά της Αγίας Αικατερίνης, εγώ δεν είναι ντροπή να το πω και τα γύφτικα, αλλά έτσι αναφέρεται από την πιο παλιά ιστορία της πόλης μας, είναι τα γύφτικα, εκεί μέσα δηλαδή οι πιο παλιοί, έχουν ιστορία πάνω από 400 χρόνια αυτοί οι εργαζόμενοι που δουλεύαν στο κάστρο. Αυτοί, το λοιπόν, έχουνε σύνδεση με το θέμα καρναβάλι και τα λοιπά. Οπότε ξεκινώντας από δω, αν θες κάποια καλλιτεχνικά που κάνουμε, δένουμε όλη μας την πόλη σε μια ομορφιά.»

«...το πήραμε υπόψη αυτό και είπαμε ότι θα το σταματήσουμε (το έθιμο του γάμου τους Κουλουρους) και μπορούμε να φτιάξουμε, να το αντικαταστήσουμε και να κάνουμε άλλες εκδηλώσεις με άλλο περιεχόμενο και θα εμπλουτίζονται. Το καρναβάλι επειδή έχει μέσα του τη δημιουργία και την πρωτοβουλία και επειδή και κοινωνικές ομάδες ανάλογα με αυτό το οποίο γενικά βγαίνει κάθε φορά και όταν είσαι σε συνεργασία με όλη την κοινωνία, αν βλέπεις ότι κάτι έχει βγει από μέσα και είναι ωραίο, το αποδέχεσαι, κάτι που είναι στραβό, το σθήσαμε και νομίζω ότι με αυτή την σχέση, του να δίνεις και να παίρνεις, εμπλουτίζεται το καρναβάλι μας και παίρνει ένα δρόμο που νομίζω ότι είναι πρωταγωνιστής είναι ο πατραϊκός λαός, του δίνεται η ευκαιρία»

Κώστας Πελετίδης, Δήμαρχος Πατρών. Θέμα: εκδηλώσεις εκτός κέντρου

«Το πρώτο και κύριο είναι, που ήταν δική μας επιθυμία, το καρναβάλι να μη συγκεντρώνεται μόνο στο κέντρο, να μην απασχολεί μόνο κάποιες ομάδες πληρωμάτων, θέλαμε να αγκαλιάσει όλη την πόλη, αρχίσαμε και πήγαμε, ανοίξαμε το καρναβάλι πηγαίνουμε σε όλη την πόλη, αυξήσαμε τις γιορτές μας στις συνοικίες, όπως και το διάκοσμο μας. Μετά στραφήκαμε στα παιδιά μας, διότι τα βάσανα της ζωής, σου δημιουργούν μία αναστολή όταν είσαι λίγο μεγαλύτερος, αλλά την χαρά του παιδιού σου τι θέλεις οπωσδήποτε. Οπότε αρχίζουμε να λέμε, να κάνουμε γιορτές που να ευχαριστηθούν τα παιδιά, όταν χαίρονται τα παιδιά, χαίρονται και οι γονείς, οι μεγαλύτεροι, οι παππούδες. Επομένως γίνεται μία μεγάλη γιορτή της πόλης μας, αυτό το είχαμε μπροστά μας συνεχώς και με βήματα προχωρούσαμε και φτάσαμε να έχει πάρα πολλές εκδηλώσεις και στα σχολεία και στις γειτονίες και νομίζω ότι ενίσχυσε τον χαρακτήρα των καρναβαλικών εκδηλώσεων αυτό, και φροντίσαμε η κρίση οικονομική και οι συνθήκες αυτές να επηρεάζουν την ψυχή μας κατά τι λιγότερο είναι στην πραγματικότητα. Εμείς θέλουμε ο άνθρωπος να έχει μία ανάταση για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες και το καρναβάλι παίζει και αυτό ένα ρόλο σε αυτό το κομμάτι, μαζί με μία σειρά άλλα πράγματα που κάνουμε.»

«Είναι σαφές και ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που είναι και σε συζήτηση στην πόλη μας, διαχρονικά, είναι το κατά ποσό θα είναι εμπορικό ή όχι, που εμείς λέμε «καρναβάλι το οποίο αφήνει απόξω τμήματα του, γιατί δεν έχουν τα χρήματα αυτό δεν μπορεί να είναι καρναβάλι και αυτός ο οποίος είναι αδύναμος οικονομικά πρέπει να έχει τη δυνατότητα να απολαύσει αυτή την περίοδο το ίδιο με όποιον έχει την ευχέρεια την οικονομική και φροντίζουμε να μην τον αφήσουμε έξω από αυτήν την περίοδο και με ότι θα μπορέσουμε να κάνουμε, είτε με τις δωρεάν εκδηλώσεις, με την καλλιτέχνες που έρχονται στην πόλη μας και προσπαθούν να δώσουνε χαρά.»

Περικλής Δημητρακόπουλος, Πρόεδρος των Σοκολατοριχτών. Θέμα: Σοκολατοπόλεμος

«Κοιτάξτε, το έθιμο ξεκίνησε από πλούσιους Πατριούς, το 1899, αυτά είναι τα τεκμήρια που έχουμε εφημερίδες, τις οποίες σοκολάτες τις φέρανε λένε από το Τορίνο. Η Πάτρα λόγω του λιμανιού και είχε κίνηση μεγάλη και τις είχανε φέρει και τις ρίξανε τότε, βέβαια πετάγανε, άλλα κουφέτα και λουλούδια στις κοπέλες. Η σοκολάτα ξεκίναγε και το φλερτ, τότε η κοπέλα δεν ήταν τόσο ελεύθερη, πηγαίνανε σε κανένα μπαλκόνι, οπότε άρχιζε το φλερτ και ήταν πολύ σημαντικό αυτό για την εποχή εκείνη και ντυνόσαντε με πολύ ωραία καπέλα, οι κυρίες ωραίες, ήτανε πάρα πολύ καλοντυμένες και περιμέναν πότε θα γίνει σοκολατοπόλεμος, για να δούνε τι θα γίνει. Οι άντρες φόραγαν ντόμινο και πετάγανε σοκολάτες.»

«Κοιτάξτε, είχαμε σοκολάτες στους χορούς και με το φλερτ, αλλά η σοκολάτα αυτή ήτανε μικρή, εγώ την πρόλαβα σοκολάτα, την έχουμε πετάξει. Υπήρχε ειδική σοκολάτα που έφτιαχνε ο Παυλίδης. Μάλιστα στην Πάτρα, στην Αγίου Νικολάου, υπήρχε μαγαζί το οποίο λεγότανε Παυλίδου. Και πήγαιναν και οι κοπέλες και τότε ένα καφεδάκι, είχανε ωραία γλυκά και εκεί γινόσαντε οι συμφωνίες, εγώ δεν τα πρόλαβα, αυτά που ξέρω εγώ από παλιούς, ο Γιώργος ο Παυλίδης, που ήταν ο τελευταίος, γιατί πουλήθηκε μετά αυτή η εταιρεία, ο Γιώργος ο Παυλίδης έκανε συμφωνίες με το Δήμο και με Πατριούς πλούσιους και έφτιαχνε τη λεπτή τη σοκολάτα που ήτανε και για το χορό, γιατί θέλει μικρή σοκολάτα αυτή είναι πολύ επικίνδυνο μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα και το καρναβάλι είναι χαρά, είναι διασκέδαση, άμα είναι να πηγαίνουμε στα νοσοκομεία δεν είναι καρναβάλι. Τότε, ο Παυλίδης έφτιαχνε σοκολάτα και μάλιστα φωνάζανε οι άλλοι, «πρέπει να κρατήσεις τη μηχανή οπωσδήποτε για να έχουμε σοκολάτα για το καρναβάλι»

«Εμείς δουλεύουμε όλο το χρόνο, δηλαδή μόλις τελειώσει το καρναβάλι θα πρέπει να μαζέψουμε το αρχείο, τι κάναμε, που πήγαμε. Ο σοκολατοπόλεμος δεν είναι μόνο αυτό που βλέπετε εδώ, τώρα πάμε στα σχολεία, πάμε σε μεγάλα τηλεοπτικά κανάλια που μας καλούν, και αυτά πρέπει να γίνει το αρχείο του συλλόγου. Αυτό γίνεται ακριβώς μόλις τελειώσει, μέχρι το Μάιο, εκεί που αρχίζει το καλοκαίρι και λοιπά. Να δούμε κάτι δημοσιεύματα, γιατί υπάρχουν πολλά δημοσιεύματα, έχουμε βέβαια και παλιά δημοσιεύματα, να τα μαζέψουμε και αμέσως, επανερχόμενοι το Σεπτέμβριο αρχίζουμε τις διαπραγματεύσεις, διαπραγματεύσεις έχουν μεγάλο θέμα. Γιατί θα πρέπει λοιπόν να δεις τις εταιρείες, να πεις τι γίνεται, πώς πάμε, τι μπορούμε να κάνουμε, μπορείτε να μας βοηθήσετε; γιατί φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι, γιατί δεν υπάρχουν οι εταιρείες να σου πει «ξέρεις εδώ πέρα θα σου δώσω τόσο». Αρά λίγο-λίγο για να γίνει και σοκολατοπόλεμος.... Ο δήμος δεν βοηθάει τίποτα, ειδικά τα τελευταία χρόνια δεν είναι καλές οι σχέσεις. Παλιά ο δήμος έβαζε, τα τελευταία χρόνια, εμένα μου έχουν κάνει και ευθεία επίθεση ότι τους αντιπολιτεύομαι, προσέξτε ο Δήμος και τώρα να τα λέτε, όχι επειδή είναι δήμαρχος ο Πελετίδης, αυτός επανέφερε τα αυτοκίνητα για την Αθήνα, ενώ παλιά βάζανε, μετά τα κόψανε, γιατί όταν τηλεφωνεί και θα σας πω, το λέω Καναλάρχης, το λέω και παραγωγός, θέλει αυτοκίνητο και υλικό.»

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συν δημιουργός του Γκρουπ «Άσπρο- Μαύρο». Θέμα: Γάμος Της Γιαννούλας

«Τι κάναμε για να φτιάξουμε, την λεγόμενη «Τσικνοπέμπτη» και τι γλέντια κάναμε; Τι ήταν Τσικνοπέμπτη; Ήταν οι γραφικοί τύποι της απάνω χώρας που έπρεπε να γίνει μία κωμωδία.

Ποιος το χρηματοδοτούσε όλο αυτό το σχήμα; Η κάτω πόλη, που είχε την οικονομική δυνατότητα, πάντρευε μία γραφική παρουσία, μορφή τότε, την «Κουλουρού», η οποία ήτανε και αθυρόστομη, και έτσι Γιαννούλα και τι κάνανε; να την παντρέψουν, είχαν τη δυνατότητα να επιβάλλουν στο Δήμο και να του πουν ότι «θα κάνουμε ένα δρώμενο το οποίο είναι ιδιαίτερο, έχουμε βρει τις μαούνες από τα ναυπηγεία, θα φέρουμε, να πούμε, έναν κύριο ντυμένο Αμερικάνο και τους κομήδες και τα λοιπά και θα κατέβει άμαξα από πάνω, η Γιαννούλα στολισμένη νύφη και θα γίνει αυτό» που γινότανε κάθε χρόνο.

...Ήταν μια γυναικά που έβγαινε από το σπίτι της να πουλήσει τηνπραμάτεια της και πείραζε, την πείραζαν, τέτοια πράγματα γινότανε. Είχαμε πάρα πολλούς, τον Συμεών, είχαμε το Θανάση το δεκάρα, είχαμε πολλούς, αλλά είναι υπήρχε ο Βαρικινάς, ο Τσιμπρηλίου, υπήρχαν ιστορίες, γραφικοί τύποι, που τους πείραζε ο κόσμος, αλλά το δέχονταν το πείραγμα, γιατί και αυτοί κάνανε πειράγματα, όλο αυτό ήτανε και μέσα στο θέμα καρναβάλι, αλλά και στην καθημερινότητα, κάθε μέρα γινότανε και οι γνωριμίες της πόλης μεταξύ τους, όλο αυτό το λοιπόν το δέσε και μπήκε και η μικροαστική τάξη μέσα. εμπόρων, της φιλαρμονικής, των διαφόρων και ο καθένας έδωσε ένα ιδιαίτερο χορό.»

Γιώργος Κοτοπούλης, Επιχειρηματίας. Θέμα: εξέλιξη του θεσμού

«Πρέπει να τραβηχτεί πιο πίσω το καρναβάλι, με εκδηλώσεις δυνατές που θα φέρουν το κόσμο από την ευρύτερη περιοχή, δυνατή εκδήλωση, μεγάλο το όνομα, για να φέρει κόσμο από την ευρύτερη περιοχή, δηλαδή λέω πάλι για το Ριό (Ντε Τζανειρο). Δεν ξέρω αν έχει σημασία αυτό, για να μπορέσει να πετύχει αυτό τον όγκο και κάλεσε τον κόσμο, κάλεσε τον ΤΖακ Νίκολσον, κάλεσε τον Ρόμπερτ ντε Νίρο, την Ναόμι Κάμπελ, τους πρόβαλε, τους είδε ο κόσμος.»

«...στο τέλος της δεκαετίας του 80' αποφάσισα να πάω στο καρναβάλι του Ριό ντε Τζανειρο, ε πήγα τρεις φορές έχω συμμετάσχει, δύο φορές στο σαμπόδρομο με σχολή σάμπας, είναι φίλος μου ο διευθυντής του καρναβαλιού στο Ριό ντε Τζανέιρο, Ρικαρντο Αμαραλ, έχω κάνει ατελείωτες συζητήσεις μαζί του, μιλάω βραζιλιάνικα. Δεν κρύβω ότι επιχείρησα σε κάποιους Αντιδημάρχους εκείνης της εποχής κάποια στοιχεία από αυτούς να τα μεταφέρω, για να γίνει πιο καλύτερο το καρναβάλι και ενδεχομένως να αποκτήσει έσοδα και να γίνει πιο αισθητικά σωστό, όπως είναι η βασίλισσα του καρναβαλιού. Οπού η βασίλισσα του καρναβαλιού στο Rio de Janeiro είναι μία βασίλισσα την οποία την έχουν και την έχουν όλο το χρόνο και σε όποια έκθεση γίνεται παγκοσμίως, σε οποιοδήποτε βραζιλιάνικο περίπτερο η βασίλισσά είναι παρόν, με μια τεράστια αμοιβή που παίρνει για να βγει η βασίλισσα, με μία συμμετοχή η οποία το μόνο όρο που έχει είναι να άνω των 17. Άρα η συμμετοχές, οι γυναίκες που δηλώνουν συμμετοχή είναι πολλές δεκάδες χιλιάδες.....επιχείρησα μία φορά να το κάνουμε στην Πάτρα το σχεδιάσαμε, το προτείναμε στο Δήμο τότε, για να αποκτήσει η βασίλισσα... να σου δώσω να καταλάβεις η βασίλισσα του καρναβαλιού εκεί, από τη δεκαετία του 80' μέχρι σήμερα, ένα μήνα πριν το καρναβάλι βγαίνει βασίλισσα για τον επόμενο χρόνο»

3. Τελετή Λήξης

Στην έξοδο της έκθεσης τοποθετείται μια βίντεο προβολή αντίστοιχη με αυτής της Τελετής Έναρξης σε ένα τοίχο 4,50 x 3,00 μέτρα που μπλοκάρει την θέαση από την έξοδο. Στο τοίχο αυτόν προβάλλονται βίντεο αποσπάσματα σε «λούπα», από τις

τελευταίες Τελετές Λήξης του καρναβαλιού, την καύση του βασιλιά, τον αποχαιρετισμό του δήμαρχου και τις συναυλίες. Στο βίντεο υπάρχει τίτλος «Η ΤΕΛΕΤΗ ΛΗΞΗΣ», ενώ στον τοίχο δίπλα στο βίντεο υπάρχει το παρακάτω κείμενο (βλ. εικόνα 21).

Εικόνα 21. Τρισδιάστατη απεικόνιση της υποενοτήτας της Τελετής Λήξης, προβολή από το αρχείο του Δήμου από Τελετές Λήξης

Καλωσορίσατε στο τελευταίο κεφάλαιο του Πατρινού Καρναβαλιού, την Τελετή Λήξης του! Σας προσκαλούμε να αναλογιστείτε μαζί μας το μεταμορφωτικό ταξίδι που ξεκινήσαμε. Η Τελετή Λήξης του Καρναβαλιού είναι το επιστέγασμα της χαράς και της ενέργειας που έχουν διαποτίσει όλη την καρναβαλική περίοδο. Είναι μια στιγμή προβληματισμού για κάποιους, εκτίμησης για άλλους και κυρίως προσμονής, καθώς συγκεντρωνόμαστε για να σηματοδοτήσουμε το τέλος της γιορτής και την έναρξη της επόμενης.

Κάθε τελετή λήξης οι καρναβαλιστές θαυμάζουν τις καλλιτεχνικές εκφράσεις που κοσμούν τη σκηνή, από συναρπαστικές ερμηνείες μέχρι συγκινητικές μουσικές συνθέσεις, την φωτιά στο λιμάνι από την καύση του καρνάβαλου και τα πυροτεχνήματα στον ουρανό, ο επισκέπτης βλέπει έναν καμβά ο οποίος αφήνει μια τελευταία ανεξίτηλη εντύπωση του καρναβαλιού. Αντίο, μέχρι να ξαναβρεθούμε στο επόμενο Πατρινό Καρναβάλι!

Πίσω από την βιντεοπροβολή είναι η έξοδος από την έκθεση. Στο πίσω μέρος του τοίχου προβάλλεται απόσπασμα από την συνέντευξη της Τόνιας Κοκοβίκα. Η προφορική μαρτυρία της πλαισιώνει το βίντεο αρχείου δίνοντας του μια νέα επεξήγηση και δημιουργώντας μια νέα αφήγηση για το περιεχόμενο της Τελετής Λήξης. Τα ηχεία βρίσκονται πάνω από την βιντεοπροβολή και ο επισκέπτης μπορεί να ακούσει τα αποσπάσματα όταν βρίσκεται μπροστά στον τοίχο. Η αφηγήτρια αναλύει τις δυσκολίες πίσω από τις εκδηλώσεις, για την διοργάνωση και το στήσιμο

κάθε τελετής. Στόχος του βίντεο να αποκαλύψει στον επισκέπτη τις διεργασίες πίσω από την διοργάνωση των εκδηλώσεων πίσω από το θέαμα που παρακολούθησε στον μπροστά τοίχο, μέσα από τα ματιά των υπευθύνων. Ο ήχος αναπαράγεται μέσω ηχείων και η προβολή έχει τίτλο «ΚΑΙ ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΗΝΗ» (εικ. 22):

Εικόνα 22. Τρισδιάστατη απεικόνιση της υποενοότητας της Τελετής Λήξης, απόσπασμα συνέντευξης με την Τόνια Κοκοβίκα

«Είναι λίγο δύσκολα, γιατί έχουμε να κάνουμε με τα γκρουπ που συμμετέχουν, έχουμε να κάνουμε με τους θεατές και έχουμε να κάνουμε με φιλοξενούμενους από άλλες πόλεις, είναι δηλαδή, η πόλη ήδη πλέον τρεις μέρες χωρίς ύπνο, στο γραφείο ντυνόμαστε καρναβαλικά από το γραφείο, φεύγουμε και θα πάμε στις θέσεις μας για να αρχίσει η παρέλαση η νυχτερινή, μετά υπάρχουν βέβαια οι χοροί που πρέπει να πάμε. Δηλαδή ένας καρναβαλιστής που σέβεται τον εαυτό του ή που δουλεύει στο καρναβάλι, δεν γίνεται να μην πάει σε ένα χορό, ή σε δυο ή σε τρεις. Την επόμενη μέρα είμαστε επί ποδός την Κυριακή από τις 8:00 το πρωί εμείς, για να στήσουμε κάποια πράγματα για την παρέλαση που αρχίζει 14.00, γιατί έχουνε βγει και οι θέσεις των γκρουπς ανάλογα με την βαθμολογία.»

«.Εκεί είναι άλλο στήσιμο, πολύ διαφορετικό, με μεγάλη αγωνία για τον κόσμο που θα έρθει. Γιατί εκείνο ανοιχτός ο χώρος, υπάρχουν βέβαια οι λιμενικές αρχές και Αστυνομία που βοηθούν πάρα πολύ, ότι αφορά τον Μόλο κάτω που γίνεται τελετή λήξης. Γενικά όμως υπάρχει ένταση, κούραση, όλοι περιμένουμε πάλι την τελετή λήξης με το ίδιο τελετουργικό. Δηλαδή υπάρχει πάλι ένα μικρό δρώμενο, το οποίο δεν ξέρω τι μπορεί, βγαίνει ο δήμαρχος με την επιτροπή, ευχαριστούν τα παιδιά, τον κόσμο που έχει έρθει. Λένε ότι τελείωσε το καρναβάλι το 22' φερπείν και κηρύσσει την έναρξη του καρναβαλιού του 23' και εκεί όπως καταλαβαίνετε υπάρχει χαμός, χορεύει ο κόσμος, γελάνε, το περιμένουν και μετά πυροτεχνήματα κανονικά και μετά καίνε ένα ομοίωμα του καρναβαλιού, δεν μπορούμε να κάψουμε αυτά τα υπέροχα άρματα που φτιάχνει το καρναβαλικό συνεργείο και μετά αρχίζει το συγκρότημα, ανάλογα με το τι έχουμε κλείσει. Βέβαια όλα αυτά είναι μέσα σε κιγκλιδώματα, ο χώρος περιφρουρείται όσο καλύτερα μπορούμε και πάντα στο μυαλό μας έχουμε την ασφάλεια των παιδιών, δηλαδή τα γκρουπς που έρχονται, του κόσμου που κατεβαίνει. Εμένα αυτή η αγωνία πάντα, δηλαδή δεν έχω ευχαριστηθεί τελετή λήξης,

εφόσον τελειώσει, μόνο τότε και έχει αρχίσει και αδειάζει ο Μόλος, να πάνε σε πάρτι μέχρι την επόμενη μέρα, εγώ εκεί νομίζω ότι, θα πλώ το ποτό μου και θα πάω σπίτι, βέβαια θα πλυθώ, θα ντυθώ και θα ξαναφύγω. Μέχρι την επόμενη μέρα που θα πάμε στο γραφείο για την Καθαρά Δευτέρα. Εμείς δουλεύουμε, εμείς φτιάχνουμε τα βραβεία του κρυμμένου θησαυρού και το απόγευμα έχουμε την απονομή των βραβείων».

« (μιλάει για τις δυσκολίες) Πάρα πολλές, αλλά έχω γερό στομάχι, πάρα πολλές. Το δικό μου το επάγγελμα έχει πάρα πολύ άγχος. Εκτός από τα διοικητικά, τα οποία δεν μου αρέσουν, έχει πάρα πολύ τρέξιμο στο στήσιμο, έχει κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, με το φόβο πάντα μη γίνει κάτι στραβό, εγώ έχω, μπορεί να με βλέπουν να γελάω, αλλά το μάτι μου πρέπει να παίζει και πίσω από τη σκηνή και μπροστά τη σκηνή, οι καλλιτέχνες θέλουν κάτι άλλο, ο παραγωγός θέλει κάτι άλλο, ο κόσμος θέλει κάτι άλλο και γενικά υπάρχει ένα τρομερό άγχος μέχρι το τέλος. Υπάρχουν στιγμές που έχω κλάψει. Υπάρχουν στιγμές που έχω κάνει λάθη και μετά βέβαια αυτό που λέω και στους συνεργάτες μου είναι ότι «παιδιά όταν τελειώσει η συναυλία, εμείς δεν φεύγουμε, ο κόσμος φεύγει, εμείς θα καθίσουμε, να μαζέψουμε, έχουμε μετά πάλι άλλη μία αντίστοιχη οργάνωση, πιο μικρή βέβαια αλλά εμείς συνεχίζουμε να δουλεύουμε», έχει και κόπο και σωματικό πόνο και πνευματικό πολλές φορές δηλαδή, προσπαθώ να θυμηθώ κάτι και δεν μπορώ, υπάρχει ένα total black out, το οποίο βέβαια έχω μάθει και το ελέγχω, κάθομαι ένα λεπτό, δύο να ηρεμήσω και μετά ξανά συνεχίζω. Υπάρχουν και τσακωμοί υπάρχουν και τα γέλια, υπάρχουν φωνές, αλλά όλα αυτά θα τα κάνεις με αγάπη ή αγαπές αυτό που κάνεις και τα ξεχνάς όλα, όταν έρχεται ο κόσμος και σου λέει «ευχαριστούμε και περάσαμε υπέροχα» έχει φύγει η κούραση και έχει γεμίσει τις μπαταρίες σου για την επόμενη μέρα. Εγώ δουλεύω 35 χρόνια, δεν μπορώ να πω ότι έχω κουραστεί. Θα μπορούσα κάλλιστα να μηδενίσω και να ξαναρχίσω.»

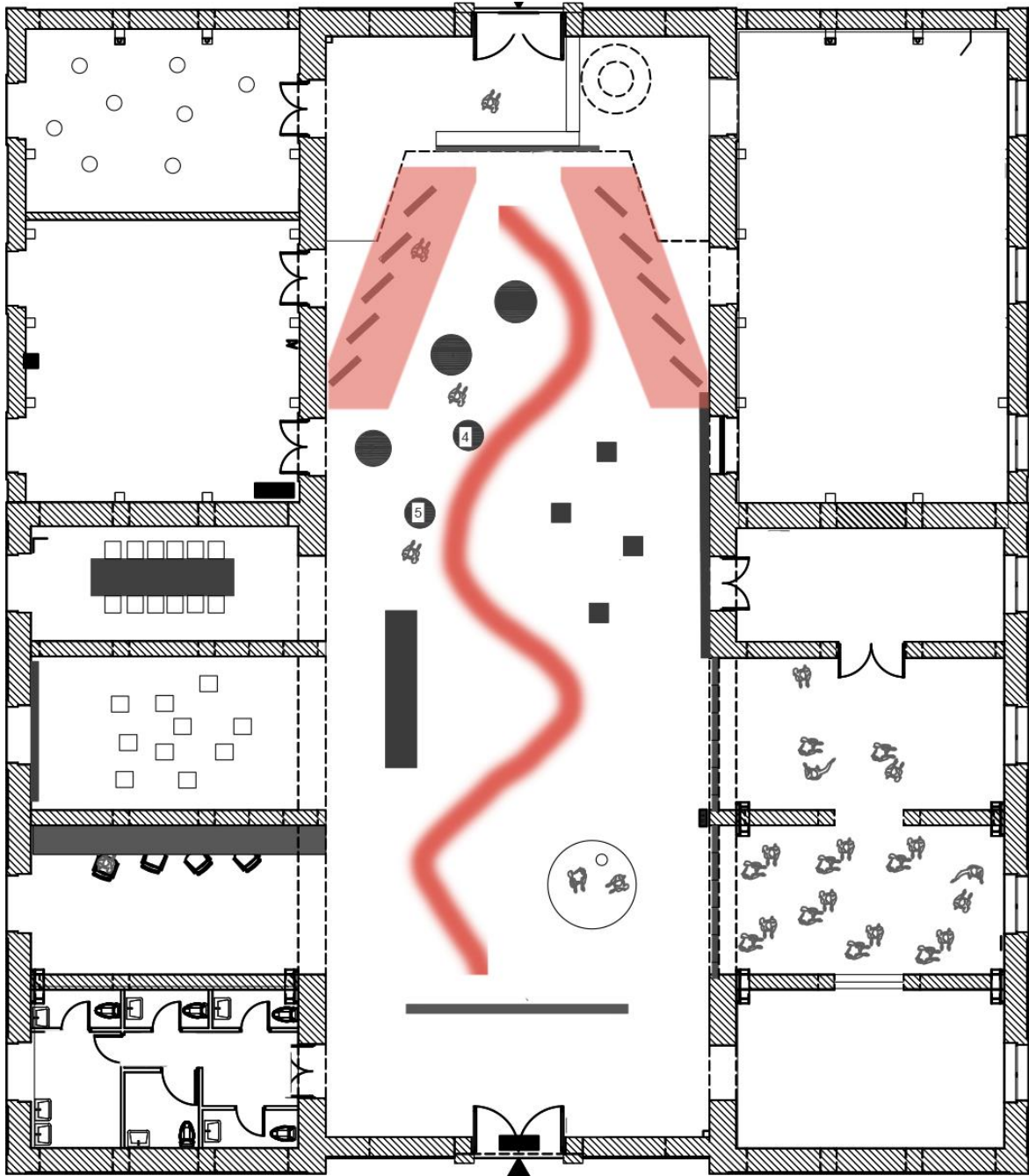
Συμπερασματικά..

Μέσω της παραπάνω ενότητας μπορεί να προσφερθεί στον επισκέπτη η δυνατότητα να αντιληφθεί το εύρος των εκδηλώσεων που προσφέρει το Καρναβάλι στην κοινότητα της Πάτρας, την ενίσχυση της κοινότητας αλλά και την διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του. Η αφήγηση δίνεται σε δυο «ταχύτητες» στο επισκέπτη, οπού μπορεί είτε να απολαύσει το «θέαμα» των τελετών και των εκδηλώσεων, είτε να ανακαλύψει τι βρίσκεται και πίσω από αυτό, ακούγοντας τις ιστορίες των ανθρώπων. Έτσι αντιλαμβάνεται την εξέλιξη του εθίμου μέσα στα χρόνια, τις αντικρουόμενες απόψεις μεταξύ Δήμου και επιχειρηματιών για την διαχείριση του εθίμου, αλλά και τις δύσκολες προκλήσεις που αντιμετωπίζει το έθιμο κατά την εξέλιξη του. Γιατί σε πολλές περιπτώσεις οι ίδιοι οι φορείς αλλά και η κοινότητα ασκούν κριτική στον τρόπο διαχείρισης των εκδηλώσεων από το Δήμο.

Οι Παρελάσεις του Πατρινού Καρναβαλιού

Η ενότητα αυτή αποτελεί την ραχοκοκαλιά της έκθεσης και τοποθετείται σε όλο το μήκος της Αίθουσας Α, με την μορφή μιας καμπυλωειδους γραμμής που διαπερνά τις επιμέρους ενότητες (βλ. εικόνα 23). Έτσι, από την είσοδο κιάλας της έκθεσης, πίσω από την οθόνη της Τελετής Έναρξης, ο επισκέπτης συναντάει μια ράγα, αναρτημένη από την οροφή σε ύψος των τεσσάρων μέτρων, σε καμπυλοειδή μορφή. Η ράγα αυτή έχει κρεμασμένες πάνω της κάποιες ντίζες, στις οποίες είναι αναρτημένες φωτογραφίες από το αρχείο της κοινότητας και του Δήμου από τις παρελάσεις του καρναβαλιού. Οι φωτογραφίες δεν έχουν χρονολογική σειρά και αφορούν τις δυο παρελάσεις (εικ. 24-26). Είναι φωτογραφίες του κοινού της παρέλασης, των πληρωμάτων, των επίσημων, των dj, των αρμάτων και της Βασίλισσας. Η ράγα με τις εκατοντάδες αναρτημένες φωτογραφίες καταλήγει στην οθόνη με την Τελετή Λήξης της παρέλασης. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα «ακολουθώντας» την παρέλαση να ανακαλύψει εικόνες, ιστορίες, φίλους και γνωστούς από την κοινότητά και να εντοπίσει με αυτόν τον τρόπο όλα τα συστατικά στοιχεία της παρέλασης.

Στο τέλος της γραμμής αυτής, αριστερά και δεξιά της, τοποθετούνται 10 οθόνες με τις προφορικές μαρτυρίες των αφηγητών μας. Μέσα από τις αφηγήσεις δημιουργείται ένα κολλάζ των ενεργειών, των ανθρώπων και των στοιχείων και των αντικειμένων που συνθέτουν τις δυο μεγάλες παρελάσεις. Στα αποσπάσματα οι αφηγητές μιλάνε για την οργάνωση της παρέλασης, για την εξέλιξη του θεσμού μέσα στα χρόνια, αλλά και τους προβληματισμούς γύρω από το που «πάει» ο θεσμός. Τα βίντεο αποσπάσματα αναπαράγονται σε δέκα κάθετα τοποθετημένες οθόνες που λειτουργούν ως πορτρέτα των αφηγητών. Οι οθόνες αυτές έχουν ύψος 2,20 μέτρα και πλάτος 0,80μ και οι προβολές που εμφανίζονται δίνουν έμφαση στα πρόσωπα, καθώς οι αφηγητές μας εμφανίζονται χωρίς τον περιβάλλον του χώρου που πάρθηκε η συνέντευξη. Σκοπός μας είναι ο επισκέπτης να γνωρίσει τα «αόρατα» πολλές φορές πρόσωπα πίσω από την οργάνωση του Καρναβαλιού. Τα αποσπάσματα αναπαράγονται με την σειρά και ο επισκέπτης δεν μπορεί να τα παρακολουθήσει ταυτόχρονα. Κάθε φορά ενεργοποιείται αυτόματα μια αφήγηση και το περιεχόμενο του βίντεο γίνεται έγχρωμο, όλες οι άλλες αφηγήσεις είναι στατικές και ασπρόμαυρες μέχρι να «ενεργοποιηθούν». Κάθε μια από της αφηγήσεις διαρκεί περίπου 2 λεπτά (βλ. εικόνα 27).

Εικόνα 23 . Διαγραμματική αποτύπωση ενότητας: οι Παρελάσεις στο Καρναβάλι

Εικόνα 24. Τρισδιάστατη απεικόνιση από την είσοδο της έκθεσης, μετά τον τοίχο της τελετής έναρξης

Εικόνα 25. Τρισδιάστατη απεικόνιση της ράγας με της αναρτημένες φωτογραφίες

Εικόνα 26. Τρισδιάστατη απεικόνιση της ράγας με της αναρτημένες φωτογραφίες

Έτσι, στο πρώτο μέρος της ενότητας ο επισκέπτης μέσω του αρχειακού υλικού και των φωτογραφιών, έχει την ευκαιρία να αντιληφθεί την εμπειρία της κοινότητας που συμμετέχει στις παρελάσεις και στο δεύτερο μέρος την εμπειρία της κοινότητας που τις οργανώνει. Σκοπός είναι να αναδειχθούν οι πολλαπλές εμπειρίες που μπορεί να έχει κάποιος από τις παρελάσεις, καθώς αυτές δεν αποτελούν μονοσήμαντες εκφάνσεις του καρναβαλιού, αλλά για το κάθε άτομο της κοινότητας αποτελούν μια εμπειρία με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ταυτόχρονα σημαντικός σκοπός της ενότητάς είναι να αναδείξει τα συνθετικά μέρη της παρέλασης, τους καρναβαλιστές, τους θεατές, τους διοργανωτές, τους καθαριστές, τους Dj, τους σοκολατοριχτες, τη βασίλισσα κ.α. Δηλαδή να γίνουν ορατοί οι άνθρωποι πίσω από την προσπάθεια, οι άνθρωποι αυτοί αποτελούν την κοινότητα του καρναβαλιού αν και δεν συμμετέχουν σε αυτό. Η ενότητα αυτή λειτουργεί ως «ανοικτό κείμενο» και ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να κατασκευάσει το δικό του νόημα και να έχει πολλαπλές αναγνώσεις του ίδιου στοιχείου (της παρέλασης). Σκοπός μας, όπως αναφέρει η Εσθήρ Σολομών, στο κείμενο «Τα μουσεία ως «αντικείμενα». Αναζητώντας τρόπους προσέγγισης», να προσπαθήσουμε να «αφηγηθούμε» τον πολιτισμό της ομάδας μέσω της παρουσίασης συγκεκριμένου αριθμού και τύπου πραγμάτων που συμβαίνει να έχουμε στην κατοχή μας, είτε να πούμε πράγματα χρησιμοποιώντας τα αντικείμενα απλώς ως αφορμές.⁹⁷ Οι μαρτυρίες σε αυτή την ενότητα παίρνουν τη θέση του εκθέματος και νοηματοδοτούνται μέσω τις χωροταξικής οργάνωσης των τοίχων αυτών και των οπτικών έργων, που επιβάλλουν μια συγκεκριμένη κίνηση του επισκέπτη στο χώρο, ανάλογα με την οθόνη που ενεργοποιείται κάθε φορά.

⁹⁷ Ε. Γιαλούρη, Υλικός Πολιτισμός. Η Ανθρωπολογία των Πράγματος, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2012, σελ 79

Εικόνα 27. Τρισδιάστατη απεικόνιση από τα αποσπάσματα των προφορικών μαρτυριών με θέμα τις παρελάσεις του Καρναβαλιού

Στο πρώτο χαρτί της ράγας είναι γραμμένο το παρακάτω εισαγωγικό κείμενο της ενότητας:

Μια από τις πιο εμβληματικές παραδόσεις τής γιορτής του Πατρινού Καρναβαλιού είναι η Μεγάλη παρέλαση της Κυριακής και η βραδινή ποδαράτη του Σάββατου. Οι Παρελάσεις είναι η μεγαλύτερη επίδειξη της δημιουργικότητας, του πολιτισμού και πνεύματος κοινότητας που έχουν αναπτύξει οι Πατρινοί μέσα στα χρόνια. Σε αυτήν την έκθεση, γιορτάζουμε την πλούσια ιστορία και την εξέλιξη της Καρναβαλικής Παρέλασης, αναδεικνύοντας τη σημασία της και το θέαμα που δημιουργεί.

Μαζί σας θέλουμε να δημιουργήσουμε μια πολύχρωμη ταπετσαρία από αναμνήσεις, άρματα, κοστούμια, καπέλα, μάσκες, μουσική, γέλια, σοκολάτες και χορό. Μια σοκολάτα ή ένα γέλιο, τον βασιλιά καρνάβαλό ή την βασίλισσα, τα μπαλόνια ή τα γεμάτα μπαλκόνια, την αρχή στην Παπαφλέσσα ή το τέλος στο Πυροσβεστίο, τον νέο ή τον γέρο. Γιατί το καρναβάλι είναι για όλους.

Τα βίντεο αποσπάσματα των αφηγητών περιέχουν τις παρακάτω απομαγνητοφωνημένες αφηγήσεις:

Άντρια Παναγιωτοπούλου, Βασίλισσα του Πατρινού Καρναβαλιού, 2017, στολή μέλισσας

«Είχα μία, πώς να το πω, μια μεγάλη ανάγκη, να μοιράσω θετική ενέργεια στον κόσμο. Είναι πόλη μου, το ζω από μικρό παιδί, οπότε ήθελα με αυτό τον τρόπο να μοιράσω θετικότητα, να είμαι μέσα στην καρδιά του καρναβαλιού και να το δω από αυτή την πλευρά.»

«Ήταν πολλά παραπάνω, δηλαδή είχα στο μυαλό μου κάτι για παράδειγμα, ότι σίγουρα θα υπάρχει μεγάλη χαρά, ότι υπάρχει ενθουσιασμός, η προετοιμασία αλλά είδα πολλά πράγματα παραπάνω από αυτά που φανταζόμουν.... Κάτι πολύ σημαντικό, δεν είχα

καταλάβει, πόση δουλειά, πόσος κόπος υπάρχει πίσω από όλο αυτό, το πρώτο και κυριότερο, δεν είχα καταλάβει ότι υπάρχει τόσος κόσμος που δουλεύει πίσω, πόση προετοιμασία, πόσες λεπτομέρειες.»

«Σου δίνει ο θεατής όλο το παλμό, αν δεν υπάρχει ο θεατής δεν υπάρχουν ούτε εσύ. Δεν θα ξεχάσω τη στιγμή που ανέβηκα πάνω στο άρμα, η πρώτη στιγμή που ήρθα σε επαφή με την κοινότητα της Πάτρας, συνολικά, δεν θα ξεχάσω τη στιγμή που ανέβηκα και άρχιζε ο κόσμος και ζητωκραύγαζαν, χειροκροτούσαν, το πλήρωμα, το μοναδικό που μπόρεσα να δω, εκείνη τη μέρα, εκεί κατάλαβα πως οι θεατές δίνουν όλο το παλμό όλη τη δύναμη για να δίνεις και εσύ τη δική σου θετικότητα σε όλα αυτά.»

«Τη στιγμή που με ανέβασαν πάνω στο άρμα και πλέον είδα από άλλο ύψος, ήταν λίγο τρομακτικά, αλλά και πολύ όμορφα όλο αυτό τον κόσμο δεν θα το ξεχάσω ποτέ, αυτή τη στιγμή θα την ξεχάσω, ήταν μαγικά και θυμάμαι και άλλη μία στιγμή στην πλατεία Γεωργίου, που εκεί πλέον συγκεντρώνεται και περισσότερος κόσμος, στην παρέλαση της Κυριακής λοιπόν, ξαφνικά άρχισαν να πέφτουν από τον ουρανό χιλιάδες χαρτάκια με χρώματα, ήταν και αυτή πολύ ωραία στιγμή και θυμάμαι ότι χαρακτηριστικά, κοιτούσα έτσι ψηλά στον ουρανό, λίγο αυτά τα χαρτάκια, τον κόσμο γύρω και λέω, «ζήστο, αυτό είναι δεν θα το ξαναδείς».

Νίκος Λιβάνης,, Κατασκευαστής του Δήμου

«Το άνοιγμα τώρα, το 2005, εγώ πάλι το ξανάφερα πίσω, είχαν να βγουν από τότε που έβγαζε ο Μαρούδας. Δεν ξέρω αν είναι θετικό ή αρνητικό, είναι ότι βγάζουμε μεγάλο άνοιγμα πια, δηλαδή παλιά τα άνοιγμα του Μαρούδα ήταν 3-4, ήταν ένα αντικείμενο, έβγαζαν μία χελώνα, τώρα βγάζουμε μία 11 μέτρα, είναι γεμάτη από αντικείμενα, στην ουσία μπορεί να είναι και δύο και τρία άρματα πάνω σε μία πλατφόρμα μαζί, αυτό το καθιστά εντυπωσιακό, από την άλλη είναι πολυέξοδο και έχει και πολλή δουλειά. Γιατί αυτά τα πράγματα τώρα για να βάλεις 70.000 γαρύφαλλα, πας να βάλεις Πέμπτη-Παρασκευή, από την Πέμπτη το μεσημέρι, μέχρι την Παρασκευή τα μεσάνυχτα, πρέπει να τα έχεις τελειώσει. Την βάση την έχεις φτιάξει πιο πριν από φελιζόλ, πάρα πολύ πριν, δεν έχεις θέμα δηλαδή, μετά το βάζεις το φελιζόλ στα χρώματα που θέλεις να βάλεις τα λουλούδια σου, έτσι; είσαι λίγο περιορισμένος με τα λουλούδια, γιατί είναι το χρωματολόγιο, είναι κόκκινο κίτρινο. Λίγες αποχρώσεις υπάρχουν σε μπλε και τέτοια, μετά πρέπει να τα βάλεις. Κι όλη η δουλειά γίνεται... επειδή είναι φρέσκο, αρά Πέμπτη, Πέμπτη μεσημέρι ξεκινάμε 3:00 εδώ, ξενυχτάμε Πέμπτη, Παρασκευή όλη μέρα, μέχρι Παρασκευή βράδυ θα μας πάρει 2:00 με 3:00, έχουμε φύγει 6:00 το πρωί Παρασκευή ξημερώματα Σαββάτου από δω.

«Ο καρνάβαλος τώρα είναι ένας κλόουν με ζογκλέρ, έχει ένα καρουζέλ πίσω με αλογάκια και διάφορα ζώα, καλλιτεχνικό καθαρά. Δεν θέλω να σατιρίσω κάτι, η βάση είναι αυτό. Δίνει το γλέντι, τη χαρά, τη διασκέδαση, αυτός είναι ο βασιλιάς δηλαδή στην ουσία, τώρα άμα του βάλουμε, το κάνουμε σατιρικό νομίζω, πάει αλλού μετά, το κεντρικό άρμα της παρέλασης, αυτός και η βασίλισσα δεν θεωρώ ότι θεωρώ ότι δεν πρέπει να σατιρίσεις ή να πεις κάτι από κει και πέρα. Τώρα ότι μπορείς να βρεις ένα νόημα, ότι ο κλόουν και οι ζογκλέρ όλοι, όλοι οι πολιτικοί τη σήμερον ημέρα είναι ένα τσίρκο φερειπείν, μπορεί να το πεις. Είναι είναι ένα καλλιτεχνικό πράγμα που θα το πεις, πρέπει να το πεις, να το γράψεις

κάπως να το πεις, δηλαδή δεν το δείχνει. Αλλά μπορείς να πεις ότι είναι ένα τσίρκο όλη η κατάσταση που ζούμε με κορονοϊό ή όλα αυτά.»

Τόνια Κοκοβίκα, Διοργανώτρια των εκδηλώσεων του Δήμου

«Όταν πρώτοκάναμε τις πύλες, τις Πύλες της εισόδου για τα πληρώματα, ήταν στη Γούναρη οι πρώτες παρελάσεις, να ξέρετε παλιά γινόταν στη Γούναρη, έχω φτιάξει τις πύλες εισόδου να κατεβαίνουν από τη γειτονιά, ενώ έχω κανονίσει με την τροχαία και ρύθμιση κυκλοφορίας και απαγόρευση στάθμευσης, να βάζουμε χαρτιά, να κατεβαίνουν μαμάδες τώρα, παππούδες και να λένε «κλείνετε τους τους δρόμους με τα κάγκελα» να γίνεται μία φασαρία άσχημη. Εν τω μεταξύ, αρχίζει η παρέλαση, είχαμε παλιά και security θυμάμαι, τις πρώτες χρονιές για να μπορέσουμε και τα ίδια τα πληρώματα να καταλάβουν πως λειτουργούν αυτές οι πύλες. Βέβαια τα παιδιά είναι παιδιά και θα κάνουν φασαρία και θα πιούν και θα διασκεδάσουν όταν περιμένουν δύο-τρεις ώρες, με έχουνε στείλει πίσω στα «Κακά Παιδιά» εντός εισαγωγικών, γιατί εγώ τα αγαπάω, με αγκάλιασαν, με κερνάγανε, δεν θα καθίσω να τσακωθώ με κανένα παιδί. Προσπαθούσα πάντα και προσπαθώ με ωραίο τρόπο να τους δείξω ότι «παιδιά διασκεδάζουμε και περνάμε καλά, δεν πίνουμε, να πιούμε να γίνουμε, να μεθύσουμε, να μας μαζεύουν από το δρόμο, γιατί είναι επικίνδυνο». Προσπαθώ όμως με αγάπη και τρυφερότητα να τα κάνω όλα αυτά και αυτό που μου έμεινε από τα παιδιά είναι ότι όλοι θα με δουν στο δρόμο, ακόμα και τώρα δηλαδή, θα με αγκαλιάσουν και θα με φιλήσουν, με ξέρουμε το όνομά μου. Εμένα αυτό μου μένει στο τέλος.»

Χαρά Κόντου, Μοδίστρα

«Ζει η Πάτρα από το καρναβάλι, υπάρχουν σπίτια που δουλεύουν, και δουλεύουνε γιατί ζούνε, δύο χρόνια που δεν ήταν το καρναβάλι φύγανε, άλλος πήγε στο εξωτερικό, άλλος πήγε σε μέρη να βρούνε δουλειά για να δουλέψουν να ζήσουνε, γιατί ζεις από το καρναβάλι. Κοιτάτε εκείνα τα χρόνια εγώ ζούσα από το καρναβάλι, όμως τώρα αλλάξανε τα πράγματα δεν ζεις αυτό καρναβάλι, έχει αλλάξει.»

«Γιατί τότε βγαίνανε, βγάσαμε χρήματα, πολλά χρήματα, γιατί τότε ήτανε πιο πιο πολύ. Τώρα οι στολές έχουν φτηνύνει. Με την οικονομική κρίση και γενικά εντάξει μία στολή καλή χαιρέσαι να πηγαίνεις στην καλή, αλλά σε μια που βγαίνουν τα πιτσιρικά, πού δηλαδή και τώρα τελευταίως, άρχισε και φτιάχνει λίγο και οι νέοι να κάνουνε και αυτοί κάπως καλές στολές, δηλαδή έχουμε δει πολυάριθμα να βγάζουνε κάπως καλές στολές και μακάρι να συνεχιστεί έτσι.»

Στέλιος Αποστολόπουλος- dj παρέλασης

«Το άσχημο σε αυτό ήταν ότι παίζαμε μουσική, ο DJ τότε (δεκαετία 90'), ήταν μέσα στο Μέγαρο Λόγου και μπροστά μας είχαμε έναν τοίχο, δεν υπήρχε επαφή με την παρέλαση, ήσουν σε ένα κουτί και έπαιζες στην παρέλαση, στο Μέγαρο Λόγου και Τέχνης, δίπλα από το Δημοτικό Θέατρο, στην αίθουσα συνεδριάσεων που έχει τη γνωστή, εκεί σε μία γωνιά, που είχε εάν πικ-άπ και ένας μικτής και παίζανε μουσική. Αργότερα έφυγε ο dj από εκείνο το μέρος και πήγε κοντά στο μικρό παραθυράκι και με μεγάλο αγώνα δικό μου, μετά από χρόνια και τότε που ήμουνα στη γνωμοδοτική, που υπήρχαν και άνθρωποι να καταλάβουν αυτό που τους έλεγα, κατάφερα και θεωρώ ότι είναι και μία νίκη των dj της παρέλασης, αυτό που πέτυχα, να είναι ο DJ στο Δημοτικό Θέατρο, στο μπαλκόνι του Δημοτικού

Θεάτρου, να έχει την παρέλαση και τον κόσμο μπροστά του και να παίζει έχοντας την εικόνα και βλέποντας και την ανταπόκριση του κόσμου πάνω σε αυτό που κάνει, παίζανε για πάρα πολλά χρόνια μουσική στα τυφλά ή εικόνα να ήταν ένα μόνιτορ της ΕΡΤ και την μιάμιση ώρα που έκανε μετάδοση η ΕΡΤ, να υπάρχει αυτή η εικόνα....Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 90 πρέπει να ήταν και το κουτί που έλεγα, το μικρό, του Μέγαρο Λόγου και Τέχνης και νομίζω το 12 περίπου, δηλαδή τη δεκαετία του 2010, ξεκινήσαμε να παίζουμε από το μπαλκόνι μουσική.»

«Μια τυπική παρέλαση μπορεί να είναι 4 ώρες και από εκεί και πέρα η μουσική είναι αυτή που ορίζει την διάρκεια της παρέλασης, αυτό είναι ένα μεγάλο μυστικό, ο Dj με το ρυθμό του καθορίζει την ώρα της παρέλασης, άρα η παρέλαση τελειώνει με βάση το ρυθμό. Αν αρχίσουμε να κάνουμε σκαμπανεβάσματα και λοιπά, η παρέλαση αυξάνει σε ώρα, αν η παρέλαση έχει ένα γρήγορο ρυθμό παράγεται και καλύτερη εικόνα για τον θεατή και για τον τηλεθεατή για την τηλεόραση, έτσι; Και τελειώνει πιο γρήγορα, πιο γρήγορα τι σημαίνει όμως; Και γιατί το θέλουμε; Θυμάμαι πρώτη φορά που τελειώσαμε παρέλαση σε τεσσερισημίσι ώρες, είχε έρθει ο Άρης ο Τίγκας τότε και ο συγχωρεμένος ο Άγγελος Πολυδωρόπουλος και μας αγκάλιασαν και μας φιλάγανε ότι «μπράβο ρε παιδιά που την τελειώσατε τόσο γρήγορα». Μικρή παρέλαση, μικρός ο κίνδυνος να συμβεί ένα ατύχημα, να γίνει κάτι στραβό, ο Θεός μας φυλάει όλα αυτά τα χρόνια που με 40.000 κόσμο στο δρόμο, δεν γίνεται να μην έχει συμβεί και να μη συμβεί ποτέ κάτι άσχημό. Αλλά όσο πιο μικρή είναι η παρέλαση λιγοστεύουν οι κίνδυνοι.»

«Είμαστε 3 dj. Δεν θυμάμαι αν έχουνε υπάρξει και 4. Θα έλεγα ότι με τα παιδιά αυτά, ειδικά τελευταία, με τον Κωνσταντίνο τον Σαράντη, με τον Γιώργο τον Λιακόπουλο συνονογιόμαστε με τα μάτια, και παλιότερα με τον Μιχάλη το Γεωργίου, τον Κωνσταντίνο τον Βαβαρούτα που παίζαμε μουσική. Ξέρει ο καθένας τα όρια του άλλου, ξέρουμε τι κάνουμε και βέβαια κρατάμε πάντα ένα χειρόγραφο playlist. Έτσι; για να ξέρουμε τι έχει παιχτεί, έτσι ώστε να συνδυάζουμε, δίνουμε μία προτεραιότητα πάντα στα τραγούδια τα δικά μας του Πατρινού Καρναβαλιού, κρατείται ένα χειρόγραφο playlist, πλέον σε ένα laptop, ώστε να έχουμε μία εικόνα για να ξέρουμε τι έχει παίζει, γιατί ξέρεις μυαλό είναι, παίζει ο άλλος για μια ώρα, δεν είσαι υποχρεωμένος να είσαι εκεί. Δεν θα έλεγα ότι θέλει ιδιαίτερη προετοιμασία, συζήτηση κάναμε περισσότερο και από κει και πέρα η εμπειρία έρχεται και δένει με τη μουσική.»

«Ένας παλιός φίλος, ο Σπύρος ο Φάκαλος, ο οποίος ήταν πάντα μέσα στο καρναβάλι και μου είπε την ιστορία, πως ξεκίνησε να ακούγεται από ηχεία η μουσική στην παρέλαση. Τότε είχαν ένα πλήρωμα, το οποίο ήταν η εποχή, τα πληρώματα ξεκίνησαν με όσα άτομα χωράει ένα αυτοκίνητο, πέντε άτομα συνήθως ήταν τα πρώτα πληρώματα του κρυμμένου θησαυρού. Όταν λοιπόν άρχισαν τα αυτοκίνητα λίγο να μεγαλώνουν και άρχισαν να βγαίνουν και κάποια μέλη των πληρωμάτων να περπατάνε στο δρόμο, ο Σπύρος είχε την ιδέα τότε, να πάει στον Γιάννη τον Ζορμπά που ήταν ο τεχνικός ήχου, και να του πει «Γιάννη, θέλω σε παρακαλώ να μου βάλεις, θα βρεις τρόπο να βάλουμε ένα ηχείο επάνω στο αυτοκίνητο που βγαίνουμε, για να παίζει, να παίζουμε δικιά μας μουσική», γιατί τότε τη μουσική στην παρέλαση τι ήταν; οι μπάντες, δεκάδες μπάντες από την Κέρκυρα και τα Λεχαινά, μέχρι τις δικές μας και από άλλες πόλεις και ακούγαμε εμβατήρια στην ουσία, δεν μπορούσε να αποδοθεί και χωρίς φωνή εννοείται, χωρίς ήχο τα τραγούδια. Όμως όλα τα

αυτοκίνητα εκείνη την εποχή ήταν εξάβολτα και η μουσική για να παίξει ήθελε δωδεκάβολτο. Τέλος πάντων επειδή ήταν πολύ κάλος τεχνικός ο Ζορμπάς βρήκε το τρόπο και του έβαλε ένα ηχείο, περνώντας από την πλατεία Γεωργίου που ήταν η επιτροπή τότε των καρναβαλικών εκδηλώσεων, ο δήμαρχος και λοιπά, υπήρχε ο Αντρέας ο Χρονόπουλος, ένας έξυπνος άνθρωπος που ήταν στην καρναβαλική επιτροπή και αυτό που είδε, το κατέγραψε και την επόμενη χρονιά λοιπόν, σε συνεννόηση με τον Ζορμπά κανόνισε και μπήκαν τέσσερα ηχεία στην πλατεία Γεωργίου που από εκεί ξεκίνησε να παίζει η πρώτη μουσική, η οποία τότε ήταν ορχήστρες, αλλά τα παίζανε πολύ πιο σύγχρονα.»

Περικλής Δημητρακόπουλος, Πρόεδρος των Σοκολατοριχτών

«Όταν πλέον το καρναβάλι, πριν το αναλάβει ο Δήμος, πετάγανε δυο μεγάλοι σύλλογοι, ο φυσιολατρικός και η μαντολινάτα, που βγαίνουν στα σωματεία στο τέλος, πετάγανε σοκολάτα, θέλανε να την «κλείσουνε» με σοκολάτα, αυτό το γλύκισμα ειδικά στο τέλος για όλους και πάντα φορτηγά, φορτηγά, το καλύτερο μέσο, είναι οικολογικό και είναι το καλύτερο γιατί έχεις ένα μεγάλο πλεονέκτημα, δεν έχεις πολλές μεταφορτώσεις. Σήμερα πετάμε από άρματα, τα οποία είναι σαν κάστρα, δηλαδή ένα κάστρο γύρω-γύρω κλεισμένο. Αλλά το φορτηγό το οδηγείς οπού θέλεις. Αυτό το άρμα είναι συρόμενο και πρέπει να το πηγαίνεις, που είναι τα πράγματα; εκεί που είναι οι σοκολάτες για να τις φορτώνεις. Αυτό είναι πρόβλημα. Δεν πάνε όλες οι σοκολάτες στο μπαλκόνι, θέλουνε βαρύτητα. Αυτή είναι η σοκολάτα η μπαλκονατη (δείχνει μια σοκολάτα στα χέρια του). Δηλαδή τι σημαίνει μπαλκονατή; Μπορεί να φτάσει με ένα καλό σοκολατορίχη στον έκτο όροφο. Άρα έχει το βάρος. Αυτή η σοκολάτα (δείχνει μια σοκολάτα στα χέρια του), δεν μπορεί να φτάσει, να φτάσει ψηλά και σε ένα μπαλκόνι που είναι ψηλά, υπάρχουν και πολλά άτομα, τα πολλά τα άτομα περιμένουν μία σοκολάτα για το γούρι. Το ξέρουν το έθιμο, ο άλλος έρχεται στο καρναβάλι και θέλει να πιάσει μία σοκολάτα. Αλλά και να μην το ξέρουν, το μαθαίνουν.»

«Θυμάμαι μία φορά είμαι στην πλατεία Γεωργίου, ήτανε μία κυρία πάρα πολύ ωραία και φόραγε μάλιστα μία μία πολύ ωραία γούνα, και μου κάνε «μία-μία-μία» και πετάω λοιπόν μία σοκολάτα, την χάνει, τη δεύτερη, την δεύτερη την πιάνει, αλλά δεν μπορώ να σας πω τη χαρά της, αλλά πως έγινε η γούνα δεν μπορώ να σας το περιγράψω, έπεσε κάτω και χαρά όμως. Έχουμε πολλά, έχουμε στο μπαλκόνι, σε ένα μπαλκόνι παραλίγο, ευτυχώς, στέλνω ένα κουτί, όλο το κουτί μπορεί να πεταχτεί, να σας δείξω κάτι άλλο, αν το ρίξεις όλο το κουτί αυτό στο μπαλκόνι, τη χαρά τους λοιπόν, αν πέσει στο μπαλκόνι αυτό εδώ, στο μπαλκόνι απάνω σοκολάτα, λοιπόν πετάω και το χάνουνε το κουτί, γιατί πετάγεται μία να το πάρει το κουτί, το τι έγινε από κάτω δεν λέγεται.»

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συν δημιουργός του Γκρουπ «Άσπρο- Μαύρο»

«Από την πρώτη μέρα, θέλω να σας πω ότι εφέτος ειδικά έγινε κάτι πρωτόγνωρο, ξεκινήσαμε μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Μαρτίου, μετά την Καθαρά Δευτέρα και ότι μπάστακες μαζέψαμε. Γιατί να ξέρετε ότι κάνει ένα θαύμα η πόλη μας, βγάζει τούτη τη στιγμή γύρω στα 80 με 85 στοιχεία καρναβαλικά, μπάστακες, αλλά και ο στολισμός και πρέπει αυτά μετά την Καθαρή Δευτέρα, στους πρώτους χαιρετισμούς, δεν πρέπει να είναι τίποτα εκτεθειμένο όταν ξεκινάει το σαρανταήμερο του Πάσχα. Άρα σταματάει η σάτιρα σταματάει το καρναβάλι, και μπαίνουμε στο θρησκευτικό, το τελετουργικό αυτό. Άρα πρέπει να μαζέψει τα πάντα. Η πόλη μας έχει ένα χάρισμα, περνάει με 300.000 επισκέπτες

με τέτοια δυναμική στο καρναβάλι, Σάββατο νυχτερινή, την Κυριακή είναι καθαρή, η πόλη μου για να βγει το καρναβάλι το μεγάλο και την Καθαρή Δευτέρα είναι καθαρή η πόλη, για να πάει ο εργαζόμενος την Τρίτη στη δουλειά και είναι λες δεν έχει περάσει τίποτα. Αυτή η πόλη με αυτή την ένταση έχει τη δυνατότητα. Ξέρετε πόσοι εργαζόμενοι δουλεύουν; Όλα τα συνεργεία του δήμου, το βράδυ της Κυριακής, για να παραδώσουν την Τρίτη το πρωί, δουλεύουν όλες οι υπηρεσίες, 1000 εργαζόμενοι, φορτηγά, σκούπες, εργαζόμενοι να ξεκρεμάσουμε το φωτισμό, να πλύνουμε, τα καθαρίσουμε τα πάντα, φορτηγά ολόκληρα φορτώνουν τα μπουκάλια της διασκέδασης και τα ότι υπάρχει στο δρόμο. Αυτό είναι κτήμα της πόλης και δεν κουνιέται, ούτε ούτε χαρίζεται, έχει μια παράδοση και θα παραδοθεί στη συνέχεια, όπως ήρθε, θα συνεχίσει και έχει μεγάλη πορεία το καρναβάλι, γιατί υπάρχουν εμπνεύσεις στα παιδιά και στους καρναβαλιστές που είναι αστείρευτες. Αυτός ο μυστικισμός είναι όμορφος».

Κώστας Πελετίδης, Δήμαρχος Πατρέων

«Είναι πολύ σημαντικό γεγονός και το οργανωτικό του και το συνολικό αποτέλεσμα και επειδή αυτό απασχολεί το τελευταίο χρονικό διάστημα, όχι μόνο το Δήμο, καλούμε τις υπηρεσίες, την αστυνομία, πυροσβεστική, τον Ερυθρό Σταυρό, το σύνολο των φορέων οι οποίοι εμπλεκόμαστε γύρω από την ασφάλεια... Όλος ο Δήμος συμμετέχει, όταν λέμε καρναβάλι σημαίνει συμμετοχή όλου του Δήμου, το γεγονός ότι τελειώνεις μια παρέλαση και κάτω γίνεται χαμός από το σκουπίδι και στις 6:00 το πρωί, εσύ δεν βλέπεις τίποτα, αν έρθει ένας επισκέπτης στη πόλη 6:00 το πρωί, λέει «τι πόλη είναι αυτή; είναι πεντακάθαρη, όμορφη» και χιλιάδες άνθρωποι άφησαν ο καθένας το μικρό του σκουπιδάκι και πώς έγινε αυτό; Εμείς, οι εργαζόμενοι του Δήμου. Πάμε στο ζήτημα πώς γίνεται η παρέλαση; Πως προστατεύεται αυτή η παρέλαση; Είναι μία παρέλαση που βρίσκονται χιλιάδες άνθρωποι στο δρόμο, μέσα στην παρέλαση από την παρέλαση και ποιος ασχολείται με την ασφάλεια αυτού του πράγματος; Ποιος αγωνιά; Πολλές φορές λέω εγώ, ας πούμε, για την εμπειρία τη δική μου, ενώ κάθομαι εκεί και στο πρόσωπό μου υπάρχει η χαρά και τη βλέπεις τη χαρά, ταυτόχρονα έχω δυο-τρεις εργαζόμενους του Δήμου στους οποίους ζητάω συνεχώς ενημέρωση, «Τι γίνεται εδώ; Τι γίνεται εκεί; Που υπάρχει κάνα επικίνδυνο σημείο;» Γιατί μέσα σου έχεις την ευθύνη και την αγωνία, ένα τέτοιο μεγάλο γεγονός γίνεται μόνο του;»

«Από την πρώτη μέρα το χαίρομαι. Κάθομαι όρθιος και πηγαίνω στην παρέλαση και υποδέχομαι τα πληρώματα και με την παρουσία μου, που είμαι όρθιος, θέλω να τους ευχαριστήσω εκ μέρους της πόλης και να τους πω «ένα μπράβο. Ναι, αυτό που φέρατε είναι ωραίο αποτέλεσμα, πολύ καλό αποτέλεσμα» και αυτό το μήνυμα, όταν κάθομαι εκεί, όρθιος και περιμένω από την αρχή μέχρι το τέλος να τελειώσει, είναι για να πεις ότι «είστε ωραίοι» και πολλές φορές ο άλλος μέτρα το ωραίο με το αισθητικό αποτέλεσμα, ότι έχεις πολύ μεγάλο αισθητικό αποτέλεσμα, το αισθητικό αποτέλεσμα και η οποία προσπάθεια, έχει να κάνει και με τα οικονομικά της κάθε ομάδας που συγκροτεί ένα πλήρωμα, υπάρχουν ομάδες που κάνουν στολή με 10 ευρώ, γιατί είναι φτωχοί και πρέπει να είσαι εκεί και να τον κρίνεις και στο επίπεδο του και να του πεις «Μπράβο σου, γιατί δες τι θεαματικό αποτέλεσμα έχεις με τα δικά σου τα δεδομένα, με τα δικά σου εργαλεία που έχεις στην διάθεσή σου και έφερε αυτό το αποτέλεσμα» και φυσικά η χαρά των πληρωμάτων γίνεται και χαρά του Δημάρχου, γιατί βλέπει ότι η πόλη μας στέκεται όρθια, αγωνίζεται και μία πόλη που στέκεται όρθια, θα έχει επιτυχίες σε όλες τις πλευρές και στο ζήτημα της

διασκέδασης μας, της χαράς μας, της γιορτής μας αλλά και στα ζητήματα τα αλλά. Γιατί αυτό έχει συνέχεια, μία πόλη που είναι πεσμένα τα φτερά της, πεσμένα τα φτερά θα είναι και στις επόμενες μάχες που έχουμε μπροστά μας και της καθημερινής ζωής για να δεις την ευτυχία των παιδιών σου, να μην έχεις κάθε μέρα την αγωνία: θα γεμίσουμε το ψυγείο ή δεν θα το γεμίσουμε; θα μπορέσουμε να κάνουμε την Α επιλογή ή δεν θα την κάνουμε; να μπορείς να δημιουργήσεις και το κριτήριο να αναζητήσεις τι φταίει και έχουμε αυτά τα αρνητικά είτε θετικά αποτελέσματα, για να μπορούμε να κάνουμε βήματα πιο μπροστά.»

Μαρίνα Αλεξοπούλου, συνιδρύτρια του Καρναβαλιού των Παιδιών

«Ναι, είναι εθισμός, είναι η φυγή μας αλλά και η δράση για την πόλη που ξέρεις εκείνη την ώρα ότι διασκεδάσεις και βοηθάς όμως, αυτό που εσύ έχεις ζήσει, που βιώνεις με την παρέα σου, με το κέφι και λοιπά να περάσει και σε άλλους γύρω σου. Δηλαδή, δεν είναι τυχαίο που πάρα πολλοί που συμμετέχουν στην παρέλαση, παίζουνε και με τον κόσμο που απλά παρακολουθεί. Γιατί θέλεις να προσφέρεις τη χαρά που εσύ νιώθεις εκείνη την ώρα και τους άλλους ανθρώπους που απλά έχουν έρθει σαν επισκέπτες να δουν αυτό που συμβαίνει στην πόλη»

«Για την πρώτη φορά, θεωρώ στους πατριούς είναι στο DNA μας, δεν νομίζω ότι μπορεί να ξεκόψεις ένα πατρινό ή με κάποιο τρόπο να μην έχεις σχέση με το καρναβάλι.»

Γιώργος Κοτοπούλης, Επιχειρηματίας και διοργανωτής των πρώτων ιδιωτικών χορών

«Κάθε εποχή και κάθε χρονιά να το πω έτσι αλλάζει, αλλά δεν μπορώ να πω ότι είναι καρναβάλι να πάω να καθίσουμε στις σκάλες και να πίνουμε μπύρες και αυτό να λέγεται καρναβάλι, για μένα θα έπρεπε να υπάρχει ένα υπαίθριο πάρτι, όπως στην Αγγλία είναι στο δρόμο, αλλά έχουν βγει τα μαγαζιά στο δρόμο, γιατί μπορεί να περάσει μέσα. Όχι, καθόμαστε στις σκάλες και παίρνουμε σακούλες μπουκάλια και πίνουμε και τώρα τι αυτό είναι καρναβάλι; έχουν έρθει, είναι 30.000 φοιτητές στην πόλη, στην εξεταστική μπορεί να είναι οι μισοί και στο καρναβάλι είναι όλοι τους, με φίλους και συγγενείς τους, Λογικό είναι, γιατί εφόσον ο άλλος έχει τον αδερφό του στην Πάτρα ή τον ξάδερφό της και έχει ένα σπίτι, έρχεται και αυτός κοιμάται αλλά δεν μπαίνει στο κλίμα του καρναβαλιού και αυτό είναι λάθος. Αν έβλεπε το καρναβάλι, που είναι οι θεατές; θα έπρεπε σε όλη την παρέλαση ο κόσμος να ναι σαν τα σταφύλια. Δεν είναι κανείς, είναι στις πολυκατοικίες μέσα και κοιμούνται οι φοιτητές που περνάει η παρέλαση, για αυτό τα μπαλκόνια είναι άδεια. Θα έπρεπε εδώ και πολλά χρόνια αυτό το πράγμα, να μη ζητάμε πόσο πόσο περισσότεροι θα κατέβουν στο καρναβάλι, αλλά πόσοι θα το δουν. Έγινε... δεν χειριστήκαμε καλά στη δεκαετία του 90' το να ανακοινώνουμε ότι 10.000 παρέλασαν φέτος, 12.000 παρέλασαν φέτος, 18.000 παρέλασαν φέτος. Όταν ρώτησα λοιπόν έναν αντιδήμαρχο, το Πεφάνη, τον Δημήτρη «που έχεις σκοπό να το πας στο νούμερο αυτό;», «όσο μεγαλύτερος, τόσο καλύτερος», του λέω «όσο μεγαλύτερο, τόσο χειρότερα», δεν μπορεί κάποιος να κατέβει στην παρέλαση και να και να είστε και εσείς με την κάμερα και να τραβήξετε εμένα που μπορεί να είναι είμαι εγώ η εικόνα του πατρινού καρναβαλιού. Γιατί αν αυτό που τράβηξε, το προβάλλεται, διασύρετε το καρναβάλι, παράδειγμα τα καπνογόνα, οι μαυροδάφνες, αυτοί που έχουν πέσει τα κάτω, δεν γίνεται αυτό. Στο ντε Τζανέρο όσα λεφτά και να έχεις, όσα λεφτά και να διαθέσεις δεν μπορείς να παρελάσεις. Ποιος είσαι εσύ που εκφράζεις την εικόνα μου; Εγώ ζω από το καρναβάλι, δεν μπορεί ο κάθε ένας να φορέσει ότι φορέσει, ή

να βγάλει, ότι βγάλει και να μπει σε μία ουρά να περάσεις και να είναι ο κύριος με μια κάμερα να τραβάει και να δείξει την εικόνα τη δικιά μου.»

«Ανεξέλεγκτη, οποίος όρο και να έχουν βάλει, δεν πρέπει να ναι πάνω από 300, 5.000 ο άλλος, τι θα του κάνεις, τίποτα, τον αφήνεις στο τέλος, και; Στο τέλος δεν είναι καρναβάλι; Υπάρχει αρχή και τέλος; Όλα αυτά τα πράγματα έπρεπε να έχουνε μπει σε ένα τραπέζι, γιατί είναι μία μεγάλη...η μεγαλύτερη, μεγαλύτερη δύναμη της πόλης, τουριστική είναι το καρναβάλι. Και τι είναι αυτό; δύο μέρες και που έχουν μείνει, που μένουμε; πόσα λεωφορεία ήτανε;»

Συμπερασματικά...

Στην παραπάνω ενότητα ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δει την παρέλαση μέσα από το αρχειακό υλικό των φωτογραφιών, κάθε στιγμή που βρίσκεται μέσα στο χώρο καθώς αποτελεί δεσπόζων έκθεμα μέσα στο κτήριο. Έτσι, ο επισκέπτης ανακαλύπτει σιγά σιγά την ενότητα αυτή, μέσα από διαφορετικές θεάσεις μέχρι την κορύφωση της, που ουσιαστικά αποτελούν οι μαρτυρίες των ανθρώπων που την οργανώνουν. Ο επισκέπτης γνωρίζει τα πρόσωπα πίσω από την διοργάνωση της παρέλασής και μέσα από αυτό αντιλαμβάνεται το μέγεθος, την ιστορία που έχει αυτή η εκδήλωση, την τεχνογνωσία γύρω από την μουσική, την στολή, την οργάνωση, το φωτισμό κ.α, που έχει αποκτηθεί από την κοινότητα τα χρόνια που την διοργανώνει, αλλά και την υπερηφάνεια που νιώθει κάθε ένας από αυτούς που συμβάλει στην οργάνωση του μεγάλου εθίμου της πόλης.

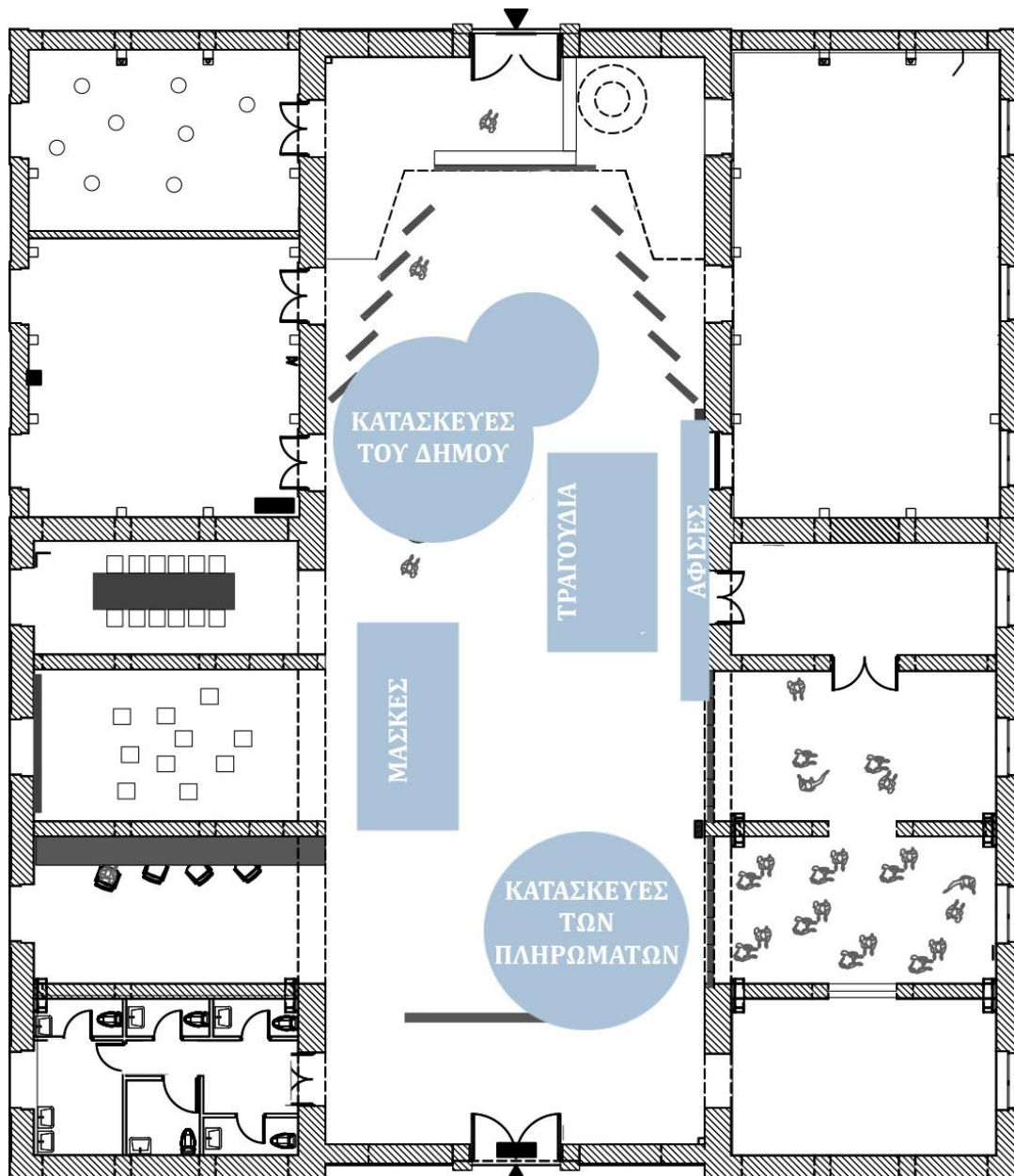
Η Λαϊκή Τέχνη του Πατρινού Καρναβαλιού

Η συγκεκριμένη ενότητα βρίσκεται επίσης στον κεντρικό χώρο της έκθεσης, στην Αίθουσα Α και όχι σε κάποια από τα επιμέρους δωμάτια. (εικ. 29) Η ενότητα αυτή αντίθετα με τις υπόλοιπες ενότητες της έκθεσης περιέχει πολλά εκθεσιακά αντικείμενα, που είναι μέρος από αρχαιακό υλικό, κατασκευές, κουστουμιά, μάσκες, μακέτες αρμάτων και καπέλα από τον αρχαίο ανθρώπων της κοινότητας, αλλά και του Δήμου. Τα εκθεσιακά αυτά αντικείμενα της ενότητας είναι τοποθετημένα διάσπαρτα πάνω σε βάθρα, είτε στους τοίχους του χώρου. Κάθε ένα από αυτά αποτελεί και μια υποενότητα της παραπάνω ενότητας. Παράλληλα, διπλά σε κάθε αντικείμενο υπάρχει και ένα tablet με ακουστικά, στο οποίο ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει αποσπάσματα αφηγήσεων, όπου οι κατασκευαστές ή μέλη της κοινότητας μιλάνε για την διαδικασία παραγωγής τους, αλλά και αθέατες πλευρές του στοιχείου. Οι επισκέπτες μπορούν να ακούσουν το περιεχόμενο του βίντεο με ακουστικά τα οποία θα βρίσκονται στο χώρο.

Μετά από την βιβλιογραφική ερευνά και την συνομιλία με τους ανθρώπους της κοινότητας καταλήξαμε στις εξής υποενότητες για τα έργα που παράγονται από και για το Πατρικό Καρναβάλι. Οι κατασκευές του εργαστήριου του Δήμου Πατρέων, (Βασιλιάς Καρνάβαλος, άρμα βασίλισσας, άρματα, μπάστακες, φόρεμα βασίλισσας), στολές, καπέλα και μάσκες των πληρωμάτων, τραγούδια που έχουν συνθέσει μέλη της κοινότητας, αφίσες του Πατρινού καρναβαλιού που δημιουργούνται μέσα από καλλιτεχνικό διαγωνισμό και μάσκες που έχουν δημιουργήσει μέσα από το καρναβαλικό εργαστήρι οι μαθητές των σχολείων της Πάτρας.

Εικόνα 28. Τρισδιάστατη απεικόνιση της ενότητας. Η Λαϊκή Τέχνη στο Καρναβάλι

Εικόνα 29. Διαγραμματική αποτύπωση ενότητας: Η Λαϊκή Τέχνη στο Καρναβάλι

Στόχος της συγκεκριμένης ενότητας είναι η ανάδειξη της επίδρασης της λαϊκής τέχνης στον πολιτιστικό ιστό του καρναβαλιού και η χρήση της από τους καλλιτέχνες. Η τέχνη στο καρναβάλι λειτουργεί ως εργαλείο για κοινωνικό σχολιασμό και για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του. Παράλληλα, μέσω των συνεντεύξεων αναδεικνύεται ότι η τέχνη καλλιεργεί μια αίσθηση κοινής ταυτότητας και υπερηφάνειας για την κοινότητα. Τα μέλη της κοινότητας αναφέρονται στα αντικείμενα που παράγονται για το καρναβάλι ως καλλιτεχνικά. Ενώ, έρχονται στο προσκήνιο ομάδες της κοινότητας που παράγουν έργα, όπως τα πληρώματα, οι κατασκευαστές αρμάτων, τα παιδιά και οι μοδίστρες και ταυτόχρονα τεχνικές παραγωγής καλλιτεχνικού αντικειμένου που συνήθως παραμένουν αόρατες στις δημοσιές αναπαραστάσεις του καρναβαλιού στην πόλη και στα ΜΜΕ. Μέσα από συνεντεύξεις με μέλη της κοινότητας, έρχονται στο προσκήνιο «αόρατοι»

άνθρωποι που δεν συμμετέχουν με άλλο τρόπο στο Καρναβάλι, παρόλο που παίζουν πρωταρχικό ρόλο στην κατασκευή της εικόνας του. Παρόλα τα αντικείμενα που εκτίθονται στην ενότητα αυτή, το δικό μας ενδιαφέρον εστιάζεται πρωτίστως στον άνθρωπο. Τα αντικείμενα όσο σημαντικά και αν είναι αντιμετωπίζονται πάνω απ' όλα ως εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας.⁹⁸ Η εισαγωγή ποικιλίας ερμηνευτικών μεσών στο εκθεσιακό περιβάλλον λειτουργεί επικοινωνιακά καλύτερα για κάθε επισκέπτη και σύμφωνα με την θεωρία για τις πολλαπλές νοημοσύνης του H. Gardner, ο κάθε επισκέπτης έχει δικούς του τρόπους αντίληψης της πραγματικότητας και προτιμήσεις στους τρόπους αφομοίωσης, με αποτέλεσμα ο πλούτος διαφορετικών ερμηνευτικών μέσων να διευκολύνει την πρόσβαση επισκεπτών με βάση τις ατομικές τους ιδιαιτερότητες.⁹⁹ Τα διάφορα αντικείμενα τοποθετούνται πάνω σε βάθρα προσομοιάζοντας την εμπειρία που έχει ένας επισκέπτης σε ένα μουσείο τέχνης, δείχνοντας του έτσι τις σκέψεις της κοινότητας για αυτά τα αντικείμενα.

Το εισαγωγικό κείμενο της ενότητας βρίσκεται στην πρώτη υποενότητα που συναντά ο επισκέπτης, αυτή των κατασκευών των πληρωμάτων του κρυμμένου θησαυρού:

Η τέχνη είναι το επίκεντρο του Πατρινού Καρναβαλιού. Σε αυτή την έκθεση, εξερευνούμε τις ποικίλες μορφές τέχνης που έχουν διαμορφώσει και συνεχίζουν να εμπλουτίζουν την εμπειρία του καρναβαλιού. Από το μεγαλείο των αρμάτων του συνεργείου του Δήμου μέχρι τις περίπλοκες λεπτομέρειες των μασκών, των κοστούμιών, των τρελών τραγουδιών και της διακόσμησης του δρόμου, το Καρναβάλι μας είναι ένας καμβάς όπου οι καλλιτέχνες απελευθερώνουν τη δημιουργικότητα και το πάθος τους. Εδώ, θα δείτε τα εντυπωσιακά αποτελέσματα των καλλιτεχνικών προσπαθειών, μαζί με αυτές όμως θα δείτε και όλους αυτούς του ανθρώπους που κρύβονται πίσω από την τελική εικόνα του καρναβαλιού, μαζί με τις τεχνικές που χρησιμοποιούν.

1. Κατασκευές των πληρωμάτων:

Η υποενότητα αυτή είναι τοποθετημένη σε ένα βάθρο, όπου ο επισκέπτης μπορεί να δει, κούκλες ντυμένες με στολές που κέρδισαν το πρώτο βραβείο στο περσινό καρναβάλι, την μάσκα καθώς και το αντίστοιχο καπέλο. Στο βάθρο επίσης βρίσκεται και η μακέτα του άρματος που κέρδισε το περσινό καλλιτεχνικό βραβείο πληρωμάτων (εικ. 32). Αυτά τα καλλιτεχνικά αντικείμενα αφορούν κατασκευές των οργανωμένων πληρωμάτων και τα δημιουργήματά τους. Το βάθρο είναι κυκλικό και γυρίζει περιστροφικά, ώστε να υπάρχει δυνατότητα θέασης σε όλες τις πλευρές των

⁹⁸ E Hooper- Greenhill, Το μουσείο και οι πρόδρομοί του, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2006, σελ 202

⁹⁹ Επιμέλεια: Δ. Παπαγεωργίου, Ν. Μπουμπάρης, Ε. Μυριβήλη, Πολιτιστική Αναπαράσταση, Κριτική, Αθήνα, 2006, σελ. 167

αντικειμένων καθώς ο επισκέπτης θα μένει ακίνητος με τα ακουστικά (εικ.30,31). Ο επισκέπτης κατά την κίνηση στο χώρο δεν μπορεί να αγγίξει τα αντικείμενα και η τοποθέτηση τους στα βάρθρα τον απομακρύνει από το να τα βλέπει ως χρηστικά. Η ίδια η κοινότητα θεωρεί ότι αυτά είναι καλλιτεχνικά και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζονται από τους επισκέπτες του καρναβαλιού και από τους ίδιους τους Καρναβαλιστές. Ακούγοντάς οι επισκέπτες τις αφηγήσεις, στα ακουστικά, ιδιωτικά ο καθένας κάθε φορά αντιλαμβάνεται το πως αντιμετωπίζει αυτά τα παραγόμενα αντικείμενα η κοινότητα.

Εικόνα 30. 1^ο βραβείο στολής Καρναβάλι 2023. Αρχείο THE BEST

Εικόνα 31. 1^ο βραβείο καπέλου Καρναβάλι 2023. Αρχείο THE BEST

Εικόνα 32. Τρισδιάστατη Απεικόνιση της υποεπνότητας, οι κατασκευές των πληρωμάτων.

Στόχος είναι να αναδειχθεί η περηφάνεια της κοινότητας που δημιουργείται μέσα από το διαγωνιστικό κομμάτι, αλλά και την δημιουργία του αντικειμένου. Η διαφοροποίηση σε σχέση με τις άλλες υποεπνότητες είναι σημαντική ώστε να αναδειχθούν τα πολλά και διαφορετικά μέλη της κοινότητας που παράγουν αντικείμενα για το Καρναβάλι. Ταυτόχρονα, δίπλα στο βάθρο τοποθετούνται πάνω σε βάσεις ακουστικά, όπου ο επισκέπτης μπορεί να ακούσει τις προφορικές μαρτυρίες μελών της κοινότητας που αναφέρονται στην υποεπνότητα.

Τόνια Κοκοβίκα, υπεύθυνη των εκδηλώσεων του δήμου:

«Όλα τα παιδιά είναι καλλιτέχνες για μένα και αυτό το σέβομαι, για αυτό λέω ότι το καρναβάλι είναι τέχνη... φτιάχνουν μάσκες, φτιάχνουν καπέλα, πούπουλα, κομφετί, φτιάχνουν τις καρφίτσες τους, φτιάχνουν κάποιες στολές, μάσκες. Δεν θέλω να πάρω από το εμπόριο μάσκα, θα τη φτιάξω μόνη μου γιατί γίνεται και πλάκα δηλαδή και γίνονται και παρέες.»

Χαρά Κόντου, Μοδίστρα

«Έχω σχεδιάσει πάρα πολλές, αλλά μία στολή που σχεδιάσαμε, μαζί και ο γιος μου, κάναμε μία βραζιλιάνικη στολή που μας άρεσε, που φτιάξαμε άλογα και τα κάναμε τα άλογα, όπως βλέπετε ένα άλογο, καρναβαλικό, με τη μουσούδα του, με όλα και βγαίναμε εμείς μέσα από το άλογο και φαινότανε ότι είμαστε καβαλάρηδες και πήραμε κατά πρώτη φορά το τέταρτο βραβείο. Γιατί δεν δίνουν εύκολα τα πρώτα βραβεία, ήσαντε κάποιοι άλλοι που εντάξει δουλεύανε πολύ για το καρναβάλι, αλλά τότε ήταν δύσκολο να πάρεις βραβείο.»

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συν δημιουργός του Γκρουπ «Άσπρο- Μάυρο»

«Φτιάχνει τη στολή του για το καρναβάλι, το κρύβει αλλά το παρουσιάζει τελευταία μέρα, ως έκπληξη και ο ένας φυλάει τον άλλον. Και μπράβο τους αυτό το έχουνε τηρήσει και σας

λέω και πάλι, ότι καρναβάλι χωρίς καρναβαλιστές δεν γίνεται ρε παιδιά, θα βγάλουμε τα άρματα και δεν θα λέει τίποτα, η ζωή το γλέντι το ντύσιμο, η μουσική συνθέτει το μεγαλείο που λέγεται καρναβάλι μας και η Πάτρα ξεχωριστή.»

Γιώργος Κοτοπούλης, Επιχειρηματίας, διοργανωτής πρώτων ιδιωτικών χορών

«Άλλο ένα επάγγελμα το οποίο έχει ανθήσει στην πόλη της Πάτρας, ασχολούνται πολύ με διακόσμηση, η διακόσμηση αυτή βεβαίως είναι για το καρναβάλι, αλλά έγιναν επαγγέλματα ένεκα του καρναβαλιού για μαγαζιά, μετά οι ίδιοι ασχοληθήκαν να διακοσμήσουν τα Χριστούγεννα, άρα δημιούργησαν επαγγέλματα. Έχουμε πάρα πολλούς κάλους τεχνίτες στη πόλη της Πάτρας, το καρναβάλι έβγαλε ανθρώπους που ασχολούνται με το φελιζόλ, με το χαρτί, με το ξύλο, με το σίδερο, με τα χρώματα, με τα υφάσματα, προκειμένου να βγάζουν αντικείμενα, να φτιάχνουν πράγματα. Διακοσμούνται τα μαγαζιά τα εμπορικά, τα μαγαζιά τα δικά μας, αυτό το πράγμα πρέπει να καλλιεργηθεί.»

2. Τραγούδια

Η υποερότητα δεν είναι τοποθετημένες σε σειρά και ο επισκέπτης μπορεί να ακολουθήσει δική του πορεία για να τις ανακαλύψει. Η συγκεκριμένη ενότητα αφορά καρναβαλικά τραγούδια που έχουν γράψει, μελοποιήσει και τραγουδήσει Πατρινοί καρναβαλιστές, είτε για λογαριασμό του Δήμου, είτε για τις ανάγκες του κρυμμένου θησαυρού. Η υποερότητα ουσιαστικά είναι τοποθετημένη σε ένα «ιπτάμενο» βάθρο, κουτιά το οποία είναι κενά, ο επισκέπτης βάζει μέσα το κεφάλι του και ακούει αποσπάσματα των τραγουδιών. Στις εξωτερικές πλευρές του κουτιού υπάρχει η λίστα με τα τραγούδια, το όνομα του δημιουργού αλλά και η ημερομηνία που ηχογραφήθηκαν. Στο χώρο υπάρχουν τέσσερα κουτιά, στα δυο εξ αυτών ο επισκέπτης ακούει καρναβαλικά τραγούδια που έχει παράξει ο Δήμος, στο τρίτο, καρναβαλικά τραγούδια που έχουν παράξει καρναβαλιστές και στον τέταρτο αναπαράγεται ένα απόσπασμά της αφήγησης του Στέλιου Αποστολόπουλου, βασικού DJ της παρέλασης. Οι επισκέπτες καλούνται να αποκοπούν οπτικά από την υπόλοιπη έκθεση φορώντας την «κάσκα» για να απολαύσουν τα τραγούδια και τις προφορικές μαρτυρίες ατομικά χωρίς επιπλέον παρεμβολές (εικ.33).

Στόχος της υποερότητας αυτής είναι η ανάδειξη τον άυλων στοιχείων που λειτουργούν ως σημεία συνδεδετικά τόσο για την κοινότητα όσο και για τους ανθρώπους εκτός αυτής. Τα τραγούδια αυτά αποτελούν σημείο αναφοράς για τους Πατρινούς και το Πατρινό Καρναβάλι. Η μουσική χρησιμοποιείται εδώ ως επικοινωνιακή διαδικασία και καλείται να γίνει ένας σύνδεσμος μεταξύ του έργου - αντικειμένου και του επισκέπτη διευκολύνοντας την εκφραστικότητα του ίδιου του έργου στην ερμηνεία και τη διάπλαση νοήματος στο κέντρο της εμπειρίας. Στη διαδικασία αυτή το ψυχολογικό περιεχόμενο ενός έργου τέχνης δεν είναι αισθητικά ουδέτερο, αλλά αντίθετα από αισθητικής τουλάχιστον πλευράς παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας σημαντικής καινούργιας εμπειρίας.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Β. Ζήση, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Σχεδιασμός ηχητικού περιβάλλοντος ως ερμηνευτικού

Εικόνα 33. Τρισδιάστατη απεικόνιση της υποεπνότητας, Τα Τραγούδια.

Λίστα τραγουδιών

- Έλα στην Πάτρα!
- Όλε!
- Καρναβάλι ονειρεμένο
- Καρναβάλι η ζωή μας
- Καρνάβαλε και αποκριά
- Το τρελό το καρναβάλι
- Ύμνος (Πατρινό καρναβάλι για πάντα)
- Θα σε πάρω να πάμε στο καρναβάλι
- Καρναβάλι πατρινό!
- Το εργαλείο
- Καρναβαλέρια
- Μπαντίνα

μέσου εικαστικής έκθεσης στο χώρο ενός μουσείου. Η περίπτωση του 4 Seasons Project Installation, Αθήνα, 2022, σελ 14

Στέλιος Αποστολόπουλος, DJ παρέλασης

«Τέλη της δεκαετίας του 70', ήταν και πολύ μικρή παρέλαση, τα άρματα του Δήμου, μετα ενσωματώθηκε ο κρυμμένος θησαυρός, αλλά όχι με 200 άτομα με 500 άτομα πλήρωμα, ήτανε μία ώρα μιάμιση διαδικασία. Έτσι ξεκίνησε η μουσική. Όσον αφορά τη μουσική, με το χρόνο εξελίχθηκε, η μεγάλη καινοτομία ήταν ότι κάποιοι δημιουργοί αποφάσισαν να γράψουν τραγούδια για το καρναβάλι, δηλαδή ότι για μία δεκαετία, το ξεκίνημα έγινε αν θυμάμαι καλά, τότε που ήταν ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία στο 90' νομίζω ήτανε, που ο Άρης ο Τίγκας τότε, ως υπεύθυνος του ήχου ζήτησε από τον Γιώργο και τον Τάκη το Σμυρίλιο, που είχανε το στούντιο, να γράψουνε ένα σποτάκι «το καρναβάλι Πατρινό, καρναβάλι Πατρινό» το οποίο τελείωνε: «το καρναβάλι της Ελπίδας». Γιατί έπρεπε να παίξει για τον πόλεμο αυτό το «τζιγκλάκι», αυτό το τραγούδι, το οποίο μετά βέβαια έγινε «το καρναβάλι της Ελλάδας» μόλις τελείωσε η ιστορία του πολέμου. Εκεί λοιπόν ξεκινάει, ο Τάσος ο Μαραγκός γράφει το «Πατρινό καρναβάλι». Είχα την τύχη να είμαι από τους ανθρώπους, σε όλα αυτά τα τραγούδια, επειδή τότε ήμουν λίγο στα φόρτε μου, είχα την τύχη να τα παίζω, να είμαι στις ηχογραφήσεις, δημιουργήσαμε φιλίες με τα παιδιά, μετά βγήκε το τραγούδι του κομιτάτου, «Το τρελό το καρναβάλι», κάναμε με κάτι φίλους μαζί, τον Λάμπη, το Σπύρο, τους Μιριδαίους, το «Καρναβαλερια». Είχα την τύχη να είμαι στην ομάδα, ο Αντρέας ο Διονυσόπουλος με το «όλε», έτσι; Βγήκαν ακόμα 4-5. Δυστυχώς δεν συνεχίστηκε. Το καλό είναι ότι αυτό παρέσυρε και κάποια πληρώματα που για τις ανάγκες των «Ταλέντων» (χορός που γίνεται κάθε χρόνο και μαζεύονται διάφοροι καρναβαλιστές και κάνουν σόου) που γίνονται, της παντομίμας, παράχθηκαν τραγούδια-διασκευές από γνωστά άλλα τραγούδια, με κορύφωση βέβαια «Το εργαλείο» έτσι; «ΤΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ» έτσι προέκυψε από μια παντομίμα. Κρίμα και δεν έχει καταχωρηθεί δισκογραφικά, δεν κυκλοφόρησε επίσημα, δεν έχει βγει ούτε σε βινύλιο, ούτε σε cd, δεν έχει τίποτα, δεν είναι μία επίσημη κυκλοφορία, να το πούμε έτσι, ενώ είναι αυτά τα καλύτερα χιτ του καρναβαλιού. Το οποίο μετά δεν δόθηκε και κίνητρο... θα μπορούσε ο Δήμος να βοηθήσει, θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει παραγωγές, θα μπορούσε να κάνει, ζητήθηκε μια-δυο φορές βέβαια. Και τώρα έχουμε μία πολύ μεγάλη κάμψη, δηλαδή τραγούδι που να είναι επιτυχία, τραγούδια μπορεί να βγαίνουνε, αλλά ένα τραγούδι να γίνει μαζικό όσο έχουν γίνει αυτά τα 4-5 τραγούδια, δύσκολο μπορεί να ξαναγίνει.»

3. Κατασκευές του Δήμου:

Στην υποενοότητα αυτή αναλύονται οι κατασκευές για το Καρναβάλι από την πλευρά του Δήμου, οι οποίες αφορούν, το άρμα του Βασιλιά Καρνάβαλου, το άρμα της Βασίλισσας, τη στολή της Βασίλισσας¹⁰¹, τα υπόλοιπα άρματα της παρέλασης και τους μπάστακες. Θα ζητηθεί στα πλαίσια της έκθεσής και στους δυο κατασκευαστές του Δήμου να κατασκευάσουν μακέτες των τελευταίων αρμάτων του 2023. Οι μακέτες θα δημιουργηθούν σε κλίμακα 1.10 προκειμένου να μπουν πάνω στα βάρθρα όπως και στην ενότητα με τις κατασκευές των πληρωμάτων (εικ. 34). Σε κάθε ένα από τέσσερα κυλινδρικά βάρθρα μαζί με τις κατασκευές θα υπάρχουν δυο οθόνες. Στην πρώτη οθόνη θα αναπαράγεται αρχαικό υλικό φωτογραφιών του

¹⁰¹ Όλα τα φορέματα των βασίλισσών έχουν φυλαχθεί στο αρχείο της ΚΔΕΥΠ προκειμένου να εκτεθούν στο μελλοντικό μουσείο

Δήμου από κάθε άρμα του Καρναβαλιού με χρονολογική σειρά από τις απαρχές της παρέλασης μέχρι σήμερα. Στη δεύτερη οθόνη ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει αποσπάσματα των συνεντεύξεων των δυο κατασκευαστών του Δήμου, της Βασίλισσας του Καρναβαλιού και ενός μέλους της Καρναβαλικής Επιτροπής, οι οποίοι μιλάνε για τις δυσκολίες του επαγγέλματος, την εξέλιξη των αντικειμένων, τις σκέψεις τους για το μέλλον του Καρναβαλιού, ενώ ο ήχος θα αναπαράγεται με ακουστικά όπως και στην υποενότητα με τις κατασκευές των πληρωμάτων. Η καταγραφή των άτυπων καθημερινών πρακτικών που εφαρμόζουν οι κατασκευαστές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τεχνικές και οικονομικές δυσκολίες, αποτελεί σημαντική συμβολή των προφορικών αυτών μαρτυριών στη διάσωση αυτής της πολιτιστικής κληρονομιάς της κοινότητας (εικ. 35-38). Μέσα από τις προφορικές μαρτυρίες δίνονται στον επισκέπτη οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κατασκευαστές, αλλά και το πάθος για δημιουργία των αντικειμένων, ως χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανθρώπων που ασχολούνται με το καρναβάλι της Πάτρας, όπως πολλοί από αυτούς μας αναφέρουν.

Εικόνα 34. Τρισδιάστατη απεικόνιση της υποενότητας, οι Κατασκευές του Δήμου

Εικόνα 35. Στολή και άρμα Βασίλισσας 2017. Η στολή θα εκτεθεί στα πλαίσια της έκθεσης. Φυλάσσεται στο αρχείο της ΚΕΔΗΠ. Αρχείο φωτογραφίας The best Patras

Εικόνα 36. Φωτογραφία από το εργαστήριο του Δήμου με τους Μπάστακες του Καρναβαλιού. Στα πλαίσια της έκθεσης θα δημιουργηθούν μακέτες τους σε κλίμακα 1.10. Αρχείο ΚΕΔΗΠ.

Εικόνα 37. Φωτογραφία από το εργαστήριο του Δήμου με τον Βασιλιά του Καρναβαλιού 2023. Στα πλαίσια της έκθεσης θα δημιουργηθούν μακέτα του σε κλίμακα 1.10. Αρχείο ΚΕΔΗΠ

Εικόνα 38. Φωτογραφία από το εργαστήριο του Δήμου με την κατασκευή του άνθινου άρμα του 2023. Στα πλαίσια της έκθεσης θα δημιουργηθούν μακέτα του σε κλίμακα 1.10. Αρχείο ΚΕΔΗΠ

Στόχος είναι, εκτός από την εκδήλωση της καλλιτεχνικής δημιουργίας, αλλά και η ανάδειξη της εξέλιξης των αρμάτων μέσα στα χρόνια, οι αλλαγές στα υλικά, την

τεχνολογία, την θεματική αλλά και την αισθητική. Ταυτόχρονα, μέσω των βίντεο συνεντεύξεων που θα αναπαράγονται, σκοπός είναι να αναδειχθούν οι «αόρατοι» άνθρωποι πίσω από τα αντικείμενα, πίσω από το στολισμό της βασίλισσας. Μέσω αυτής της δημοσίας από κοινού ανάκλησης γεγονότων στο χώρο του μουσείου, σκοπός είναι να ενισχυθεί η κατανόηση των γεγονότων, αλλάζοντας συγχρόνως τον τρόπο που αυτά γίνονται αντιληπτά.¹⁰²

Γιώργος Λιβάνης, Κατασκευαστής του Δήμου

*«Μια πρώτη ανάμνηση, να μιλήσω εγώ όσον αφορά τις κατασκευές, το 1983-4 δεν θυμάμαι ακριβώς, είχα δει κάποια άρματα στην πλατεία που τα είχαν βάλει την περίοδο του καρναβαλιού και με εντυπωσίασαν με το μέγεθός τους, είχα σχέση, φτιάχνοντας μικρότερα κομμάτια με πηλό και με γύψο σε σε ανθρωπίνα μεγέθη, σε φυσικό μέγεθος, αλλά εκείνα με εντυπωσίασαν με το μέγεθος και πήγα να δω από κοντά πώς θα είχαν φτιάξει και τρύπησα με το δάχτυλό μου και είδα ότι ήταν από κοτετσόσυρμα και χαρτί»
«...το μέγεθος «βρε πώς τα φτιάχνουν όλα αυτά» και έμαθα που και ποιος και τον καιρό εκείνο πήγα γιατί ξεκινάγανε τότε πριν τα Χριστούγεννα, είχαν κάνα δύο μήνες περιθώριο να κάνουνε ότι κάνανε.»*

«Ο μπάστακας είναι πολυεστερικός, είναι όπως είναι οι βάρκες και αντέχει και στο χρόνο αρκετά και στις καιρικές συνθήκες, ενώ τα άλλα που φτιάχνουμε που είναι φελιζόλ, χαρτωμένο, έχει μια επικάλυψη από χαρτί, ε αυτά δεν αντέχουν πάρα πολύ χρόνο, πιθανόν κάποια τα ανακατασκευάζουμε, άλλα πουλιούνται σε άλλους Δήμους, άλλα δίνονται, άλλα χαρίζονται. Και κάθε χρόνο γίνονται καινούργια άρματα, ενώ μπάστακες δεν γίνονται σώνει και ντε κάθε χρόνο καινούργια μοντέλα.»

«Εμένα είναι η αγάπη μου αυτή. Εκτός από το φελιζόλ, δηλαδή έχουμε φτιάξει κατασκευές με παραδοσιακό εντελώς τρόπο, με κοτετσόσυρμα και χαρτί. Σκελετό, κοτετσόσυρμα και απέξω χαρτί, χωρίς να μεσολαβεί καλούπι, χωρίς τίποτα, αυτός ο τρόπος ήτανε αρκετά παλαιότερα, όταν ήρθε το φελιζόλ μετά αυτά τα αφήσανε γιατί είναι πιο γρήγορο και δεν είναι αποτέλεσμα που είναι έτσι πιο πιο εύπεπτο στο μάτι, είναι πιο καθαρό το αποτέλεσμα και αρέσει, το άλλο είναι λίγο πιο... έτσι εξπρεσιονιστικό μπορώ να πω και είναι και θέλει και περισσότερα χέρια για να γίνει. Το φελιζόλ μπορεί κάποιος να δουλέψει μόνος, ένα άτομο, στη διαδικασία με το κοτετσόσυρμα και το χαρτί θέλει περισσότερο κόσμο, έχουμε χρησιμοποιήσει πολλά υλικά τα οποία είναι έτοιμα και μπορούμε να τα βάλουμε πάνω στο άρμα, όπως είναι σωλήνες πλαστικοί, από ηλεκτρολόγους, υδραυλικούς, σωλήνες Σπιράλ, ύφασμα, το οποίο το ύφασμα μπορεί να είναι ελεύθερο, δηλαδή να είναι ύφασμα ύφασμα ή μπορεί να είναι και ύφασμα το οποίο το έχουμε, το έχουμε κολλάει, το έχουμε περάσει κόλλα και έχει πετσώσει πάνω σε ένα σκελετό και δίνει και αυτό αποτέλεσμα παλιότερα έχουμε χρησιμοποιήσει. Περισσότερο μας ενδιαφέρει να σταθεί για να μπορεί να βαφτεί και για αυτό χρησιμοποιούμε και πολύ Κάμποτ είναι ένα ύφασμα που το λέμε κάμποτο,

¹⁰² Επιμέλεια. S.MACDONALD, Μουσείο και μουσειακές σπουδές. Ένας πρακτικός οδηγός, Πολιτιστικό ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2006, σελ. 261

είναι ελληνικό και υπάρχουν κι άλλα υλικούλια αν θες να στα πω. Έχουμε χρησιμοποιήσει πλαστικά αυτοκινήτου, προφυλακτήρες, ταμπλό εσωτερικά από πόρτες.»

«... θέλει κάποιος να το σκεφτεί, να το σχεδιάσει και αφού εγκριθεί, ξεκινάμε με σιδεράδες να κάνουμε τους σκελετούς ή με σίδερα. Εκεί είναι τα δύσκολα, μετά βάζουμε το φελιζόλ επάνω στα σίδερα, το κολλάμε, το διαμορφώνουμε σκαλίζοντας το, μετά αυτό πρέπει να χαρτωθεί ή να πάρει μία άλλη επικάλυψη, αν δεν είναι χαρτί, έτσι ώστε να μπορεί να βαφτεί και να έχει και μία διάρκεια να μη χαλάει εύκολα, γιατί το φελιζόλ αν μείνει όπως είναι φθείρεται πάρα πολύ εύκολα, ακόμα και πριν την παρέλαση μπορεί να χαλάσει. Που σημαίνει ότι μπορεί να χαλάσουν τα χρώματα. Δεν είναι εύκολο να βαφτεί μόνο του γιατί τρίβει και ξεθωριάζει το χρώμα, φεύγει και ξεκολλάει. Μετά τα βάφουμε, τα ζωγραφίζουμε, το τελευταίο δίμηνο έρχονται κάποιοι άνθρωποι που μπορούν να βοηθήσουν, οιμπογιατζήδες, κάποιες γυναίκες έξτρα για να χαρτώσουμε.»

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συν δημιουργός του Γκρουπ «Άσπρο- Μαύρο»

«..... Γι αυτό και μπάστακες της κάτω πόλης είναι βενετσιάνικοι αλλά και μπάστακες που είναι της απανού χώρας, που είναι ο βαρελάς, ο κρασάς, ο μεθυσμένος, πιανόταν και βάσταγε και ο κανταδόρος, η κιθάρα και τέτοια, γιατί τα μεγάλα σπίτια, ήταν στοιχεία της κάτω πόλης, αριστουργήματα αρχιτεκτονικά, που λίγα διασώζονται. Η απάνω χώρα όμως είχε χαμηλά σπιτάκια και ο κανταδόρος πήγαινε, έφτανε στο παράθυρο να τραγουδήσει. Οπότε τι παρουσιάζει η απάνω χώρα; Τον κρασά, τον βαρελά, τον γλεντζέ. Κάτω, έχουμε το βενετσιάνικο, αυτό το πάντρεψε η πόλη, πολύ έξυπνα, για να έχει διάρκεια και να έχει να πούμε μία άλλη παρουσία. Για αυτό και πάρα πολλά ωραία γκρουπ παρουσιάζουν αριστουργήματα, πολύ όμορφα, ντυμένοι, πολύ ωραίοι, με τα άρματα τους, με τις ιδιαίτερες στολές, αλλά υπάρχει Μπούλα, υπάρχει να πούμε και ο λαός.»

«Παλιά είχαμε δυο τμήματα καρναβαλικά, από την εποχή του Παπαθεοδώρου, σημαντικός άνθρωπος, Θεός σωτήρας, ο οποίος έδωσε τα φώτα το τι είναι καρναβάλι, έφτιαξε αριστουργήματα, οι μαθητές του και ένας μεγάλος καλλιτέχνης ζωγράφος, ο Δημήτρης ο Βούρτσος, πολύ μεγάλη προσωπικότητα και πολύ μεγάλη ιστορία, το πήρε και το έκανε σε εξέλιξη, άλλη μορφή, στη συνέχεια του Βούρτσος, ήρθε ο Βρυώνης, αυτοί ήταν μαθητές. Υπήρχαν κι άλλοι καλλιτέχνες που αντιγράφανε αυτούς και φτιάχνανε λίγο μικρότερα αρματάκια, μορφές και τα λοιπά».

Άντρια Παναγιωτοπούλου, Βασίλισσα του Πατρινού Καρναβαλιού, 2017, στολή μέλισσας

«Μετά μία εμπειρία που δεν θα ξεχάσω ήταν, όταν ήρθα σε επαφή με όλους τους ανθρώπους, πήγα μάλλον στα εργαστήρια που δημιουργούνται τα άρματα. Οπότε πήγα να δω από κοντά και το δημιουργό του άρματος μου, τον κύριο Λιβάνη και όλους τους συνεργάτες του, που δούλευαν για αυτό το σκοπό. Οπότε είδα και τον κόπο που χρειάζεται για όλο αυτό, πάρα πολλή κόσμος, πάρα πολλοί άνθρωποι, ο καθένας με τη δική του πινελιά, ο καθένας με το δικό του χαρακτηριστικό, έβαλε το λιθαράκι του και όχι μόνο το δικό μου, αλλά για όλα τα άρματα. Άλλα άτομα ήταν, μετά είχα να κάνουν με το κοστούμι μου, γιατί η βασίλισσα έπρεπε να φορέσει και το ανάλογο ένδυμα που είχε να κάνει με το

θέμα του άρματος, ήταν για κυψέλη με λουλούδια, έτσι ανοιξιάτικο το θέμα, οπότε και το ρούχο έπρεπε να είναι κάτι ανάλογο. Οπότε θυμάμαι χαρακτηριστικά ότι είχε σχεδιαστεί από την Όλγα τη Μοσχόβου και ήταν κίτρινο, έμοιαζα σαν βασίλισσα μέλισσα, με μαύρες λεπτομέρειες, η οποία φυσικά είχε ρωτήσει και την άποψή μου, αν συμφωνώ με αυτό, με το καπέλο, με τα μαλλιά κάναμε κάποιες, με έκανε κομμάτι αυτού. Φυσικά οι μοδίστρες που ανέλαβαν όλο αυτό, αν χρειαζόταν κάποια άλλα, γενικά πήγαινα για πρόβες, το μακιγιάζ, τα μαλλιά μου, το χτένισμα μου, όλα αυτά επιμελήθηκαν επαγγελματίες που είχαν οριστεί από το δήμο.»

4. Αφίσες από ερασιτεχνικούς διαγωνισμούς:

Σε έναν από τους περιμετρικούς τοίχους της Αίθουσας Α τοποθετούμε την υποενοότητα «Αφίσες του Πατρικού Καρναβαλιού», οι αφίσες και έντυπο υλικό έχουν παραχθεί από καλλιτέχνες, γραφίστες και ερασιτέχνες δημιουργούς για το Πατρικό Καρναβάλι. Κάθε χρόνο υλοποιείται στην πόλη καλλιτεχνικός διαγωνισμός για την αφίσα του καρναβαλιού. Οι αφίσες επιλέγονται μετά τη διενέργεια Πανελλήνιων Διαγωνισμών που προκηρύσσει η ΚΕΔΗΠ-Καρναβάλι Πάτρας. Στο τοίχο αναρτώνται η αφίσες με χρονολογική σειρά παραγωγής και για κάθε αφίσα έχουμε δημιουργήσει πολλαπλά αντίγραφα ώστε ο επισκέπτης να μπορέσει να πάρει κάποιες από αυτές σαν αναμνηστικό όταν φύγει από την έκθεση. Στο πίσω μέρος του κάθε χαρτιού υπάρχουν πληροφορίες για τον δημιουργό και για τον διαγωνισμό της συγκεκριμένης χρονιάς, όπως π.χ πόσοι δημιουργοί πήραν μέρος, από ποια σημεία της Ελλάδος, τη θεματική του διαγωνισμού κ.α. (βλ. εικόνα 39). Έχει ενδιαφέρον ότι κανένας από τους αφηγητές δεν αναφέρθηκαν σε αυτή την πλευρά της καλλιτεχνικής δημιουργίας για το Καρναβάλι, ενώ κάθε χρόνο ο διαγωνισμός συγκεντρώνει πλήθος συμμετοχών από επαγγελματίες του χώρου, χωρίς αυτός να έχει κάποια αντίστοιχο χρηματικό έπαθλό. Έτσι αποφασίσαμε οι αφίσες σε αυτή την ενότητα να μην τοποθετηθούν σε κάποιο βάθρο ή κάδρο, αλλά να αναπαραχθούν σε πολλά αντίτυπα, ώστε ο επισκέπτης να αντιληφθεί την διαφορά που έχουν αυτά τα αντικείμενα (που δεν παράγονται από ανθρώπους της κοινότητας, αλλά από επαγγελματίες του χώρου σε όλη την Ελλάδα) σε σχέση με τα υπόλοιπα αντικείμενα που παράγονται για το καρναβάλι και πως η ίδια η κοινότητα τα αντιμετωπίζει.

Όλες οι αφίσες δημιουργούν ένα κάδρο φωτογραφιών που καταδεικνύει τον όγκο της δημιουργικής διαδικασίας εθελοντών που παράγεται κάθε χρόνο για το Πατρικό Καρναβάλι. Σκοπός της συγκεκριμένης υποενοότητας είναι η ανάδειξη των καλλιτεχνών που δημιουργούν για το καρναβάλι.

Εικόνα 39. Τρισδιάστατη απεικόνιση της υποεπνότητας, οι Αφίσεις.

5. Μάσκες των Παιδιών

Η τελευταία υποεπνότητα της ενότητας αφορά τις δημιουργίες των παιδιών στα καλλιτεχνικά εργασηρια του Δήμου. Καθολη τη διαρκεια του χρόνου τα σχολεια επισκεπτονται το καρναβλικο εργασηρι του Δήμου και με την βοήθεια καλλιτεχνών και μουσειοπαιδαγωγών δημιουργούν καρναβαλικές μάσκες. Τα αποτελέσματα αυτης της δημιουργίας πολύ συχνά εκτίθονται στο χώρο των Σφαγείων στα πλαίσια Περιοδικών εκθέσεων. Τοποθετουμε αυτές τις μάσκες σε ένα σκελετό σε σχήμα κύβου που σε όλες τους τις ακμές τοποθετούνται ντίζες στις οποίες αναρτώνται οι μάσκες των παιδιών. Το συγκεκριμένο έκθεμα μπορείς να το αντιληφθεις από όλες του τις πλευρές και τοποθετείται στην Αίθουσα Α, δίπλα στην αίθουσα με το παιδικό εργαστήριο (βλ. εικόνα 40).

Στόχος της υποεπνότητας αυτης είναι να δειξουμε ότι το καρναβάλι και η καρναβαλική δημιουργία είναι ζωντανό καθολη τη διάρκεια του χρόνου, αλλά και την επιθυμία του Δήμου να εμφυσίσει στα παιδιά την καρναβαλική παιδεία μέσω της δημιουργίας. Όπως αναφέρει η Αναστασία Φιλιππουπολίτη, στο πλαίσιο των συγχρόνων προσεγγίσεων, η έννοια της συμμετοχής και της εμπειρίας κατέχουν σημαντικό ρόλο, ενώ η μετάβαση σε έναν ανανεωμένο τύπο σύγχρονου μουσείου, του συμμετοχικού μουσείου, το οποίο διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία και εστιάζει στις διαδικασίες παραγωγής νοημάτων από τους ίδιους τους μαθητευόμενους, αποτελούν σημαντικά ερευνητικά αποτελέσματα για να

κατανοήσουμε τις διαδικασίες μάθησης στα μη τυπικά περιβάλλοντα εκπαίδευσης.¹⁰³

Εικόνα 40. Τρισδιάστατη απεικόνιση της υποενοότητας, οι Μάσκες των παιδιών.

Συμπερασματικά...

Στην ενότητα αυτή ο επισκέπτης ανακαλύπτει όλα τα υλικά στοιχεία που παράγονται για το Καρναβάλι και ταυτόχρονα την διαδικασία παραγωγής του μέσα από τους ίδιους του ανθρώπους που τα παράγουν. Μέσα όμως από τις αφηγήσεις, ο επισκέπτης ανακαλύπτει και την περηφάνεια που νιώθουν οι αφηγητές για τα παραγόμενα έργα και για την κοινότητα, αναφέροντας σε διάφορες περιπτώσεις ότι τα έργα της κοινότητάς είναι καλύτερα από καλλιτεχνών. Ο τρόπος που εκτίθενται τα αντικείμενα στις διάφορες υποενοότητες που αφορούν την καλλιτεχνική δημιουργία στα πλαίσια του Καρναβαλιού, δίνει στον επισκέπτη την δυνατότητα να αντιληφθεί πως η ίδια η κοινότητα «βλέπει» αυτά τα αντικείμενα. Τα αντικείμενα που παράγονται από τους ίδιους αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο από αυτά που αναπαράγονται από ανθρώπους εκτός κοινότητας. Τέλος, η τοποθέτηση της υποενοότητας των μασκών σε χωρική και οπτική σύνδεση με την ενότητα του Καρναβαλιού των παιδιών, επιτρέπει στον επισκέπτη να αντιληφθεί την σημασία που έχει για τους φορείς και την γενικότερη κοινότητα του καρναβαλιού η καλλιτεχνική δημιουργία από τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός Καρναβαλιστή.

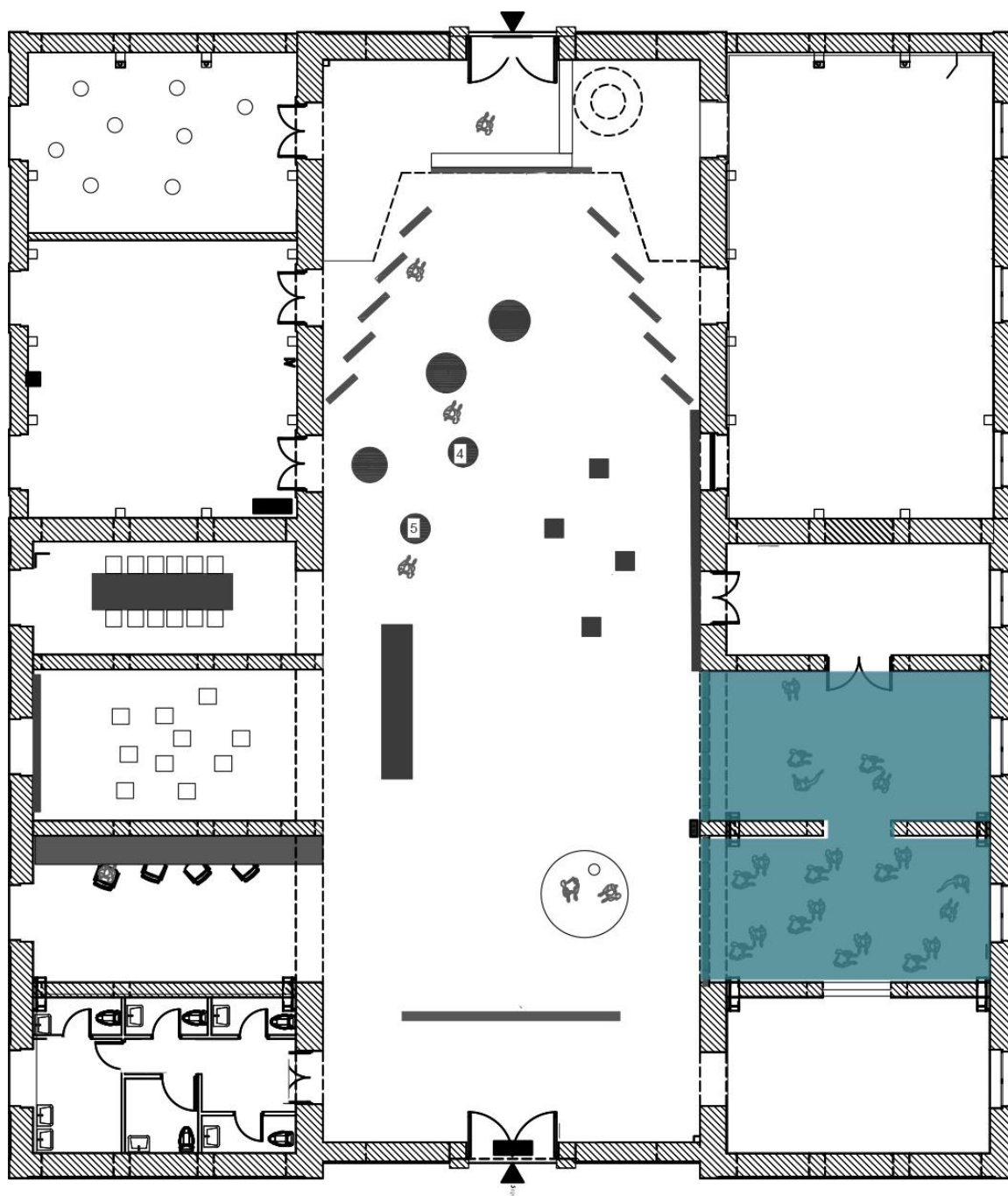
¹⁰³ Επιμελ. Ν. Νικονάνου, Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα, σελ. 27

Οι Χοροί του Πατρινού Καρναβαλιού

Στην ενότητα αυτή αναλύεται το έθιμο των ιδιωτικών χορών του Πατρινού Καρναβαλιού, ξεκινώντας από τους πρώτους ιδιωτικούς χορούς σε χώρους εστίασης και αναψυχής και συνεχίζοντας στα Party του σήμερα, στα bar και club της πόλης. Το στοιχείο αναλύεται μέσω των προφορικών μαρτυριών των αφηγητών, με την ταυτόχρονη ύπαρξη στο χώρο, κοστουμιών και στολών από τους εκάστοτε χορούς, αλλά και αρχαικό υλικό σε μορφή βιντεοπροβολής πάνω στους τοίχους των δωματίων. Τα κοστούμια που τοποθετούνται σε κούκλες, οι οποίες είναι τοποθετημένες σε διάφορες χορευτικές κινήσεις και λειτουργούν ως εκθεσιακά αντικείμενα, συλλέχθηκαν από τους ανθρώπους της κοινότητας με σκοπό να λειτουργήσουν σε συνδυασμό με τις βιντεοπροβολές, βοηθητικά στο θεατή για την κατανόηση της εμπειρίας, του να βρίσκεσαι μέσα σε ένα καρναβαλικό χορό. Καθώς όπως αναφέρει η Αναστασία Χουρμουζιάδη η ένταξη του αντικειμένου σε μια ενότητα, «το μουσειακό έκθεμα», στοχεύει στην πειθάρχηση μιας απρόβλεπτης ομιλίας. Η απόστασή ή η γειννιάσή του από τα υπόλοιπα αντικείμενα, η τοποθέτηση του σε σχέση με την πορεία του επισκέπτη, ο φωτισμός του, τα σύγχρονα κατασκευαστικά στοιχεία που το περιβάλλουν τού προσδίδουν, στο μυαλό του επισκέπτη, σημασίες που αγκυρώνονται πάνω του και όλα μαζί λειτουργούν ως ένα νέο υλικό και νοηματικό σύνολο, το «έκθεμα».¹⁰⁴

Η ενότητα αναπτύσσεται σε δυο από τα επιμέρους μικρότερα δωμάτια, που επικοινωνούν μεταξύ τους, με δυο υποενότητες (εικ. 41). Στα δωμάτια εισέρχεται από τον Χώρο Α, ανοίγοντας μια κουρτίνα, η οποία έχει δημιουργηθεί από εκατοντάδες λωρίδες πλαστικού, στα χρώματα του Πατρινού Καρναβαλιού (κόκκινο-κίτρινο- μπλε) (εικ. 42). Στους τρεις τοίχους των δωματίων αναπαράγεται μια βιντεοπροβολή από αρχαικό υλικό παλαιών και νέων καρναβαλικών χορών, ενώ μέσα στα κενά αυτά δωμάτια τοποθετούνται κούκλες βιτρίνας που κάνουν χορευτικές κινήσεις ντυμένες καρναβαλικά. Ενώ, από τα ηχεία όλοι οι επισκέπτες των δωματίων ακούνε αποσπάσματα προφορικών μαρτυριών. Ο ήχος θα αναπαράγεται με ηχεία, ώστε να μπορεί ο επισκέπτης ανά πασα στιγμή να συσχετίσει το περιεχόμενο της αφηγήσεως με τα αντικείμενα στο χώρο (καρναβαλικές ενδυμασίες) και με τον βίντεο (αρχαικό υλικό από χορούς).

¹⁰⁴ Α. Χουρμουζιάδη, Από το Εύρημα στο Έκθεμα, Ανάσκαμμα 4, 2010, σελ 127

Εικόνα 41. Διαγραμματική αποτύπωση ενότητας: Οι Χοροί στο Καρναβάλι

Σκοπός της συγκεκριμένης ενότητας είναι η ανάδειξη της σημασίας της καρναβαλικής αμφίεσης και της παραγωγής της από τους καρναβαλιστές. Επίσης σημαντικός στόχος που αναδείχθηκε και μέσα από τις προφορικές μαρτυρίες είναι η ανάδειξη της σημασίας της μη αναγνώρισης από οικεία πρόσωπα μέσω της μεταμφίεσης, αλλά και η εξέλιξη της μουσικής στην επαρχία λόγω των καρναβαλιών χορών. Τέλος, μέσα από τις μαρτυρίες αναδεικνύεται και η εξέλιξη των χορών μέσα στα χρόνια και μαζί με την βαθμιαία εξασθένιση ζητημάτων όπως η στολή, η μεταμφίεσή, αλλά και η μουσική για τους καρναβαλιστές

Εικόνα 42. Τρισδιάστατη απεικόνιση της εισόδου στα δυο δωμάτια.

Το εισαγωγικό κείμενο της ενότητας βρίσκεται εκτός των δυο δωματίων στα οποία ο επισκέπτης πρέπει να ανοίξει την κουρτίνα για να εισέλθει, προσομοιάζοντας έτσι την εμπειρία και την συνθήκη εισόδου σε αυτούς τους ιδιωτικούς χορούς:

Είστε έτοιμοι να εισέλθετε στους ζωηρούς ρυθμούς, τις μοναδικές αποκριάτικες στολές, τις σαγηνευτικές κινήσεις και τη μεταδοτική ενέργεια που έχουν καθορίσει κάθε πτυχή της εμπειρίας του καρναβαλιού;

Ανεβείτε στην πίστα και βυθιστείτε. Οι αποκριάτικοι χοροί κατέχουν ξεχωριστή θέση στις καρδιές των συμμετεχόντων, καθώς ενσωμάτωναν και ενσωματώνουν το πνεύμα του γλεντιού και του κεφιού που διαποτίζει το Πατρινό Καρναβάλι. Νιώστε το πάθος και τον αισθησιασμό των λάτιν χορών, όπως η Salsa ή την ταλάντευση των κινήσεων, από χορούς της disco. Βυθιστείτε στα κοστούμια που διαλέγουν ή φτιάχνουν οι καρναβαλιστές. Ακούστε τις σαγηνευτικές ιστορίες που μοιράζονται μαζί σας, καθώς αναλογίζονται τη σημασία των αποκριάτικων χορών στη ζωή τους και στο Πατρινό Καρναβάλι συνολικά. Γιατί πέρα από διασκέδαση, οι χοροί χρησιμεύουν ως ενωτική δύναμη, φέρνοντας ανθρώπους από όλα τα κοινωνικά στρώματα κοντά. Ξεπερνούν τα όρια ηλικίας, φύλου και υπόβαθρου, καλλιεργώντας μια αίσθηση συμπεριληπτικότητας.

Στο πρώτο δωμάτιο γίνεται αναφορά στους πιο χαρακτηριστικούς πρώτους χορούς του Καρναβαλιού οι οποίοι είναι ο «Κόκκινος χορός», «ο Λευκός χορός» και «τα Μπουρμπούλια» (εικ. 43-45). Μέσα στο δωμάτιο υπάρχουν τρία ζευγάρια από κούκλες ντυμένες με στολή από τους τρεις παραπάνω χορούς. Ενώ, από ηχεία στο χώρο θα αναπαράγονται μαρτυρίες των αφηγητών με ιδιαίτερες αναμνήσεις από τους πρώτους καρναβαλικούς χορούς της πόλης (εικ. 46). Σε όλη τη διάρκεια της παραμονής το επισκεπτών στο χώρο αυτό, στους κενούς τοίχους των δωματίων προβάλλονται αποσπάσματα από πλάνα αρχείου των τριών αυτών χορών (εικ. 47-49). Η επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να περιηγηθούν ανάμεσα στις στολές και ταυτόχρονα να βλέπουν πως αυτές χρησιμοποιούνται στους χορούς.

Εικόνα 43. Στολή από τα Μπουρμπούλια. Φωτογραφία από το αρχείο της ΚΕΔΗΠ

Εικόνα 44. Στολή από τον Κοκκίνο χορό. Φωτογραφία από το αρχείο του the best patras

Εικόνα 45. Στολή από το Λευκό Χορό Φωτογραφία από το αρχείο του the best patras

Εικόνα 46. Τρισδιάστατη απεικόνιση της πρώτης Αίθουσας.

Στόχος είναι ο επισκέπτης να αντιληφθεί την σπουδαιότητα των χορών αυτών για τους κάτοικους της πόλης στο παρελθόν και πως αυτοί οι χοροί λειτουργήσαν μέσα στα χρόνια ως μια έκφραση της κοινής ταυτότητας της κοινότητας των Πατρινών. Η χρήση προφορικών μαρτυριών κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να παρέχουν στους επισκέπτες μια μοναδική ματιά στην πραγματικότητα των βιωμένων ιστοριών.¹⁰⁵ Αναμφισβήτητα, η εκθεσιακή αξιοποίηση των προφορικών μαρτυριών επιτρέπει, σύμφωνα με την Κωνσταντίνα Μπαδά, ένα από τα πολλά ζητούμενα τόσο της ιστορικής όσο και της μουσειολογικής έρευνας: τη σύνθεση μιας κατά το δυνατόν πιο πλούσιας και πολυφωνικής παρουσίασης του παρελθόντος, τέτοιας που να μπορεί να αντιπαραθέσει διαφορετικές ερμηνείες, οπτικές και μνήμες.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 109

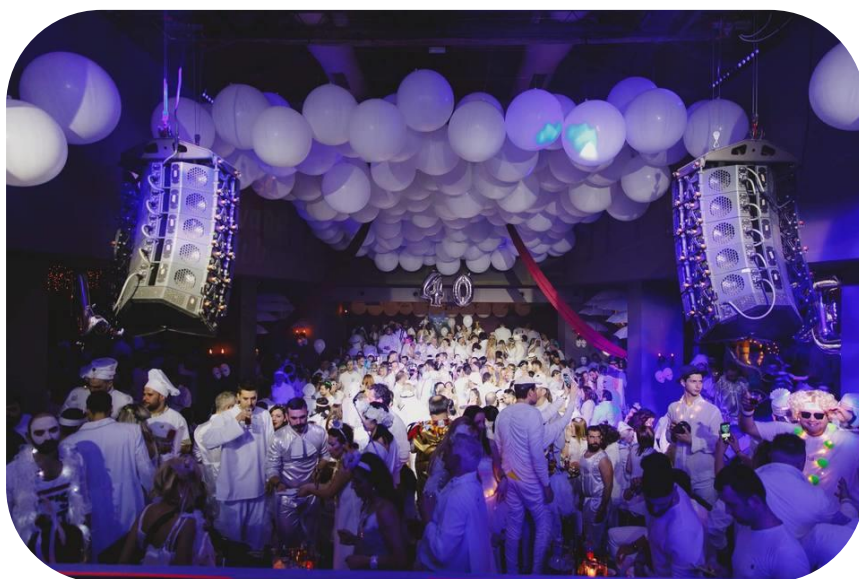
¹⁰⁶ Επιμελ. Ρ. Βαν Μπούσχοτεν, Τ. Βερβενιώτη, Κ. Μπάδα, Ε. Νάκου, Π. Πανταζής, Π. Χαντζαρούλα, Γεφυρώνοντας τις Γενιές: διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής στον 21^ο αιώνα, Πρακτικά Διεθνούς Συνέδριου, Ένωση Προφορικής Ιστορίας, Βόλος, 2013, σελ 65

Εικόνα 47. Απόσπασμα από πλάνα αρχείο από τον χορό Μπουρμούλια. Από το αρχείο της ΚΕΔΗΠ

Εικόνα 48. Απόσπασμα από πλάνα αρχείο από τον Κόκκινο χορό. Από το αρχείο της ratrasevents

Εικόνα 49. Απόσπασμα από πλάνα αρχείο από τον Λευκό χορό. Από το αρχείο της ratrasevents

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συν δημιουργός του Γκρουπ «Άσπρο- Μαύρο»

«Στο καρναβάλι η μεγαλοαστική τάξη έφερε ένα πράγμα που πραγματικά ήταν πρωτόγνωρο, αλλά επειδή δεν υπήρχε διασκέδαση πουθενά, οι κυρίες στενοχωριόσαντε, γιατί δεν είχαν που να διασκεδάσουν, έπρεπε να πάνε ή στην Αθήνα ή το εξωτερικό σε διεργασίες με τους συζύγους, που κάνανε το εμπόριο με τη σταφίδα. Οπότε είπαν κάποιοι ευκατάστατοι πάρα πολύ, να φέρουνε κάποια έθιμα και να τα κάνουμε στο σπίτι τους, με πάρτι μεταξύ των κυριών και των κυρίων, δεν έχει καμία σχέση όμως ο λαός, ο λαός ήταν στην εργασία του και τα λοιπά. Αυτά είναι τα λεγόμενα πρώτα-πρώτα πάρτι που ήρθανε, που φέρανε από τη Βενετία, από διάφορες χώρες έξω και περνάγανε καλά, η μεγαλοαστική τάξη, ούτε η μικροαστική είχε επαφή σε αυτό. Όμως στον καιρό, δεν μπορούνε να το κρατήσουνε πάρα πολύ γιατί διέρρευσε, «πως διασκεδάζουν αυτοί και δεν διασκεδάζουμε εμείς;» και αυτό το πήρανε η απάνω χώρα, με τις ταβέρνες που ήτανε πληθώρα, πολλές ταβέρνες και ιδιαίτερες ταβέρνες και αρχίσανε εκεί να γίνονται τα πειράγματα, να φοράει ο άλλος μάσκα και γιατί είχε μαρτυρήσει η κυρία που εργαζόταν στον κύριο, ότι οι κυρίες φοράνε μάσκα, οι κύριοι καπέλα και να σατιρίζουν περισσότερο. Όταν όμως αυτό το πήρε χτήμα του ο λαός, το παρουσίασε τελείως διαφορετικά από ότι το είχανε παρουσιάσει εκεί, τότε που το φέρανε, και καλά κάνανε και μας δώσανε μία διέξοδο. Ο λαός το λοιπόν το πήρε και είπε ότι «αυτό δεν μπορεί να γίνεται μόνο», να γίνονται πάρτι, ακόμα και σήμερα γίνονται τέτοια. Όπως γίνονται και στο Δημοτικό Θέατρο και τα λοιπά, αλλά ο λαός το έκανε κτήμα του, το πήρε και το διαμόρφωσε, δεν γίνεται μόνο πάρτι γίνεται και στις ταβέρνες, με το κρασί, για αυτό και παρουσιάστηκε ως διονυσιακός ο καρνάβαλος, με τα σταφύλια του, με τα κρασιά του, με τα ποτήρια του και τα λοιπά και να δεσπόζει.»

Γιώργος Κοτοπούλης, Επιχειρηματίας και διοργανωτής πρώτων χορών

«Ο πρώτος χορός που φιλοξένησα στο μαγαζί το δικό μου ήταν το πρώτο καρναβαλικό πάρτι, το οποίο κάναμε το Φεβρουάριο 1982 στο «Βαγνανα Μοον», μαγαζί που υπάρχει ακόμα και σήμερα και ήταν πάρτι αυστηρά μεταμφιεσμένων. Περάσανε, περάσανε πολλά χρόνια όπου καρναβαλικά πάρτι, τα οποία γίνοντω ήταν αυστηρά μεταμφιεσμένα και αρκετές φορές με θέμα. Δηλαδή όποιος κι αν ερχότανε για να μπει μέσα, έπρεπε να είναι αυστηρά μεταμφιεσμένος, όχι να φορά ένα καπέλο, να είναι μεταμφιεσμένος και αρκετές φορές με θέμα, το λέγαμε στους φίλους και τους πελάτες μας, αυτοί έφτιαχναν τα ανάλογα ρούχα για να ντυθούν και ερχόντουσαν. Έτσι γεννήθηκαν χοροί με θεματολογία, η οποίοι, αρκετοί από αυτούς υπάρχουν και σήμερα αρκετές δεκαετίες. Είχαμε ανακοινώσει θεματολογία και ο κόσμος ερχόταν ανάλογα ντυμένος. Όποιος ερχόταν τυχαία για να μπει στο μαγαζί μέσα και επειδή όλοι κάπου στο αυτοκίνητό τους είχαν πεταμένο ένα καπέλο, φορούσαν το καπέλο και προσπαθούσαν να μπουν στο μαγαζί. Δεν έμπαιναν.»

«Ξεκινούσαν από την έναρξη του καρναβαλιού, είχαν καθιερωθεί χοροί οι οποίοι γίνονται από το μέσα τις δεκαετίες του 60', αυτό όσο περνούσαν τα χρόνια διογκώθηκε, ξεκίνησαν οι χοροί αυτοί, με χορούς που έκαναν βιομηχανίες, στο «Villys Park» έκανε χορό η Πειραιϊκή Πατραϊκή, καλούσαν λοιπόν ο Στράτος και ο Κατσάμπας, ιδιοκτήτες, καλούσαν...πολλές φορές κάνουν δυο και τρεις χορούς, γιατί δεν χωρούσαν, έκανε μία για το διοικητικό προσωπικό, μία για το επιστημονικό προσωπικό και μία για το εργατικό δυναμικό. Έκανε χορό η Αχαΐα Κλάους, έκανε χορό η Παναχαϊκή, έκανε χορό ο ΝΟΠ, έκανε ο Λαδόπουλος,

έκαναν τα μεγάλα εργοστάσια που καλούσαν τον κόσμο, παράλληλα οι εργοστασιάρχες αυτοί καλούσαν τις εμπορικές σχέσεις που είχαν ή τους εμπορικούς που είχαν και από κει αυτοί μάθαιναν το καρναβάλι και αυτό το πράγμα. Μετά στη δεκαετία του 80', πλέον με ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, αυτό πήγε στα συνδικάτα και έκανε ο ΟΤΕ, έκαναν οι τράπεζες, έκαναν η αστυνομία, οι τελωνειακοί, οι εφοριακοί, καναν χορούς και μετά πήγε και κάνανε οι σύλλογοι. Αυτό επειδή ήταν πολύ μεγάλο, ξεκινούσε λοιπόν, ήταν πολλοί οι σύλλογοι και όλοι αυτοί οι οποίοι έκαναν χορούς προφανώς για να αποκτήσουν έσοδα τα συνδικάτα τους ή οι σύλλογοι τους, αυτό εξελίχθηκε στο να έρχονται ονόματα, εξελίχθηκε στο να έρχονται φίρμες...μεγάλα ονόματα, σοβαροί τραγουδιστές έρχονταν για να τραγουδήσουν για το καρναβάλι της Πάτρας τις καθημερινές που η Αθήνα ήταν νεκρή και δεν είχα δουλειά. Μεγάλα ονόματα τώρα, ο Στράτος Διονυσίου, ο Πάριος, ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης, ο Ζαμπέτας, Αλεξίου, ατελείωτα ονόματα τα οποία θεωρούσαν, Μοσχολιού, μια τεράστια γκάμα τραγουδιστών οι οποίοι έρχονταν στο καρναβάλι της Πάτρας να τραγουδήσουνε, αυτοί επιστρέφοντας στην Αθήνα μετέφεραν τον σοκολατοπόλεμο, τα αυγά, το κέφι το οποίο γινότανε στην πόλη. Σαφώς με δύο διαφορετικές ορχήστρες, γιατί αυτοί είχαν ορχήστρα λαϊκή και με τη λαϊκή ορχήστρα δεν μπορούσε να γίνει κέφι, υπήρχε ορχήστρα η οποία έπαιζε χορευτική μουσική και χόρευε ο κόσμος διεθνείς χορούς και όταν τελείωνε το φαγητό, ξεκίναγε ο χορός και μετά το χορό έβγαινε το λαϊκό πρόγραμμα.

«Η μεταμφίεση ήτανε για να μη σε ξέρουν, να μη σε ξέρουνε οι δίπλα σου και να μπορείς να κάνεις πλάκα ή να περάσεις απαρατήρητος χωρίς να ξέρουνε ότι είσαι εσύ. Όταν ήταν κλειστό, όσο πιο όσο πιο κλειστή ήταν η κοινωνία, τόσο πιο πολύ υπήρχε η μεταμφίεση χωρίς να αναγνωρίζεται. Γι αυτό ήταν και το μαύρο ντόμινο, τα μπουρμπούλια γιατί οι γυναίκες τότε δεν μπορούσαν να εκτεθούν, δεν μπορούσαν να βγουν, μεγάλη καταπίεση, η ανάγκη το έφερε ή μάλλον η ανάγκη το συντήρησε για πάρα πολλά χρόνια και το τροφοδοτούσε με γυναίκες, οι οποίες ξέρω πολύ καλά ότι ντυνόntonταν για χίλιους λόγους γιατί δεν θέλανε να γνωριστούμε, δεν ήταν πάντα πονηρός ο λόγος, δεν είναι πάντα τραγικός ή ερωτικός ή όχι, ήταν από περιέργειά... έτσι τώρα θα ντυθώ και δεν θα με γνωρίσεις και σε πειράζω.. και αυτό πολύ σοβαρό, υπήρχε κόσμος ο οποίος ερχόταν στην πόλη μόνο για τα μπουρμπούλια.»

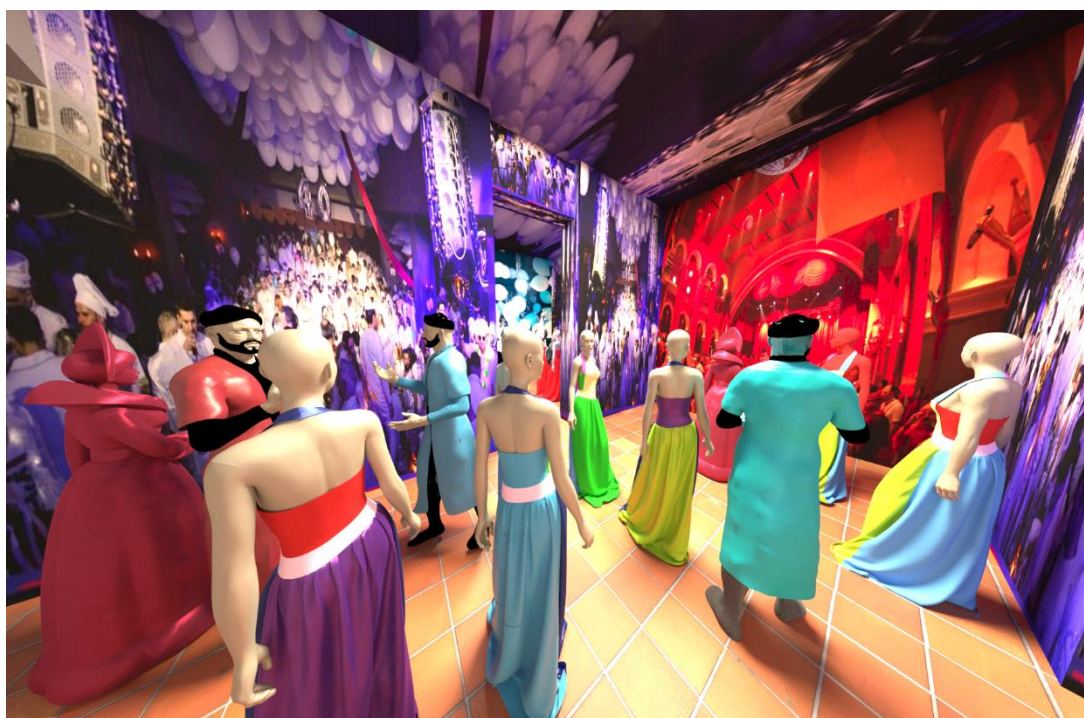
Χαρά Κόντου, Μοδίστρα στολών

«Μετά υπάρχει και το ντόμινο, να σας μιλήσω λίγο για τα μπουρμπούλια. Πηγαίναμε, φόραγαμε μαύρα ντόμινα και κάθε άντρας που ήταν στα θεωρεία μας καλούσε στο θεωρείο, αλλά χωρίς να ξέρει ποιες είμαστε και αυτό, το ότι αυτός χόρευε με μία άγνωστη και εγώ χόρευα με έναν άνθρωπο που μου άρεσε, τέλος πάντων, ήτανε συγκλονιστικό. Γιατί σε ρώταγε ποια είσαι, εντάξει δεν του έλεγεσ ποτέ το όνομά σου, τουμίλαγες ψεύτικα και ήτανε πολύ ωραία έλξη αυτή, που ένιωθε ένας με τον άλλον και ήταν ωραία πολύ ωραία χρόνια εκείνα τα μπουρμπούλια. Από τον καιρό που δεν γίνονται στο δημοτικό θέατρο και τα κάνει στα Σφαγεία κάτω, έχασε.»

«Τότε εμείς δεν μπορούσαμε να πάμε πουθενά και αυτό το μεγάλη διασκέδαση και ήταν πολύ ωραία, τώρα είναι τα κορίτσια ελεύθερα θα πάνε στα μπουρμπούλια και θα βγάλουν και τη μάσκα, η μάσκα ήτανε το πιο ωραίο...Εντάξει, είναι ωραίο και να μη σε αναγνωρίζει ο άλλος, είναι πάρα πολύ ωραίο, γίνονται και χοροί με μάσκα, γίνονται πολλοί χοροί, να

απαγορεύουν να βγάλουν τη μάσκα και είναι πάρα πολύ ωραία αυτή η αίσθηση, ότι δεν σε γνωρίζει κάποιος και μπορείς να κάνεις διάφορα πράγματα ελεύθερα.»

Στο δεύτερο δωμάτιο ο επισκέπτης εισέρχεται είτε μέσω του πρώτου, είτε από την Αίθουσα Α. Εδώ γίνεται αναφορά σε χορούς που πραγματοποιούνται σήμερα στην πόλη με διαφορετικό και όχι συγκεκριμένο θέμα. Μέσα στο δωμάτιο υπάρχουν πολλές διαφορετικές κούκλες ντυμένες με στολές από διάφορους χορούς, χωρίς κάποια συνοχή ή θέμα. Το έθιμο των χορών έχει εξελιχθεί και λόγω της μαζικότητας των επισκεπτών του καρναβαλιού πια δεν είναι δυνατή η διοργάνωση χορών με συγκεκριμένη θεματική. Ο κάθε καρναβαλιστής μπαίνει στους χορούς με διαφορετική ενδυμασία. Όπως και στο πρώτο δωμάτιο στους τοίχους θα προβάλλονται βίντεο από χορούς της τελευταίας δεκαετίας. Τα βίντεο αυτά δίνουν την αίσθηση στον επισκέπτη ότι υπάρχει μια κίνηση στον χώρο. Στο δωμάτιο αυτό ο αριθμός των κουκλών είναι αρκετά μεγαλύτερος, με στόχο να δημιουργηθεί συνωστισμός στο δωμάτιο για να προσομοιαστεί για τον επισκέπτη η συνθήκη ενός club, ενώ από τα ηχεία θα αναπαράγονται αφηγήσεις μελών της κοινότητας (εικ. 50). Σκοπός είναι ο επισκέπτης να αντιληφθεί τις διαφορές με τους χορούς στα παλιότερα χρόνια και βιωματικά, όχι μόνο από τις αφηγήσεις των μελών της κοινότητάς. Οι χοροί με τα χρόνια αλλάξαν ύφος, καθώς ο κόσμος δεν είχε την ανάγκη να μεταμφιέζεται τόσο ώστε να μην αναγνωρίζεται, ο τουρισμός επίσης άλλαξε τη φυσιογνωμία τους καθώς οι τουρίστες δεν έδειχνα το ίδιο ενδιαφέρον με την κοινότητα για την ανάλογη ενδυμασία. Ενώ, τέλος η ανάγκη για περισσότερο κέρδος από την πλευρά των επιχειρηματιών αύξησε τον αριθμό των ατόμων που συμμετείχαν στους χορούς αυτούς.

Εικόνα 50. Τρισδιάστατη απεικόνιση της δεύτερης Αίθουσας

Οι αφηγήσεις λειτουργούν συμπληρωματικά με τα κοστούμια και το αρχαιακό υλικό των βίντεο ώστε ο επισκέπτης να αντιληφθεί την εξέλιξη των ιδιωτικών χορών και ταυτόχρονα μέσω των αφηγήσεων τις σκέψεις μελών της κοινότητας, την εμπορευματοποίηση τους. Στο Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου- κατά την διάρκεια ξεναγήσεων παρατηρήθηκε πως «η μουσειακή στάση με τις προφορικές μαρτυρίες ανατροφοδοτούσε το ενδιαφέρον των επισκεπτών, αφού το μουσειακό αφήγημα «ζωντάνευε» μέσα από τον λόγο των ιδίων των υποκειμένων, εγκαταλείποντας το παραδοσιακό μοντέλο εξιστόρησης.»¹⁰⁷

Γιώργος Κοτοπούλης, Επιχειρηματίας και διοργανωτής πρώτων χορών

«Δεν είναι αυτό που συμβαίνει σήμερα, σήμερα μπορεί να θέλει να πάει επίτηδες στη μέρα απέναντι στην ημέρα του αλλουνού για να του κάνει ζημιά, ενώ τότε αυτό ήτανε, να το αποφύγουμε. Εγώ να το κάνω την Τρίτη εσύ Τετάρτη, εσύ κάντο την Πέμπτη, για να μην πέσουν μαζί. Αυτό όμως ήρθε από πιο παλιά όταν ερχόντουσαν τα ονόματα να τραγουδήσει στην Πάτρα, πριν κλείσει το όνομα, γνωρίζονται μεταξύ τους οι επιχειρηματίες για να μην πέσει μία μέρα σε ένα μαγαζί ένα όνομα. Θα υπήρχε πρόβλημα.»

«Τώρα, οι χοροί, αυτοί οι οποίοι έχουν απομείνει, είναι συγκεκριμένοι, είναι 5-6 χοροί, οι οποίοι καθιερωμένοι και τι κάνουν στην ουσία; κρατάνε ένα πυρήνα πατρινών ζωντανό. Όμως δεν σώνεις ένα καρναβάλι με 5 χορούς από ιδιώτες. Δεν είναι, δεν είναι για όλο τον κόσμο, είναι για συγκεκριμένο κόσμο, είναι για αυτούς τους παλιούς και κάποιους καινούργιους που έχουν γαλουχηθεί τα τελευταία χρόνια από τους γονείς τους, από τους φίλους. Πέντε χοροί είναι, πόσοι να πάνε, να ναι καλή χρονιά και να πάνε 5.000 άτομα.»

«... δεν μπορεί, δεν μπορεί εγώ να βγάλω τα ρούχα μου και θα ντυθώ μπαλαρίνα και να μπεις εσύ μέσα και θα δεις τον Κοτοπούλη ντυμένο μπαλαρίνα με τούλια και να μπεις εσύ μέσα από το σακάκι σου, τα ρούχα σου και να κοιτάς εμένα. Όχι πρέπει αν είσαι και εσύ το ίδιο, αν δεν είσαι μπαλαρίνας ότι θέλεις.»

Συμπερασματικά...

Στην ενότητα αυτή ο επισκέπτης ανακαλύπτει μια πτυχή του καρναβαλιού πιο ιδιωτική, που αναφέρεται σε μικρότερο μέρος της κοινότητας. Μέσα από τις αφηγήσεις καταλαβαίνει την ιστορία και την εξέλιξη του εθίμου αυτού μέσα στο χρόνο αλλά και τις κοινωνικές αλλαγές που έφεραν την εξέλιξη αυτή. Παράλληλα, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ακούσει πως αισθάνονται για τις αλλαγές αυτές τα παλιότερα μέλη της κοινότητας. Τέλος, οι στολές που βρίσκονται μέσα στο κλειστό, στολισμένο δωμάτιο τον μεταφέρουν στο κλίμα των Αποκριών για να αντιληφθεί βιωματικά πια την εμπειρία αυτή.

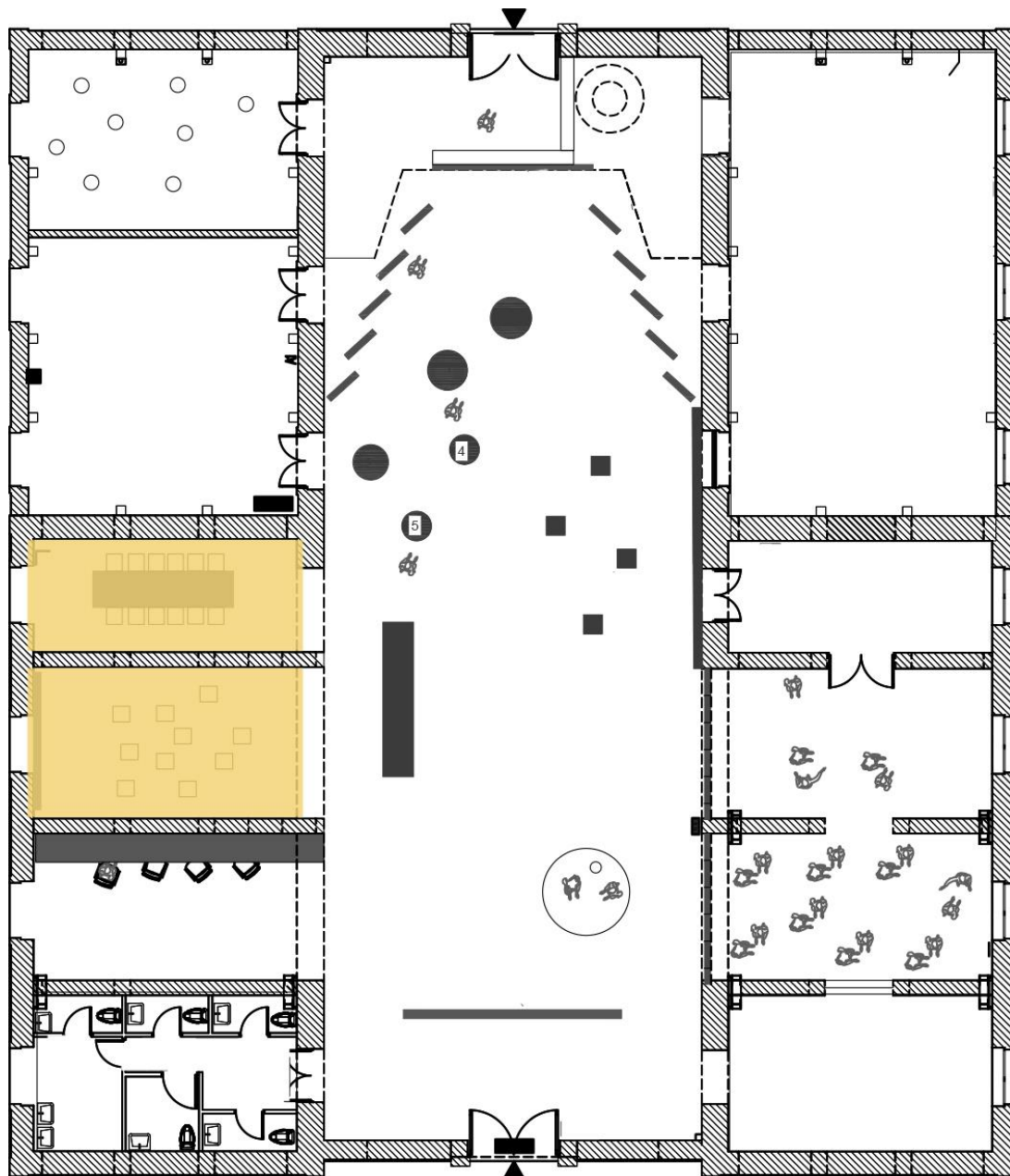
¹⁰⁷ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσειά και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 117

Το Καρναβάλι των Παιδιών

Η ενότητα αυτή αναπτύσσεται σε δυο από το επιμέρους δωμάτια της έκθεσης, αριστερά της εισόδου. Το στοιχείο αυτό αναλύεται στην ενότητα μέσω βιντεοπροβολής συνεντεύξεων των αφηγητών, καθώς και μέσω ενός εργαστήριου κατασκευής καρναβαλικών μασκών που αναφέρεται κυρίως σε ομάδες παιδιών. Βασικός στόχος της ενότητας είναι η ανάδειξη της καρναβαλικής παιδείας που ο Δήμος προσπαθεί να εμφυσήσει στα παιδιά από την αρχή της δεκαετίας του 90'. Η ενότητα χωρίζεται σε δυο δωμάτια (βλ. εικόνα 51). Στο πρώτο εξ αυτών υπάρχει μια μεγάλη βιντεοπροβολή με τις συνεντεύξεις των αφηγητών οι οποίοι μιλάνε για το Καρναβάλι των Παιδιών, τις απαρχές του, την ιστορία του, την εξέλιξη του και την σημαντικότητα του για την κοινότητα και την παράδοση του στοιχείου στην νεότερη γενιά. Ενώ, το δεύτερο δωμάτιο και βασικότερο μέρος της ενότητας αναφέρεται στους μικρούς επισκέπτες του μουσείου, καθώς στο κέντρο του δωματίου τοποθετείται ένα τραπέζι με καρτέλες όπου πραγματοποιείται ένα βιωματικό εργαστήριο κατασκευής καρναβαλικής μάσκας (βλ. εικόνα 52,53).

Τα παιδιά έχουν την ευκαιρία με την καθοδήγηση μουσειοπαιδαγωγού, που θα τους αναλύσει μέσω βίντεο τα βήματα, να σχεδιάσουν και να φτιάξουν τη δική τους καρναβαλική μάσκα, με υλικά που θα βρίσκουν στο δωμάτιο. Σκοπός είναι τα παιδιά θα φτιάξουν ένα νέο αντικείμενο, η αξία του οποίου δεν έγκειται στα υλικά από τα όποια κατασκευάστηκε, αλλά στην γνώση που αποκτήθηκε με τον τρόπο που δημιουργήθηκε, όπως αναφέρει η Barbara Kirshenblitt- Gimblett στο κείμενο της, «Η υλική υπόσταση στην ιστορία».¹⁰⁸ Ο επισκέπτης εκτός από τις προφορικές μαρτυρίες έχει την δυνατότητα να παρακολουθήσει και τα παιδιά στο εργαστήριο κατασκευής καρναβαλικής μάσκας, το οποίο λειτουργεί και αυτό ως ένα είδος εκθέματος. Ένα έκθεμα το ποιο λειτουργεί βοηθητικά ώστε ο επισκέπτης να αντιληφθεί την ανάγκη του Δήμου και της κοινότητας να «μάθουν» στα παιδιά το Καρναβάλι.

¹⁰⁸ M. Stefano, P. Davis, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2021, σελ 431

Εικόνα 51. Διαγραμματική αποτύπωση ενότητας: Τα Παιδιά στο Καρναβάλι

Εικόνα 52. Τρισδιάστατη απεικόνιση της αίθουσας με τη προβολή των αφηγήσεων

Εικόνα 53. Τρισδιάστατη απεικόνιση της αίθουσας του παιδικού εργαστηρίου

Σκοπός της συγκεκριμένης ενότητας είναι ανάδειξη των σταδίων ωριμότητας που περνάει ένας Πατρινός καρναβαλιστής, η λεγόμενη «καρναβαλική παιδεία». Μέσα επίσης από το εργαστήριο αναδεικνύεται και ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του παιδικού καρναβαλιού και η βιωματική ανακάλυψη του καρναβαλιού μέσω της

δημιουργίας μασκών. Η βιωματική μέθοδος συνδέεται με την έννοια της εμπειρίας, ο βασικός της στόχος είναι η προώθηση της δημιουργικότητας, της αυτοπραγμάτωσης και της ενεργού συμμετοχής, με δραστηριότητες προσωπικής δημιουργίας και έκφρασης που αξιοποιούνται για τη βιωματική προσέγγιση συγκεκριμένων μουσειακών θεματικών και κινούνται κυρίως στο πλαίσιο της διδακτικής των εικαστικών και πλαστικών τεχνών.¹⁰⁹ Εκτός από την δημιουργική όμως έκφραση, η διαδικασία αυτή συμβάλει και στην επίτευξη γνωστικών στόχων, όπως στην καλύτερη κατανόηση των άλλων εκθεμάτων.¹¹⁰ Όπως αναφέρει η Αναστασία Φιλιππουπολίτη, στο πλαίσιο των συγχρόνων προσεγγίσεων, η έννοια της συμμετοχής και της εμπειρίας κατέχουν σημαντικό ρόλο, ενώ η μετάβαση σε έναν ανανεωμένο τύπο σύγχρονου μουσείου, του συμμετοχικού μουσείου, το οποίο διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία και εστιάζει στις διαδικασίες παραγωγής νοημάτων από τους ίδιους τους μαθητευόμενους, αποτελούν σημαντικά ερευνητικά αποτελέσματα για να κατανοήσουμε τις διαδικασίες μάθησης στα μη τυπικά περιβάλλοντα εκπαίδευσης.¹¹¹

Το εισαγωγικό κείμενο της ενότητας βρίσκεται ανάμεσα στις εισόδους των δωδωμάτων στα οποία ο επισκέπτης μπορεί να πάει με όποια σειρά επιθυμεί, στο ένα δωμάτιο μπορούν τα παιδιά να κατασκευάζουν μάσκες και στο άλλο οι γονείς να παρακολουθήσουν αποσπάσματα από τις αφηγήσεις:

«Καλώς ήρθατε στον μαγευτικό κόσμο του Παιδικού Καρναβαλιού, όπου τα όνειρα ζωντανεύουν και η φαντασία δεν έχει όρια.

Το παιδικό καρναβάλι είναι μια ξεχωριστή και μοναδική ενότητα που έχει το Πατρινό Καρναβάλι, όπου τα παιδιά γίνονται πρωταγωνιστές της παράστασης, αγκαλιάζοντας το πνεύμα της γιορτής, του μασκαρέματος και του παιχνιδιού. Σας προσκαλούμε να εμβαθύνουμε στις σαγηνευτικές εμπειρίες, τις παραδόσεις και τη σημασία του Παιδικού Καρναβαλιού, γιορτάζοντας τον μοναδικό ρόλο που διαδραματίζει στο καρναβάλι μας.»

Οι αφηγήσεις ξεκινάνε με τους εννέα από τους δέκα αφηγητές, καθώς ο δήμαρχος δεν έχει παιδικές αναμνήσεις, διότι δεν είναι Πατρινός, οι οποίοι αφηγούνται τις πρώτες αναμνήσεις τους από το καρναβάλι, στην συνέχεια κάποιοι αφηγητές μιλάνε για την «καρναβαλική παιδεία» και την προσπάθεια του Δήμου να την εμφυσήσει στα παιδιά. Οι εννέα πρώτες αφηγήσεις είναι μια προσπάθεια να γνωρίσει τους αφηγητές ο επισκέπτης. Στόχος της έκθεσης να μην εστιάζει κανείς σε προυπάρχουσες συλλογές αντικειμένων, μια έκθεση «ανθρωποκεντρική» και μέσω της γνωριμίας με τους αφηγητές να «παρέχεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην

¹⁰⁹ Επιμ. Ν. Νικονάνου, Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα, σελ. 66

¹¹⁰ Επιμ. Ν. Νικονάνου, Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα, σελ. 68

¹¹¹ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 95

τεκμηρίωση των βιωμένων εμπειριών των κατοίκων της πόλης. Το απόσπασμα είναι αρκετά μεγάλο, έτσι στο χώρο υπάρχουν σκαμπό που μπορούν να κάθονται οι επισκέπτες για να το παρακολουθήσουν ολόκληρο.

1. «Θυμάμαι ότι ήμουν στην πλευρά των θεατών, πολύ μικρή, κρατώντας μαράκες στα χέρια και λοιπά και ένιωσα τεράστια χαρά που ήρθε ένας καρναβαλιστής, αρλεκίνος νομίζω ήταν και με πήρε και χορέψαμε και κάναμε το χορευτικό και γύρισα πολύ χαρούμενη μετά πίσω στην θέση μου.»

2. «Από εκεί ξεκίνησε, από το baby Rally. Σαφώς από τη στιγμή που μπορούσα να οδηγήσω ποδήλατο συμμετείχα στο baby Rally γιατί οι γονείς μου ήταν καρναβαλιστές και σημειωτέων ότι στο μαγαζί της οικογένειάς μας έγιναν οι πρώτοι 10 -12 χοροί του κρυμμένου θησαυρού.»

3. «Μια πρώτη ανάμνηση, το 1983-4 δεν θυμάμαι ακριβώς, είχα δει κάποια άρματα στην πλατεία που τα είχανε βάλει την περίοδο του καρναβαλιού και με εντυπωσίασαν με το μέγεθός τους, είχα σχέση, φτιάχνοντας μικρότερα κομμάτια με πηλό και με γύψο σε σε ανθρώπινα μεγέθη, σε φυσικό μέγεθος, αλλά εκείνα με εντυπωσίασαν με το μέγεθος και πήγα να δω από κοντά πώς θα είχαν φτιάξει και τρύπησα με το δάχτυλό μου και είδα ότι ήταν από κοτετσόσυρμα και χαρτί και την επόμενη χρονιά. ... (Οπότε αυτό ήταν 86 και όχι 84) την επόμενη χρονιά δούλεψα για τον εργολάβο που δούλευε τότε στα καρναβάλια, που έπαιρνε τις δουλειές και από τότε μέχρι τώρα. από το 86- 87.»

4. «Οι πρώτες μου αναμνήσεις του καρναβαλιού, θα σας πω, θα εκπλαγείτε μάλλον, είναι όταν ήμουνα μικρή και πήγαινα το κατηχητικό και μας είχαν απαγορεύσει να πάμε στο καρναβάλι στην τελετή λήξης να δούμε τα πυροτεχνήματα. Ήμουν περίπου 7 με 8 χρόνων γιατί πήγαινα μέχρι τα 16 μου, οπότε με έπιασε μία ίντριγκα στο μυαλό μου, ότι κάτι καλό πρέπει να είναι αυτό για να μας απαγορεύουν και είχα πει στη μαμά μου και με πήγε στο Μόλο και είδα τα πυροτεχνήματα και είχα εκπλαγεί σα μικρό παιδί, δηλαδή ήταν η πρώτη φορά που έβλεπα στη ζωή μου πυροτεχνήματα και πάρα πολύ κόσμος στην Γεωργίου μέχρι το μόλο της Αγίου Νικολάου. Αυτή ήταν η πρώτη μου επαφή με το καρναβάλι.»

5. «Το καρναβάλι είναι στο DNA μας νομίζω, δηλαδή οι πρώτες αναμνήσεις ήταν στιγμές που έβλεπα τους γονείς να ντύνονται, να ετοιμάζονται παρέες στο σπίτι για να βγούνε βόλτα ή να πάνε σε φιλικά σπίτια ή σε χορούς, οπότε το να έρχονται σοκολάτες κομφετί και αυγά κέρινα στο σπίτι και να ζούμε όλες αυτές τις μέρες, ως πούμε, της προετοιμασίας»

«Σαν παιδί ήταν τα πάρτι κυρίως και η παρελάσεις του Δήμου τότε, παρελάσεις που είχαν εντελώς άλλο χρώμα από αυτό που βλέπουμε σήμερα, πολύ περισσότερα άρματα, πολύ λιγότερος ο κόσμος μέσα στην παρέλαση, αλλά πάρα πολλές μπουλές, πολλής κόσμος μεταμφιεσμένος παντού και πάντοτε αθρόα συμμετοχή κόσμου και από την πόλη και από τις άλλες περιοχές της Ελλάδας, γιατί μην ξεχνάμε ότι ήταν το καρναβάλι της Ελλάδας, ήταν στη συνείδησή ολης της Ελλάδας, ότι το καρναβάλι της Πάτρας είναι από τα πιο σημαντικά τα καρναβάλια.»

6. «Μας αρέσαν τα άρματα που βγαίνανε, ένα άρμα καταπληκτικό που είχε βγάλει τότε ο δήμος δεν θυμάμαι ποιος ήτανε, μία σάτιρα που είχανε «σιδερώσει» τη Σπυριδούλα σε ένα σπίτι και το βγάλανε στο καρναβάλι και το κοιτάγαμε όλοι, μικρά παιδιά γιατί μας

φαινότανε, το απίστευτο που το βγάλανε στο καρναβάλι, είχε γίνει σάλος τότε. Ήτανε δύο, ένα ζευγάρι και την είχαν υπηρέτρια αυτή και την πήρανε και τη σιδερώσανε. Ναι και το έβγαλε ο Δήμος τότε άρμα.»

7. «Ήμουν τυχερός, ο πατέρας είχε τότε μία οικογενειακή επιχείρηση που την είχαμε μέχρι και πρόσφατα στην Ομόνοια, μία ψησταριά. Η πλατεία Ομοιοίας, εκείνη την εποχή, στα μέσα της δεκαετίας του 70', ήτανε η καρδιά θα έλεγα του καρναβαλιού, γιατί όλα ξεκινάγανε από κει. Εκεί ερχόταν η μουσική μπάντα του Δήμου και η μπαντίνα, για να κάνει την πορεία της, να ξεκινήσει την πορεία της, στους δρόμους της πόλης, εκεί πρωτοβγαίνει ο προπομπός, εκεί ξεκινάγε η παρέλαση και η μεγάλη παρέλαση και η παρέλαση του κρυμμένου θησαυρού. Δηλαδή, οι εικόνες που είχα ήταν έντονες και ήθελα δεν ήθελα, μπήκα από πολύ μικρός μέσα στο καρναβάλι και ίσως, όχι ίσως, σίγουρα αυτές οι αναμνήσεις, ήταν αυτές που με έβαλαν στη διαδικασία του να συμμετέχω και αργότερα να έχω και μία εμπλοκή λίγο πιο μέσα στα πράγματα όσον αφορά το καρναβάλι.»

8. «Εγώ έτρεχα στα αυτοκίνητα να πιάσω σοκολάτα, ήταν ένα έθιμο που με προσέλκυε ιδιαίτερα.»

9. «... σε ταβέρνες και σε παραδοσιακά γλέντια, που και πάρα πολλές φορές ντυνόntonτουσαν για να πάμε και να πειράξουμε και να τους πειράξουν και τα λοιπά. Η όλη η αναφορά δηλαδή, το πώς γινότανε από τις παρέες, φεύγανε παρέες, παρέες, μπουλούκια, μπουλούκια και κατέβαιναν και πειράζανε. Σε άλλους τους έβγαζαν όλα το σπιτικό έξω και πήγαινε να μπει, και δεν έβρισκε ούτε το κρεβάτι, ούτε τίποτα, δηλαδή μπορώ να σας πω τέτοιες τέτοιες πλάκες, «ποιος την έκανε αυτή;» «Τι έγινε ρε παιδί μου;» ή κρυβόσαντε γύρω-γύρω να δουν που θα μπει ο άλλος μέσα, ή του άλλου που χτίσανε την πόρτα και δεν έβρισκε την πόρτα να μπει, επειδή ήταν λίγο πιωμένος και πόρτα.»

Μαρίνα Αλεξοπούλου, συν ιδρύτρια του Καρναβαλιού των Παιδιών

«Είμαι μέλος του Σώματος Ελληνικού Οδηγισμού και το 1988 κληθήκαμε από το Δήμο να υποστηρίξουμε την δραστηριότητα που ήδη τότε υπήρχε, το «baby rally». Το οργάνωνε μέχρι τότε, από το 68' και μετά, ο Φυσιολατρικός Σύνδεσμος Πατρών και τότε σαν μία ομάδα ανθρώπων που ασχολιόμαστε με τα παιδιά, μας ζητήθηκε να συμμετάσχουμε και εμείς σε αυτό. Από εκείνη τη στιγμή, το «baby Rally» άρχισε να παίρνει άλλη μορφή. Μέχρι που φτάσαμε το 93' στη δεύτερη καρναβαλική συνδιάσκεψη που είχε γίνει τότε, όπου με εισήγηση δική μου, εκ μέρους του Σώματος Ελληνικού Οδηγισμού, παρουσιάστηκε η πρωτόλεια ιδέα, του να διευρυνθούν οι εκδηλώσεις του «baby Rally», πέρα από τη μικρή παρέλαση που υπήρχαν στην πλατεία και λοιπά, να γίνουν και δραστηριότητες και άλλες δράσεις για παιδιά, ώστε όχι μόνο απλά να συμμετέχουν μία ημέρα τα παιδιά, αλλά να χτισθεί το δικό τους καρναβάλι. Αυτό το αγκάλιασε ο Δήμος και δύο ή τρία χρόνια μετά εμφανίστηκε «το Καρναβάλι των Μικρών», όπου ήταν ένα καρναβάλι που είχε πια τη δική του παρέλαση, ξεχωριστή από των μεγάλων, είχε παράλληλες δράσεις για τα παιδιά εργαστήρια, καρνάβαλουπόλεις, στοιχεία καρναβαλικά που φτιάχνονταν ειδικά για το «Καρναβάλι των Μικρών» και εξελίχθηκε σε αυτό που πια τώρα γνωρίζουμε και είναι... συμμετέχουν σχεδόν όλα τα παιδιά της πόλης.

«Ήταν μία δράση για παιδιά, με ποδήλατα. Δηλαδή όταν οι μεγάλοι βγαίνουν στον κρυμμένο θησαυρό με αυτοκίνητα, τα παιδιά βγαίνουν στο «baby Rally» με ποδήλατα, στολίζονταν τα

ποδήλατα, διαγωνίζονταν τα παιδιά σε κάποια πλατεία της πόλης σε δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με το ποδήλατο όμως, δεξιοτεχνίας και λοιπά και είχαν και μία μικρή παρέλαση εκεί. Μετά το 95'-96 νομίζω ξεκίνησε το καρναβάλι των μικρών, πια είχε τη δική του παρέλαση, στήθηκε μία παρέλαση οποία ξεκινούσε από τα Ψηλαλώνια και έφτανε μέχρι και την πλατεία Γεωργίου, είχε και άλλες δραστηριότητες, στήθηκαν εργαστήρια για τα παιδιά, εργαστήρια μάσκας, εργαστήρια κουστουμιού, έγιναν παιχνίδια και αντίστοιχες φάσεις Πλατείας, όπως είχαμε στον κρυμμένο θησαυρό για παιδιά. Είχε τον δικό του παρουσιαστή, είχε τα δικά του καρναβαλικά στοιχεία και άρχισε όλο αυτό το πράγμα να μεγαλώνει. Στην αρχή με 500-600 παιδιά και τώρα χιλιάδες». |

«Νομίζω πολύ εύστοχα ο Δήμος τότε, είδε την ανάγκη του να παρέχει καρναβαλική παιδεία. Το καρναβάλι είναι ένα έθιμο που περνάει από τον έναν στον άλλον, μέσα από βιώματα, τέτοια βιώματα λοιπόν θέλησε και ο Δήμος τότε να δημιουργήσει και για τα παιδιά, ώστε μετά να γίνουμε οι ενήλικοι καρναβαλιστές που θα μπορέσουμε, αυτό το πράγμα να το συνεχίσουμε και να το μεγαλώσουν, γιατί και μέσα από το καρναβάλι των παιδιών αλλά και μέσα από το καρναβάλι των μεγάλων, ας πούμε, βλέπουμε όχι μόνο απλά μία παρέλαση που βλέπει ο κόσμος, που εντάξει φτιάχνουμε στολές, αλλά αν δείτε πίσω από όλο αυτό, τι συνεργασία υπάρχει, τι συμμετοχή και πόσων ανθρώπων υπάρχει, για να φτιάξουν με τον πιο ευφάνταστο τρόπο τη στολή τους, στα αξεσουάρ τους, τα άρματα τους, τις μικροκατασκευές τους. Αυτά είναι και καλλιτεχνική δημιουργία και συμμετοχή χωρίς να υπάρχει ανάγκη, ούτε για ποτό, ούτε για... και να αφήσουμε απέξω όλα αυτά τα πράγματα. Νομίζω αυτός ήταν ο στόχος του Δήμου, αυτό αγκαλιάσαμε και εμείς σαν Σώμα Ελληνικού Οδηγισμού και είχαμε σαν πρόταση τα πρώτα χρόνια, οπότε η ανάγκη ήταν της πόλης και όχι μόνο των παιδιών.»

«Γιατί αυτό θέλεις, δηλαδή ο στόχος είναι, τα παιδιά να κάνουν δικό τους καρναβάλι, να διασκεδάσουν μέσα από αυτό, αλλά και να βιώσουν το καρναβάλι, όχι μόνο σαν αγοραστές στολών που πάω σε μία παρέλαση, αλλά να συμμετέχω, να δράσω και εγώ, να περάσουμε μηνύματα μέσα από το καρναβάλι των μικρών, για πράγματα που συμβαίνουν γύρω μας. Οπότε όλο αυτό, δεν είναι μία απλή υπόθεση όπως καταλαβαίνουμε. Θέλει πολλή προετοιμασία, γιατί οι μικροί είναι πολύ πιο δύσκολοι στο να τους κερδίσεις, οπότε θέλει δουλειά».

«Μέσα από μηνύματα, ή με θεματολογία που υπήρχε κάθε φορά, προσπαθούσες να περάσεις πράγματα και να φέρεις, να δώσεις την ευκαιρία στα παιδιά να συζητήσουν για πράγματα, να τα εκφράσουν και να εκδηλώσουν εικαστικά, μέσα από τα εργαστήρια που γίνονταν. Ή να περάσει ένα γενικότερο μήνυμα μέσα από διαφορά θέματα που απασχολούσε τη κοινωνία ή τα παιδιά τα ίδια. Μέσα από το καρναβάλι και την έκφραση των παιδιών την καλλιτεχνική και περνάς και αυτό το μήνυμα»

«Μα όλοι ξέρουμε ότι μάθουμε από μικροί και το μάθουμε σωστά, το αναπαράγουμε και σαν ενήλικες πολύ σωστά. Οπότε αυτός ήταν ένας από τους βασικότερους στόχους. Ναι, δεν είναι μόνο, το πηγαίνω και διασκεδάζω.»

«Από την αρχή ήταν στη φιλοσοφία του καρναβαλιού των παιδιών, το καρναβάλι των μικρών να μην υπάρχει διαγωνιστικός χαρακτήρας, δεν έχουσε δοθεί ποτέ βραβεία πέρα από κάποιες μικρόβραβεύσεις για τη συμμετοχή όλων των παιδιών όμως, δεν υπάρχουν

βραβεία στο καρναβάλι των μικρών, για να μη δημιουργηθεί αυτό ακριβώς το πράγμα, ο ανταγωνισμός, συμμετέχουμε κερδίζουμε σε κέφι και σε διασκέδαση με την παρέα και αυτό είναι το καρναβάλι. Δεν πάμε ούτε για να κερδίσουμε, ούτε για να δούμε ποιος είναι καλύτερος.»

Κώστας Πελετίδης, Δήμαρχος Πατρέων

«Δεν είναι μόνο να το δούνε τυπικά ότι είναι καρναβάλι, είναι χαρά, δηλαδή πηγαίνω εγώ μερικές φορές και βλέπω και το πώς φτιάχνουνε, για παράδειγμα, μια μάσκα, δεν είναι μία τεχνοκρατική διαδικασία, δηλαδή μαθαίνεις πώς να κόβεις, πώς να το δημιουργήσεις. Σε αυτό μπαίνει η φαντασία των παιδιών μας, δηλαδή είναι ένας χώρος στον οποίον τα παιδιά φεύγουν από τον κλασικό τρόπο που λειτουργούν και προσθέτουν στη δραστηριότητα τους, κάτι το οποίο το βλέπουνε, γίνονται πρωταγωνιστές οι ίδιοι, γιατί το δημιουργούν, το εμφανίζουν, ανεβάζει τον προβληματισμό τους, τη φαντασία τους, το μυαλό τους και θα έχουμε σίγουρα από αυτή τη διαδικασία, παιδιά τα οποία θα εμπλουτίσουν το καρναβάλι, αλλά και τον δικό τους κόσμο θα εμπλουτίσουν γιατί δεν είναι κάτι το οποίο το κάνεις για κάποιους άλλους, το κάνεις πρώτα για σένα και μετά το παίρνει και η κοινωνική μας συγκρότηση και γίνονται κτήμα όλων μας.»

Δημήτρης Δημησιάνος, Μέλος Καρναβαλικής επιτροπής και συν δημιουργός του Γκρουπ «Άσπρο- Μαύρο»

«Ποιος από όλους αυτούς καρναβαλιστές δεν έκανε αυτό που σας είπα πριν; Δεν έκανε το παιδικό του καρναβάλι, το δικό του το χύμα και έφτασε σήμερα να παρουσιάζει αριστουργήματα όμως, δεν μπορεί να μην περάσεις αυτή τη φάση, δεν μπορείς να μην πας πενταήμερη του σχολείου, είναι σαν να έχεις τελειώσει το σχολείο. Τώρα δεν ξέρω κατά πόσο.. Θεωρώ ότι όποιος και να το φτιάξει το μυαλό του, πρέπει να αναλογισθεί και να μετρήσει από που είχε έρθει. Υπάρχει περίπτωση να μην έχει πάει στην πενταήμερη του σχολείου, δεν γίνεται, υπάρχει περίπτωση να μην έχεις κάνει τέτοιο καρναβάλι, χύμα και δεν είναι προσβολή, είναι λαϊκό, το ακουμπάει ο λαός. Εμείς εκεί που παίζει και η οικογένεια, η μάνα και ο πατέρας και το σπίτι είναι να μη πέσει σε σε περιπτώσεις τέτοιες, γιατί το γλέντι να μη χαλάσει.»

Συμπερασματικά...

Η ενότητα επιτρέπει στον επισκέπτη να μάθει την ιστορία της εκδήλωσης και ταυτόχρονα την προσέγγιση του Δήμου πίσω από αυτή την εκδήλωση. Ο επισκέπτης αντιλαμβάνεται την σημαντικότητα της για τα παιδιά και ταυτόχρονα για το μέλλον του Πατρινού Καρναβαλιού. Ταυτόχρονα, το σεμινάριο κατασκευής μάσκας λειτουργεί ως βιωματικό παιχνίδι ανακάλυψης της δημιουργικότητας που κρύβει το Πατρινό Καρναβάλι, αλλά και ως έκθεμα για τους μεγάλους επισκέπτες, ώστε να κατανοήσουν τη σημαντικότητα των παιδιών στο θεσμό.

Ο Κρυμμένος Θησαυρός του Καρναβαλιού

Η ενότητα δομείται μέσα από ένα παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού όπου μπορεί να λάβει μέρος κάθε επισκέπτης της έκθεσης. Οι επισκέπτες μέσω του κινητού τους περιηγούνται στην έκθεση και βρίσκουν γρίφους και στοιχεία που τους οδηγούν τελικά στην εύρεση του κρυμμένου θησαυρού. Η συγκεκριμένη ενότητα δεν χρησιμοποιεί συγκεκριμένο χώρο ή τοίχο μέσα στην αίθουσα, χρησιμοποιεί όμως εκθέματα άλλων ενότητων. Τα παιχνίδια εξερεύνησης στηρίζονται στην αξιοποίηση της ίδιας της επικοινωνιακής διάταξης και ποιότητας του εκθεσιακού περιβάλλοντος.¹¹²

Σκοπός της συγκεκριμένης ενότητας είναι η ενεργή συμμετοχή του επισκέπτη στο ίδιο το παιχνίδι βιωματικά, με στόχο την ανάδειξη του εκπαιδευτικού χαρακτήρα του κρυμμένου θησαυρού αλλά και την ανάπτυξη της συνεργασίας με άλλους επισκέπτες για την επίλυση τυχόντων γρίφων, αλλά και την ταυτόχρονη ανακάλυψη όλων των υπολοίπων ενότητων μέσω του παιχνιδιού. Η μάθηση, σε αυτή την περίπτωση, είναι μια ενεργητική διαδικασία και έχει τη μορφή του πειραματισμού πάνω σε ένα θέμα, έτσι που αποκτά τον χαρακτήρα της διαρκούς δοκιμασίας. Το υποκείμενο που ακολουθεί τα βήματα ενός ανακαλυπτικού τρόπου γνώσης δρα όπως ένας επιστήμονας, αφού διατυπώνει το πρόβλημα που πρόκειται να επιλύσει, συντάσσει μερικές υποθέσεις για τη λύση του, ελέγχει αυτές τις υποθέσεις και συνάγει τα συμπεράσματά του, όπως αναφέρει η Ν. Νικονάνου.¹¹³

Στόχος της συγκεκριμένης μεθόδου είναι η ενεργητική συμμετοχή του επισκέπτη μέσω μιας ανοιχτής διαδικασίας, στην οποία έρχεται σε άμεση επαφή με άλλα εκθέματα ενότητων και ενδυναμώνεται η ενεργητική στάση. Με την επιλογή ενσωμάτωσης στο πρόγραμμα του παιχνιδιού του κρυμμένου θησαυρού ο ίδιος ο χώρος, με τα αντικείμενα, τη σκηνοθεσία, την ατμόσφαιρα, τα ερεθίσματα και τα ερμηνευτικά συστήματα και τις δυνατότητες διανοητικού και φυσικού προσανατολισμού που παρέχει στον συμμετέχοντα, αντιμετωπίζεται ως μια άλλη μορφή εκπαιδευτικού υλικού.¹¹⁴

Στην είσοδο της έκθεσης υπάρχει tablet με ένα βίντεο, δίπλα από την προβολή της Τελετής Έναρξης του Καρναβαλιού. Η συμμετοχή του επισκέπτη στην ενότητα είναι προαιρετική, όπως αντίστοιχα και ο κρυμμένος θησαυρός στο καρναβάλι αφορά συγκεκριμένη ομάδα της κοινότητας και ο μόνος τρόπος να τον αντιληφθείς ως στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς του καρναβαλιού, είναι η συμμετοχή:

«...Ο κρυμμένος θησαυρός είναι ένα παιχνίδι στην ουσία, ένα παιχνίδι για μεγάλους που ξεκίνησε το 66', με παρέες που μέσα σε ένα αυτοκίνητο χωρούσαν και έκαναν κάποιες

¹¹² Επιμέλεια: Δ. Παπαγεωργίου, Ν. Μπουμπάρης, Ε. Μυριβήλη, Πολιτιστική Αναπαράσταση, Κριτική, Αθήνα, 2006, σελ. 174

¹¹³ Επιμ. Ν. Νικονάνου, Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα, σελ. 33

¹¹⁴ Ο.π., σελ. 65

δραστηριότητες στις πλατείες, να βρουν πράγματα, να συλλέξουν σε σύντομο χρονικό διάστημα, πράγματα, εξελίχθηκε, πια έχει φάσεις της πλατείας, που είναι δράσεις που γίνονται στις πλατείες με διαγωνιστικό χαρακτήρα, έχει να βρούμε αντικείμενα που είναι σπάνια, που αφορούν την πόλη ή που δεν βρίσκονται και θα πρέπει να τα φέρουμε από πάρα πολύ μακριά, μέσα από γρίφους να ανακαλύψουμε κομμάτια της ιστορίας της πόλης ή να μάθουμε για την ιστορία των προσώπων της πόλης, λίγο-πολύ περιστρέφεται κυρίως σε ότι έχει να κάνει με την πόλη και τα κρυμμένα μυστικά της πόλης. Για αυτό και είναι και ο κρυμμένος θησαυρός, γιατί ο κρυμμένος θησαυρός είναι και η ιστορία της πόλης που κάπου χάνεται και μέσα από αυτό το παιχνίδι ξαναζούν και το μαθαίνουν και οι νεότεροι, αλλά και είναι και ένας θησαυρός, γιατί είναι μία δράση που συμμετέχουν πάρα πολλοί άνθρωποι, πάρα πολλές παρέες, με το, ο κρυμμένος θησαυρός είναι: και το φτιάχνω τη στολή μου, στήνω το άρμα μου, στήνω τις κατασκευές μου, τις μικρές που κουβαλάω στο δρόμο και γενικά τους τελευταίους μήνες πριν το καρναβάλι, ζω σε καθημερινή βάση για αυτό το πράγμα, είτε είμαι επιτροπή του, από πλευράς του δήμου, είτε είμαι μέλος πληρώματος μέσα από τους καρναβαλιστές της Πάτρας.»¹¹⁵

Στο τέλος του βίντεο αποσπάσματος θα υπάρχει γραμμένο το εξής κείμενο:

«Σήμερα, τώρα κιόλας, θα έχεις την ευκαιρία να πάρεις μέρος σε ένα παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού του Πατρινού Καρναβαλιού. Σε αυτή την έκθεση ζωντανεύουμε την παράδοση του παιχνιδιού, μια αγαπημένη δραστηριότητα που έχει συνεπάρει μικρούς και μεγάλους κατά τη διάρκεια του Πατρινού Καρναβαλιού. Μπείτε στα παπούτσια ενός κυνηγού θησαυρού, καθώς ξετυλίγετε ενδείξεις, αποκρυπτογραφείτε αινίγματα και εξερευνάτε το μαγευτικό τοπίο του καρναβαλιού αναζητώντας το απόλυτο έπαθλο.

Η αναζήτησή σας ξεκινά με έναν γρίφο. Ακολουθήστε τις ενδείξεις προσεκτικά, γιατί θα σας οδηγήσουν σε μια καθηλωτική περιπέτεια. Το μόνο που θα χρειαστείτε είναι, η κάμερα του κινητού σας, οι δεξιότητες παρατήρησης και οι ικανότητές σας στην επίλυση προβλημάτων. Αποκωδικοποιήστε γρίφους που αποκαλύπτουν τον επόμενο προορισμό, αποκαλύψτε τα QR codes, αλλά μόνο με την σειρά του νήματος των γρίφων και θα βρείτε το κρυμμένο θησαυρό. Είστε έτοιμοι; Ξεκινάμε...»

1. "Όπου το γέλιο αντηχεί και οι ιστορίες ξετυλίγονται, ψάξε την σκηνή χωρίς στέγη. Εκεί που η τέχνη και ο πολιτισμός χορεύουν με την αλήθεια. Βρείτε το στοιχείο».

Ο επισκέπτης καλείται να βρει το μέρος που βρίσκεται η λύση του γρίφου. Η «σκηνή χωρίς στέγη» είναι το θέατρο δρόμου στην ενότητα «ΤΕΛΕΤΕΣ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ». Έτσι, αριστερά των οθονών της ενότητας, βρίσκεται ένα αντικείμενο που αποτέλεσε τον κρυμμένο θησαυρό την πρώτη δεκαετία του παιχνιδιού¹¹⁶. Δίπλα στο αντικείμενο υπάρχει ένα qr code, σκανάροντας το, εμφανίζεται ο δεύτερος γρίφος:

¹¹⁵ Απόσπασμα προφορικής μαρτυρίας. Μαρίνα Αλεξοπούλου, συνιδρύτρια του Καρναβαλιού των Παιδιών

¹¹⁶ Π. Ψωμάς, Ο θησαυρός είναι κρυμμένος στο σακούλι, Πάτρα, 2002

2. *"Ψάξτε για ένα μέρος όπου τα βήματα είναι ελαφριά και οι χορευτές στροβιλίζονται όλη τη νύχτα. Κρυμμένες οι γυναίκες πίσω από μάσκες και κοστούμια χορεύουν."*

Η λύση του γρίφου βρίσκεται στα Μπουρμπούλια στην ενότητα «ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ». Αριστερά από την κούκλες που φοράνε τις στολές των μπουρπουλιών βρίσκεται ένα αντικείμενο που αποτέλεσε κρυμμένο θησαυρό την δεύτερη δεκαετία του παιχνιδιού. Δίπλα στο αντικείμενο υπάρχει ένα QR code, σκανάροντας το εμφανίζεται ο τρίτος γρίφος:

3. *"Από μακριά μας τραβάνε το μάτι, άλλα μεγάλα και άλλα μικρά, θέαμα εκθαμβωτικό. Ψάξε ψηλά και χαμηλά εκεί που βρίσκονται τα θαύματα αυτά."*

Η λύση του γρίφου αφορά τα άρματα των βασιλιάδων του Καρναβαλιού, στην ενότητα «Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ». Αριστερά από την μακέτα του βασιλεία καρνάβαλου, υπάρχει ένα αντικείμενο που αποτέλεσε τον κρυμμένο θησαυρό την τρίτη δεκαετία ύπαρξης του κρυμμένου, δίπλα του υπάρχει ένα QR code, σκανάροντας το εμφανίζεται ο τέταρτος γρίφος:

4. *"Με γέλια και τσιρίγματα γιορτάζουν όλοι μαζί, πρίγκιπες, δράκοι, πειρατές και γοργόνες. Ψάξτε που μαζεύονται τα μικρά.»*

Η λύση του γρίφου βρίσκεται στα «ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ». Πάνω στο τραπέζι μαζί με τα υλικά παραγωγής της μάσκας, βρίσκεται ένα αντικείμενο της τέταρτης δεκαετίας του κρυμμένου θησαυρού, δίπλα υπάρχει ένα QR code, σκανάροντας το εμφανίζεται ο πέμπτος γρίφος:

5. *"Love is in the air" σε ένα γάμο καρναβαλικό θα βρεις τον γρίφο τον επόμενο".*

Η λύση του γρίφου αφορά το γάμο της Κόλουρους ή γάμο της Βασίλισσας, στην ενότητα «ΤΕΛΕΤΕΣ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ». Έτσι, αριστερά των οθονών της ενότητας, βρίσκεται ένα αντικείμενο που αποτέλεσε τον κρυμμένο θησαυρό την πρώτη δεκαετία του παιχνιδιού. Δίπλα στο αντικείμενο υπάρχει ένα QR code, σκανάροντας το, εμφανίζεται ο έκτος γρίφος:

6. *" Στους δρόμους, χρώματα, μουσική, χαρά από κάθε άποψη. Κοστούμια αστραφτερά, γεμίζοντας το χώρο. Στο τέλος του χρωματιστού φιδιού αυτό που λαχτάρας θα βρεις.»*

Ο τελευταίος αυτός γρίφος σε οδηγεί στην οθόνη στο τέλος της ενότητας «Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ ΣΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ». Πίσω από την οθόνη της Τελετής Λήξης του Πατρινού καρναβαλιού υπάρχει μια βιντεοπροβολή, δίπλα στην βιντεοπροβολή που αφορά την παρέλαση, με αποσπάσματα από την προφορική μαρτυρία της Μαρίνας Αλεξοπούλου που αναλύει, τι είναι ο κρυμμένος θησαυρός, την ιστορία και την εξέλιξη του. Στο παραπάνω βίντεο η αφηγήτρια εξηγεί τις ποιότητες του Κρυμμένου Θησαυρού, τις οποίες και ο επισκέπτης έχει ήδη βιώσει παίζοντας το παιχνίδι, δηλαδή τον «εκπαιδευτικό» του χαρακτήρα, γιατί έχει μάθει νέα πράγματα μέσω της λύσης των γρίφων, τον «συνεργατικό» του χαρακτήρα, γιατί πρέπει να συνεργαστεί, να ρωτήσει, να επικοινωνήσει με άλλους επισκέπτες σε περίπτωση που γνωρίζουν πράγματα για την λύση, αλλά και το «συναίσθημα ανακάλυψής και δημιουργίας» μετά την εξεύρεση του θησαυρού.

Στο τέλος του αποσπάσματος προβάλλεται στην οθόνη ένα QR code, σκανάροντας το, εμφανίζεται ένας κωδικός από την κλειδαριά ενός ερμαρίου το οποίο βρίσκεται από κάτω από την οθόνη τηλεόρασης. Ο κάθε κωδικός είναι μοναδικός και αφορά διαφορετικό ερμάριο. Όταν βρει ο παίκτης το συγκεκριμένο ερμάριο και βάλει τον κωδικό, ξεκλειδώνει τον Κρυμμένο Θησαυρό της έκθεσης. Ο κρυμμένος θησαυρός είναι ένα αγαλματίδιο με το λογότυπο του κρυμμένου θησαυρού της επόμενης χρονιάς, που είναι ανάλογο με το θέμα του Καρναβαλιού. Οι παραπάνω γρίφοι σχηματίστηκαν ώστε να είναι ευκολά αντιληπτοί από μεγάλο μέρος του κοινού, το οποίο μπορεί να μην γνωρίζει πληροφορίες σχετικές με το Πατρινό Καρναβάλι, με σκοπό να τις ανακαλύψει μέσω του παιχνιδιού. Στην τηλεόραση προβάλλεται απόσπασμα από την συνέντευξη της Μαρίνας Αλεξοπούλου, που διαρκεί περίπου τρία λεπτά, οι επισκέπτες πρέπει να ακουμπήσουν την οθόνη για να αρχίσει η αναπαραγωγή του ήχου και της εικόνας:

«...Εκπαιδευτικό χαρακτήρα, αυτό καθαυτό έχει εν μέρει, με την έννοια ότι μέσα από όλα αυτά τα «Ψάξε βρες, φέρε» και λοιπά, μαθαίνεις με πολύ παιγνιώδη τρόπο και μέσα από δουλειά της παρέας, πολλά πράγματα, σαν γνώσεις παίρνεις για την πόλη σου, για άλλα θέματα που οξύνουν το μυαλό σου, θα πρέπει να λύσεις γρίφους δηλαδή, από το να καταλάβεις τι λέει αυτός ο γρίφος, μέχρι και να φτάσεις και στη σωστή λύση του γρίφου, αφού θα πρέπει να ξεκουνήσεις όλους τους γνωστούς και τους φίλους, μέσα στην πόλη, αλλά και έξω από αυτήν. Δεν είναι λίγες οι φορές δηλαδή, που έχει χρειαστεί να επικοινωνήσουμε με φίλους σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, είτε να μας στείλουνε πράγματα, είτε να μας απαντήσουν σε γρίφους, είτε ακόμα και το εξωτερικό. Μαζεύαμε παλιότερα αφίσες από όλα τα καρναβάλια της υφηλίου, ας πούμε. Εντάξει, έπρεπε να ξεκουνήσεις όχι μόνο την Ελλάδα και αυτό δίνει την έκταση και την αξία του Πατρινού Καρναβαλιού, είναι το μόνο καρναβάλι που μπορεί να κινητοποιήσει και την Ελλάδα ολόκληρη, αλλά να φτάσει και στα πέρατα της γης, ας πούμε. Όχι μόνο για μία παρέλαση, αλλά γιατί έχει πολλές δραστηριότητες, που όποιος επισκέπτης, ας πούμε, της πόλης μπορεί να τη δει κάθε στιγμή γύρω του, κυρίως τις δύο τελευταίες εβδομάδες.

Νομίζω ότι είναι στόχος των επιτροπών, γιατί τώρα πια το διαδίκτυο είναι... το ξέρουμε όλοι, τι κάνουμε; Γκουγκλάρουμε... Όχι, για το καρναβάλι της Πάτρας και για τον κρυμμένο θησαυρό του, πρέπει να βάλεις, να γκουγκλάρεις μέσα στο μυαλό σου, να γκουγκλάρεις στους φίλους σου, μέσα στα βιβλία που έχουν γραφτεί για την πόλη ή μπορεί να έχουν αναφορές που να μοιάζουν για την πόλη. Εκεί πρέπει να γκουγκλάρεις και να συσκεφθεί όλη η παρέα για να επιλέξει και τη σωστή απάντηση, γιατί μη νομίζετε ότι «τσακ» βρίσκεται, με το που άνοιξες ένα βιβλίο. Αν δείτε τις παρέες όταν δουλεύουν για να λύσουν τα θέματά του κρυμμένου θησαυρού, αρχίζουν από την αγανάκτηση για αυτά που έχει βάλει επιτροπή και «που τα βρήκανε;». Αρχίζουν και πέφτουν διάφορες ιδέες από κουτές, από έξυπνες, από καμία σχέση με αυτό που μπορεί να είναι, όποια τρελή ιδέα πέφτει στο τραπέζι και αρχίζεις και ψάχνεις, κάποια στιγμή, κάπου πρέπει να κάτσει η μπίλια, οπότε πρέπει να επιλέξεις ποιά είναι η σωστή, που πρέπει να βάλω μέσα στο σακούλι για να κερδίσω τους πολύτιμους βαθμούς, ας πούμε.

Πανικός, έχεις οργανωθεί... Από πλευράς Δήμου, πιστεύω η ομάδα του κρυμμένου θησαυρού, πρέπει να έχει σκεφτεί, να έχει κρύψει το αυτοκίνητο της, να μην πηγαίνει από τους ίδιους δρόμους, τα χω ζήσει μέσα από την εμπειρία του Άγγελου, που έκρυβε το αυτοκίνητο, έφευγε από το σπίτι πολλές ώρες νωρίτερα για να μπορέσει να πάει στο τάδε control και να μην τον έχουν παρακολουθήσει κάποια πληρώματα ή να μην τον δούνε που βρίσκεται, να επικοινωνεί με τους υπόλοιπους της παρέας, με περίεργους μυστικούς τρόπους, να πρέπει να έχει κινητοποιήσει και συνεργεία του δήμου, πολλές φορές, που θα πρέπει να συμμετέχουν και αυτά με τον τρόπο τους, με το να φέρουν έναν μπάστακα εκεί που χρειάζεται ή να φτιάξουν μία κατασκευή. Κι όλα αυτά με απόλυτη μυστικότητα, κανένας πλην της ομάδας του κρυμμένου θησαυρού, ποτέ δεν ξέρει τίποτα, πολλές φορές ούτε και μεταξύ τους ξέρουνε όλες όλες τις απαντήσεις, έτσι, και όλα τα μυστικά, για να υπάρχει απόλυτη ασφάλεια ότι όλο αυτό το πράγμα θα παιχτεί, είναι μεν παιχνίδι αλλά θα παιχτεί με τη σοβαρότητα και την ακρίβεια και την αξιοκρατία που χρειάζεται για όλους. Αυτό από την πλευρά των της επιτροπής. Από την πλευρά των πληρωμάτων; Πανικός, να οργανώσεις μηχανάκια, να οργανώσεις τις μεταμφιέσεις, να οργανώσεις παντομίμες ή ότι άλλο σου έχει ζητηθεί, για να είσαι την τάδε ώρα στο ραδιόφωνο, να ακούσεις τα θέματα και μετά όλη η υπόλοιπη παρέα να βρεθεί εκεί που πρέπει να βρεθεί, για να ξεκινήσει τα κοντρόλ και το τρέξιμο μέσα στην πόλη.»

Συμπερασματικά..

Η ενότητα μέσω του τρόπου που είναι δομημένη δημιουργεί ένα ανακαλυπτικό παιχνίδι και ο επισκέπτης αντιλαμβάνεται το έθιμο βιωματικά και ταυτόχρονα καταλαβαίνει την αξία του για την κοινότητα του καρναβαλιού. Σημαντικό στοιχείο της ενότητας αυτής είναι ότι δίνεται στον επισκέπτη η επιλογή, να συμμετέχει ή όχι στο παιχνίδι και μέσα από αυτό να σχηματίσει τη δική του άποψη για το έθιμο, ανεξάρτητα από αυτήν των μελών της κοινότητας.

Το Μουσείο του Πατρινού Καρναβαλιού

Η τελευταία ενότητα της έκθεσης αφορά το Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Πάτρας και την ενδεχόμενη μουσειοποίηση του. Η ενότητα τοποθετείται στο τελευταίο δωμάτιο αριστερά της εξόδου. Στο δωμάτιο αυτό τοποθετούνται μόνο οι απόψεις των αφηγητών περί μουσειοποίησης του στοιχείου σε μορφή βιντεοπροβολής και ένα επεξηγηματικό βίντεο, στο οποίο μιλάει ο Δήμαρχος της πόλης και η διευθύντρια της ΚΕΔΗΠ γύρω από το τι είναι η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, την σημαντικότητα ένταξης ενός στοιχείου στην λίστα και τις προσπάθειες του Δήμου για την ένταξη του στοιχείου. Ενώ τα περισσότερα μουσεία επικεντρώνονται στα αντικείμενα και κάθε είδους τεχνουργήματα, το δικό μας ενδιαφέρον εστιάζεται πρωτίστως στους ανθρώπους. Τα αντικείμενα όσο σημαντικά και αν είναι αντιμετωπίζονται πάνω από όλα ως εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητάς.¹¹⁷

Τα αποσπάσματα των αφηγητών αναπαράγονται σε μικρές οθόνες tablet που βρίσκονται σε οκτώ βάθρα στο κέντρο της αίθουσας και ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να τα ακούσει μέσω ακουστικών. Σε κάθε οθόνη μπορεί να δει τον αφηγητή, πριν ξεκινήσει το βίντεο και να αποφασίσει ποιιά αποσπάσματα θα παρακολουθήσει. Ο κάθε αφηγητής έχει διαφορετική άποψη για την σπουδαιότητα αυτής της διαδικασίας, ενώ έχει και διαφορετική σκοπιμότητα. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι ο επισκέπτης να αναρωτηθεί για το αν τελικά το Καρναβάλι αποτελεί μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς του και αν ως τέτοιο οφείλουμε ως κοινότητα να το μουσειοποιήσουμε. Επίσης, ο επισκέπτης παρακολουθώντας τα αποσπάσματα καλείται να σχηματίσει τη δική του άποψη για το θέμα.

Τα αποσπάσματα από τις αφηγήσεις είναι τα εξής:

Άντρια Παναγιωτοπούλου, βασίλισσα του Πατρινού Καρναβαλιού 2017

«Το καρναβάλι είναι για όλους ή είναι όλοι, οπότε θα πρέπει όλη η κοινότητα που το απαρτίζει να συμμετέχει, να βάλει τις εμπειρίες της, να βάλει οτιδήποτε οποιοδήποτε λιθαράκι έχει σχετικά με την ιστορία του. Εμένα μου είχε ζητηθεί, βέβαια τότε δεν το χα καταλάβει, είχε ζητηθεί η στολή μου, είχα και εγώ λοιπόν τη χαρά και έλεγα «Α ωραία θα κρατήσω τη στολή» πολύ εγωιστικά και πολύ κακώς. Στη συνέχεια όμως μου είπαν ότι «Άντρια, πρέπει να επιστρέψεις τη στολή σου γιατί μελλοντικά, πιθανόν να γίνει ένα μουσείο για το καρναβάλι», οπότε να την χρειαστούμε, εκεί τότε με μεγάλη χαρά την επέστρεψα και ελπίζω να τη δω κιόλας κάποια στιγμή όταν αυτό πραγματοποιηθεί.»

Γιώργος Κοτοπούλης, επιχειρηματίας και Διοργανωτής πρώτων χορών

¹¹⁷ J. Trudel, The first generation of exhibitions at the Musee de la Civilization de Quebec, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1989, σελ, 214

« Ελπίζω να μπει κάτω από μία πολιτιστική ομπρέλα, αφού λέγεται μουσείο. Ελπίζω το Υπουργείο Πολιτισμού να στηρίξει μία διαδικασία τέτοια που θα πρέπει να να μείνει διαχρονικά και να λέγεται μουσείο του καρναβαλιού. Είναι είναι μία πολύ καλή κίνηση, σίγουρα να λειτουργεί όλο το χρόνο, πιστεύω ότι πρέπει να βοηθούμε λίγο, είτε λέγεται μουσείο, πολύ περισσότερο ηλεκτρονικά, να βοηθήσουμε λίγο τις σελίδες μας, το brand να είναι.... Νομίζω το brand, το brand πρέπει να είναι Πατρινό καρναβάλι, έχει το δικό του όνομα, είναι μεγάλο το όνομα που έχει, το μουσείο θα βοηθήσει, γιατί πιστεύω ότι στο μουσείο θα πάνε όλα τα σχολεία. Αρά, θα ενισχύσουμε την καινούργια, έχει τις καινούργιες γενιές μπολιάζοντας τες με το τι έχει γίνει και το τι θα γίνει.

Το μουσείο είναι μία κίνηση πρέπει να στηριχθεί πρέπει να στηριχθεί οπωσδήποτε από το Υπουργείο Πολιτισμού, ξέρω την πόλη πως λειτουργεί, είναι δεδομένο ότι όλα τα σχολεία θα περάσουν από κει και θα περάσουν τα ευρύτερα σχολεία. Άρα βάζεις έναν κόσμο μέσα, όπως το νηπιαγωγείο κάνει αποκριάτικο χορό και τα νήπια ντύνονται αποκριάτικα σχεδόν με τις πάνες. Και μετά πάμε στο δημοτικό και το δημοτικό κάνει το χορό του και μετά όλοι αυτοί όσοι θέλουν να κατεβαίνουν στο καρναβάλι των μικρών συμπληρώνονται από ένα μουσείο που δείχνει ιστορία και αποκτά την κουλτούρα, πως φτάσαμε εδώ; Τι έγινε; πώς έγινε; Τα άρματα τα άνηθνα, αυτό, εκείνο, εκείνο, αυτά που έχουνε γίνει, ο πρώτος κρυμμένος θησαυρός μετά τα αυτοκίνητά. Εγώ το θυμάμαι το 66', πολύ καλά, γιατί μου έκανε εντύπωση που είχαν αυτοκίνητα να είναι μασκαρεμένα, που ήταν και λίγα τα αυτοκίνητα στην πόλη το 66', μία καταπληκτική ιδέα ήταν του Νίκου Μαστοράκη, η οποία έφτασε μέχρι εδώ. Θα πρέπει να πάω το μουσείο αυτό να έχει τέτοια, για να μπορέσουν τα παιδιά μας και οι επισκέπτες βεβαίως, αλλά περισσότερο δεν είναι οι επισκέπτες, πόσοι είναι οι επισκέπτες και οι τουρίστες δεν το συζητάω, ελάχιστοι, αλλά το βασικότερο είναι ότι μπαίνεις σε ένα χώρο και γίνεται μουσείο, το καρναβάλι Πάτρας.

Τόνια Κοκοβίκα, Διοργανώτρια των εκδηλώσεων του Δήμου

Ελπίζω κάποια στιγμή να γίνει, όλη η Πάτρα, αν καλεστούν και τους δείξουμε εδώ και μία μακέτα και τους δείξουν τι θα γίνει, πιστεύω ότι ο καθένας θα φέρει από κάτι και θα φέρει και κάτι αξίας, είτε κονκάρδα είναι αυτή, είτε παλιά πρόσκληση, είτε παλιά αφίσα, είτε στολές βραβευμένες, πιστεύω ότι και ο ίδιος ο κόσμος το ζητάει αυτό και θα έπρεπε να είχε γίνει πάρα πολλά χρόνια, όπως θα μπορούσε να γίνει και ένα καρναβαλικό μουσείο με στολές, με μινιατούρες από όλα τα άρματα που έχουνε βγει από το καρναβάλι. Μπορεί να είναι και visual αυτό, δηλαδή μπορεί να κάνουνε αίθουσες και να τα έχει επισκεψιμότητα και για όλο το χρόνο, δηλαδή σε μία πόλη που, η πόλη του καρναβαλιού να μην υπάρχει ένα καρναβαλικό μουσείο είναι λίγο.....»

Μαρίνα Αλεξοπούλου, Συν ιδρύτρια του Καρναβαλιού των Παιδιών

«Από τη μία ιστορικά να κρατηθούν τα στοιχεία που έχουν χτίσει αυτό που εμείς τώρα λέμε «καρναβάλι της Πάτρας», έτσι όπως το βιώνουμε. Αλλά και να μπορέσει αυτό το πράγμα να γίνει προϊόν της πόλης που να βγει προς τα έξω, από προϊόν που να μπορεί ο άλλος να δει, μέσα από εικόνα, από ήχο, από στολή, από αντίγραφα αρμάτων, από μικροκατασκευές να δει τι σημαίνει όλο αυτό το πράγμα που κρατάει την πόλη ζωντανή για τόσους μήνες, κάθε χειμώνα.

Ξέρουμε όλοι ότι έχουν γίνει προσπάθειες ιδιωτικές, με την ταινίες, υπάρχουν ταινίες μικρού μήκους, ας πούμε, από παλιά καρναβάλια και λοιπά, αυτά πρέπει να διατηρηθούν στο χρόνο και να περάσουν και για να το κρατήσουμε σαν ιστορικό στοιχείο στην πόλη μας, γιατί είναι η ιστορία της γενιάς μας, των πατρινών δηλαδή, της γενιάς των πατρινών και πρέπει να την κρατήσουμε στο χρόνο, αλλά πρέπει να τη δώσουμε αυτούσια και στα παιδιά μας, αλλά και στους έξω από μας.

Νιώθουμε περήφανοι για το καρναβάλι μας οι Πατρινοί, την περηφάνια μας πρέπει να μπορούμε και να τη δείξουμε. Ένας εύκολος τρόπος, στη διάρκεια όλης της χρονιάς, είναι να τη δει και κάποιος και ένα μουσείο ναι, συμφωνώ πάρα πολύ με την έννοια του Μουσείου, νομίζω όλοι οι καρναβαλιστές συμφωνούν με την έννοια του Μουσείου και θα βρει, δηλαδή ανθρώπους να τον αγκαλιάσουν, να προσφέρουν, ταινίες, να προσφέρουν στολές, να προσφέρουν πράγματα που έχουν παίξει ρόλο τους μέσα στο καρναβάλι. Δηλαδή αυτά που εμείς έχουμε βιώσει τόσα χρόνια, να μπορούσε να τα αγγίξουν, να τα δούνε, να τα πλησιάσουν και οι άλλοι άνθρωποι.»

Περικλής Δημητρακόπουλος, Πρόεδρος Σοκολατοριχτών

«Το μουσείο πρέπει να γίνει και να μπούνε μέσα όλοι οι φορείς οι συνεργαζόμενοι και σοκολατορίχτες και πληρώματα και να μπούνε μέσα, να υπάρχει ένας ειδικός χώρος να καταλαβαίνει και να βάλουμε και πέντε πράγματα, τώρα η ηλεκτρονική μορφή για όλα τα είδη, έχει μπει η πληροφορική που μπορούν να φαίνονται 5 πραγματάκια, να δούνε και ένας επισκέπτης... «τι θα κάτσω στην Πάτρα;» να πάει να πιει τον καφέ του και να δει και λίγο το καρναβάλι, σου λέει να περιμένω που περιμένω το καράβι να πάω μέσα σε ένα δώρο να δω τι μπορώ να δω την Πάτρα. Άρα αυτό θα έχει και έσοδα.»

Στέλιος Αποστολόπουλος- dj παρέλασης

«Καταρχήν για μένα σίγουρα μία καλή επιλογή θα μπορούσαν πράγματα να γίνει μία μόνιμη έκθεση. Αλλά έκθεση μόνο με στολές και με χαρτιά δεν είναι έκθεση. Έτσι είχα κάνει παλιότερα μία πρόταση και το παλεύω ακόμα, έχω μιλήσει με τον Δημήτρη τον Βούρτση, που είναι ο κατασκευαστής των καρναβαλιών της δεκαετίας του 70 και του 80, έτσι; γιατί ο Δημήτρης σήμερα να μη χρηματοδοτηθεί; Κάθε χρόνο μία ρεπλίκα ενός παλιού καρναβαλιού, ώστε η πόλη να πάρει τους

καρνάβαλους, να εκτεθούν όλα αυτά τα πράγματα, να φαίνεται ιστορία, και παράλληλα να υπάρχει και ένα ψηφιακό μουσείο για τα νέα παιδιά, έτσι; είναι πολύ πιο δεμένα και είναι πολύ πιο κοντά τους, το να ψάξουνε, είναι μία προσέγγιση αυτή, έτσι; και παράλληλα να γίνει και ένα ψηφιακό μουσείο για να είναι πιο εύκολα προσβάσιμο στο παιδιά.

Αν είναι ένα μουσείο που έχει στηθεί από ανθρώπους που ξέρουν την ιστορία από ανθρώπους που ξέρουν καταρχήν να στήνουν μουσεία, γιατί εμείς δεν ξέρουμε, εμείς, το να δοθεί υλικό και να αξιολογήσουμε κάποια πράγματα. Ναι έτσι; Το πως πρέπει να στηθεί ένα μουσείο αυτό αφορά επιστήμονες. Σίγουρα γιατί δεν υπάρχει μουσείο το οποίο να μην δίνει στην πόλη που είναι, της διαφήμιση; της το οτιδήποτε; Και νομίζω ότι δεν ξέρω και πόσα μπορεί να υπάρχουν στο κόσμο καρναβαλικά;

Από το πέρασμα μου από την γνωμοδοτική ασχολήθηκα τότε και με το αρχείο που υπάρχει αυτή τη στιγμή στο Δήμο είναι πάρα πολύ λίγο με βάση το καρναβάλι. Κρατήθηκαν πολύ λίγα πράγματα,. Δεν λέω εγώ έχω περισσότερα, κάνω, ράνω έτσι; Θεωρώ ότι στα σπίτια υπάρχουν κομμάτια του Μουσείου αυτή τη στιγμή, που πρέπει οι Πατρινοί να ταρακουνηθούν, να δοθεί κίνητρο. Εννοείται όχι οικονομικό, έτσι; Και να σας πω ελάτε να σας δώσω σχεδόν τα πάντα. Όχι όμως να μπουν σε πέντε κιβώτια. Αυτό είναι το θέμα ότι πρέπει να δοθεί το κατάλληλο κίνητρο και να πειστούν οι άνθρωποι που θα δώσουν αυτά που έχουν, έτσι; και ίσως βέβαια και με μία έννοια, ότι σου δίνω την χρήση, δεν είναι δικό σου μέχρι να αποφασίσω εγώ. Θέλει προβολή αυτό το πράγμα, γιατί να μη γίνει μία καμπάνια στην πόλη, «θέλουμε να κάνουμε αυτό, θα αξιοποιηθούν όμως» θέλει και μία εγγύηση αυτό το πράγμα, πρέπει να το ψηφιοποιήσω και πάρτο πίσω, ή δώσε μου να το εκθέσω και πάρτο πίσω και δεν έχει γίνει ποτέ μία τέτοια προσπάθεια. Το ότι μπορεί να το λέει ένας πρόεδρος, ένας αντιδήμαρχος οτιδήποτε, ότι θέλουμε να κάνουμε και καλούμε, δεν είναι έτσι. Θέλει πρόμο, θέλει μάρκετινγκ για να το μάθει η πόλη και να πεισθεί πως θα δοθούν πράγματα, υπάρχουν σε σπίτια πραγματικά πάρα πολλά κομμάτια που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα μουσείο σήμερα.

Κώστας Πελετίδης, Δήμαρχος

Βασικά δεν είναι ακριβώς μουσείο αλλά είναι η ιστορία του καρναβαλιού μας, ιστορία του καρναβαλιού μας, η οποία κινείται διαχρονικά, από το παρελθόν σήμερα. Η ιστορία του καρναβαλιού δεν θα περιορίζεται μόνο την περίοδο των δύο τριών-μηνών που έχουμε, ανάλογα με την κάθε χρονιά. Θα είναι όλη τη χρονιά, όλη τη χρονιά, θα μπορεί να έρχεται κάποιος σε επαφή με το καρναβάλι και όχι με τη στενή του έννοια, καρναβάλι, το καρναβάλι έχει πλήθος δράσεων και δημιουργικής απασχόλησης που ανοίγει πολλά πεδία και αυτό είναι το βλέπουμε τώρα στο μικρό χρονικό διάστημα που ξεκινήσαμε και το οποίο θα κορυφωθεί τα επόμενα χρόνια όταν θα ολοκληρωθεί όλος ο χώρος, κάτω στα παλιά σφαγεία, που θα μπορεί

κάποιος να έρθει σε επαφή με την ιστορία του, το παρόν και το μέλλον του....Δεν θέλουμε να το δούμε μόνο με στατικό τρόπο, θέλουμε να το δούμε ζωντανό, να αλληλοεπιδρά, να έχει μέσα από τη ζωντάνια.

Σκέψεις εν είδη κατακλείδας

Η έρευνα πάνω στο Πατρινό Καρναβάλι ως στοιχείο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της κοινότητας μας αναδεικνύει τη σημαντικότητα της διατήρησης και της ανάδειξης αυτής της παράδοσης, τόσο στα άτομα της ίδιας της κοινότητας, όσο και στις μελλοντικές γενεές.

Το Πατρινό Καρναβάλι, αποτελεί το πρώτο και μεγαλύτερο καρναβάλι στην Ελλάδα. Είναι ένας συνδυασμός επιμέρους στοιχείων, τέχνης, θεάτρου, μουσικής και χορού, τελετών, εθίμων, εκδηλώσεων, παρελάσεων, παιχνιδιών που αντικατοπτρίζει την πολυπολιτισμική κληρονομιά της πόλης και δεν αρχίζει και τελειώνει με τις δυο μεγάλες Παρελάσεις του Σαββατοκύριακου των Αποκριών.

Πέρα από την προστασία και τη διατήρηση, μέσα από την ανάδειξη ενός στοιχείου ΑΠΚ εργαζόμαστε και στο να κρατήσουμε το στοιχείο ζωντανό. Αυτό σημαίνει να προωθούμε τη συμμετοχή των νέων γενεών, να διατηρούμε το πνεύμα της δημιουργίας και της καινοτομίας που χαρακτηρίζει το Καρναβάλι και να εξασφαλίζουμε ότι θα συνεχίσει να είναι ένας πολιτιστικός θεσμός που θα ενώνει την κοινότητα.

Ο ρόλος των μουσείων και των εκθέσεων στην ανάδειξη των στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς όπως είδαμε μέσα από αντίστοιχα παραδείγματα είναι πολύ σημαντικός. Μέσα από αυτά, μπορούμε να παρουσιάσουμε τον πολύπλευρο χαρακτήρα του καρναβαλιού, τόσο μέσω του παρελθόντος και αλλά και του παρόντος. Στόχος μας να ευαισθητοποιήσουμε το κοινό για την αξία αυτής της κληρονομιάς και τον τρόπο με τον οποίο αυτή σχετίζεται με την κοινότητά και την ταυτότητα μας.

Έχοντας τα παραπάνω ως σκεπτικό, φτιάξαμε ένα αναλυτικό πλάνο προετοιμασίας της ερεύνας μας. Χρησιμοποιώντας το θεωρητικό υπόβαθρο περί ΑΠΚ και προφορικής ιστορίας, βρήκαμε παραδείγματα από μουσειακές πρακτικές που χρησιμοποιούνται εδώ και χρόνια. Τα αντικείμενα, τα βίντεο, τα κείμενα, οι φωτογραφίες και οι προφορικές μαρτυρίες αποτελούν όλα μαζί σημαντικούς κρίκους ενός συγχρόνου μουσείου. Κάνοντας την βιβλιογραφική έρευνα εξετάσαμε την στροφή της ιστορικής συνείδησης στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, που η προφορική ιστορία γίνεται σημαντική καθώς «η προσωπική εμπειρία της ιστορίας δεν είναι συμβατή τις περισσότερες φορές με την κυρίαρχη αφηγήσεις της ιστορίας. Η μνήμη μπορεί να εκφράσει και την προσωπική ματαιώση από την ιστορία. Εφόσον δεν δεσμεύεται από κανόνες για να αποδώσει αντιπροσωπευτικότητά συναισθήματα, μπορεί να εκφράσει την έννοια του «οργανικού χρόνου», του χρόνου δηλαδή της πραγματικής ζωής των καθημερινών

ανθρώπων»¹¹⁸. Η θεωρητική επεξεργασία των παραπάνω ζητημάτων καταλήγει στην δημιουργία μιας περιοδικής έκθεσης, ζωντανής και σε άμεση επικοινωνία με την κοινότητά στην όποια αναφέρεται. Οι συνεντεύξεις μας έφεραν πιο κοντά στο Καρναβάλι και ταυτόχρονα μας αποστασιοποίησαν από αυτό καθώς οι αφηγητές φέρεται να έχουν μια σύνδεση με το στοιχείο, ως μέλη της κοινότητας η οποία κατά την γνώμη τους δεν επιτρέπει σε μη μέλη της κοινότητας να το βιώσουν με τον ίδιο τρόπο.

Ταυτόχρονα, η θεματική της έκθεσης που αφορά την μουσειοποίηση ενός Άυλου στοιχείου εγείρει προβληματισμούς γύρω από τους τρόπους εκθέσεις στοιχείων Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και τη θέση των υλικών τεκμηρίων σε μια τέτοια έκθεση. Ο προβληματισμός αφορά πως ενδεχομένως αλλάζουν οι εκθεσιακές πρακτικές ανάλογα με το αν το στοιχείο που αφορά η έκθεση είναι στοιχείο της Άυλης ή της Υλικής Κληρονομιάς και πως οι προφορικές ιστορίες των ανθρώπων εν ζωή μπορούν να ενταχθούν σε μια εκθεσιακή αφήγηση σε συνδυασμό με τα υλικά τεκμήρια. Μέσω αυτών των προφορικών μαρτυριών έχει αναδειχθεί η κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική εξέλιξη του στοιχείου, αλλά κυρίως της ίδιας της κοινότητας που το εξελίσσει και το πως μπορεί αυτή η εξέλιξη να διαμορφώνει καθημερινά την αντίληψη των ανθρώπων για την ιστορία και την παράδοση του τόπου τους.

Στόχος μας είναι στο μέλλον, να παραδώσουμε την παρούσα ερευνητική εργασία στην ΚΕΔΗΠ, προκειμένου να υλοποιηθεί μια έκθεση, σε συνεργασία με τους υπάλληλους του Δήμου, στο χώρο των Παλαιών Σφαγείων, στα πλαίσια της ενημέρωσης των πολιτών για την πρωτοβουλία του Δήμου και της ΚΕΔΗΠ να καταθέσει το φάκελο συμμετοχής του Πατρινού Καρναβαλιού στο Ευρετήριο της ΑΠΚ. Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας προχωρήσαμε σε μια μουσειογραφική προμελέτη της έκθεσης, σε συγκεκριμένο κτήριο των Παλαιών Σφαγείων και αφορά κυρίως τις συνέχειες και ασυνέχειες κίνησης του επισκέπτη, τις οπτικές συνδέσεις, καθώς και κάποιους τρόπους παρουσίασης του αρχαιικού υλικού στο χώρο. Όλα τα παραπάνω αν και παρουσιάστηκαν σε τρισδιάστατη απεικόνιση δεν αφορούν μια ολοκληρωμένη μουσειογραφική μελέτη. Σε συνεργασία με μουσειολόγους και αρχιτέκτονες της ΚΕΔΗΠ μέσα από την παρούσα μουσειολογική μελέτη μπορεί να δημιουργηθεί μια μουσειογραφική μελέτη προκειμένου να υλοποιηθεί μελλοντικά από το Δήμο.

Το περιεχόμενο της έκθεσης είναι πρωτότυπο, καθώς το ζήτημα της μουσειοποίησης και της ανάδειξης της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς ανέκυψε πρόσφατα στην πόλη και είναι ένα ζήτημα που αφορά πολλά μέλη της κοινότητας όπως διαφαίνεται και από τις προφορικές μαρτυρίες. Η έκθεση αυτή θα συμβάλει στην σύγχρονη συζήτηση περί μουσειοποίησης άυλων στοιχείων και συζητά το

¹¹⁸ Ε. Νάκου, Α. Γκαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015, σελ 38

ζήτημα αυτό χρησιμοποιώντας τα δρώντα υποκείμενα. Η παραπάνω έκθεση μπορεί να υλοποιηθεί άμεσα από την ΚΕΔΗΠ καθώς χρησιμοποιεί μέσα, όπως βιντεοπροβολές, οθόνες και ηχεία που υπάρχουν ήδη στους χώρους των Παλαιών σφαγείων, ενώ το αρχειακό υλικό που χρησιμοποιούμε έχει είτε δημιουργηθεί ως πρωτότυπο περιεχόμενο από τις συνεντεύξεις μας, είτε υπάρχει ως αρχειακό υλικό στο αρχείο της ΚΕΔΗΠ και του Δήμου Πατρέων.

Βιβλιογραφία

- Α. Κανιάρη, Το μουσείο ως χώρος ιστορίας της τέχνης, Αθήνα, 2017
- Α. Μουτζάλη, Καρναβάλι και λαϊκό γέλιο, Αρχαιολογία και τέχνες, τχ. 113
- Α. Χουρμουζιάδη, Από το Εύρημα στο Έκθεμα, Ανάσκαμμα 4, 2010
- Β. Ζήση, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Σχεδιασμός ηχητικού περιβάλλοντος ως ερμηνευτικού μέσου εικαστικής έκθεσης στο χώρο ενός μουσείου. Η περίπτωση του 4 Seasons Project Installation, Αθήνα, 2022
- Γ. Δρίνης, Β. Νιτσιάκος, Π. Ποτηρόπουλος, Πολιτιστικές Κληρονομίες, νέες αναγνώσεις- κριτικές προσεγγίσεις, ARS NOVA, Αθήνα, 2022
- Επιμέλεια: Δ. Παπαγεωργίου, Ν. Μπουμπάρης, Ε. Μυριβήλη, Πολιτιστική Αναπαράσταση, Κριτική, Αθήνα, 2006
- Ε. Γιαλούρη, Υλικός Πολιτισμός. Η Ανθρωπολογία των Πράγματων, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2012
- Επιμέλεια. Ε. Καραμπά, “curating”: Απόψεις για την επιμελητική δράση, Futura/ Gap files, Αθήνα, 2005
- Θ. Λάλας, όπως αναφέρεται Van de Pol, Η. Πάτρα, Καρναβάλι '86, Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας, Πάτρα, 1986
- Ε. Νάκου, Α. Γαζή, Προφορική ιστορία, μουσεία και εκπαίδευση, Αθήνα, 2015
- Επιμελ. Ν. Νικονάνου, Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα, Αθήνα, 2015
- Κ. Μπαδά, Η ιστορία και η μνήμη του κόσμου της χειροτεχνικής εργασίας στα Γιάννενα. Ασημουργοί και έργα, Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: Τοπικές κοινωνίες στον θαλάσσιο και ορεινό χώρο στα νότια Βαλκάνια, 18ος -19ος αι. Τμήμα Ιστορίας Ιόνιου Πανεπιστημίου, 2014
- Μ. Αλιβιζάτου – Ι. Πούλιος – Μ. Παπαδάκη, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα, 2015, Αθήνα
- Ν. Πολίτης, Το καρναβάλι της Πάτρας, Πάτρα, 2015
- Ν. Ποταμιάνος, «της αναιδείας θεάματα», ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, 1800-1940, Αθήνα, 2020
- Π. Ψωμάς, Ο θησαυρός είναι κρυμμένος στο σακούλι, Πάτρα, 2002
- Επιμελ. Ρ. Βαν Μπούσχοτεν, Τ. Βερβενιώτη, Κ. Μπάδα, Ε. Νάκου, Π. Πανταζής, Π. Χαντζαρούλα, Γεφυρώνοντας τις Γενιές: διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής στον 21ο αιώνα, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Ένωση Προφορικής Ιστορίας, Βόλος, 2013
- Στ. Βογιατζάκης, «190 χρόνια Πατρινό Καρναβάλι», εφημ. Έθνος της Κυριακής, 10 Φεβ. 2019

- A. Godet, Behind the masks, the Politics of Carnival, Journal of festive studies, University Of Paris, 2021
- Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage, UNESCO
- C. Tancons, Curator of the Exhibition: EN MAS': Carnival and Performance Art of the Caribbean, 2015
- D.F. Ruggles and H. Silverman, From Tangible to Intangible Heritage, 2009
- E. Gable, R. Handler, The authority of documents at some American history museums, Journal of American History, 1994
- Expert Meeting on Community Involvement in Safeguarding Intangible Cultural Heritage: Towards the Implementation of the 2003 Convention, Japan, 2006
- F. Lenzerini, Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples, The European Journal of International Law Vol. 22 no. 1, 2011
- Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, UNESCO, 1954
- J. Trudel, The first generation of exhibitions at the Musee de la Civilization de Quebec, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1989
- K. Cohn, EN MAS': Carnival and Performance Art of the Caribbean, review, Columbia University, 2018
- Mexico City Declaration on Cultural Policies, UNESCO, Mexico city, 1982
- M. Stefano, P. Davis, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2021
- Nara Document on Authenticity, ICOMOS, Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention, Nara, Japan, 1994
- Operational Directives for the implementation of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage, UNESCO, 2014
- P. Thompson, Φωνές από το παρελθόν (μετάφραση Ρ. Β. Μπούσχοτεν -Ν. Ποταμιάνος), κεφ. 7. Αθήνα: Πλέθρον 2002
- S. McKerrell, K. Pfeiffer, On the relationship between performance and intangible cultural heritage, Glasgow Caledonian University, 2020
- Επιμέλεια. S. Macdonald, Μουσείο και μουσειακές σπουδές, ένας πλήρης οδηγός, Αθήνα, Πολιτιστικό ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, 2012
- T. Nikolic Deric, J. Neyrinck, E. Seghers, E. Tsakiridism, Museums an Intangible Cultural Heritage, Bruges, 2020
- <https://www.carnivalpatras.gr>
- <https://musee-gruerien.ch/en/musee-gruerien-en/>
- <https://curatorsintl.org/exhibitions/18077-en-mas-carnival-and-performance-art-of-the-caribbean>
- <http://epi.uth.gr/sinentefksi/>
- <https://www.navigomuseum.be/en/want-see-it-yourself>

Παράρτημα: Παραχωρητήριο Συνέντευξης

ΕΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΝΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΛΙΣΤΑ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ. ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΗΡΙΟ

Ημερομηνία:

Εγώ,, παραχωρώ με το παρόν, άδεια να καταγραφεί η συνέντευξη, με τη βοήθεια ηχογράφησης, μαγνητοσκόπησης και απομαγνητοφώνησης για σκοπούς προστασίας, διατήρησης και προώθησης της ιστορίας, του πολιτισμού, της παράδοσης και κληρονομιάς.

Οι πληροφορίες τις οποίες συμφωνώ να μοιραστώ με την ερευνήτρια θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για σκοπούς προσδιορισμού και προστασίας του στοιχείου «Πατρινό Καρναβάλι», στα πλαίσια της σύνταξης του δελτίου της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, αλλά και πολιτιστικής έκθεσης που θα υλοποιηθεί μελλοντικά, για την γνωστοποίηση της συμμετοχής στο κοινό.

Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις προφορικές ιστορίες δεν θα δοθούν σε οποιοδήποτε μέλος του προσωπικού που δεν εργάζεται για το πρόγραμμα, εκτός όταν είναι χρήσιμο για σκοπούς προστασίας και διατήρησής τους. Όταν αυτό το υλικό καταστεί διαθέσιμο, μπορεί να αναγνωσθεί, να παρουσιαστεί ή να γίνει αναφορά σε αυτό και να διανεμηθεί μόνο για εκπαιδευτικούς και ακαδημαϊκούς σκοπούς.

Η συγκατάθεση αυτή δεν αποκλείει οποιαδήποτε χρήση την οποία εγώ ενδεχομένως να θελήσω να κάνω των πληροφοριών που περιέχονται στις ηχογραφήσεις ή την απομαγνητοφώνηση.

Είναι επιθυμητό να τεθούν οι πιο κάτω περιορισμοί (εάν υπάρχουν) στο εν λόγω υλικό:

.....
.....
.....

Θα ήθελα να δοθεί ένα αντίγραφο της ηχογράφησης και απομαγνητοφώνησης της συνέντευξης στους ακόλουθους:

.....
.....
.....

A. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

1. Η συνέντευξη θα κρατήσει μια-δύο ώρες και μπορείτε να αποσυρθείτε οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

2. Η συνέντευξη θα είναι μαγνητοσκοπημένη

3. Εάν επιθυμείτε να παραμείνετε ανώνυμος/η, η συνέντευξη θα προσδιοριστεί με τη χρήση ψευδωνύμου.

4. Θα σας παραδοθεί αντίγραφο της συνέντευξής σας, όπως επίσης οποιουδήποτε παραχθέντος υλικού δωρεάν.

B. ΟΡΟΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

- Κατανοώ ότι δύναμαι να αποσύρω τη συγκατάθεση μου και να σταματήσω τη συμμετοχή μου ανά πάσα στιγμή χωρίς οποιεσδήποτε αρνητικές επιπτώσεις.
- Συμφωνώ να παρατίθεται ονομαστικά αυτό που λέω
- Συμφωνώ με την παραχώρηση της συνέντευξής μου σε κατάλληλο αρχείο
- Συμφωνώ να συμπεριληφθεί ολόκληρη η συνέντευξή μου σε μια ηλεκτρονική συλλογή συνεντεύξεων προφορικής ιστορίας.

Υπογραφή ατόμου που συμμετέχει στη συνέντευξη

Όνομα

Υπογραφή Ερευνητή

Όνομα: Κατερίνα Λιαρομμάτη